

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

PEL VESCHIG 1/2

45.

80.161

14808

INVENTARIO N. _____

GIORGIO		
BIBLIOTECA	47	DEL VECCHIO
	C	
	7	
UNIVERSITÀ DI ROMA ISTITUTO DI FILOSOFIA DEL DIRITTO		

1927

Christianus Thomasius.

CHRISTIANI THOMASII
ORATIONES
ACADEMICÆ,

I. DE JURISPRVDENTIÆ
CORPORE, ANIMA, CADAVERE,
SCELETO, SPECTRO.

II. CVR PRORECTORA
TVM ANTEA RECVSATVM SV-
SCEPERIT?

III. AN SAPIENTEM DE
CEAT MAGISTRATVM GERERE?

ADJVNCTÆ SVNT.

NOTÆ ET OBSERVATIONES,
PARTIM DICTA EX HISTORIA PHILO-
SOPHICA ILLVSTRANTES, PARTIM MISERIAM
ET CRASSAS RELIQVIAS PAPATVS POLITICI IN
ACADEMIIS PROTESTANTIUM, REMOTO
VELAMINE OSTENDENTES,

VNA CVM

SVMMARIIS SINGVLARVM ORATIONVM
ET NOTARVM.

HALÆ, MDCCXXIII.
Prostat in Officina Rengeriana.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 10

THE HADRONIC COLLIDER

PROFESSOR [Name]

WINTER 1998

PRÆFATIO.

Quod tres orationes sequentes, ante plures annos in auditorio publico habitas nunc demum publici juris faciam, non ideo factum, ut meum nomen magnis Oratoribus Latinis quorumcunque Seculorum adjici intendam, aut, ut in Lectoribus, qui non nisi Cicronem & ejus stilum amant,

gaudium aliquod excitem, sed potius, ut illis, qui sapientiæ genuinæ dediti sunt, occasionem suppeditem de doctrinis in his orationibus propositis, ulterius meditandi. Jam alibi docui, artem Rhetoricam & Oratoriam, partim in Academiis nostris corruptam esse, partim non esse partem veræ sapientiæ, sed ejus ornamentum, denique oratores magis nasci quam fieri. Non habui, qui in me, cum juvenis essem, Studium artis Oratoriæ excitaret; præterea magis ad stilum simplicem sed perspicuum & sincerum, & in proponendis veritatibus valde utilem, quam ad fucatum & qui sæpe alios decipere, aut res quasunque ipsis persuadere intendit, a natura inclinavi; denique utilis & mihi & aliis esse arbitratus sum, ut vera sapientia, etiam

iam apud Protestantes, tamdiu in Academiis sepulta, vel occultata, a tenebris in lucem, etsi nuda, protraheretur, quam ut de ipsius ornamentis, sub quibus & stultitia se sapientiam esse incautis persuadere solet, maximopere essem sollicitus.

Cum tamen in Academiis hodiernis tria genera dicendi antiqua, demonstrativum, deliberativum & judiciale ab varias causas exulent, & novum genus, quod didascalicum vocari solet, in usu esse soleat; operam dedi, ut triplici oblata occasione publice differendi, eligerem themata, & studiosæ juventuti utilia, & Auditoribus illustribus, & in diversis eruditionis ac officiorum publicorum classibus excellentibus, non inamœna, aut ipsis adversa; & ut in discurtu magis sollicitus essem

P R Æ F A T I O .

essem, ut ipsis occasionem præberem, profundius meditandi aut examinandi ea, quæ prima fronte paradoxa videri possent, aut certe communibus doctrinis aduersa, aut (si modo reliquis tribus facultatibus potestas hæretificandi æque permissa esset ac facultati supremæ) hæretica; vel etiam, ut ipsi incitarentur ad determinandas quæstiones, quæ a me ut dubiæ fuerunt propositæ. Et in horum etiam gratiam publici juris nunc facio ea, quæ tum temporis a me fuere proposita. Grammaticos autem, & qui nil nisi sputa Ciceronis lingere adsueta sunt, rogo, ut fugiant harum meditationum mearum lectionem, ne forte cephalalgia aut torminibus ventris laborare incipiant, si modos loquendi vel phrasas in his orationibus

bus deprehendant, quæ ad ipsorum gustum non quadrant.

Memini, cum ante plures annos homo ordinis mei, in simili negotio publice verba ad auditorium faceret, & ipse Priscianum nimis vilipenderet, prope tristem ejusmodi casum accidisse. Nam cum ipse Orator sibi persuaderet, cum haberet potestatem Imperatoriam & Regiam creandi Doctores, etiam se jure contemnere posse Grammaticos & modos loquendi receptos, ex improvilo auditores sic alloquebatur: *RECORDATE* *quæso Auditores, RECORDATE* *inquam,* Qui mei similes erant, his non placebat quidem ista loquendi libertas, sed tamen propterea non indignabamur, magis videlicet attenti ad cogitationes Oratoris, quam ad ejus verba. Sed aderat

etiam in Auditorio magnus nec vulgaris Grammaticus, qui prope annum spatium & ultra consumserat, inquirendo in primum Autorem qui vocabulo *præprimis* primus usus fuerat, cum id nec in Cicerone, nec in coævis Autoribus deprehenderetur. Hic & capitis & manuum motu indicia dabat vicinis, quod istud: *RECORDATE* ipsi maxime displiceret, cumque ad iram commoveret. Sed hic non subsistebat is primus motus: Cum enim Orator mox inter alia diceret: *MUSICANTES nostri*, novo paroxysmo incipiebat laborare Grammaticus. Tandem opus erat, ut ei vicini Assesores balsamo succurrerent, ne animi deliquium pateretur, cum Orator, nescio, de quo ritu aut consuetudine, sic pronuntiaret: *Sed hoc tum temporis*

ris nondum erat MODI. Etsi vero Iperem, in meis orationibus ejusmodi loquendi flosculos nimis odoriferos non reperiri; facile tamen fieri posset, ut alii istis aliquo modo similes aut affines ibi existant, aut certe, ut vel ex sola hujus præfationis & exempli lectione, damnum patiantur ejusmodi Republicæ literariæ i. e. Grammaticæ, Duces & Comites, quod tamen nollem.

Prima Oratio intendit primario depingere effigiem genuinæ & fucatæ jurisprudentiæ, magis tamen symbolice & emblematicæ, quam logice aut metaphysice, ut dulce utili miscerem, & me ad ingenia varia auditorum & variantia magis commodum redderem, simul vero, ut sub hoc schemate sensibilibus monstrarem, stultæ juris prudentiæ genera etiam in terris

PRAEFATIO.

Principum Protestantium fere ubique regnantia, Hac vero occasione simul in id incubui, ut unam ex paucis doctrinis fundamentalibus Philosophiæ meæ breviter, sed non obscure tamen, animis Auditorum insinuarem: scilicet hominem non esse speciem infimam, sed singulos pene homines ab aliis specie differre. Et credo, ostendent notæ hujus orationis exordio jam adjunctæ, me ea non asseruisse animi gratia, aut ad ostentandum forte ingenium, sed ex animi sententia, & omnes pene Philosophos veteres idem docuisse, imo & sacris literis eam doctrinam convenire, communem vero sententiam, cujus originem pariter monstrant notæ, esse fontem præcipuum errorum maxime noxiorum & rempublicam turbantium, nimirum,
ho-

PRÆFATIO.

hominem esse speciem infimam, cujus essentia sit in intellectu quaerenda, & cujus adeo affectibus, ab intellectu dependentibus, communes & universales regulæ ad emendandam voluntatem sint præscribendæ &c.

In secunda Oratione saltem adjectæ fuere pauca & breviores observationes, cum ea respiceret saltem me in specie, & thema, de quo tum agebatur, non permitteret resolutionem quæstionis alicujus, profundiores meditationes requirentis. Alia vero erat ratio Orationis tertiæ, ubi quæstio: An deceat sapientem Magistratum genere? & olim inter diversas sectas Philosopherum in utramque partem fuit disputata, non tamen ubique sincere, sed maximam partem hypocritice. Unde coactus fui, saltem ea, quæ ex istis diver-

PRÆFATIO.

sis & sæpe oppositis hypothefibus notari merebantur, saltem per indicem & in summa proponere, & meam sententiam sine auctoritate aliorum per breves & evidentes rationes adjicere: postea vero in annotationibus subjunctis hypocrifin illam Philosophorum Ethnicorum fusius demonstrare, ac simul docere, quo pacto istæ hypocriticæ doctrinæ dederint occasionem inter Christianos Papæ Politico, & quomodo hujus reliquiæ satis crassæ etiam adhuc hodie regnent inter Protestantes.

Cum autem observationes illæ requirerent tam intuitu primæ quam tertiæ orationis, meditationes ulteriores & testimonia varia crûditorum, hinc factum est, ut hoc demum tempore orationes illas publicare potuerim. Inceperam equidem jam ante sexennium

nium adungere notas, quas hic
 legis, sed haecenus impeditus sum
 variis aliis negotiis, ut notas illas
 tum temporis non potuerim ab-
 solvere, sed cogere subsistere in
nota ggg Orationis prima. Nunc
 autem ulterius editionem illam
 non ulterius differre, sed notas,
 quæ restabant absolvere cogebam,
 quia notorium est, me ea, quam de-
 beo **POTENTISSIMO REGI**
MEO, submissione, deprecatum
 esse Protectoratum hujus Acade-
 miæ perpetuum, non vero ita no-
 torium, sed multis tamen cogni-
 tum est, a non paucis partim du-
 bitatum fuisse de sinceritate de-
 precatationis meæ, partim falsam
 sinceræ meæ deprecationis ratio-
 nem fuisse allatam, nimirum, quod
 nimiam senectus me ineptum reddi-
 disset ad magistratum Academi-
 cum suscipiendum, Hos autem
 five

PRÆFATIO.

five amicos, five inimicos, five active, five mere passive, se gerentes non modestius refutare me posse sum arbitratus, quam si orationes has imprimi curarem. Hoc modo enim quilibet perspicere poterit, potissimum ex oratione tertia, quod jam illo tempore publice declarassem, quod munus hoc iterum suscipere nollem, item quod notæ ad d. Orat. 3. nunc adjectæ satis docerent, absque tamen ulla animi vehementia, calumnias ab illis de me sparsas esse, qui aliis persuadere voverunt, quod ob senectutem, ingenio & iudicio sum destitutus, & incipiam repuerascere.

ORATIO

in

Actu promotionis Doctoralis

d. 8. Julii 1707.

habita

DE

CORPORE ET ANIMA

JURISPRUDENTIÆ VERÆ

ET

DE TRIBUS GENERIBUS JU-

RISPRUDENTIÆ FALSÆ, SCILI-

CET DE JURISPRUDENTIÆ CA-

DAVERE, SCELETO,

SPECTRO.

A

SECTIO I.

EXORDIUM de variis hominum generibus & spe- ciebus, una cum PRO- POSITIONE •

S V M M A R I A.

EXORDIUM. I. *Querela de negle-
cta ab eruditis cognitione nature hu-
mana.* II. *Homo melius novit bestias
& alias creaturas quam alios homines.
Quod docet inepta multorum hominum
applicatio ad negotia, ad qua non
sunt apti.* III. *Causa mali precipua
est, quod credatur, hominem esse
speciem infimam, & singulos homines
saltem numero differre. a)* IV. *Er-*

*a) Acute dictum Antisthenis.
roris hujus noxietas & alte radices in
animis eruditorum, b)* V. *Quamvis*

*b) Secundum Leibnüzium nostra senten-
tia est impia, a Cardano, Sanchezio
& Bassono defensa, nec juri Romano*

incognita. Respondetur ad objectiones de impietate. De Medicis sine causa suspectis. De intempestiva censura contra tres autores memoratos. In specie de Cardano & de ejus de hominum natura assertionibus. Cardani doctrina de differentia hominum. Judicium de Scaligeri scriptis adversus Cardanum: in specie de differentia hominum. De Sanchezio & pro ejus defensione. De 7ctorum sententia. Ostenditur insufficientia responsionis Leibnüziana.

longe aliter doerint Philosophi antiqui. Democritus & Epicurus hic silent. c) Stoici dicunt, homines

c) Testimonia Sexti Empirici de sententia Democriti & Epicuri.

specie differre. d) Notatur Lipsius. e) f)

d) e) f) Loca Lipsii & Seneca.

VI. Probatur, secundum Aristotelem, homines inter se non numero, sed specie differre. g) h) i) VII. Quis ergo

g) Explicatur locus Aristotelis adductus adversus Casaubonum, & alius ei parallelus ex libris Metaphysicorum.

h) Conringii cogitationes de priore Aristotelis loco.

i) Illustratio hic dictorum ex Conringio. autor erroris communis? k) Porphy-

k) Communis loquendi modus.

rins

rius, l) sectator Platonis. m) Platonis

l) Locus Porphyrii.

m) Porphyrius an Platonicus?

ineptia circa definitionem hominis. n)

n) Definitio hominis Platonica.

o) p) II X. Philosophi, Medici, Jcti,

o) Sententia Platonis dubia, an hominem habuerit pro specie infima.

p) Judicium Ludovici Vivis de Isagoge Porphyrii.

Theologi specie differunt. IX. Philosophia, Medicina, Jurisprudentia, Theologia non solum specie differunt, sed sunt plane animalia specie diversa, non quidem in sensu Stoico, sed quia secundum communem doctrinam corpore & anima constant. q) X. Pro-

q) Stoicorum sententia, quod virtutes, vitia, affectus, sint animalia. Rationes Stoicorum. Responiones ad objectiones. Rationes Seneca dissentientis. Ineptitudo subtilium disputationum Stoicarum. Utiliores doctrina de virtute & ejus studio. Varia monita circa precedentem Seneca Epistolam. Offensio ineptiarum, quibus Stoici probare voluerunt, animum esse animal. Similes ineptia Seneca, probare volentis, quod virtus non sit animal. Ineptia,

quatenus diverso respectu tristes & ridicula.

batur assertum: (1) Jurisprudentiam habere multa corpora, & animam vegetativam, sensitivam & rationalem. r)

XI. *(2) Theologia olim erat mere spiri- r) Jus pro arte sumtum & Juris prudentia sunt Synonyma.*

tualis, sed postea corporea evasit, eaque partim larvata, partim genuina.

Utriusque expositio relinquenda Dominis Theologis. XII. Theologia Scholastica corporeitatem dissimulavit.

Post reformationem in confesso est, Theologiam habere corpus. XIII. Consensus Theologorum & Jurisconsultorum in impediendis novis doctrinis. s)

s) Explicatio temeritatis eorum, qui numerum quinarium ex numerorum parium classe eximere voluerunt.

XIV. *Differentia inter corpora & animas Jurisprudentia & Theologia.*

XV. *Corpora & anima (3) Facultatis Medica & Philosophica. t) XVI.*

t) Obiectio ex Hubero, quod in Jurisprudentia Ratio non ubique sit attendenda. Responsio ex eodem Hubero.

Transitio ad Propositionem. XVII.

PRO-

PROPOSITIO Ostendenda differentia
vera & fucata Jurisprudencia ex do-
ctrina de corpore & anima ejus.
XIIX. Commendatio Thematis ET
CAPTATIO BENEVOLENTIÆ.

Uam necessaria **EXOR-**
etiam, Perillusttris **DIEM. 1.**
& Excellentissime **Querela**
Regiminis Magde- **de negle-**
burgici Domine **ta ab e-**
Præses, Pro-Re- **ruditiis**
ctor Academiæ Magnifice, Audito- **natura**
res omnium ordinum & dignita- **humana**
tum honoratissimi. **cognitio-**
Quam neces- **ne**
saria, inquam, humano generi et-
iam sit cognitio sui ipsius, tam su-
perficiarie tamen ac negligenter
eadem tractari solet communiter
ab omnibus, omnium maxime ve-
ro ab iis, qui eruditorum nomine
a reliquis disceruntur. Et de ista
quidem cognitione sui, quæ ad sin-
gulos pertinet homines, in præsentem
non ero sollicitus. Habet enim
eadem adjunctas multas difficulta-
tes, vix millesimo hominum su-
perandas, ut adeo ejus neglectus

suo modo ad classes minoris culpæ & quæ stilo JCrorum Romanorum culpa levis & levissima dici consuevit, referri mereatur. Saltem id non potest non supinæ, crassæ, & latissimæ hominum negligentiaë adscribi, quod, cum totum genus humanum alias & pronum & aptum sit ad defectus aliorum, etiam intimiores, nimis sagaciter detegendos, in eo tamen, non tam communi hominum vitio, quam ex imbecillitate eruditis prope peculiari sit aberratum, quod communis hominum natura non tam neglecta sit, quam falsis & sensui communi tantum non repugnantibus doctrinis fuerit proposita.

2. *Homo
melius no-
vit bestias
& alias
creaturas,
quam ali-
os homi-
nes.*

Res plana est &, si cum solo vulgo mihi negotium esset, aut instituti ratio pateretur, ut in idiomate germanico sensa animi exponere non foret indecorum, veritas asserti mei vel duobus verbis ad oculum poni posset. Nunc cum auribus eruditis, aut ab eis, qui eruditi vocantur, dependentibus

bus

bus, me sentiam esse circumdatum, cautius longe & cum majori circumspeditione res est exponenda. Haud dubie naturas entium aliorum præter hominem, & potissimum creaturarum terrestrium, quam parum etiam sciamus, melius tamen novimus, quam naturam humanam. Quotus quisque enim est ita stupidus, ut feles lardo custodiendo præficiat, lupo oves commendet, aut hirco flores, ut cribro aquam hauriat, oleo flammam cupiat extinguere? At si inquirere velis in causam si non unicam, certe præcipuam miseræ universalis, quæ turbas ubique gentium excitat, non aberrabis, si dixeris, illam in eo consistere, quod in societatibus humanis homines non adhibeantur ad ea negotia, ad quæ natura sua sunt apti, & quod potius ad ea peragenda destinentur, quæ ipsorum vires vel superant, vel iis plane sunt adversa. Quid putatis, Auditores, si quis perdere vellet humanas societates univer-

*Quid dicitur
cet inepum
multorum
hominum
applicatio
ad negotia,
ad
quæ non
sunt apti.*

fas, an aptiora ad hunc finem media posset invenire, quam si stultis doctrinam sapientiæ, ignavis & prodigis vel furibus curam rei familiaris aut etiam bonorum ad rempublicam pertinentium; inexpertis & ignavis, ac voluptati deditis negotia bellica, committeret, si juvenibus directionem negotiorum, & consilia, senibus executionem demandaret; si claudos & podagricos ad itinera pedestria, balbos ad sermones oratorios, cæcos aut surdos ad explorationes adhiberet. Et tamen annon tota die talia fieri videmus, & quidem non permittentibus solum, sed & plaudentibus & consulentibus talia illis, qui sapientum affectant titulum?

3. *Causa mali præcipua est, quod creditur, hominem esse speciem infirmam* Scio, passionibus animi multæ adscribenda esse in istis aberrationibus, sed esse tamen præterea, & aliam causam istarum ineptiarum quærendam, non est, cur dubitemus. Cur enim non iidem affectus nos quotidie adigunt, ut & bestiarum,

stiarum, & plantarum, & reliqua-
rum rerum, tam naturalium quam
artificialium usum sic evidenter in-
epte applicemus ad negotia, ad
quæ tamen ob naturam isti usui
adversam applicari nequeant. Cur
in solo homine nos ita palpabiliter,
ita frequenter, vel deridendos, vel
deplorandos aliis invicem exhibe-
mus. a) Scilicet quilibet & videt,
& alio modo sentit & intelligit, &
adeo sibi firmiter persuadet; fe-
les, mures, lupos, agnos, aquam,
oleum, rosas, lilia, fimum, & sic
in reliquis esse species plane diver-
sas, ac sæpe oppositas. Sed homi-
nem quilibet esse speciem ultimam,
& singulos homines numero sal-
tem, ut lepores a leporibus, canes
a ca-

*& singulos
hominum
saltem
numero
differre.*

a) Unde Laërtius lib 6. segm. 8. in-
ter Antisthenis acute dicta refert, quod
Atheniensibus consilium dederit, *astu-
nos ut equos esse decernerent*: Cum vero
illi ab omni ratione id alienum esse di-
cerent, at, inquit, *apud vos duces quan-
doque sunt, qui nihil didicerunt, solumque
designati sunt.*

*Acute di-
ctum An-
tisthenis.*

a canibus differre credit, etsi & videat & sentiat, & intelligat, unum hominem ab altero æque si non magis differre, ac asinum a Leone, aut gallinam a pisce. Quæcunque in hoc orbe forma vel figura corporis, quæcunque operationibus vel diversis vel pugnantibus sunt prædita, illa specie differre necesse est. At facies saltem hominum, & vel ex istis faciebus noscenda indicia diversorum ac pugnantium animorum considerate Auditores, & deprehendetis, singulos homines a singulis non solum figura, sed & operationibus secerni.

*4. Erroris
hujus no-
xietas &
alta radi-
ces in ani-
mis crudi-
torum.* Si igitur id, de quo nos omnes communis sensus reddit securos, nobis persuaderemus, sane singulos homines negotiis jungeremus convenientibus. At, dum repugnante sensu communi credimus per tot secula, homines esse unius ejusdemque speciei, dum a tenera juventute vidimus, Petrum, Paulum, Johannem in scala prædicali ultimi occupare locum, dum

dum eandem cantilenam ad Studium sapientiæ progressi audivimus cantari a Doctoribus omnium facultatum, quid mirum, si omnes homines putent, ad omnia negotia se aptos esse, quid mirum etiam, si alii homines alios ad omnia negotia sine discrimine admittant; Imo quid mirum, si eruditi, tantam non omnes & adhuc hodie istam cantilenam repetant, & veritatem assertionis contrariæ ita firmiter vocent in dubium, aut etiam absurditatis & stultitiæ, forte etiam impietatis, b) infimulent, ut

b) Nondum videram, cum ista scriberem, sed post plures annos demum incidi in famigeratissimi LEIBNÜZII disputationem, quam anno 1664. Lipsiæ habuit, sub titulo: *Specimen questionum Philosophicarum ex jure collectarum*. Hujus autem quæstio II. cum multa mihi suppeditet ad doctrinam meam illustrandam, non spero ingratum futurum lectori, si apponam integram. Recentiorum, inquit, hominum proterva audacia eo dilapsa est, ut negare

Secundum Leibnüzium nostra sententia est impia, a Cardano, Sanchez & Bassone defensa, nec juri Romano incongnita.

ut Jovem lapidem jurent, neminem
phi-

»gare etiam audeant essentiam omnibus
»hominibus communem eandem esse.
»Quodsi ita est, debilitatur profecto
»& eluditur ingens fiducia, & huma-
»ni generis solatium. Quomodo enim
»tum Christus aliter sit noster quam
»communi nomine humanitatis, non
»video. Inveni ex singularistis præci-
»pue Hieronymum Cardanum, Franciscum
»Sanchez, & Sebastianum Bassonem, illum
»Italum, istum Hispanum, hunc Gal-
»lum, omnes Medicos, specificæ ho-
»minum unitati infestos. Quorum
»duo priores nescio, annon Athei fue-
»rint, Sceptici certe extiterunt, poste-
»riori fortasse hic aliquid spiritus Cal-
»vinianus suggestit. Medici autem cum
»essent, temperamentorumque infini-
»tas diversitates perspicerent, omnibus
»hominibus commune quod esset, sibi
»non videbantur reperire. At CAR-
»DANUM quidem Scaliger castigavit,
»quem, cum hominem pictum vivo si-
»miliorem contenderet, quam doctum
»indocto, vehi equo picto jussit per
»hybernos pulveres Mediolanenses.
»BASSO lib. 3. de forma int. I. art. 2. cum
»de studiorum hominis infinita varietate

philosophorum aut hominem fan-
cere-

tate declamasset, essentiz quoque di-
versitatem intulisse credidit. Eidem
femitz FR. SANCHEZ institit jam
ante, *tr. quod nihil scitur p. 60.* Quz
refutare nec opus, nec locus est. His
vero JCrī videantur favere posse. Ne-
que enim ausus dicere IMPERATOR
l. 13. C. de contrab. stipul. hominum o-
mnium similem naturam, pene similem
dixit. Et ULPIANUS *l. 31. ff. de so-*
lut. & liber. Longam inter artifices
differentiam esse ingenii, doctrinz &
institutionis. Huc & *lex 26. §. 12. des-*
cond, indeb. & l. 12. de Leg. 3. pertinent.
Hinc naturalis ad dissentendum fa-
cilitas. *l. 17 §. 6. de recept. qui arbitr. vid.*
HENR. GEBHARDUM *de princ. jur.*
concl. 14. p. 177. Sed eadem responsio
adhiberi potest, respectum esse ad sola
accidentia, & quamvis interdum na-
turz mentio fiat, illa tamen etiam
conditionibus, & ut sic dicam, in-
clinationibus individuorum tribui a-
pud Latinos solet. Hactenus Leib-

Responde-
tur ad ob-
jectionem
de impie-
tate.

pro

cerebri ita delirasse, ut hoc paradoxum

pro stabilienda sententia communi mox ab initio disputat, quasi ea relicta fidei Christianæ professio damnum patiatur. Quasi doctrina Scholastica de scala prædicamentali, & quod homo sit species infima pertineat ad articulos fidei, & quasi non in omnium Christianorum ore sit, Christum esse mediatorem *humani generis* (non *speciei*) imo quasi non scripturæ convenientior sit doctrina nova, cum in Actis cap. 17. v. 26. doceatur, quod Deus condiderit ex una sanguine omne *genus* hominum, ut habitarent per universam superficiem terræ. Scio quidem, generis vocem ibi pro gente sumi, & græcam vocem *γένος* plerumque progeniem denotare, sed sufficit quod scriptura doctrinam de homine specie infima ignoret. Id vero aperte falsum est, quod urgetur, per doctrinam de genere humano diversas hominum species continente *debilitari & eludi ingentem fiduciam & humani generis solatium*. Etsi enim concedam Autori, Christum non aliter esse nostrum, quam communi nomine *humanitatis*, id tamen *humanitatis* nomen æque commune est, siue *humanitatem* sub *generis* siue sub *speciei* terminis

dozum, quod asserimus, defendere .
fuerit

minis concipias, Porro quod in specie notatum fuerit, Cardanum & reliquos ^{De Medicis} duos Autores, specificæ hominum u- ^{sine causa} nitati infestos, fuisse Medicos, eo per- ^{suspectis.} tinere videtur, quasi Medici præ reliquis sint de impietatis studio suspecti. Scilicet primi fuere Medici, qui libertatem philosophandi, (non enormem quidem illam & Spinofiticam, sed in dictamine rectæ rationis fundatam,) in Academias introduxerunt, atque hoc modo jugum servitutis Philosophiæ Scholasticæ excusserunt, adeoque jugum papale (id est, Philosophiam illam stultam, inanem, fastuosam) cui hætenus etiam in terris Principum, protestantium Doctores trium facultatum superiorum tantum non alligati erant, primi abjecerunt, & ita superioribus facultatibus similia tentandi viam monstraverunt. Quare ad reliquias Papatus pertinent, quod vulgus eruditorum, quorum intererat, populum & studiosos, etiam apud Protestantes, in superstitione detineri, talibus Medicis per calumniam tribueret doctrinas periculosas & tantum non atheisticas. *Quæ latius deduxi in dedicatione*

B

edit.

fuerit atsus. Tantum valet in animis

De in-tem-
pestiva
censura
contra tres
autores
memora-
tos.

edit. noviss. notarum ad Monzambanum.
 Quod vero Leibnüzium Cardanum & Sanchezium *Atheos* & *Scepticos* vocet, Bassoni vero imputet, quod ipsi fortasse hic aliquid *spiritus Calvinianus* suggesserit, id quidem abunde demonstrat, quod ipse pro more illorum temporum non solum Medicos tales libertate philosophandi utentes pro *Atheis*, ut modo dixi, habuerit, sed & quod præterea odio erga Reformatos & Calvinum, (tanquam caractere indelebili hominis *γνώσις*, id est Wittebergice & Calovice Lutherani) esset repletus, & quod adeo tum temporis magis orthodoxus esset, quam postquam edito in senectute tractatu de *bonitate Dei, libertate hominis & origine mali*, occasionem dedit Theologo, in vicina Academia orthodoxæ præsumtionem ambientem, edita dissertatione de origine mali, eundem graviorum errorum reum faciendi. Sed tamen eo ipso simul ostendit, & tyronibus palpandum dedit, quod tum temporis iudicii eclipsin passus fuerit, qui communis defectus hæreticum esse solet. De BASSONE equidem nihil amplius dicam, cum

**mis hominum præjudicium auto-
ritatis**

cum nec Autor ipse mihi cognitus sit, nec scriptum ejus supra citatum mihi videre licuerit. At quod Cardanum attinet, & Sanchezium, de illis pauca quædam in contrarium notabo. Quod inter Atheos CARDANUM retulerit, non mirum, cum pro tali eum habeant communiter Lutherani, eminen-ter ita dici affectantes. Sed quod Scepticum & quidem cum asseveratione esse dixerit, indicio est, vel quod Cardani opera tum ipse non inspexerit, (quæ suspicio inde augetur, quod nec specialem locum ex Cardano nec ex Scaligero citet) vel quod genuinam inter scepticos & dogmaticos differen- tiam nesciverit, cum alias vel superfi- ciaria lectio aut cursoria evolutio scri- ptorum Cardani vel stupidos convin- cat, Cardanum ad excessum usque voluisse esse Dogmaticum. Quod ve- ro non Atheista fuerit, hætenus evi- denter ostenderunt non pauci viri celebres, etsi in depingendo genuino Cardani caractere aliquatenus va- riantes. NAUDÆUS in *judicio de Cardano*, hujus tractatui de vita pro- pria præmisso, docet, quod se ipsum

ritatis, & doctrina per secula continuata

ut hominem vitiosissimum depinxerit, & quamvis subinde in scriptis contestatus fuerit, quod mendaciis non fuerit deditus, tamen Naudæus distincte ostendit, eum fuisse mendacissimum; itidem ex varietate pugnantium inter se sententiarum apud Cardanum ubique occurrentium constare, quod mentis compos nequaquam fuerit. Et his tamen non obstantibus Naudæus eum dicit fuisse primum & unicum, qui simul in omnibus disciplinis (videlicet in humanioribus literis, in Philosophia, Medicina, Astronomia, Mathesi, Historia, Metaphysica, Politica, Ethica, nec non in remotioribus aliis) tam egregie versatus sit, ut videatur natura exemplum in eo ostendere voluisse majoris amplitudinis & immensitatis doctrinæ, quam hominibus hucusque concedere potuerit. BAILLIUS in *Diction. voce Cardan. lit. D. & T.* variis exemplis & rationibus ostendit, Cardanum magis superstitioni stultæ deditum, quam ut de impietate & Atheismo suspectus esse possit, & a Naudæo saltem in eo dissentit, quoad stultitiam & insaniam Cardani, quod Naudæus

nuata, ut album nigrum esse videatur,

Naudæus opinetur, magnam sapientiam Cardani habuisse aliquid dementiæ admixtum, cum ipse contra statuat, sapientiam in Cardano fuisse appendicem dementiæ. SAMUEL PARKE-
RUS Anglus *diss. 1. de Deo sect. 15. p. 70. seq.* prolixè demonstrat, Cardanum, etsi virum rarissimæ eruditionis ob quatuor tamen causas tam multa in scriptis suis dementiæ signa edidisse, 1. ob anomalam naturæ indolem, 2. propter immensam cogitandi assiduitatem, 3. ob immoderatam gloriæ cupiditatem, 4. ob maximam vitæ calamitatem. Postea *p. 76.* concludit, tantum abesse, ut Cardanus Atheis sit annumerandus, ut potius in omni Philosophiæ genere tam pie philosophatus sit, ut Philosophorum nemo religiosius. *In scriptis, pergit, quæ ad mores spectant, religionem, vitæque futuræ spem unicum vitæ beatæ fandum esse statuit, ubique clamat, nullam mortalium nisi à morte felicitatem esse, neminem, nisi qui eam præstolatus fuerit, felicem esse; quemque, cum certissima sit, si felix esse velit, noctes atque dies præstolari oportere, Et si ea, quæ oportet, fiducia præstolatur. Summa semper*

deatur, & lux confundatur cum tenebris.

Age

felicitate, quibuscunque conficietur calamitatibus, gaudere; denique hoc uno momento res humanas stare, si summa neminis providentia cura sumus, post futura neque ante felices fore, sed alias, nunquam nasci prestare, & propterea cum nisi illius consilio in hanc vitam nasci non posse liqueat; quin in alteram venturus simus, prudenti curvis dubitare non licebit. Tum libros Cardani citat, in quibus hæc doctrinæ ubique leguntur, potissimum vero ad cap. 46. de vita sua provocat; ubi interroganti, annon vixisse pigeat, felicissimum se semper esse clamat, quod in miseram hac mortalitate naturam suam divinæ immortalitatis participem certo esse noverit, & quidem tam gestienti animi affectu & ardore de vita futura semper loquatur, ut haud quemvis alium legisse meminerim, (ita pergit Parkerus) qui eam aut constantius credere aut ad eam acrius anhelare videatur. In Phisicis Deo omnium autore semper usus est, atque rerum natura rationes a finibus, quos ipse in mundo condendo habuit, investigandas esse voluit &c. Quod forte quis urgeat, & Naudæum & Bailium esse ipsos de impietate suspectos, Par-

Age videamus paululum in gratiam dissentientium, quid alii de doctrina ^{s. Quamvis longe aliter doctissime}

Parkerum vero ad minimum non esse ^{Philosophi anti-} *γνώσιος* Lutheranum, is responsionis loco a me accipiet, me credere Laicos ^{qui.} in Lutherana religione educatos maxime debere curare, ut sint *γνώσιος* rationales, nec mulorum & equorum instar rationis usu se privare sinant ab aliis id intendentibus. Quod autem ^{Et de ejus de hominum natura assertionibus.} in specie sententiam Cardani de hominis genere vel specie attinet, (cum Leibnizius de ea nihil certi & distincti proferat, nisi quod mentionem faciat, Cardanum dixisse hominem pictum vivo similiorem esse, quam doctum in docto) non quidem deprehendere potui, quod Cardanus usquam controversiam, utrum homo sit genus an species infima, ita conceptis verbis proposuerit, aut de ea differuerit, interim nullum est dubium, quod nusquam asseruerit, hominem esse speciem infimam, sed quod potius multae aliae assertiones in eo occurrant, quae suadeant contrarium. Ita quod initio libros de rerum ^{Cardani doctrinae de differentia hominum.} varietate attinet, statim lib. i. p. 19. homines in barbaros & moratiores dividit, & barbarorum denominationem derivat

B 4

NON

Democri-
tus, & E-
picurus
hic silent.

doctrina illa senserint. Democri-
tus & Epicurus tantum abest, ut
homines ejusdem speciei esse dixe-
rint,

non a feritate, cum multis Græcis &
Italis sint moratiorēs; nec a cultu mo-
rum neglecto, cum multæ inter illas
nationes de luxu damnatæ sint; non
ob ingenium, quod illis plerumque
majus sit, non ob asperitatem, cum
multi ex his, ut Germani & Galli sint
mansuetissimi; sed quod ante intelle-
ctam rem furere incipiant, & postquam
exarserint, eos sedare sit difficillimum
&c. Propius ad rem pertinet, dum
lib. 8. p. 492. sic scribit: *Solus homo vide-
tur e diverso omnium animalium vices subi-
re. Truculenti enim quidam ut tygres,
alii rapaces ut lupi, alii immanes ut serpen-
tes, alii fortes & crudeles, ut leones, timidi
alii, ut lepores, & invidi, ut canes, sordi-
di alii, ut sues, alii natant ut pisces, alii
virulenti ut vipera, humani alii ut agni &c.*
Voluit etiam in sequentibus causas in-
vestigare tam variantis naturæ humanæ
& diversorum morum, atque *p. 494. seq.*
eam in rem quædam disserit de diver-
sitate regionum, in quibus homines
vivunt, item *p. 497.* de diversis homi-
num temperamentis & hæc concomi-
tantibus

rint, ut potius vel neglexerint plane

tantibus affectibus; sed pro more, non ordine ac decenter, verum vagando, & perpetuas digressiones immiscendo. In fine libri 8. p. 594. homines alio modo in 4. classes dividit. *Assimilantur homines quadrifariam. Deo imprimis, vocanturque probi. Eorum autem delectatio est vel in cognitione altissimarum rerum, vel secretarum, aut in opere secundum virtutem, unde probus homo idem qui sapiens: Vel proprie perfectioni, vocanturque prudentes: eorum autem delectatio in opulentia & translatione rerum maximarum civilium: Vel mulieribus, vocanturque effeminati: eorum autem delectatio in luxu est: Vel feris, vocanturque ferini. Eorum autem delectatio in cruciatu tam virorum quam etiam puerorum. Videntur enim omnes ad has genera reduci. Aut enim ad remissionem proclives sunt, ut effeminati, aut intentionem operum divinarum, aut humanorum, aut ferarum. In libris autem de subtilitate lib. II. p. 626. alia quatuor genera hominum constituit. Triplex igitur hominum genus: divinum, quod non decipit, nec decipitur: humanum, quod decipit & non decipitur; belluinum, quod non decipit, & decipitur. Quod vero decipit, ac decipitur, quodque*

ne inquisitionem debitam in humanam

*maximam solum occupat humani generis partem, non simplex modus, sed mixtus hic est ex belluino, humanoque genere. Pag. 627. & seq. latius docere vult, quod homines in rebus quatuor sequentibus magis inter se, quam bestix ab illis distendant, videlicet in lege, lingua, provincia, moribus &c. Quid in his a Cardano dictis improbem vel approbem, fusius ostendere hujus loci non est. Id tamen hujus loci est, monere, quod ad refutandum Cardanum non sufficiat, provocare ad SCALIGERUM, quasi hic Cardanum jam satis castigaverit. Ostenderunt enim, ut paucis me expediam, tum NAUDÆUS in *dict. judic. de Cardano*, tum BAILIUS *voce Cardan. lit. II.* tum VOSSIUS *de orig. & progress. idol. l. 3. c. 8. p. m. 1163.* quod Scaliger apud impartiales hac parte male audiat. *Ausim ego, inquit inter alia NAUDÆUS, pignore depositio contendere, multo plures navos esse, quos Scaliger exercitationibus suis immistos reliquit, quam eos, quibus adversus Cardanum tam procaciter exigendis totis novem annis insudavit, idque non tam eruenda veritatis studio, quam ut effrangi desiderio suo satisfaceret, cum illis omni-**

Judicium
de Scalige-
ri scriptis
adversus
Cardanum.

manam naturam tanquam haud
neces-

*omnibus congregandi, quos suo tempore li-
terarum eruditionumque principes haberi col-
legoverat. Quemque vel per horulae
spatium & Cardani & Scaligeri lectioni
absque praesudicio operam dantem, ex-
perientia propria confirmabit, verum
esse iudicium Naudzi. Ut taceam, me In specie
nihil in Scaligero deprehendisse, quod de disse-
ad praesentem controversiam directo fa- rectia ho-
teret, ne in isto quidem, quem Leib- minum,
nuzius citat, loco. Sed nec hic tamen
probat, quod probare debebat. Dixit
rat scilicet Cardanus, hominem pictum
vivo similiorem esse, quam doctum in
docto. Quid ad haec refellenda attu-
lit Scaliger? Jussit Cardanum vehere quo-
picto per hybernos pulveres Mediola-
nenses. Rides? Nec ego stimulos la-
crymarum sentio, quia totum istud
scomma insipidum sale & acumine, id
est, ingenio & iudicio caret. Sed fa-
tis de Cardano. Sequitur, ut nonnulla De Sanche-
de SANCHEZIO addam. Dicitur hic, zio & pro
eidem semitz instituisse, & provocatur ejus defen-
ad *eius tractatum quod nihil scitur p. 60.* sione.
(edit. in 12.) vel 29. (edit. Lugdun. in
4.) Sed nihil ibi dicit Sanchez, quam
quod exempla quaedam afferat symp-
thiz*

necessariam, vel eam ita difficilem
esse

thiz & antipathiz inter hominem & bestias, item inter bestias ipsas. Propius huc spectat, quod Sanchez *d. metaph. p. 78. vel 39.* postquam varios hominum mores, varias staturas, formas &c. recensuisset, subjungit: *An tu his eandem rationem, quam nobis, omnino putes? mihi non verisimile videtur. Nihil tamen amboscimus.* Vides adeo Sanchezium a Leibnüzio non accurate inter eos referri, qui negent, hominem specie differre, sed qui saltem ea de re dubitent. Et diversa sunt dubitare & negare, adeoque Scepticus non contradicit Dogmatico, sed saltem ei dubium movet. Postquam autem Cartesiani gravissimo errore dubitationem cum negatione confundere incœperunt, error hic latius serpsit. Porro quemadmodum ostendi, Cardanum nec Scepticum fuisse, nec Atheum, ita Sanchez quidem in dicto tractatu ostendit, se esse Scepticum, at hoc iterum ad calumniandi modos passim receptos referendum est, dum Sceptici Atheis annumerantur. Scientiam Sceptici oppugnant, non fidem. Et fidei suæ testimonia plura inseruit tractatui illi Sanchez, ut dum

esse sint arbitrati, ut certi quid ea
de

p. 42. (edit. in 4.) inculcat, secundum fidem mundum & creatum esse, & finem habiturum, dum p. 54. soli Deo vindicat cognitionem perfectam, dum p. 72. asserit, Deum a se solum, ex nihilo & sine medio aut instrumento creare, &c. Restat, ut de JCrts quzdam dicamus. Ad loca adducta mo-
neo, per ea quidem non directò probari, quod ipsi statuerint hominum esse varias species, sed valde tamen verosimile est, eos in illa sententia fuisse, si quis consideret, quz hic in *Oratione* S. 5. 6. & 7. prolixius adduxi de communi sententia Stoicorum & aliorum Philosophorum. Quid jam ad hæc omnia Leibnüzius? Initio respondet, differentias hominum a Cardano & JCrts adductas esse accidentales. Ambigue & Sophistice. Si enim accidens hic opponit substantiæ, responsio hæc non ferit dissentientes, si vero opponit essentiæ, committit petitionem principii, cum istæ differentiæ indicent, diversam naturam hominum. Sensit hoc ipse Leibnüzius, unde addidit, per naturam intelligi condiciones & inclinationes individuorum.

De JCrto-
rum sen-
tentia.

Offenditur
insuffici-
entia respon-
sionis Leib-
nüzianæ.

Recte

de re definire noluerint. DEMOCRITUS enim ait, Hominem esse, quod omnes scimus. EPICURUS vero docuit, hominem esse talem vel talem effigiem animatam. c)

Quid

Recte quidem, sed nihil ad rhombum. Nam individua, quæ inclinationibus naturalibus differunt, differunt etiam finibus & usibus. At quæ finibus & usibus differunt, differunt specie. Ita canes inclinationibus & usu differentes per structuram corporis indicatis constituunt diversas canum species. Ergo & inclinationes hominum ad varios fines & usus tendentes, quas potissimum facies indicat, species hominum diversas constituunt.

Testimo-
nia Sexti
Empirici
de senten-
tia Demo-
criti &
Epicuri.

c) Sextus Empiricus *adversus Mathematicos*. p. m. 156. (edit. Antwerp. 1569) interprete Gentiano Herveto. DEMOCRITUS, inquit, *conatus quidem est exponere notionem, sed de ea nihil amplius potuit pronuntiare, quam rudis & imperitus, dicens: Homo est, quod omnes scimus. Nam primum quidem canem quoque omnes scimus, sed canis non est homo, & equum omnes scimus, & plantam, sed nihil ex iis est homo &c. EPICUREI autem existimabant, se posse vel indicando statuere hominis notionem,*

Quid sectatores Zenonis Stoici sentiant Stoici bene-
 ferint perspicue explicatur a Se- mines di-
 neca. *Id quod est, ait, genus est. cuncte specie
 pri-differre.*

tionem, dicentes: Homo est id, quod est
 tali forma præditum cum animatione.
 Non noverant autem, quod si id quod osten-
 ditur, est homo, id quod non ostenditur, non
 est homo &c. Idem lib. 2. Pyrrhon. hypoth.
 cap. 5. p. 449. interprete Henrico Ste-
 phano. DEMOCRITUS ait, hominem
 esse, quod omnes scimus, secundum qua
 verba non cognoscemus hominem, quia &
 canem scimus, & ideo sequeretur, etiam
 canem esse hominem. Sunt etiam aliqui
 homines, quos non novimus, propterea non
 erunt homines. Imo vero secundum hanc
 notionem nullus erit homo. Si enim ille di-
 cit, oportere ab omnibus hominem cognosci,
 nullus autem est homo omnibus hominibus
 cognitus, nullus fuerit homo secundum illius
 sententiam. Atque hac a nobis non dici so-
 phistice ex doctrina ejus his consentanea ma-
 nifestum est. Nihil enim aliud vere dicit
 esse hic vir, quam atomos & vacuum:
 quorum utrumque non animalibus solum,
 sed omnibus concretis inesse ait. Itaque ex
 his nequaquam perspicere hominis proprie-
 tatem possimus, quia sunt omnibus commu-
 nia. Sed neque aliud quisquam subjectum
 est

*primum & antiquissimum, & ut ita
 dicam generale cetera genera quidem
 sunt, sed specialia tanquam homo ge-
 nus est. Habet enim in se nationum
 species, Græcos, Romanos, Partbos;
 colorum, albos, nigros, flavos;
 habet singulos, Catonem, Ciceronem,
 Lucretium. Itaque qua multa conti-
 net in genus cadit, qua sub alio est, in
 speciem. d) Quid clarius dici pote-
 rat, quam secundum Stoicos ho-
 mines ab hominibus differere specie?
 Neque magis momenti est censu-
 ra Lipsii ad istum Senecæ locum,
 Atqui, inquit Lipsius, e) supra-species*

Notatur
 Lipsius.

*est circa hac. Nihil ergo habebimus, per
 quod hominem distinguere ab aliis animalibus
 & pure intellectu percipere possimus.
 EPICURUS autem dicit, hominem esse
 talem vel talem effigiem animatam.
 Ergo secundum hunc quoque quoniam homo
 ostendendo manifestatur, is, qui non ostendi-
 tur, non est homo, & si quis vir mulierem
 ostendat, vir non erit homo: si autem virum
 ostendit mulier, mulier non erit homo. &c.*

d) SENECA Epist. 58. p. m. 381.

e) LIPSIUS in notis ad Senecæ Epistol. d. l.

cies erat, sed ex Aristotele. Hic Logicam Chrysippi sequi eum probabile est hodie ridendam. Imo vero Lipsi, si manes Aristotelis tuum hoc iudicium audirent, vel apud inferos illud albis, quod ajunt, riderent dentibus. Decepit te optime Lipsi persuasio, quod omnia quæ tuo tempore in Academiis docebantur, auctoritatem præ se ferrent Aristotelicam. At falleris omnino, falleris, si credis, Aristotelem unquam hominem ad species ultimas seu infimas retulisse. Dixerat quidem Aristoteles homo species est: Dixerat idem Seneca, istam Aristotelis sententiam paulo ante referens. Sed neuter dixit, esse speciem infimam. *Homo species est, ut Aristoteles ait, equus species est, canis species.* Hæc sunt verba Senecæ. f) At nec canis nec equi species ultima est.

Et quid dabis mihi, Lipsi, imo *6. Probatur, secundum Aristotelem, homines inter se* quid dabitis mihi Auditores quicunque, qui auctoritati Aristotelicæ multum tribuitis, si vobis ostendero, *C* ipsum

f) SENECA d. Epist. 58. p. 381.

non nu-
mero sed
specie dif-
ferre.

ipsum Aristotelem tantum non di-
fertis verbis, sed & ratione gravissi-
ma addita, stabilivisse veritatem
doctrinæ, quod homines inter se
specie differant: Est pulcher omni-
no locus, & dignus, qui integer
commemoretur, præprimis cum
& brevitate se commendet. *Non
solum*, inquit Aristoteles g) *ex plu-
ribus*

Explicatur
locus Ari-
stotelis ad-
ductus ad-
versus Ca-
saubonum.

g) Arist. *Polit. lib. 2. cap. 1. p. 55.* edit.
Conring. *Sed cap. 2.* edit. Casaub. *p. 187.*
habet quidem Casaubonus in versione
sua: *ex hominibus specie*, id est ordine &
fortuna & instituto vitæ, *differentibus.*
Sed ista quidem non versio est, sed
commentarius. De verbis enim quæ
addidit Casaubonus, nil quicquam ex-
tat in Græco textu: *ὁ μόνον δὲ ἐν πλειό-
νων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ
εἰδῶν διαφερόντων.* Nec convenit hæc
explicatio Casauboni (quasi Aristote-
les speciei voce hic abusive usus fuerit)
cum Aristotelis intentione, quod ver-
ba ultima hic excerpta demonstrant,
ubi diserte dicit, *cas res specie inter se
differre, ex quibus rebus opus sit unum fie-
ri.* Imo ne quidem communem sen-
tentiam defendere potest explicatio
Ca-

ribus hominibus est civitas, verum etiam e SPECIE differentibus. Non

C 2

enim

Casauboni, cum diversissimi illi ordines inter homines, & diversissima instituta vitæ sint indicia diversissimarum naturarum; At quæ naturâ, instituto, ordine differunt, specie inter se differunt. Nec obstat locus alius Aristotelis Et alius locus ei parallelus ex libris Metaphysicorum. Metaph. lib. 9. c. 9. ap. Casaub. p. 549. *Materia non facit differentiam. Non enim hominis species sunt homines. Patet siquidem ex ipsa textus græci inspectione vertendum fuisse: Non enim hominis materia sunt homines. $\epsilon\kappa \alpha\upsilon\theta\rho\omega\tau\omega\upsilon\gamma\alpha\rho \eta \upsilon\lambda\eta \epsilon\iota\sigma\iota\nu \omicron\iota \alpha\upsilon\theta\rho\omega\pi\omicron\iota.$ Erroneè vero quidam pro $\upsilon\lambda\eta$ scripserant $\epsilon\iota\delta\eta$. Scilicet disputat ibi Aristoteles, quod mulier a viro non specie differat, quia materia inter se differant, ut homo albus & niger, at vero hominis essentiam non consistere in materia sed in ratione, in masculis vero & fœminis (scilicet qua talibus) non esse contrarietatem rationis. Igitur ex hoc textu Aristotelis & ejus ratione modo adducta potius illustratur prior locus, quod & quare homines scilicet ratione (id est intellectu & voluntate) discrepantes, ut unione opus habeant, inter se specie differant.*

enim conflatur civitas e similibus. Aliud enim est societas in bello & civitas. Hoc namque prodest quantitate, etiam si specie sit idem; Auxilii enim causa belli societas comparata est natura, quemadmodum, si majus pondus plus trahat atque auferat. Tali autem re differt etiam civitas a Gente, ubi minus gentis multitudo non per vicos dividisa erit, sed Arcadum more dispersa. Ex quibus autem rebus opus est, unum fieri, ea res SPECIE inter se differunt. Fateor Sententiam Aristotelis etiam in illo brevi loco alicubi esse valde obscuram, neque adeo Conringium sine ratione conjicere eum locum mutilum esse b) sufficit tamen nobis

Conringii
cogitationes
de prioribus
Aristotelis
loco.

b) CONRINGIUS in emendat. ad lib. II. Polit. Arist. cap. 1. p. 663. ad verba Aristotelis, ubi dicit: ea specie differre, e quibus opus sit unum fieri, ita commentatur: Hæc propositio non est, simpliciter quidem accepta, vero consentanea. Unum enim simile corpus potius constituitur ex specie iisdem partibus. Ex differentibus autem specie fit unum dissimilare &c. Itaque vel hinc liquet, locum hunc mutilum esse.

nobis, quod ipsa propositio, quod homines non tantum numero, sed & specie differant, sit perspicua, & quod non obscura ratio sit subjun-cta, quod illæ res specie differant, quæ unione opus habent. Et quomodo scilicet pugnancia i) possent esse

ac mendosum, ne nunc urgeam, nullam haberi hic cum proxime antecedentibus & consequentibus connexionem &c.

i) Contextus ostendit, Aristotelem loqui de unione morali vel politica voluntatum; unde circa locum modo ex Conringio allatum notandum est, quod ille vel ideo Aristotelem non videatur adæquate intellexisse, quod ipse putavit, Aristotelem loqui de unione vel physica vel artificiali v. g. quæ fit per ferruminationem aut plumbaturam. Huc enim respiciunt potissimum ejus verba, quæ de differentia corporum similarium & dissimilarium loquuntur. Interim & hæc Conringii meditatio illustrat doctrinam Aristotelis & nostram. Ait Conringius: corpora dissimilaria ex partibus specie differentibus esse composita. At quis civitatem ad corpora similaria referre vellet,

*Illustratio
hic dicto-
rum. ex
Conringio.*

esse ejusdem speciei? Non tygris tygridem odit, non lupus lupum. Non ferrum ferro repugnat, nec magnes magneti. At homines aliena opera sunt uniendi, natura enim plerique sibi adversantur.

7. *Quis ergo auctor erroris communis?*

Ergo cum & Stoici & Aristoteles derivata a Lipsio, & eruditissimis hodiernis prope omnibus, sententiam docuerint, & sensus communis eam confirmet, *k)* qui factum est, Auditores, ut tam constanter in Scholis Christianorum haec doctrina fuerit, hominem esse speciem infirmam, & hominem ab homine saltem differre numero. Sane Sacrae literae hic non erunt in subsidium trahendae, cum, facillime doceri possent & illas multa suppeditare ad refellendum errorem illum

com-

vellet, cum & tot statibus hominum diversis & tantum non oppositis singulari civitates vel Republicae sint compositae.

Communis loquendi modus.

k) Adde communem loquendi modum: Dicimus *genus humanum*, non *speciem*.

communem, si modo temporis & instituti ratio id nunc permetterent.

Quid verbis opus. PORPHYRIO ^{Porphyrius.} debetur istud falsum, ex cujus i-
goge 1) illud per tot secula in Scholis

1) Ita enim Porphyrius *cap. 2.* ex ver- **Locus Pauli**
sione Julii Pacii: *Etsi species multis attri-* **phyrii.**
buuntur, non tamen specie sed tantum nu-
mero differentibus. Homo enim cum sit
species, Socrati & Platoni attribuitur, qui
non specie inter se differunt sed numero:
animal autem, cum sit genus, homini, &
bovi & equo attribuitur, qui specie quoque
inter se differunt, non saltem numero &c.
Et postea: *Homo est specialissimum illud,*
quod solum est species. Et iterum. Ho-
mo est quidem species animalis rationalis,
sed non est etiam genus particularium sin-
gularum hominum, verum species tantum-
modo, & quicquid ante individua positum
proxime iis attribuitur, species solum est,
non etiam genus. Ut igitur substantia,
que in summo loco posita est, quia nullum
habet ante se genus, est generalissimum il-
lud; ita etiam homo, qui est species, post
quam non est alia species, nec aliquid, quod
possit dividi in species, sed individua (in-
dividuuum enim dicitur Socrates & Plato &

*Señator
Platonis.*

lis Christianorum tam altas radices egit, ut ego quidem nolim laborem illum plusquam Herculeum in me suscipere, atque id dogma ex animis hominum Scholasticæ doctrinæ deditorum evellere. Maneat ibi, per me, & si placet, altiores adhuc agat radices, modo mihi libertas relinquatur, ut eidem non cogar subscribere, modo vos, Auditores honoratissimi, cogitare velit, Porphyrium fuisse Philosophum Platicum, *m*) PLATONEM

Alciades & hoc album) solum est species & extrema illa species, & ut diximus, specialissimum illud.

Porphyrius *m*) Fuit enim discipulus PLOTINI an Platonis. & præceptor JAMBlichii. Eunap. *in vita Porphyrii & Jamblichii.* Popeblount *Cens. celebr. Autor. p. 206. ab init.* Inter Platonicos ob excellentiam *Philosophus* cognominatus. Hic habitus omnium Platonis mysteriorum consultissimus. Popeblount *ibid. ex Wiero.* Nec est, quod opponas, Porphyrium tamen in *Isagoge*, ut statim ab initio patet, voluisse explicare doctrinam categoriarum

NEM vero eum esse, qui, non dicam, totam doctrinam Christianam

COR-

rum Aristotelicarum, imo ex Aristotelis Topicis sumfisse, quæ de quinque vocibus (genere, specie &c.) composuit (in dicta Isagoge) Popeblount *p. 207. ex Ludovico Vive.* Sciendum est enim, quod Porphyrius putaverit, Platonicos & Aristotelicos non docere diversa aut opposita, cum septem libros conscripserit ea intentione, ut probet, Platonis Aristotelisque sectam unam esse. Popeblount *p. 206.* Deinde, etsi quoad reliqua prædicabilia forte ante oculos habuerit Topicos Aristotelis libros, certe tamen in illis, quæ de specie & quidem specialissima differit, nihil ex Topicis Aristotelis desumere potuit, cum Aristoteles saltem quatuor voces seu prædicabilia agnoscat, definitionem, genus, proprium, accidens, & differentiam ad genus referat. *Topic. lib. 1. cap. 4. 5. 6. 7. 8.* adeoque speciei hic plane non faciat mentionem. Imo in ipsis locis Topicis *in libro 2. & 3.* quidem loci ab accidente, *in libro 4.* a genere, *in libro 5.* a proprio, *in 6.* a definitione desumpti recensentur, de locis autem a specie desumptis nihil ibi inve-

C §

nio

*Platonis
ineptia
circa defi-
nitionem
hominis.*

corruptit, (nam nec hujus rei demonstrationem permittit instituti ratio) sed qui ita sensu suo abundavit, ut, cum hominis definitionem deberet tradere, hominem satis perspicue definiri putaverit, si diceret, n) eum esse animal bipes implume, &

nio, nisi quod in *cap. 3. lib. 4. p. m. 623.* obiter quasi mentionem speciei faciat, sed ita, ut nescias, quid ipse velit, dum modo asserit, *genus & speciem esse synonyma*, modo tamen statim addit, *omnis generis esse plures species*, & iterum, *genus attribui speciei proprie non metaphorice &c.* His adde, quæ *lib. 2. cap. 4. p. m. 565. seq.* docet: *ea, quæ generi non accidunt, nec accidere speciei, contra quæ speciei accidunt, accidere etiam generi; item: cui genus attribuitur, ei etiam aliquam attribui speciem.*

*Definitio
hominis
Platonica.*

n) Ita enim Laërtius in *vita Diogenis cap. 40. p. 335. edit. Menagii.* Platone item definiente, homo est animal bipes sine pennis, cum placeret ista ejus definitio, nudatum pennis ac pluma gallum gallinaceum in ejus invexit scholam (Diogenes) dicens: *Hic Platonis homo est, unde adjectum est definitioni: latis unguibus &c.* Sextus

&, cum Diogenes ad ostendendas
Platonis ineptias gallum gallina-
ceum plumis ac pennis nudatum
ejus auditorio immisisset, ad corri-
gendam pulchram illam definitio-
nem adderet; hominem esse animal
bipes, implume, latis unguibus.
Quis jam ab hoc Philosopho o)
&

tus Empiricus *advers. Mathemat. p. m. 158.*
Plato pejus, quam alii definit hominem, di-
cens: homo est animal implume, bipes,
latis unguibus, capax civilis scientiæ.
Unde etiam oculis se offerunt, quæ debent
adversus illum dici. Rursus enim non ex-
posuit hominem, sed quæ homini accidunt,
& non accidunt. Nam animal, & bipes,
& latis esse unguibus, accidunt: civilis au-
tem scientiæ esse capax, aliquando quidem
accidit, aliquando vero non accidit.

o) Interim fateor, dubium esse, an Sententia
PLATO hominem dixerit vel docu- Platonis,
erit, esse speciem infimam, ita ut Por- dubia an
phyrius hanc sententiam ex Platone hominem
hauserit; Ea enim de assertione nihil habuerit
in Platone reperio, quamvis nec de al- pro specie
tera ei opposita, quod homines specie infima.
differant, perspicua verba adducere
possim. Interim sufficiat, hic sequen-
tia

& ejus sectatoribus, ac Porphyrio

tia loca ex Platone notasse. Initio in *Alcibiade secundo p. m. 452. seq.* hominum alios dicit esse *imprudentes*, alios *prudentes*, alios *insanos*, & tum pro more *ardiose* disputat, utrum detur species *imprudentum* media inter *prudentes* & *insanos*, & quomodo *imprudentes* ab *insanis* differant, scilicet ut *inexpertis* ab *extreme stultis*. Propius ad rem facit, quod *lib. 2. de Rep. f. 599.* sub persona Socratis doceat, *homines nasci non admodum similes, sed inter se differentes, singulosque ad singula & diversa operum vel artes promptos a natura produci.* Iterum *lib. 9. de Rep. f. 734. seq.* postquam docuisset, tres animæ partes esse, *rationalem*, qua homo discit, *irascibilem*, qua irascitur, quæque hominem ad potentiam, gloriam & victoriam tota trahit, & *concupiscibilem*, quæ homines ad cibum potumque & rem veneream rapit, item ad pecuniatum & lucri cupiditatem; subjungit, *tria esse hominum genera prima, philosophum, contentiosum, avarum* (ita tamen, ut avarus, ut modo dictum, etiam de cibi & potus ac rei venereæ cupido dicatur.) Inter hos præstare *philosophum* reliquis, ut qui solus præter

volu-

rio p) sani quid expectaret in cogn-

voluptates avarorum & contentiosorum gustaverit etiam & expertus fuerit suavitatem, quæ ex veritatis contemplatione oriatur &c.

p) Non injucundum, credo, erit ^{Judicium} Lectori, si de Isagoge Porphyrii adjun- ^{Ludovici} gam hic ^{Vivis de} **JUDICIAM LUDOVICI VIVIS** ^{Isagoge} ^{Porphyrii.} quanquam paulo prolixius. Ita vero differit *de causis corrupt. art. lib. 3. p. 180. seq.* Post utraque Analytica sequuntur octo libri de locis argumentorum, quæ dicuntur Topica. Locos vocant, & thesauros argumentorum, cum ipsi argumentorum nihil habeant; neque enim hi loci sunt pyxides, quibus continentur pharmaca, sed pyxidum indices. Opus Aristotelis est longum, varium; multa sunt in eo præclara, sed ita tamen differit, tanquam qui colligit sparsa, non qui formulas & præceptiones artis tradit ad usum aliquem conducibiles. **Qua de re jam antea jure questus est Rudolphus Agricola.** Neque enim ex operis illius satisjusti lectione, quam libet diligenti & sedula, facultatem se ullus sentiat nactum unius argumenti inveniendi. Sunt inquisitiones, quæ sint genera, quæ differentiz, quæ pro-

gnoscenda hominis natura? Igitur
re-

»propria, quæ accidentia, quæ diffini-
»tiones loquaces, involutz, molestæ:
» & quod liceat cum bona tanti viri gra-
»tia dicere, nonnunquam etiam subine-
»ptæ, sed infrugiferæ prorsum. Neque
» enim quærit unquam aliquis, quid
»cujus sit aut genus, aut species, aut
»accidens. Admiscet, quæ sunt alie-
»nissima, ut de eligendo & fugiendo,
»in quo videtur Philosophus sylvam
»quandam ad communes locos conges-
»sisse, ut suos in thesibus exerceret, &
»quæstionibus indefinitis, sed ad inve-
»niendi rationem parum commode. Ex
»his libris Topicorum sumit Porphy-
»rius, quod de quinque vocibus compo-
»suit opus, ut, mea utique sententia, uti-
»lissimum, ita longe ab utilitate traditum.
»Prætereo tautologiam & molestiam o-
»rationis: de re loquar. Primum in ea
»locum obtinent quæstiones, quarum
»nec numerus est ullus, nec ordo certus.
»Alii alia quærun, alii prius, alii po-
»sterius, prout est cujusque ingenium
» & mentis intelligentia: nos enim re-
»spiciunt, & nostrum captum, non na-
»turam. Jam unde sumuntur quæstio-
»nes hæ? quid est? quale est? & ea,
»quæ

relinquamus eos infanienti suæ sapientię & discursu nostro propius ac-

quæ hisce respondentur? nonne ex vulgo? quod Aristoteles fatetur primo Topicorum. Atqui ad multa quæ sita per quid est? qualitatis responsum adjungimus, ut quid vides? hominem album, armatum, patrem tuum, ut apud Poëtam: Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amavi? Et in Prophetâ: Quid vides Amos? nullam commentariis. Et ad quale, ποῖον Græci substantiam sæpe reddunt: Latini quoque, ut: qualis res est homo? animal ratione præditum. Nam & qualitatem compositum naturale vocant quidam, ut Cicero in Academicis, sicut Stoici ποιότῃνα. Jam vero quid dicunt esse prædicari in quid? Ea, inquit Porphyrius, prædicari in quid, quæcunque convenit eum, qui interrogatus est, quid est aliquid? reddere. Atqui ad hujusce rei intellectum necesse est evolvisse totam philosophiam, quæ est de natura: Neque enim Aristoteles ipse in libris Topicis tot verbis tam alte, tam anxie repetitis explicare voluit, quid genus esset, quid species, quæ dicuntur per quid, & accidens, ac proprium, quæ per quale. De genere locutus

rus

accedamus ad id, cujus gratia sermonem istum incepimus.

Dies

»rus Porphyrius *patrem & patriam* dicit
 »esse genus. In qua lingua? in Phoenicia credo. *Et mihi genus a Jove summo est*, inquit ille. *Et, genus, qui dicitur a Jove Olympo: quod & ipse ostendit Porphyrius suo exemplo: sive a parente, inquit, sive a patria. Sic enim Orestem a Tantalo dicimus habere genus: Hylum ab Hercule. Rursus: Pindarum genere Thebanum esse, Platonem vero Atheniensem.*
 »Est enim patria principium cujusque generationis, ut Pater. Non dixit, Tantalum esse Orestis genus, aut Thebas Pindari. Differentiam Porphyrius finit, in qua abundat species supra genus, quasi non & abundet risibili homo supra animal, quemadmodum & rationalis.
 »Quod si dicatur, non eatenus esse speciem supra genus, responsioni huic aqua hærebit, quod ajunt, *petitur principium*, & vitiosissima erit definitio, nempe perplexa, & id, quod accuratius esset explicandum & declarandum, pro luce inferetur minus etiam obscuri. Quum enim ex accessione differentiarum ad genus constituantur species, quomodo tu in defini-

fini-

Dies hic destinatus est ad publi-
 ce enunciandos & creandos Do-
 ctores, qui secundum leges
 Academicas facultati Juridicæ ad-
 scriban-

*Philosofia
 Phi, Medi-
 ci, Juri,
 Theologi
 specie dif-
 ferunt.*

definitione differentiarum de specie memi-
 nisti tanquam jam nota & explicata?
 Cedo quas differentias affers? Miramur
 earum penuriam dicet esse Aristoteles,
 nec ullis nos rebus, quum magis in-
 digeamus, magis carere, *Rationabilem*
 est hominis differentia: vix aliam
 proferunt simplicem, nec ea ipsa est
 hominis ex sententia Philosophorum.
 Nam & angeli sunt rationales, quos
 illi vocant Deos, & quidem animalia
 rationalia. Quod si in adjectivo illo,
 rationale, animal pro substantivo in-
 telligas, potius erit justa definitio,
 quam differentia. Sed *rationale* dicunt
differentiam, *capacem discipline* dicunt
proprium. Quid hoc plus habet aut
 minus, quam illud. Quæso, *bipes*, &
quadrupes & *volatile*, & *aquatile*, quæ
 ab Aristotele & Porphyrio pro diffe-
 rentiis ponuntur, implent rationem
 illam differentiarum, quæ essentiam
 dicunt & formæ rationem, & *diffini-*
tionis essentialibus sint aptæ, quum
accidens designent? Quod si & hæc sint
 diffe-

scribantur. Sunt enim, ut nostis,
qua-

»differentiæ, quid Aristoteles differen-
 »tiarum inopiam deflet? Quomodo
 »hæc congruunt cum hoc Porphyrii
 »dicto? Interius autem perscrutantes
 »non quodlibet eorum, quæ sub eo-
 »dem genere sunt, dividendum esse,
 »differentiam, sed quod ad *esse* condu-
 »cit, & quod quid erat, esset, & ejus
 »rei partes? Ergo bipes, aut volatile
 »non sunt *differentiæ*. Verum enim
 »vero quis hoc dictum intelligat, quis
 »ullam assignet differentiam tam arctis
 »limitibus conclusam? Non immerito
 »Aristoteles ait, nos differentiarum ve-
 »xari paupertate, si differentiæ omnes
 »ad tam exactam censuram æstimantur.
 »Quis vero scit, an *mortale* ad esse ho-
 »minis conducat. Quasi vero non
 »possint homines esse *immortales* ex Dei
 »munere, ut anima: corporeum vero
 »& incorporeum non formam attin-
 »gunt sed materiam, quæ pro *differen-*
 »»tiis ponunt in ordinatione. Quid
 »quod Quintilianus mortale & immor-
 »tale species dicit esse animalis generis.
 »Sed *Rhetoris* dictum parum exacte ad
 »philosophiæ formulas dicit esse torna-
 »tum: quale illud est Ciceronis, & Cice-
 »ronem

quatuor genera Docentium in A-
cade-

ronem secutorum Senecz, Victorini,
& Capellz, Romanum & Trojanum species
esse hominis, quum non sint hominis
sed nationis; neque enim ad *essentiam*
hominis pertinent, sed ad *accidens*, & de
suis individuis non in *quid* prædican-
tur, sed in *cujus*. Nam, quod dici-
tur *humanum genus*, & de genere homi-
num, alios Romanos esse, alios Tro-
janos, genus eo loci pro gente sumitur
aut natione, aut forma & ratione &
modo, ut *genus vini*, *genus cibi*, *ge-
nus dicendi*, *genus belli*. Sed hæc
omnia ita sunt perplexe & *obscure de-
finita*, ut mirum non sit, labi in eis
magnos viros & contraria inter se di-
cere. Bipedem Aristoteles *differentiam*
facit, & Aristotelem secutus Quinti-
lianus. Porphyrius dicit esse *pro-
priam*. Mattianus etiam sic finit *dis-
crepantiam*: est *sufficiens* ad id, quod
susceperis, discretio. Et alio loco:
differentia est sufficiens quæstioni di-
cretio, ut, si quæzatur inter homi-
nem leonemque quid intersit, re-
spondeatur, quod homo mitis, leo
ferus sit, quod quidem nec hominem,
a mitibus cæteris, nec leonem a feris,

cademis, Philosophorum, puta,
Medicorum, Jurisconsultorum, & Theolo-
logo-

»aliis distinguit animalibus. Sic ille:
»quæ omnia Porphyrius de Schola re-
»jiceret, tanquam imperita. Sed de
»*proprio* quid dicunt? Porphyrius *prop-*
»*rium* in quatuor significatus dividit,
»quod soli, quod omni, quod soli &
»omni, quod soli, omni & semper,
»*Quintilianus* etiam *proprium* dicit, aut
»quod soli accidit, ut homini sermo,
»risus, aut utique accidit, sed non so-
»li, ut igni calefacere. Quomodo
»potest *proprium* vocari, quod sit alii
»*commune*? non fecus, quam si bonum
»dicas malum, album nigrum, cali-
»dum frigidum, idque Aristoteles ve-
»stat fieri. Nam bipes non *proprium* est
»homini, sed *generale* & amplius. Nec
»quod *aliquo tempore* inest soli, nisi et-
»iam *proprium* dicas esse homini *bipe-*
»*dem* esse, cum solus sedet domi cum
»cane & equo, aut *a dextris* esse, quod
»Aristoteles admittit. Quo nihil video
»absurdius? Adde quam ineptum est
»*inertia* rationis *proprii* exemplum Por-
»phyrii: *canescere in senectute*. Atqui si
»hoc omni homini accidit, semper ac-
»cidit, nempe in senectute canescere.
Neque

logorum. At illud forte non no-
stis, aut certe non cogitastis, tot
novas hominum species a me fuisse
recensitas, quot docentium
Ordines retuli. Nihil tamen ve-
rius est; Accede tu iterum Aristo-
teles, & asserti hujus veritatem ad

D 3

ocu-

Neque enim Porphyrius canescere pro-
exemplo dedit, & explicuit, in sene-
ctute, sed totum hoc est pro exemplo
datum, canescere in senectute. Sed
de verbis ne simus nimium solliciti,
conniveamus ad hæc minuta. Ajunt,
*differentiam & proprium non recipere ma-
jus & minus.* Ego vero non video,
cur unus homo non sit altero & disci-
plina capacior, & ad *navigandum* aptior,
aut ad *artem medicam*. Nam si *essen-
tia* capacitatis aut facultatis ad disci-
plinas, ad *navigandum* consideretur,
nihil magis recipit aut minus; tam e-
nim *alba* est hæc charta, quam ille-
gypsus in *essentia* rei *albæ*. Et hæc
adeo obscura, involuta, difficilia tra-
duntur pueris paulo ante e ludo tri-
viali egressis, quæ non intelliguntur
grandes nata in philosophia detriti ac
pene consumti. Hactenus Ludovicus
Vives.

oculum demonstra. *Specie differunt*, inquis, *qua unione opus habent*. Quod si verum est, uti verum esse jam ostendimus, profecto non solum Philosophi a Medicis, hi a Jctis, isti a Theologis specie differunt, sed & vereor, ne infinitæ Philosophorum & Jctorum & reliquorum species inde deduci ac monstrari possint. Ita videlicet raro conveniunt & sententiis & animo, sed sæpissime unione habent opus, quæ hæcenus aliquoties elocutus sum, quatuor nomina. Nolo rem parum jucundam pluribus verbis declarare, cum non dubitem, quin quilibet, quorsum tendam, facile sit intellecturus.

g. Philosophia, Medicina, Jurisprudentia, Theologia non solum specie differunt, At si Theologi & Jcti, & Medici & Philosophi specie differunt, specie etiam different disciplinæ, unde diversas appellationes istas Doctores sunt sortiti. Et quis vestrum neget, Theologiam, Jurisprudentiam, Medicinam, & Philosophiam differre specie, cum id fa-

fateantur omnes, cum id doceatur in omnibus scholis, cum ejus doctrinæ fructus præcipuus sit, vigilantia illa & attentio, ne specierum diversarum mixtura fiat, & ut nemo, quod in proverbio est, falcem mittat in messem alienam. Sed istud quidem jam non volo. Id potius intendo, quemadmodum quatuor facultatum Doctores dixi esse homines diversæ speciei, ita & facultates ipsas assero esse *animantia* specie diversa. Haud dubie & hoc assertum rideret Lipsius, si viveret & audiret, uti risit doctrinam Senecæ. Forte & inter Vos, Auditores, haud pauci sunt, qui talia audientes ab irrisione, vel certe a suspiriis vix sibi temperant, & me plane stultum evasisse, aut saltem Stoicum esse factum arbitrantur. Notum enim est, quod Stoici justitiam, fortitudinem, prudentiam cæterasque virtutes, tam intellectuales quam morales ad classem animalium retulerint. Sed absit, ut istas Stoicorum ineptias

sed sunt plane animalia specie diversa.

Non quidem in sensu Stoico.

in mente habeam, quas ipse Seneca, quantus etiam Stoicus fuerit, false ludere, & ut ipse loquitur q) titil-

Stoicorum
sententia,
quod virtu-
tes, vitia,
affectus
sint ani-
malia.

q) Liceat & hic apponere sententiam Stoicorum latius a Seneca & expositam & irrisam Epistolo 113. »Desideras, tibi scribi a me, quid sentiam de hac quaestione: *An iustitia, an fortitudo, prudentia caeteraque virtutes animalia sint.* Hac subtilitate efficitur, »Lucili carissime, ut exercere ingenium inter irrita videamur, & *disputationibus nihil profuturis* otium terere. Faciam, »quod desideras, & quid nostris videatur exponam. Sed me in alia sententia profiteor esse. Puto quaedam esse, quae decent phæcasiatum palliatumque. Quae sint ergo quae antiquos moverint, dicam. *Animum* constat animal esse, cum ipse efficiat, ut simus animalia, & cum ab illo animalia nomen hoc traxerint. *Virtus* autem nihil aliud est, quam *animus* quodammodo se habens, ergo animal est. Deinde virtus agit aliquid: agi autem nihil sine impetu potest; si imperum habet, qui nulli est, nisi *animali*, animal est. Si animal est, inquit, virtus, habet ipsam virtutem. Quidni? habet se ipsam. Quomodo sapiens

Rationes
Stoicorum.

titillare non desit. Non meum *sed quia*
 id vitium est, si quod vitium in *secundum*
 ista assertione latet, sed vitium se- *commu-*
 culi. Mihi nihil imputari poterit, *nem de-*
 si *Et rinam,*
si *corpore &*
anima
constant.

piens omnia per virtutem gerit, sic vir-
 tus per se. Ergo inquit, & omnes artes,
 animalia sunt, & omnia, quæ cogitamus,
 quæque mente complectimur. Se-
 quitur, ut multa animalium millia
 habitent in his angustiis pectoris, &
 singuli multa simus animalia, aut
 multa habeamus animalia. Quæris,
 quid adversus ista respondeatur? Una,
 quæque res ex istis animal erit, multa,
 animalia non erunt. Quare? dicam,
 si mihi commodaveris subtilitatem &
 intentionem tuam. Singula animalia
 singulas debent habere substantias, ista
 omnia unum animum habent, itaque
 singula esse possunt, multa esse non
 possunt. Ego & animal sum & homo,
 non tamen duos esse dices. Quare?
 quia separati esse debent, ita dico, alter
 ab altero debet esse diductus, ut duo
 sint. Quicquid unum multiplex est,
 sub unam cadit naturam: itaque unum
 est. Et animus meus animal est, &
 ego sum, duo tamen non sumus.
 Quare? quia animus mei pars est,

Respon-
nes ad ob-
jectiones.

D 5

Tunc

si ostendero , facultates illas qua-
tuor

Rationes
Seneca
dissentien-
tis.

»Tunc aliquid per se numerabitur, cum
»per se stabit: ubi vero alterius mem-
»brum erit, non poterit videri aliud.
»Quare? dicam, quia quod aliud est, suum
»oportet esse & proprium & totum, &
»intra se absolutum. Ego in alia esse
»me sententia professus sum. Non enim
»tantum virtutes animalia erunt, si hoc
»recipitur, sed opposita quoque illis *vitia*
»& *affectus*, tanquam ira, timor, luctus,
»suspicio. Ultra res ista procedet, o-
»mnes *sententia*, omnes *cogitationes* ani-
»malia erunt, quod nullo modo reci-
»piendum est. Non enim quicquid ab
»homine fit, homo est. *Iustitia* quid
»est, inquit. *Animus* quodammodo se
»habens, itaque si animus animal est,
»& iustitia. Minime, hæc enim *habitus*
»*animi* est, & quædam vis. Idem a-
»nimus in varias figuras convertitur, &
»non toties animal aliud est, quoties
»aliud facit, nec illud, quod fit ab anima
»animal est. Si iustitia animal est, si
»fortitudo, si cæteræ virtutes, utrum
»desinunt animalia esse subinde, ac
»rursus incipiunt, an semper sunt? De-
»sinere virtutes non possunt: ergo mul-
»ta animalia, imo innumerabilia in hoc
»animo

tuor Academicas ex communi &
rece-

animo versantur. Non sunt, inquit, „
multa, quia ex uno religata sunt, & „
partes unius & membra sunt. Talem „
ergo faciem animi nobis proponimus, „
qualis est *hydra multa* habentis *capita*, „
quorum unumquodque per se pugnet, „
per se noceat. Atqui nullum ex illis „
capitibus animal est, sed animalis ca- „
put: cæterum ipsa unum animal est. „
Nemo in chimæra leonem esse animal „
dixit, aut draconem: hæ partes erunt, „
ejus, partes non sunt animalia. Quid „
est, quo colligas justitiam animal esse? „
Agit, inquit, aliquid, & prodest. Quod „
autem agit aliquid & prodest, impetum „
habet; *quod autem impetum habet, animal „
est*. Verum est, si *suum* impetum habet: „
suum autem non habet, sed *animi*. Omne „
animal, donec moriatur, id est, quod „
coepit: homo, donec moriatur, homo „
est: equus item & canis: transire enim „
in aliud non possunt. Justitia, id est a- „
nimus, quodammodo se habens, ani- „
mal est. Credamus. Deinde animal „
est fortitudo, id est animus quodam „
modo se habens. Quis animus? Ille, „
qui modo justitia erat: tenetur in „
priori animali: in aliud animal ei „
trans-

recepta doctrina corporibus pari-
ter,

»transire non licet. In eo illi, in quo
»primum esse coepit, perseverandum
»est. Prætera *unus* animus *duorum ani-*
»*maliū* esse non potest, multo minus
»*plurium*. Si iustitia, fortitudo, tempe-
»rancia cæteræque virtutes animalia
»sunt, quomodo unum animum habe-
»bunt? Singulos habeant oportet, aut
»non sunt animalia. Non potest unum
»corpus plurium animalium esse, hoc
»& ipsi fatentur. Iustitiæ quod est cor-
»pus? Animus. Fortitudinis quod est
»corpus? Idem animus. Atqui unum
»corpus esse duorum animalium non
»potest. Sed idem animus, inquit,
»iustitiæ habitum induit, & fortitudinis
»& temperantiæ. Hoc fieri posset, si
»quo tempore iustitia esset, fortitudo
»non esset, quo tempore fortitudo esset,
»temperantia non esset. Nunc vero
»omnes virtutes simul sunt. Ita quo-
»modo erunt singula animalia, cum
»unus animus sit, qui plusquam unum
»animal non potest facere? Denique
»*nullum animal pars est alterius animalis* :
»iustitia autem pars est animi, non est
»ergo animal. Videor mihi in re con-
»fessa perdere operam. Magis enim in-
dignan-

ter , & animabus esse præditas,
specie

dignandum de isto, quam disputandum est. Nullum animal alterius pars est. Circumspice omnia corpora: nulli non color proprius est, & figura sua & magnitudo. Inter cætera, propter quæ mirabile divini artificis ingenium est, hoc quoque existimo, quod *in tanta copia rerum nunquam in idem incidit*: etiam similia quæ videntur, cum contuleris, diversa sunt. Tot fecit genera foliorum, nullum non sua proprietate signatum, tot animalia, nulli similitudo cum altero convenit. Utique aliquid interest. Exegit a se, ut quæ alia erant & dissimilia, essent, & imparia. Virtutes, ut dicitis, omnes pares sunt, ergo non sunt animalia. Nullum non animal per se aliquid agit. Virtus autem per se nihil agit, sed cum homine. Omnia animalia aut rationalia sunt, ut homines, ut dii, aut irrationalia, ut pecora. Virtutes utique rationales sunt. Atqui nec homines sunt, nec Dii, ergo non sunt animalia. Omne rationale animal nihil agit, nisi primum specie alicujus rei irritatum est, deinde impetum cepit, deinde assensio.

CON-

specie diversis. Si, enim istud demon-

confirmavit hunc impetum. Quid sit assensio, dicam. Oportet me ambulare: Tum demum ambulo, cum hoc mihi dixi, & approbavi hanc opinionem meam. Oportet me sedere, tunc demum sedeo. Hæc assensio in virtute non est. Puta enim, prudentiam animal esse, quomodo assentietur. Oportet me ambulare? Hoc natura non recipit: prudentia enim ei, cujus est, prospicit, non sibi. Nam nec ambulare potest, nec sedere: ergo assensionem non habet. Quod assensionem non habet, rationale animal non est. Virtus, si animal est, rationale est. Rationale autem non est, ergo nec animal. Si virtus animal est, animal autem bonum est, omne bonum animal est: Hoc nostri fatentur. Patrem servare bonum est, & sententiam prudenter in senatu dicere bonum est, & iuste decernere bonum est. Ergo & patrem servare animal est, & prudenter dicere animal est, eousque res excedet, ut risum tenere non possis. Prudenter tacere & cœnare bene, bonum est, ita & tacere & cœnare animal est. Ego me hercule, *titillare* non desinam, & mihi *ludos*

Ineptitudo
subtilium
disputatio-

monstravero, quis est, qui negare
sit

ludos ex istis subtilibus ineptiis facere. Ju-³³ num Stoi-
stia & fortitudo si animalia sunt certe, ^{carum.}
terrestria sunt. Omne animal terrestre
alget, esurit, sitit: ergo justitia alget,
fortitudo esurit, clementia sitit. Quid
porro non interrogabo illos, quam fi-
guram habeant ista animalia? homi-³³
nis, an equi, an feræ? Si rotundam
illis, qualem DEO dederint forsean,³⁴
quzram, an & avaritia & luxuria & de-³³
mentia & que rotundæ sint? Sunt enim
& ipsæ animalia. Si has quoque cor-³³
rodundaverint, etiamnum interroga-³³
bo, an prudens ambulatio animal sit,
nec ne? Confiteantur necesse est.
Deinde dicant, ambulationem esse a-³³
nimal, & quidem rotundum. Ne-³³
putes autem, me primum ex nostris
non ex præscripto loqui, inter Clean-³³
them & discipulum ejus Chrysippum
non convenit, quid sit ambulatio.
Cleanthes ait, spiritum esse a princi-³³
pali usque in pedes permissum, Chry-³³
sippus ipsum principale. Quid est,
ergo, cur non ipsius Chrysippi exemplo,
sibi quisque se vindicet, & ista tot-³³
animalia, quot mundus ipse non po-³³
test capere, derideat. Non sunt, in-³³
quit,

fit aufurus, omnes quatuor facultates

»quit, virtutes multa animalia, &
 »tamen animalia sunt. Nam quem-
 »admodum aliquis & poëta est, &
 »orator, & tamen unus; sic virtu-
 »tes istæ animalia sunt, sed multa
 »non sunt. Idem est animus & ju-
 »stus & prudens & fortis, ad singu-
 »las virtutes quodammodo se habens.
 »Sublata est questio. Convenit nobis:
 »Nam & ego interim fateor, animum a-
 »nimal esse postea visurus, quam de ista
 »re sententiam feram. Actiones ejus
 »animalia esse nego. Alioquin & omnia
 »verba erunt animalia & omnes versus.
 »Nemo, si sermo prudens, bonum est,
 »bonum autem omne animal est; ser-
 »mo ergo animal est. Prudens versus
 »bonum est, bonum autem omne a-
 »nimal est, versus ergo animal est. I-
 »taque: *arma virumque cano* animal est,
 »quod non possunt rotundum dicere
 »cum sex pedes habeat. Textorium
 »inquis, totum me hercle illud est, quod
 »cum maxime agitur, dissilio risu, cum
 »mihi propono solæcismum animal
 »esse & barbarismum, & syllogismum,
 »& aptas illas facies tanquam pictor,
 »assigno. *Hæc disputamus attributis super-*
ciliis

tates esse animantia specie differentia.

At

siliis, fronte rugosa. Non possum hoc, Utiliores
 loco dicere illud Cæcilianum: *O tristes,* doctrinæ
ineptias! ridiculæ sunt. Quin itaque, de virtute
 potius aliquid utile nobis & salutare, & ejus
 tractamus, & quærimus, quomodo, studio.
 ad virtutes venire possimus, quæ nos,
 ad illas via adducat: Doce me, non,
 an fortitudo animal sit, sed nullum
 animal felix esse sine fortitudine, nisi
 contra fortuita convaluit, & omnes
 casus antequam exciperet, meditando,
 prædomuit. Quid est fortitudo? mo-
 numentum humanæ imbecillitatis in-
 expugnabile: quod qui circumdedit,
 sibi, securus in hac vitæ obsidione,
 perdurat. Utitur enim suis viribus,
 suis telis. Hoc loco tibi Posidonii no-
 stri sententiam referre volo. *Non est,*
quod unquam fortuna armis putes esse,
te tutum, tuis pugna contra ipsam, fortuita,
non arriant. Itaque contra hostes in-
 structi contra ipsam inermes sunt. Ale-
 xander quidem Persas, & Hyrcanos,
 & Indos, & quicquid gentium us-
 que ad Oceanum extendit Oriens, va-
 stabat, fugabatque; sed ipse modo,
 occiso amico, modo amisso jacebat in-

E tene-

10. Proba-
tur asser-
tum.

At hoc opus erit, hic labor erit,
ista demonstrare. Aliis forte, mi-
hi

»tenebris, alias scelus, alias desiderium
»suum moerens, victor tot regum at-
»que populorum istæ tristitiæque suc-
»cubuit. Id enim egerat, ut omnia
»potius haberet in potestate, quam af-
»fectus. O quam magnis homines er-
»roribus tenentur, qui jus dominandi
»trans maria cupiunt mittere, felicissi-
»mosque judicant, si multas per milites
»provincias obtinent, & novas vete-
»ribus adiungunt, ignari, quod sit il-
»lud ingens paratumque regnum. Im-
»perare sibi maximum imperium est.
»Doceat me quam sacra res sit justitia,
»alienum bonum spectans, nihil ex se
»petens, nisi usum sui. Nihil sit illi
»cum ambitione fama;que; sibi placeat.
»Hoc ante omnia sibi quisque persuade-
»at. Me justum esse gratis oportet. Parum
»est, adhuc illud persuadeat sibi. Me in
»hanc pulcherrimam virtutem ultro et-
»iam impendere juvet: ut tota cogitatio
»a privatis commodis quam longissima
»aversa sit. Non est, quod spectes, quod
»sit justæ rei præmium majus, quam
»justum esse. Illud adhuc tibi affige,
»quod paulo ante dicebam: nihil ad
rem

hi res erit præstita facillima. In-
cipiam,

rem pertinet; quam multi æquitatem
tuam noverint. Qui virtutem suam
publicari vult, non virtuti laborat,
sed gloriæ. Non vis esse justus sine
gloria? at mehercules sæpe justus esse
debebis cum infamia. Et tunc, si
sapis, mala opinio bene parata dele-
tat. Hactenus Seneca. Cave tamen
ne putes, me omnia approbare, quæ
hic Seneca contra ineptientes Stoicos
disputat, multa enim sunt, quæ hic
monere possem, si instituti ratio id
permitteret. Sufficiat, si dicenda in
summam contraham. Initio vel hæc
disputatio sufficienter probat, quantis
ineptiis & litigiis gravissimi isti Stoici
operam dederint, ad nihil aliud aptis,
quam ut discipulos suos sub specie sa-
pientiæ excitarent ad inanes logoma-
machias & sophistications; Deinde
Senecam etiam ejusmodi ineptiis ad-
suetum, & in ipsa harum expugnatio-
ne non raro ipsum ineptire, & sophi-
sticationes sophisticationibus repelle-
re velle. Quid opus tot ambagibus
in re evidenti? Si tollas thesm, ani-
mum esse animat, sua sponte corrumpit
Stoicorum conclusio, quod virtus sit

Varia mon-
ita circa
preceden-
tem Senecæ
Epistolam

cipiam, cum venia facultatis Theologicae & absque præjudicio superioris

Ostenso
ineptia-
rum, quibus
Stoici pro-
bare volue-
runt, ani-
mum esse
animal.

animal, quia nulla alia basi nititur, quam quod virtus sit animus quodammodo se habens. At videamus, quomodo Stoici probent, *animum esse animal. Id constat, inquit, quia animus efficit, ut simus animalia, & cum ab animo animalia nomen traxerint.* Has ineptias sicco pede transit Seneca, imo *interim fatetur animum animal esse.* Quid dicitis? si ideo animus est animal, quia efficit, ut simus animalia, ideo anima rationalis erit homo, quia efficit, ut simus homines, ideo faber lignarius vel scriptarius erit mensa, quia efficit mensas. Si ideo animus est animal, quia ab animo animal dicitur, caro etiam erit carnifex, quia a carne carnifex dicitur, ars erit artifex, quia ab arte artifex dicitur. Quid unquam absurdus, quid viro gravi indignius dici poterat? Serio procedendum est cum insanire affectantibus, & tentandum, an pudor in iis excitari possit. Si ineptias ipse cum illis, si cum Seneca eos *titillare* velis, nunquam eos emendabis. *Æque enim ineptit, qui in titillatione aliorum delectationem querit,*

rrioris loci, qui illi jure deberur
ma-

rit, quam qui titillari cupit. *Æque ineptit, qui Stoicis concedit, animum esse animal, ac ille, qui actiones animi pro animalibus habet, ergo nihil promovit Seneca, dum prius concedendo posteriorius impugnat. Porro nescio, an majores sint ineptiæ Stoicorum, quibus volunt probare, animum esse animal, an Senecæ, quibus voluit probare, virtutem non esse animal. Si virtus, inquit, animal est, virtus autem bonum est, omne bonum animal est, & tum misere ludit probando per exempla, quod multa bona evidenter non sint animalia. Mallem ut ejusmodi ineptiæ plus quam pueriles non admittæ fuissent a Seneca. Haud dubie enim vel levissimus Stoicorum tyro ipsi ostendere potuisset fallaciam a Seneca in argumentando commissam. Nunquam ex doctrina, quod virtus sit animal, sequitur, omne bonum esse animal, adeoque frustra hanc conclusionem nonnisi in Senecæ cerebro natam impugnat Seneca. Quid respondisset Seneca, si quis ita conclusisset: Si leo est animal, leo vero corpus est, ergo omne corpus, & v. g. arbor, lapis, &c. est animal? Quid re-*

Similes ineptiæ Senecæ probare volentis, quod virtus non sit animal.

maximo, a Jurisprudencia nostra.
An

Spondisset, si quis ei objecisset: *Si Seneca est Philosophus, Seneca vero est bipes, aut maritus, ergo omne bipes, & v. g. cuculus, omnis maritus & v. g. Marcolphus est Philosophus?* Scilicet vitium in forma est. *Si virtus animal est, virtus autem bonum est, non omne, ut Seneca dicebat, sed quoddam bonum est animal.* Sed hoc posito omnes illæ titillationes Senecæ, quibus per varias instantias probare intendit, quod non omne bonum sit animal, evanescent. Cæterum nec *Cacilianus* peccavit, quod omnes ejusmodi Philosophorum ineptias *tristes* viderit, nec *Seneca*, quod *ridiculas*. Utrumque enim prædicatum commode iis poterit applicari. *Tristes* sunt, quatenus Philosophi *tristes* tanquam si doctrinæ utiles essent, eas *attractis superciliis & fronte rugosa* inculcant discipulis, & de iis serio disputant; *ridiculas*, quatenus homines præjudiciis, stultitæ, autoritatis non penitus immergi palpabiles istas & vix pueris condonandas stultitias certe & distincte cognoscunt, & non ira nec commotione sed contemptu & irrisione dignas esse judicant. Felices interim erant conditiones

Ineptia
quatenus
diverso re-
spectu tri-
stes & ri-
diculas.

An negabitis Jurisprudenciam ha-^{(1) Juris-}
 bere corpus, quæ multa corpora ^{prudenci-}
 habet, & ipsa specie inter se diffe- ^{am habet}
 rentia. Habet Corpus juris r) ^{multa cor-}
 Civi- ^{pora.}

nes illorum temporum, quibus Stoicus honore, bonis & vita salvis stultitias Stoicorum tuto ridere & eos titillare poterat. Nobis hodie non ita semper licet esse tam felicibus, cum sæpe ineptiæ hominum tristem attractis superciliis & fronte rugosa propositæ tantum non vim legum pœnaliæ per jura canonica & horum reliquias apud Protestantes etiam obtinuerint, & *tristes* effectus ope piæ crudelitatis in earum contemtoribus producere soleant. Unde adhuc dum serio precandum est iis, qui ejusmodi tristes ineptias abhorrent: *Ab attractis superciliis & fronte rugosa Stoicorum, ineptias ut præcepta sapientiæ inculcantium, libera nos Domine.*

r) Per jus enim intelligitur hic ipsa Jus pro ar-
 jurisprudentia, id est, ut Ulpianus ex te sumtum
 Celso id describit *l. 1. pr. de just. & jure*, & jurispru-
 jus est ars equi & boni, aut ipse eam de- & jurispru-
 finivit *l. 10. §. 2. eod. jurisprudentia est di-* dentia sunt
vinarum atque humanarum rerum notitia, synonyma.
justi atque injusti scientia. Neque enim
 cum Felmanno in *comment. ad d. l. 10. &*

Civilis, Corpus juris Canonici, Corpus juris Saxonici, Corpus juris militaris, & quis omnia jurisprudentiæ corpora enumeraret? Sed forte corpora ista vita carent, forte truncis, ficulis, lapidibus & similibus sunt annumeranda. Imo vero spiritu intus aluntur, nec destituta sunt animo tanquam causa multarum & infinitarum actionum in republica Leges, Canones, capitula, constitutiones, articuli, uno verbo leges & consuetudines, potissimum tamen leges scriptæ & visibiles sunt Corpus Jurisprudentiæ; rationes legum invisibiles, sunt anima legum, & vegetativa & sensitiva & rationalis. Modo enim

Et animam vegetativam, sensitivam.

§. 2. nimium subtili & in recta ratione parum fundata distinctione inter juris artem & jurisprudentiam utente, facimus, etsi facile concedamus eidem, quod jurisprudentia sit vel consultatoria, vel legislativa, vel judicialis, & ambæ definitiones modo memoratæ possint ad singulas illas tres species, accedente debita explicatione, applicari.

enim Legis ratio verba legis i. e. *vam*, & corpus jurisprudentiæ. *extendit*, *rationalem.* ecce animam *vegetativam*, modo *sensus* legis dicitur: ecce *sensitivam*, modo *mens* legis vocatur ecce *rationalem.*

Facultatem Theologicam quod *11. (2) Theologia olim erat mere spiritualis,* attinet, illa initio tota, & quanta *mere spiritualis,* quanta erat, mere spiritualis erat, & adeo corpore carebat. Non intelligo saltem Apostolorum tempora, & ubi libri novi fœderis nondum editi, ac Doctrina Christi nondum scripta erant, sed & tempora primitivæ Ecclesiæ, in qua docentes docebant simplicem ac puram atque vivificam doctrinam librorum novi fœderis. Sed postea *sed postea corporea evasit,* ea corporea facta est Theologia & adeo mere spiritualis esse desit. Non fert propositi ratio inquirendi, quo tempore id fieri inceperit. Id nosse sufficit animo harum rerum curioso, tum incepisse Theologiam corpore indui, cum traditiones Ecclesiasticæ & expositiones doctrinæ subtiliores simplicitati illi & per-

eaque partim larvata partim genuina.
 spicuitati pristinae accederent. Et si vero optandum esset, hac incorporatione nunquam mutatam fuisse pristinam Theologiae faciem, et si non diffitear, corpoream Theologiam magnam, & forte maximam, partem esse Theologiam larvatam, non tamen animus est, omnem corporeitatem Theologiae extirpare velle aut inutilem dicere. Multa sunt in rerum natura & utilia & minime suo movenda loco, quae vel causas vel occasiones certe habere non optimas. Ita Medicinae occasio morbi sunt, & tamen quamdiu aegrotant homines, sine absurditatis nota non possunt remediis medicis privari, sub praetextu, quod medicamenta corrumpant sana corpora, & quod cibi durioris concoctionis conservent sanitatem stomachi. Interim meum non erit, ut differentiam ostendam, & signa, quibus Theologia corporea larvata a vera possit discerni. Pertinet ea res ad curam Venerandorum Dominorum Theologorum.

No-

Nobis jam alia restant agenda ^{12. Theologia Scholastica} scilicet id non est omittendum, sed commemorationem pariter ac meditationem ^{lastica corporeitatem dissimulavit.} ulteriorem requirit. Theologia Scholastica ante reformationem ^{Post reformationem} etsi crasso corpore fuerit induta, noluit tamen hanc corporeitatem suam fateri, sed operam dedit maximam, ut istam materiae molem sub nomine spiritualitatis meræ astute occultaret. Unde ^{in confesso est, Theologiam habere corpus.} observatu non indignum est, quod si recte memini, demum post reformationem a Theologis protestantibus corporeitas Theologiae dissimulari desierit. Ex hoc enim tempore notum est *Corpus* doctrinae Philippi, *corpus* doctrinae Julium, & similia, sive id factum fuerit a Theologis ex sincera confessione, quod morbi, Ecclesiam etiam post reformationem afficientes non patiantur adhiberi doctrinam mere spiritualem, sive etiam tituli hi doctrinae Theologicae originem sumserint ab honesta imitatione & ~~emulatione~~ ^{ad} Ictorum,

ad sua juris corpora ubique provocantium.

13. *Consensus Theologorum & Jurisconsultorum in impedendis novis doctrinis.* Quia enim facultatum istarum duarum, Theologicæ & Juridicæ, utraque (relicta cura corporis humani facultati Medicæ) animi humani felicitatem pro scopo habent, æternam Theologica, temporalem Juridica, non mirandum est, quod potissimum a reformationis tempore id observare licuerit, inter utriusque facultatis Doctores perpetuam fere harmoniam & honestam æmulationem viguisse, & cum connexæ esse debeant felicitas temporalis & æterna, utramque facultatem vigilasse sedulo ac diligenter, ne per falsam doctrinam alterutrius communis scopus damnum pateretur. Quare & hodiernum inveniuntur utriusque Facultatis Mystæ, qui fratres exhortantur, vel in publicis scriptis, vel clanculum per literas & consilia, ne patiantur doctrinæ hæcenus receptæ, tanquam causæ communi, præjudicium fieri per novaturientes doctrinas aliorum,

NUMC-

numerum quinarium, ausu temerario & detestando, *ex numerorum parium classe eximere satagentium, s)*
 quique

s) Fuerunt ex Auditoribus, quibus hęc propositio obscurissima visa est, dicentes videlicet, nullum unquam hominem sanz mentis statuisse, numerum quinarium esse parem, adeoque etiam non potuisse ullum eximere inde numerum quinarium, multo minus potuisse alios huic ausui tanquam temerario irasci, cum non entis nulla sit prædicata. Sed hi statim acquieverunt, simulac eos interrogavi, annon recordarentur proverbii Germanici: *Es ist ein guter ehrlicher Mann, er läst fünffe gerade seyn*; vel: *Es ist ein verdrießlicher eigensinniger Kerl, man bedencke nur, er will nicht mehr fünffe gerade seyn lassen* &c. Quod vero proverbium Germanicum verbis latinis hic proposuerim, factum est, ut acrimoniam ironiz obscuritate temperarem, cujus sensus est, quod post reformationem hodiernam etiam præjudicium autoritatis apud Protestantibus in Academiis regnet, & quod duz facultates superiores hactenus tantum non ubique detectionem palpabilem harum reliquiarum Papatus satis crasarum,

Explicatio
 temeritatis
 eorum, qui
 numerum
 quinarium
 ex numero-
 rum pari-
 um classe
 eximere
 voluerunt.

quique omnem adhibent indu-
striam, ne corpus doctrinæ utrius-
que damnum patiatur ullum.

14. *Diffe-
rentia in-
ter corpo-
ra & ani-
mas Juris
prudentia
& Theo-
logia.* Quemadmodum autem inter
corpus doctrinæ Theologicæ, &
corpus Juris ingens est diversitas,
ita & anima utriusque facultatis
non est eadem. Diximus ratio-
nem esse animam jurisprudentiæ,
sed SS. Theologia longe alia gaudet
anima, scilicet revelatione, cum
de rebus tractet, ad quæ ratio non
quit attingere. Et cum ratio, in
jurisprudentia, tanquam regina le-
gibus ceu corpori præsit, aliter
plane se res habet in Theologia,
ubi videlicet contenta esse debet
ratio, si ipsi ministerii gloria relin-
quatur, & si tantum non ut hostis
tractetur aut mancipium.

15. *Corpo-
ra & ani-
ma (3) Ea-* Jam vero non obscurum erit di-
vinare de corpore & anima facul-
tatum

farum, tanquam crimen maxime hor-
rendum conjunctis viribus persecutæ
fuerint.

tatum duarum, quæ restant. De *cultatis*
Corporibus res erit planissima, etsi *Medica &*
eorum vocabula non soleant intui- (4) *Philo-*
tu illarum facultatum usurpari. *sophica.*
Vis exempla corporum facultatis
Medicæ cogita v. g. Galenum, Hip-
pocratem, Sennertum; Vis Phi-
losophicæ, cogita Aristotelem,
Cartesium, Gassendum, & utrobi-
que infinita alia. Anima facultatis
Medicæ experientia est, Philoso-
phicæ, autoritas, ut quando de
puritate sermonis de quantitate
Syllabarum, de flosculis rhetoricis,
de factis in historia Philosophus
differit. Scio quidem & Medicam
facultatem & Philosophicam ratio-
ne ut anima uti, sed tamen nec
illud negari potest, in medicina
experientiam superare rationem,
uti revelatio in theologia rationem
superat, & in facultate Philoso-
phica, rationis usum certe non esse
universalem, cum quoad discipli-
nas memoratas rationis usus sit
exiguus, contra vero in Jurispru-
dencia ratio utramque faciat pagi-
nam,

nam, r) & nec indigeat revelatio-
ne, nec acquiratur experientia,
nec

Objectio
ex Hubero,
quod in Ju-
rispruden-
tia ratio
non ubique
se atten-
denda.

t) Sed huic videtur objici posse, quod
Clericus *Biblioth. univ. Tom. 6. p. 466.* ex
ULRICI HUBERI tractatu de con-
cursu rationis & sacrae scripturae refert
his verbis: On montre dans le 3. chap.
que ces Messieurs (*Brouwer & Roëll*)
ont allegué mal a propos l' exemple de
la *Jurisprudence*, pour faire voir, que
la raison ét par tout souveraine. Ils di-
sent, qu'on y considere d' abord les
sens des Loix, qu'on tache de bien
comprendre la pensée du Legislatteur,
& qu' ensuite on la compare aux re-
gles de l' equité, a laquelle toutes les
loix se doivent rapporter. Mais M.
Huber leur soutient, que la justice & l'
equité naturelles ne sont pas les regles de la
Jurisprudence, que l' on tromperoit les
Juges & les Parties, si au lieu de leur
citer des passages expres du Code, on
leur alloit faire de longs raisonnemens
sur le juste & injuste: que la science
du droit naturel & de l' equité est une
partie de la Philosophie, & que Justi-
nien l. 21. ff. de legib. defend, de recher-
cher les raisons des choses qui sont établies,
parce qu' autrement on renverseroit plu-
sieurs

nec etiam autoritate adjuvetur, sed potius corrumpatur.

Post-

fiours choses certaines. Sed ad ista facilis est respon- Respondet pro seipso
Huberus *Aspic. domest. orat. g. p. 267. seq.*
Legum eruditio, inquit, vobis est
proposita sed ni *rationem* ubique con-
junctam teneatis, cœcatis imperfe-
ctamque *juris scientiam* scitote vos ha-
bituros. Non solum *Philosophi* sed &
Juri hanc oportet esse sententiam: *Fe-*
lix, qui potuit rerum cognoscere causas.
Futilis & fluxa studiosi hominis disci-
plina fuerit, quæ in sola præceptorum
memoria sine luce rationis consistit.
Jurisprudencia ad *imperandum, judicand-*
umque, id est, ad sceptrum vibran-
dum nata & idonea facta est. Quid
autem res divinas & humanas imperio
temperat atque gubernat, nisi *ratio*?
Quid civium controversias & Reipu-
blicæ fata componit ac moderatur, nisi
ratio? Denique *Lex* ipsa quid est, nisi
fontis & fundamentum ejus sit *ratio*? *Ob-*
jectatur, sed immerito arti nostræ, quod
ipsi conditores ejus ita tradiderunt:
Rationes eorum, quæ constituta sunt, in-
quiri non oportet, idque propterea, quod
non omnium, quæ a majoribus tradita sunt,

Responso
ex eodem
Hubero.

F

ratio

*id. Transi-
tio ad
Proposi-
tionem.*

Postquam ita hætenus satis ac
sufficenter demonstratum est, qua-
tuor facultates Academicas diver-
sis gaudere corporibus & animis;
non

»ratio reddi potest. l. 20. 21. de LL. quasi
»pudendum vel ignorantix vel servitutis
»asylum in his dictis contineatur. E-
»nimvero non ita Jctos inducere ani-
»mos oportere, uti quæ non intelligunt,
»improbare, legumque vigorem in æsti-
»matione sua pendere velint, dicere
»jam occupavimus. Id enim si proce-
»deret, *multa, quæ nunc certa sunt, sub-*
»verterentur, ait Neratius, in libro sexto
»membranarum. Satis est ad vindi-
»candam legum autoritatem, eas non
»pugnare cum necessariis æternisque
»boni honestique regulis, etsi cuncta
»rationum singularia post longam ævi
»memoriam forte minus sint conspicua.
»Sed qui Romanæ Jurisprudentiæ scru-
»tati sunt adyta, facile norunt, ejus-
»modi capita vel nulla, vel rarissima in
»libris Justiniani esse relicta; verum ut
»artis hujus initia ex ipsius naturæ prin-
»cipiis educta sunt, ita nihil imprimis
»huic fundamento, nisi incorruptæ ra-
»tionis cynosuræ conveniens, inædifi-
»catum est &c.» Scilicet aliud est, af-
serere

non credite, Auditores, ista a me ludendi aut jocandi causa esse allata. Quin potius ea, quæ hucusque disserui, nullum alium in finem a me sunt adducta, quam ut attentionem excitarem vestram, atque ut mihi ipsi viam panderem absque hæsitacione progrediendi in themate, de quo jam dicturus sum. Nimirum, uti inter homines fieri debet, ut probe gnari simus personarum, cum quibus frequentia habemus negotia, ne ab aliis, qui eorum personas mentiuntur, decipiamur, ita & Studiosis sapientiæ incumbit, ne decipiantur a larvis Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ & Philosophiæ, & ut accurate præcognoscant, quænam sint criteria, quibus veras illas & genuinas sapientiæ filias a spuris & fucatis possint dignoscere.

F 2

Atque

serere, rationem esse animam legum & jurisprudentiæ, aliud est, leges & jurisprudentiam sola ratione constitui. Nostra doctrina ut ex tota oratione constat, prius asserit, de posteriori loquitur objectis.

PROPO- Atque de reliquis quidem facultatibus non amplius ero sollicitus,
SITIO. sed linquo eam doctrinam Venerandis, Gratosiss, atque Clarissimis earum Mystis. De jurisprudentia forte non erit injucundum, si quædam, secundum ductum eorum, quæ hæctenus de corpore & anima jurisprudentiæ dixi, distinctius considerentur, & ex modo positis principiis ostendatur differentia veræ & fucatæ Jurisprudentiæ.

17. Ostendenda differentia vera & fucata Jurisprudentiæ, ex doctrina de corpore & anima ejus.

18. COM- Neque enim thema eligere poteram, quod magis conveniret cum
MENDATIO solennitate hujus diei; neque crediti, Vobis, Auditores, gratius quid
THEMATIS ET atque acceptius offerri posse, quam
CAPTATIO BE- si sensibilia signa vobis exhibeantur,
NEVO- bonos viros, (tales enim sunt JCI genuini) a deceptoribus separandi.
LEN- Non tamen expediam hoc propositum compto & ornato sermone,
TIÆ. sed pergam sermone uti, simplici quidem, sed sincero. Cum nec orator sim, nec illum, qui larvatæ jurisprudentiæ fucum detrahere vult,

vult, ullo modo deceat, fucis oratoriis imponere auditoribus, & affectuum suscitatione impedire quietam & liberam veritatis perceptionem. Quin & de Vobis, A. O. O. & D. H. eam spem voveo, ut non tam de corpore orationis meæ, quam de ejus anima solliciti sitis futuri, & ea, qua par est, modestia a Vobis contendo, velitis magis nucleum gustare eorum quæ dicturus sum, quam parum forte amœno ac parum dulci verborum cortici inhærere.

SECTIO II.

TRACTATIO. Jurisprudentiæ unicæ & veræ requisita.

S V M M A R I A.

TRACTATIO. XIX. *Jurisprudencia vera corpore gaudet Et anima.*

XX. *Id est lege Et ratione. u) w)*

u) *Simili ratione Hubero lex est liber.*

w) *Consensus ejusdem de moribus sub lege comprehensis.*

F 3

XXI.

XXI. *Jurisprudentia legislativa est spiritualis, x) Judicialis vero corpo-*

x) Parallelus locus Huberi de differentia inter Jurisprudentiam Principis & Judicis.

re gaudet, id est verbis legis. y)

y) Scopus trium orationum Huberi de Statua Eugnomosynes.

XXII. *Verba legis modo angustiora, modo angustiora comparantur cum corporibus pusillis & longioribus. Dictum Baldi. z)*

XXIII. *Inde orta*

z) Bartoli, (an Baldi?) jocus de longia hominibus, expositus contra Wissenbachium & Feltmannum, ac Philosophice examinatus. Locus Boccacini parallelus.

diviso interpretationis in restrictivam & extensivam. Utriusque fundamentum equitas. aa) bb)

XXIV. *Declaratio aa) bb) Huberi loci paralleli de equitate ratio dictorum exemplo de prohibita frumenti exportatione. XXV.*

Respondetur ad dubium, aequitatem scriptam non esse spiritum sed corpus. cc) usque ad mm)

XXVI. *Officium cc) De controversia, an detur equitas scripta, locus Wissenbachii.*

dd) Seneca iudicium de Legibus mitiōnantibus.

ee)

ee) ff) gg) *Allegationes textuum juris Civilis.*

hh) *Genuina ratio, cur Justinianus adulteros a pœna capitali liberaverit.*

ii) *Stulta assertio, uxorem esse dotis dominam.*

kk) ll) *Allegationes textuum.*

mm) *Explicatio genuina rationis, cur partus ancilla non sit in fructu.*

¶ *Cui intuitu verborum legis & ejus rationis. nn) oo) pp) qq)*

nn) *Consensus Huberi de conjungenda ratione & lege.*

oo) *Illustratio dictorum de idea boni ¶ Cui*

pp) *Differentia inter ¶ Cium perfectum, & sapientem Stoicum. Varia nom-
bilia de hoc ultimo.*

qq) *Allegatio textus.*

Accedite igitur Auditores, & ^{TRACIA}quam primo loco vobis ex-^{TIO.}hibeo jurisprudentiam ve-^{19. Juris-}ram oculis mentis paululum atten-^{prudencia}tius perlustrate. Est rara avis in ^{ven corp-}terris, & adeo raro conspiciendam ^{re gaudia}se exhibet. Ergo vel ex hoc capi-^{& anima.}te non supine, sed cum cura eam considerate. Vera Jurisprudencia viva est, & integra, falsa & larvata

vel mortua est vel truncata & mutilata. Vivit illa, quam jam ostendo, & integra est. Nam & corpus habet & animam, lege constat & ratione.

20. *Id est lege & ratione.* Dum legem dico, principaliter quidem jus scriptum intelligo, u) quod corpus visibile habet, verba in scripturam redacta, sed tamen non excludo consuetudines & mores, w) ubi corporis loco sunt facta con-

Nulli ratione Huberi lex est liber,

u) Eadem est sententia Huberi oratione 8. & 9. Legem & rationem conjunctim commendantis studiosis. *Lex, inquit orat. 9. p. 275. est liber, & quis liber, non est difficilius conjectura &c. Unus est liber, quam manu praefert Eugnomosyne, & hoc uno Justiniani libro studiosos juris inde ab initio contentos esse velim, satis magno tamen illo, qui universam disciplinam juridicam corpus amplectatur.*

Consensus ejusdem de moribus sub lege comprehendendis,

w) Ignoscant, inquit alibi Huberus, dicit. orat. 9. p. 283. quicumque fori porticus frequentant, si nec Advocatos, nec judices, aliter rationes inire permitto, quam ut legem & rationem pro summa, forte & unica, patrocinandae judicandaeque regula admittant, modo per legem non, modo per

Roma

continuata publica. Per rationem legis intelligo omnia, quæ pertinent ad genuinum sensum legis eruendum & mentem legislatoris intelligendam, ut postea ad facta singularia juste & convenienter applicari queat, quorsum pertinet etiam consideratio antecedentium & consequentium, naturæ item negotii, de quo agitur, & naturæ communis hominum sive affectuum, quibus communiter præditi sunt, qui talia negotia tractant, & quæ alia esse solent, ex regulis bonæ interpretationis observanda. Haud dubie tamen hic eminent ratio legis strictè dicta, hoc est occasio, quæ legislatorem impulit ad legem ferendam, & quam obtinere voluit per promulgationem legis.

Hæc vero dum percipitis Audi-^{21. Juris-}tores, facile intelligitis, sermonem ^{prudencia} meum non occupatum esse in ex-^{legislato-}ponenda Jurisprudencia Princi-^{ria est spi-}pis, ^{ritualis.}

F 5

pis,

Romanum, sed Et propria cujusque gentis statuta vel mores intelligantur &c.

pis, x) quæ leges ferre docet, sed de jurisprudentia judiciali me loqui,

Parallelus
locus Hu-
beri de dif-
ferentia
inter juris-
pruden-
tiam Prin-
cipis &
Judicis.

x) Quæ hic de differentia inter jurisprudentiam principis & judicis summam dico, illustrabuntur ex loco plane parallelo Huberi orat. 8. p. 252. seq. *Sicut regnantis, ait, atque judicantis admotum diversa ratio est, ita negari non potest, quin aliter Princeps aliter judex in legibus secundum æquitatis regulas corrigendis versetur. Cum enim, quicquid Principi placuit, legis vigorem habeat, etiam hoc in potestate Principis inesse intelligitur, ut quibus casibus exercitio legum durior acerbiorque videatur, iis benigna dispensatione tabulas legum non tollat equidem sed verum paulatim, aliterque decernat, quam mens & verba in hoc ipso casu faciendum fuisse dictabant, ita, quemadmodum Claudium Cæsarem fecisse modo retulimus, & quemadmodum senatus, qui vice principis judicabat, erga Fundani familiam statuere potuisset. At respectu judicis, qui solum minister juris est, vere dici queat, Legem esse rem surdam & inexorabilem, nihil laxamenti nec venia habere, si modum excefferis. Reges e contra esse homines, a quibus impetres, ubi jus, ubi injuria opus sit; esse gratia locum, esse beneficio, & irasci & ignoscere posse. Quapropter,*

qui, quæ leges latas explicat & applicat. Nam legislatoria illa mere
spi-

*propter, si qua lex non dubii sensus aliquo loco prædura & iniqua videatur, non est in potestate judicis, aliter sententiam ferre, quam lex manifesta jubeat; sed ad Principem Regemve negotii arbitrium referri oporteret, qui non modo justitia sed & gratia dispensationem exercere potest; judicem vero clementiorem esse lege non oportet, ait Justinianus. Idem de juris interpretibus, quod in judicibus observandum est; non ille, si qua lex disputando inepta, inutilis aut injusta demonstrari queat, hoc agere debet, ut aliter consultus respondeat, quam legislatorem voluisse cognoverit. Ulpianus id autoritate sua firmavit in libro quinto de adulteriis, l. 12. §. 1. ff. qui & a quib. manum. Ubi mulierem adulterii ream negat servas ancillasque manumittere posse, ne questionibus subducantur, nec quidem eos, qui extrinsecus ministerium mulieris fuerint, quod quidem perquam durum est, ait, sed lex ita scripta est. Refert hic inter alia se Huberus ad superius dicta de Claudio & Fundanio. Ita vero paulo ante p. 249. de utroque exemplo differuerat. Sit igitur hæc species equitatis, quando lex nulla verborum ambiguitate laborans, factoque
prope-*

spiritualis & rationalis esse debet
 nullo alligata corpori legum huma-
 narum

proposito exacte conveniens, ob rationes aequi
 bonique spectatur & mitigatur, quemadmodum
 de Claudio Tranquillus memorat, cum saepe
 duritiam legum in iudicando secundum a-
 equitatem esse moderatum. Si exemplum de-
 sideratis, non potest illustrius esse, quam
 quod Roma in senatu agitatum est, cum
 Pedanius secundus urbis praefectus a servo
 suo trucidatus esset. Vetus lex erat, ut fa-
 milia omnis, quae eodem tecto mansiverat,
 ad supplicium ageretur, & apud Funda-
 nium quadraginta utriusque sexus & omni-
 aetatis servi habitaverant. Non erat dubia
 mens legis, sed immane videbatur, tot in-
 nocentes ob scelus unius exitio dari. Ideoq;
 tota civitas misericordiam Senatus & aequi-
 tatem implorabat, nec in ipso senatu decant
 studia nimiam severitatem aspernantium. Sed
 lex & mos antiquus effecit, ut pars, quae
 supplicium desernebat, prevaleret. Ceter-
 rum, quod sententiam Ulpiani in l. 12.
 §. 1. qui & a quib. manum. attinet, ad quam
 etiam provocat Huberus in fine loci
 primi, ea est quidem communis de
 mente Ulpiani sententia; sed verius
 esse, Ulpianum hic verba legis captasse,
 eaque sine justa ratione justiori legis
 inter-

narum & scriptarum, cum doctrina Politica doceat, principem his esse solutum. At legum interpretes & Judices, quibus parendi gloria relicta est, sunt legum ministri. Unde horum jurisprudentia non potest esse plane incorporea, etsi nullum sit dubium, rationi tantquam animæ magis auscultandum esse, quam verbis. Uti enim corpus & anima sunt partes hominis essentielles, inter quas tamen haud dubie anima est pars præcipua & nobilissima, ita & jurisprudentiæ partes essentielles sunt lex & ratio, 7) ex illis tamen ratio verba legis diri-

Judicialis vero corpore gaudet, (id est verbus legis)

Ratione legis animato.

interpretationi restrictivæ opposuisse, perspicue, ut puto, probavi *in dissert. de rite form. statu controu. circa usum jur. Justin. §. 41. & 42.*

7) In eo totus est Huberus, ut in tribus, quæ in *Auspiciis domesticis* extant, orationibus integris, scilicet 7. 8. & 9. a p. 225. ad p. 290. occasione statuz Evgnomofynes, quæ fuit in foro Constantinopolitano juxta statuam Hermæ Emporii posita, quamque initio positionum

Scopus trigum Orationum Huberi de statuz Evgnomofynes.

dirigit & temperat, ut anima corpus.

at. Verba legis modo angustio- no, modo angustio- nis
 Etsi enim Legislator intendat verbis legis sensum animi sui exprimere, evenit tamen non raro, ut modo verba sint angustiora mente, modo arctiora. Rarissime evenit, ut verba juste & ad punctum efferant cogitata mentis. Habes & in natura corporis humani hujus rei simulacrum. Videmus non raro homines pusilli corporis ma- gno

comparan- tur cum corporibus

tionum juris contractarum in effigie delineatam exhibuerat, exponeret, Ev- gnomofynen designare ipsam Jurispru- dentiam, per sceptrum vero intelli- gationem, & æquitatem tanquam ani- mam legis, per librum intelligi legem ipsam seu corpus juris. Adeoque non diffiteor, has orationes tres Huberi, tan- quam quæ mihi occasionem dederunt ad meditationem præsentis oratione ex- positam, tantum non totas multum il- lustrare brevius a me hic dicta, & hanc causam esse, quod in gratiam eorum, qui isto Huberi libello destituuntur, hæctenus loca quædam scopo meo con- venientia inde excerpterim, & in po- sterum excerpturus sim.

gno animo præditos esse, contra ^{puffillæ &} ^{longiori-}
 vasta corpora nonnunquam puffilla ^{bus.}
 anima regi: unde non sine acumi-
 ne Baldus 2) brevis staturæ homo, ^{Distum}
 ut ^{Baldi.}

2) Equidem Wissenbachius Exercit. Bartoli, (an
 G. ad Pand. th. 1. Bartolo hoc dictum
 tribuit: *Jus dicentis officium, inquit, est*
latissimum. Nam & honorum possessionem
dare potest &c. l. 1. ff. h. t. Cur Ulpianus
dixit latissimum & non longissimum? Quia,
inquit Bartolus, homines longi raro sunt
sapientes. Ratio profecto vix Mopso aliquo,
nedum tanto viro digna. Hunc secutus
Feltmannus in comment. ad d. l. 1. th. 2.
 eidem Bartolo id dictum tribuit, simul
 Bartolum contra Wissenbachium de-
 fendere cupiens. *Cur non longissimum?*
 ait. *Respondet Bartolus, quia viri longi*
raro sunt sapientes. Cui graviter ideo ira-
scitur Wissenbachius. Sed voluit iste J-
ctorum Deus ostendere, jus dicentem non de-
bere esse hominem bardum, sed prudentem.
Antiquitus autem longum hominem pro in-
sulso & blenno acceptum fuisse, discimus ex
Catullo, carm. 68.

- - ne tollat rubra supercilia

Longus homo est.

Neque id veterum diciturum cum Trajano
 Boccacini, ragguagli di Parnasso cent. 1.

pag.

ut se adversus scommata, quæ a lon-

pag. 74. sis explicaveris, quasi per longum hominem intellexerit eum, qui sit tardus, morasque neſtat, nam hoc Græcorum πύργος, quod idem eſt, quod ſolidus, ac ineptus, haud admittit. Hodie fruſtra ſollicitus ſis, quia ſi audis Juvenal. ſat. 15.

Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.

Sed, quantum recordor, quamvis neſciam ubi, legi, non Bartolum, ſed Baldum iſtius dicti eſſe autorem. Cum autem nec Bartoli nec Baldi opera ad manus ſint, nec tanti res eſſe videatur, ut ex aliorum bibliothecis conquiſtantur, cauſam, cur magis ad Baldum quam Bartolum hic inclinem, ſaltem afferam. Ea vero in ſequentibus Panciroli *de clar. leg. interpr. lib. 2. p. 202.* verbis latet: Baldo, qui corpore exiguus erat, ubi primum gymnaſium ingreſſus eſt, ad puſillam hominis ſtaturam ab auditoribus acclamatum fuiſſe dicitur: Minuit præſentia famam. Ab illo vero opportune reſponſum: Augebit cætera virtus. Quo dicto omnibus admirationem ſui iniecit. At Philippus Caſſolus, qui, ut memoria cæteris antecellebat, ita ſuperbo titulo Doctorum Doctor vocabatur, ingenio fretus, ſe ex omnibus
ulti-

longioribus sæpe patiebatur, vindica-

ultimarum voluntatum questionibus ex tempore responsurum professus est. Statuta ad dicendum die, cum in magna expectatione esset, surgens Baldus interrogavit, ubi in jure cautum reperiretur, parem non esse ejus, qui non vult, ei, qui non potest, conditionem. Ad primam interrogationem hesitante Philippo, cum Baldus de proposita questione legem ostendisset, (scil. leg. Pater Severinam 101. ff. de condit. & demonstr.) magnam gloriam retulit. Paucis, Baldus brevis staturæ & facetus erat, quas circumstantias in vita Bartoli non deprehendo; Valde igitur verosimile est, quod scoma illud ad pungendos longos homines brevitatem ejus irridentes, & ei exprobrantes, & nullam aliam ob causam, commentario suo ad titulum de jurisdictione inseruerit, sive jam commune proverbium tum temporis extiterit, quod longi homines raro sint sapientes, sive quod ipse Baldus primus ejus propositione iram longorum hominum & risum reliquorum excitare voluerit. Solemus enim ridere dicta inexpectata, alios non sine ingenio proferentis pungentia. Unde dixi, non sine acumine dictum id fuisse a Baldo

G

pro.

dicaret, retorsionis quasi loco ita
com-

prolatum, scilicet non sine acumine
ingenis, etsi, si serio ab ipso id prolatum
fuisse, facile agnoscam ipse, omni
judicio, adeoque multo magis acumine
judicii id carere. Sed hactenus dicta
ostendunt facile, nil minus intendisse
Baldum vel Bartolum, quam ut men-
tem Ulpiani hic exponere voluerit.
Unde poterat & Wissenbachius a cen-
sura Bartoli, & Feltmannus ab ejus
defensione abstinere, cum utraque sit
valde intempestiva. Sed Wissenba-
chium facilius excuso, partim quod
occasionem joci ignoraverit, partim
quod ipse videatur longior statura
fuisse. Quod vero Feltmannum atti-
net, uti in omnibus ejus scriptis variam
lectionem admiror, sed judicii defe-
ctum deploro, ita vel hic maxime in
paucis verbis supra excerptis multipli-
cem judicii eclipsin videtur passus esse.
Nam i. etsi omnia, quae de longorum
hominum imprudentia ibi affert Felt-
mannus, vera essent, ineptissime tamen
ea fuissent allata a Bartolo vel Baldo, ad
seriam interpretationem dictorum ab
Ulpiano, cum quilibet homo saltem
sensu communi utens quovis pignore
cer-

comentatus est Jcti Romani verba,
qui

certare paratus esse debeat, istam observationem nunquam Ulpiano venisse in mentem. 2. Valde est a vero ab simile, vel Bartolum vel Baldum Catulli carmen, quo sententiam de imprudentia longorum probare voluit Feltmannus, multo minus commentarios variorum in Catullum inspexisse aut cognitos habuisse. 3. Si quis citatum Catulli carmen 68. & ejus contenta respiciat attentius, certissime sibi persuadebit, vel verba a Feltmanno inde adducta plane aliud quid in longo homine notare voluisse, vel certe nil minus ex illis, quam quod Feltmannus intendit, probari posse. 4. Unde falsum etiam est, quod Trajanus Boccalini respexerit veterum dicterium de stupiditate longorum hominum, sed potius omnes circumstantiaz in Boccalino docent, respexisse eum ad novius hoc dicterium vel Bartoli vel Baldi. 5. Verosimiliter Boccalinum non serio dictum illud exponere voluisse, sed pro more suo satyricæ, cum forte & ipse fuerit brevioris staturæ, longiores homines parum amans. 6. Quod idem Feltmannus de græca significatione vo-

qui *latissimum* docuerat esse jus di-
centis

cis μέγας immiscet, uti parum perri-
nenter ad locum Boccalini affertur, ita
7. Feltmannus locum ex græco autore
debuisset notare, ubi id assereretur,
aut certe Douzam allegare, cujus hic
notam ad d. versic. Catulli descripsit
Feltmannus, qui hac parte quamvis
nimis generaliter ad Aristophanem
provocat. 8. Si quis istud *hodie*, quod
Feltmannus annectit, cum præceden-
tibus conferat, quilibet putabit, eum
sensum esse Feltmanni: Olim tempo-
re Aristophanis, Catulli, Ulpiani, lon-
gos homines habitos fuisse pro blennis
& insulsis, at hodierno, id est, vel
Bartoli, vel quo ista scribebat Feltman-
nus, tempore, breves homines & pu-
fillos haberi pro malis, sed si quis sta-
tim videat citari Juvenalem, non po-
terit satis obstupescere, dum videt istud
nunc, quod extat in versu Juvenalis, a
Feltmanno mutatum esse in *hodie*. Ut
taceam, 9. non contrarium esse, si quis
asserat, longos homines esse insulsos,
pusillos malos, prius enim defectum
intellectus, posterius voluntatis deno-
tat; item 10. Juvenalem pusillos homi-
nes ibi non opponere longis hominibus
ejus-

centis officium : Latissimum dixit,
non

ejusdem seculi , sed , ut contextus ostendit , putat olim homines communiter longiore statura fuisse præditos , quam subsequenter seculis &c. Quod rem ipsam attinet , si philosophice istam comparationem longiorum & breviorum hominum considerare velimus , paucis sic dicendum. Omnes homines stulti nascuntur , & fiunt demum multa cura & industria sapientes , neque ut citius aut tardius fiant , longitudo aut brevitæ staturæ multum tribuit , sed singulæ conditiones humani generis sua commoda & incommoda habent , pro ut vel prudenter vel imprudenter quis iis utatur. Longiores homines communiter tardiore circulatione sanguinis præditi sunt , & non magna ingenii vivacitate pollent , sed sunt simul in rebus agendis & in veritate doctrinarum expendenda circumspectiores , & magis ab iracundia & præcipitantia alieni. Contra breves & iracundiores sunt , & magis præcipitantiz præjudicio subjecti , quorum utrumque si caveant , magnos progressus faciunt in negotiis , ubi & vivacitate ingenii & promptitudine-judicii maxime opus est. Igitur

non longissimum inquiebat Baldus,
quia

si jocus Baldi alio joco esset repellendus; ego pro longis hominibus ipsi respondi: verum esse; *Ulpianum* dixisse *jus dicentis officium esse latissimum non longissimum, quia longi homines rari sint sapientes, nec tamen etiam dixisse brevissimum, quia brevium hominum sapientia plerumque fit nasuta, non genuina.* Coronidis loco apponam ad illustrationem precedentium locum ipsam Bocalini (ad quem respexit Feltmannus)

Locus Bocalini parallelus.

ex versione Germanica. Berwischenen Dienstag erschienen allhier für öffentliche Audienz mehr als dreyhundert Gelehrte, welche allesamt um ein gutes grösser waren, als andere Menschen insgesamt zu seyn pflegen, worüber sich dann Apollo und die sämtliche Musen nicht wenig verwunderten, auch ein jeglicher unter ihnen leichtlich ermessen konnte, es müste die extraordinari Versammlung, so vieler grosser Gelehrter etwas sonderlich auf sich haben, wie sich dann in der That befand. Denn der Ehrwürdige Herr Cinus, Auditor Rotz in Parnasso brachte im Nahmen seiner ganzen Gesellschaft bey Ihrer Majestät an und vor, wie daß alle die tugendhaften, so Ihre Majestät da

quia longi homines raro sunt sapientes.

Quoties-

Da gegenwärtig sähen, in allen Künsten und Wissenschaften dermassen erfahren, wie männiglich bekannt, und Ihrer Majestät eigene Bibliothec solches genugsam bezeugete. Dessen allen aber ungesacht würden Sie doch von dem mehrern Theil der Gelehrten allhier verhönet und verspottet, ja gar für halbe Narren und ungeschickte Leute gehalten. Um welche unerträgliche Injurien willen sie genöthiget worden wären, es bey Ihrer Majestät anzubringen, und dieselbe um Hüffe und Rettung zu ersuchen. Solchem übel aber, daraus leichtlich grösser Unheil entstehen könnte, abzuhelffen, wollten diese grosse (lange) Gelehrte, daferne jedoch Ihrer Majestät solches für gut erkennen würden, hiermit die kleinere in freyen Feld herausgefordert haben, da Mann gegen Mann, zween gegen zween, oder wie es dem Gegentheil am besten gefallen würde, in allen freyen Künsten sich mit disputiren bis auf Verlust der reputation wacker gegen einander streiten, und herum wegen sollten. Im Fall aber Ihre Majestät diese Probe für unnöthig und überflüssig, und diejenige, so

G 4

einer

33. Inde
 oram divi-
 fo inter-
 pretatio-
 nis in re-
 strictivam
 & exten-
 sivam.

Quotiescunque igitur verba & ratio ut ita loquar, in legibus commensurantur, verba rationi sunt aptanda non ratio verbis, unde & divisio Jctorum oritur in Interpretationem extensivam & restrictivam, sub quibus commode declarativa

einer ungewöhnlichen grossen Statur, für Gelehrte tugendsame Leuthe hielte, die sich beflissen, diejenige zu seyn, dafür man sie ansähe; so wolten Sie Ihre Majestät allerunterthänigst gebeten haben, die gemeine Regul: Homo longus raro sapiens, daß ein langer Mann selten gar geschmeid sey, (daher alle dis Parlament entstanden,) für falsch und unwarhafftig zu erklären. Ihre Majestät höreten diese des Cini Klage mit sonderer Lust zu, gab Ihn drauff zur Antwort: Sie verspühreten, daß seine Gelehrte etwas übel und partheyisch von ihren Personen geredet hätten. Dieweilen aber die sentenz an sich selbst wahr wäre, Könnte er dieselbe in keine Wege für falsch declariren. Es werde aber ein langer Mensch nicht (wie der gemeine Pöbel unverständiger Weise urtheilet) daher also genennet, welcher von ungewöhnlicher grosser Leibes-

rativa comprehendi potest, dum nimirum verba duplicem significatum habent, & laxiorem & angustiore. Dicitur autem hæc ratio *Utriusque* legi applicata æquitas, aa) quæ *fundamentum* nihil aliud est, quam correctio sensus *æquitas.*

bes, statur sey, sondern wæche in ihren actionibus und resolutionibus langsam und schlåffrig procedirten. Denn die Langsamkeit in expedition wichtiger Geschäfte sey ein gewisses Merckzeichen grosser Ungeschicklichkeit, Tölpelery und Faulheit. Diemeil diejenige allein für kluge verständige Leuthe zu halten, welche sich geschwinde in alle Håndel zu schicken, und Sachen von grosser importanz zu schlichten wüsten.

aa) Huberus oratione 8. p. 248. *In Huberi* describenda æquitate quem tutius autorem *ci paralleli* sequemur, quam eum, quem ad intellectus *de æquitate* humani finem pervenisse veteres crediderunt, Aristotelem, a quo definitur correctio juris scripti. Et p. 253. *Judicis officium nullum* expers æquitatis esse credendum est, &c. Hoc, inquam, agere oportet eum, qui jurisdictioni præest, ut æqui banique notitie jungat accuratam verborum, quibus auctor legis usus est, *explicationem, ut non moda*

sus grammatici verborum ex ratione Legis. Et quamvis fere de interpretatione restrictiva æquitas prædicari soleat, non tamen repugnat, quin & de extendente dicatur, cum & hæc verba legis per extensionem emendet. Adde, quod jus strictum, bb) quod & sum-

externum eorum corticem, sed vim sententiamque habeat perspectam, eaque ita circumstantiis facti comparet, ut nihil inter partes statuatur, nisi quod legislatoris voluntati sit consentaneum.

bb) Rursus eadem orat. 8. p. 250. *Non immerito jus illud equitati, hoc est mitigationi legis oppositum jus strictum rigidumque appellatur, imo non deest, qui hoc summum jus summam injuriam vocat. Sæpe fit, ut leges ambiguas, aut nimis, quod sæpius accidit, generalibus conceptæ sint verbis. Ejusmodi dicta præcise adversus omnes sine discrimine rerum casuumque urgere & exequi juris stricti fuerit, sed expendere merito circumstantiarum legesque factis ita applicare, sicut ipse legislator sua verba, si adesset, interpretaturus videatur, id humanitatis & æquitatis esse dicitur. Agit hac de re Marcus Tullius in oratione pro Cecina, ubi eos, qui*

summum jus dicitur, æquitati opponatur,

qui verbis & literis nituntur, summo jure contendere ait, isque opponit, qui bono & æquo se defendunt, qui non ex callido versutoque jure res judicari oportere contendunt. Scriptum jus, addit, sequi calumniatoris est, boni judicis, voluntatem scriptoris utilitatemque defendere. Placet inducere aliquot exempla, quibus utitur Tullius, ad rem declarandam. Edictum Pratoris de vi datur dejectis. Si proprietatem verbi consideramus, prodesse non potest, nisi his, qui precipites de superiore loco acti sunt; at si mentem ac sententiam Pratoris expendimus, non est dubium, quin auxilium ejus omnibus, quibus quoquo modo vis infertur, comparatum sit. Item actio proposita est in actorem præsentem, ait his verbis: Quandoquidem te in jure conspicio: Hac actione Appius ille Cæcus uti non posset, si tam vere homines verba consēctarentur, quam rem, cujus gratia verba sunt, considerarent. Pergit Cicero: Testamento si recitatus hæres esset pupillus, isque jam annos viginti haberet, secundum juris stricti interpretes amitteret hæreditatem &c. Exempla ab Hubero ex Cicerone modo adducta simul declarant

natur, in vulgari dicto: Summum jus esse summam injuriam, seu iniquitatem. At jus strictum est, quod verborum tonum saltem sequitur, sive ex regulis æquitatis extendendorum ad casus similes, sive arctandorum, ita ut quidam casus sub verbis comprehensi a sensu legis excludantur.

27. Decla-
ratio di-
ctorum
exemplo
de probi-
bita fru-
menti ex-
portatio-
ne.

Res clarior fiet exemplo: Si caritas annonæ metuatur, sæpe Principes prudentes frumentorum venditiones sub pœna interdicerent solent. Ergo finge legem in hæc verba conceptam: *Qui frumentum exportaverit, multam centum aureorum solvito.* Jam sunt qui exportarunt avenam, sunt qui exportarunt farinam, sunt denique qui exportarunt frumentum, sed in molendinum, ea intentione, ut farina inde confecta eam domum reportent. Hic si jus strictum & verba

clarant ea, quæ modo dixi, in verbis orationis præcedentibus, æquitatem non solum de restrictiva, sed etiam de extensiva interpretatione prædicari.

verba spectes , in primo casu dubium erit an frumentum , quod sæpe pro tritico saltem aut hordeo sumitur , in laxiore significato hic fit intelligendum , ut avenam sub se comprehendat , in secundo casu dicendum videbitur , farinam exportantes non esse puniendos , quia farina non est frumentum ; & in tertio , eos qui molendi causa frumentum exportarunt , tamen puniendos esse , quia sufficit , quod exportaverint . At vero si rationem tanquam animam legis respicias , ea in primo casu suppeditabit causam definiendi per interpretationem *declarativam* , avenæ etiam exportationem censeri prohibivam , si & in ea metuatur caritas annonæ , in secundo per interpretationem *extensivam* exportantes farinam æque puniendos esse , si non gravius , cum in fraudem legis id commiserint , observatis ejus verbis violantes intentionem legislatoris , atque hos delinquentes similes esse illis , qui prohibiti

biti exportare lanam, totos ovium greges exportaverunt. In tertio denique casu per interpretationem *restrictivam* eos a pœna absolvet, qui molendi causa exportaverant.

25. *Respon-*
detur ad
dubium:
aquitatem
scriptam
non esse
spiritum,
sed cor-
pus.

Sentio vero aurem mihi vellicare nescio quos, qui mihi haud dubie sunt objecturi, istam doctrinam de ratione, anima jurisprudentiæ, & corpore ejus in verbis legum quærendo totam turbari & confusissimam reddi, si quis cogitet, rationem legis sæpe scribi, adeoque hoc intuitu rationem legis, quam simul diximus esse æquitatem, non esse animam, sed corpus Jurisprudentiæ, vel tum corpus & animum jurisprudentiæ, unum idemque esse, & sic totam nostram meditationem reddi inanem. Sed huic dubio non difficulter potest satisfieri. Initio enim non urgebo auctoritates aliorum Jurisconsultorum, non dari æquitatem scriptam, *cc)* demon-

De contro-
versia, an
detur æqui-

cc) In hac sententia est Wissenbachius
Exerc. 2, ad Pand. thes. 12. p. 4. »Video, in-
quit,

monstrantium. Est enim hæc controversia non nova. Deinde non inquiram in originem legum ratiocinantium & prologis utentium ac epilogis, quas Seneca jam suo tempore rebus ridiculis accensuit. *dd)*
Sal-

quit, quosdam distinguere inter æquitas scripta
quitatem scriptam & non scriptam. ^{locus Wis-}
De illa accipiunt *l. 8. C. de judic.* de hac ^{senbachii.}
l. 1. C. de LL. Male, nulla est æquitas
scripta *l. in his 16. ff. de C. & D.* ubi ma-
nifeste æquum & bonum a scripti juris
ratione distinguitur. Æquitas nihil
aliud est, quam jus, quod lex scripta
prætermisit. Æquitas scripto compre-
hensa nomen æquitatis amittit, juris
vero & legis assumit. *Diff. Mynsing.*
6. obs. 63. Equidem vulgo legitur *in*
d. l. 8. æquitatisque scriptæ. Sed in vetu-
stis Codicibus vox: *scriptæ*, deest. An-
ton. August. 4. *emend. 8.* Duar. 2. *diff.*
anniv. 18. Connan. 1. *Comm. 11.* Donell.
2. *comm. 13.* & 26. *comm. 2.* Petr. Fab. *in l. 20.*
ff. de Reg. 7. Bronch. 1. *antin. 7.* Albert.
Bolognet. *de leg. jur. & equit. c. 33.*

dd) Seneca *Epist.* quæ incipit: *Eam* ^{Sæpèz ju-}
partem Philosophiæ & in mea editione, ^{dicium de}
est 94. p. m. 556. *Hic adjice, quod leges* ^{legibus ra-}
quoque ^{tiocinanti-}
^{bys.}

Saltem id moneo, graviter errari communiter, dum rationes scriptæ habentur pro corpore jurisprudentiæ. Neque enim verba quævis sunt corpus jurisprudentiæ, sed verba legum. At ratio scripta non est lex, etsi pro lege habeatur. Lex enim est propositio practica, præscribens hominibus, quid sit agendum. Sed rationes legum sæpe sunt propositiones theoreticæ, v. g. quod uxor sit domina dotis etiam constante matrimonio, ee) quod homo in fructu hominis esse non possit, quia hominis gratia fructus omnes sint comparati, non homo fru-

quoque proficiunt ad bonos mores: utique se non tantum imperant, sed docent. In hac re dissentio a Possidonio. Non probò, quod Platonis legibus adjecta principia sunt. Legem enim brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur, velut emissa divinitis vox sit. Jubeat, non disputet. Nihil videtur mihi frigidius, mihi ineptius, quam lex cum prologo. Mone, dic, quid me velis fecisse: non disco, sed pareo.

ee) l. 30. C. de jure dot.

fructuum causa, ff) & ita de cæteris. Sed voluit tamen, inquis, Princeps eo ipso dum rationem legi inseruit, eam simul promulgare, & sic vim legis ei dare. Quod vero Principi placuit, gg) legis habet vigorem. Imo vero, inquam ego, quod principi placuit, animo legis condendæ. At Princeps in legibus suis ratiocinans, Doctorem agit, non legislatorem, adeoque dum docendi animum habet, animo legis ferendæ caret. Sed & illud considerandum, non semper rationes veras in legibus poni, atque ita multas rationes in legibus positas haud quaquam pro veris esse habendas. Solent enim Principes quandoque prætextibus uti in legibus, uti communiter utuntur in declarationibus bellorum, & sic veras causas, quæ ad legumlationem impulerunt, occultare. Ut cum

H

Justi-

ff) Tribon. §. 31. *instit. de R. D.* Gaius l. 28. §. 1 *de usur.* Ulpianus l. 68. *pr. de usufr.*

gg) §. *sed et quod. Inst. de J. N. G. & C.*

Justinianus in favorem Theodoræ
adulteras æ poena capitali eximit:
bb) Solent ministri, quibus prin-
ceps

Genuina
ratio cur
Justinianus
adulteras a
poena ca-
pitali libe-
raverit.

bb) Commentarii loco hic esse pote-
runt, quæ differit Huberus *Prælect. ad ff.*
tit. ad L. Jul. de adulter. §. 3. » De pœ-
na, ait, adulterii, quæ fuit olim ex
» lege Julia, & quæ est ex Jure novo,
» quod satis est, diximus *ad instit. n. 6.*
» nec plura post tot alios addere lubet,
» nisi causam scire libeat, quamobrem
» Justinianus *Novel. 134. c. 10.* mulieribus
» pœnam capitalem remiserit, ejus loco
» substitutis virgis ac claustro monasterii,
» virosque omnino adhuc dum gladio
» punire voluerit, contra rationem juris
» antiqui, quod mulieres gravius delin-
» quere statuit. Quin mulier spem, re-
» deundi ad virum, matrimonii que re-
» dintegrandi habet, si maritus amoris
» adversus eam memor emolliatur; po-
» test enim cis biennium eam repetere,
» quo non facta neglecta, vel morte viri
» destituta perpetuam monasterii habet
» mansionem *d. Nov. 134. c. 10.* Hanc di-
» stinctionem in Germania hodieque ser-
» vari testatur Carpzovius *d. qu. 53. n. 27.*
» *ex constit. crim. Caroli V. art. 120.* rebus-
» que judicatis idem illustrat, virum &
mu-

ceps in legumlatione utitur, ex ignorantia prudentiæ Legislatoriæ ratio-

mulierem adulterii convictos illum quidem gladio feriri, hanc virgis cædi & monasterii loco in perpetuum relegari; nisi conjuges illis ignoverint, quo casu matrimonium redintegratur ad exempl. d. Nov 134. c. 10. ut tamen Germani utrosque tum solum vertere jubent. Carpz. qu. 53. n. 53. Idem de ratione probabili hujus differentix laborat, admodum frustra n. 11, & seq. Nec potest, opinor, alia reddi, quam quod vir satis in una *τάρα ιδεοποιόν ἀδούραν*, ut Jocasta loquitur in *Phœniss. Euripid.* explere possit: mulier facile plures exerceat, nec unius consuetudine tentationes carnis, pro sexus infirmitate, scilicet, evitare posse videatur. Quæ ratio tamen Augustæ (*scenica olim*) Theodoræ, quam satis constat, minime in hoc genere fuisse morosam, quam Justiniano Cæsari adscribenda videtur. Illa sane, quam hoc erat dignior. De vita & fatis Theodoræ vide summatim Procop. *Hist. Anecd. p. 33. seq. edit. Eichel.* Ad confirmandam Huberî sententiam, quod lex allata in gratiam vel instinctu Theodoræ scripta fuerit,

raciones falsas ac iniquas veris immiscere, ut dum Tribonianus uxori dominium rei dotalis tribuit constante matrimonio, ii) dum incestuosus

faciunt verba Procopii ex versione Alemanni p. 86. vers. 254. *Connubiale jus totum penes se esse voluit (Theodora) Nullus ante nuptias sponsus voluntarius; subito cuique conjux hac erat, non qua (ut vel barbaris usu venit) cuique placeret, sed qua Theodora. Hec & puellis erat subeunda fortuna, ut in matrimonium invita viros acciperent. Sape per vim sponsa e thalamo abstracta, matrimonio sponsum exturbavit, se lubente id fieri irate negans. &c.*

Stulus affectio: uxorem esse dotis dominum.

ii) d. l. 30. (C. de jure dot.) Scilicet voluit Justinianus uxoribus in concursu creditorum intuitu dotis dare privilegium, ut præferantur etiam illis, qui anteriorem hypothecam habent. Non disputabo hic de æquitate vel iniquitate hujus constitutionis, quamvis multa possint afferri pro demonstranda ejus iniquitate, facile colligenda ex autoribus citatis Philippo *ad decis. nov. Elect. decis. 5. obs. 2.* unde & moribus nostris tentata est in pluribus locis correctio hujus iniquitatis per restrictionem ad hypo-

po-

tuosis liberis ne quidem alimenta deberi asserit. *kk)* Solent denique & Jcti, quorum responsa in Pandectis vim legum acceperunt, ex nævis prudentiæ judicialis rationes infirmas aliquando suppeditare, ut cum Ulpianus assertionis, quod partus ancillæ non pertineat ad usufru-

¶ 3

sufriu-

pothecas tacitas. Beyer *ad Pand. de privil. credit. §. 30.* Ponamus fuisse non iniquam, sufficiebat ad legis efficaciam promulgatio voluntatis imperatoris, non opus ratiocinationis, imo, ut supra vidimus ex Seneca, non principibus sed doctoribus convenit ratiocinatio. Ratiocinari tamen & przsidium rei stultæ dare voluit Tribonianus, sed dedit æque stultum; dixit, uxorem esse dominam dotis marito datæ, quod & juri naturali *arg. §. 40. de R. D.* & apertæ juris civilis dispositioni *pr. Inst. quib. al. lic. repugnat.* Adde Wissenb. *ad d. l. 30. C. de jure dotium p. 142.* & quæ latius de hac re differui in *dissert. de rite form. stat. contr. circ. us. jur. Justin §. 37. p. 82.*

kk) Nov. 89. *cap. ult.* Vide iterum, quæ ad explicationem hujus asserti dixi in modo citata dissertatione *d. §. 37. p. 83. seq.*

usufructuarium, sed ad proprietatis dominum, eam dat rationem, quod fructus omnes hominis causa sint comparati, adeoque homo in fructu hominis esse nequeat, *ll)* alibi videlicet meliorem substituens, quod ancillæ non ad pariendum, sed ad operas comparari soleant. *mm)*

Ergo

ll) d. l. 68. pr. de usufr. vide modo notam ff.

Explicatio
genuinæ
rationis,
cur partus
ancillæ
non sit in
fructu.

mm) l. 27. de hered. petit. Nam si hæc ratio esset, cur partus ancillæ non pertineat ad usufructuarium, quod homo non sit in fructu hominis, nec ad proprietarium pertineret partus ancillæ, sed liber fieret. Hic obiter nota: Doctores communiter hanc controversiam tractantes, imaginantur sibi, quasi hæc decisio causam domini ancillæ meliorem, usufructuarii deteriolem reddat. Ego contra puto per hanc dispositionem meliorem fieri causam usufructuarii, deteriolem domini. Nam & in eo ingens est differentia fructuum reliquorum & partus ancillæ. Reliquos fructus vel statim, si lubet, vendimus aut consumimus ipsi, Servos natos nec consumere

Ergo firma manet assertio nostra, ^{25. Offici-}
 legem & rationem conjungi debere ^{um J Cii}
 a J Cto genuino, ⁿⁿ). Non debet ^{intuitu}
 verba ^{verborum}
 legis & e-

mere aut comedere solemus, nec ven- ^{jus ratio-}
 dere, quis enim emeret servum infan- ^{nis.}

tem tempore infantiz nullum commo-
 dum ipsi præstantem. Ergo onus do-
 mini est, quod ipse debeat partui an-
 cillæ nato alimenta præstare, cum ta-
 men ipse nullum usum ei præbeat, &
 hæc videtur intelligere voluisse Ulpia-
 nus *d. l. 27.* nimirum, eum, qui alteri
 usumfructum reliquerit, intendisse, ut
 ad tempus ipsi beneficeret, per constitu-
 tionem ususfructus, at nequaquam be-
 neficium, sed onus esse, acquirere par-
 tum ancillæ, nullum commodum præ-
 stantem. Vaccas enim v. g. & reliqua
 etiam animalia sexus foemini compa-
 rari etiam eum in finem, ut pariant,
 quia foetus hi statim a primo momento
 varias utilitates præstent, sed aliam ra-
 tionem esse ancillarum, quæ nequa-
 quam eum in finem emerentur, ut pa-
 riant, sed ut operas præstent.

nn) Eadem est sententia Huberi in *Consensu*
d. orat. 8. p. 260. Credo, inquit, me vo- ^{Huberi de}
 bis haud difficulter approbaturum, aquit. ^{jungenda}
 rem, sive judicium corrigendi leges, nihil aliud ^{ratione &}
 esse, ^{lege.}

H 4

esse,

verba legum negligere, quia saepe sunt indices rationis, non debet rationes legum ignorare, quia in iis anima Jurisprudentiæ consistit. Cum autem rationes legum sine notitia occasionis, occasio sine notitia status, omnia ista sine notitia & scientia doctrinæ moralis, & juris naturæ percipi nequeant, inde negari nequit, ad ideam boni & perfecti JCTi Germanici 00) requiri fundamenti loco

esse, quam rationem cum lege conjunctam. Nam siue princeps aut senatus, qui jura principis exercet, arbitraturi sint, utrum leges ob asperitatem in certis casibus emendanda, an, ut scripta, ita exequenda sint; siue iudices verba legis cum probabili mente sententiaque legislatoris secundum merita causarum comparare velint, manifestum est, utroque casu, tam libro opus esse, id est, accurato examine verborum legis, quam ratione siue ingenio iudicioque veri a falso, aequi ab iniquo, liciti ab illicito separandi &c.

Illustratio
dictorum
de idea bo-
ni JCTi.

00) Commentarii loco hic esse poterunt, quæ in disput. de charactere Medici ad emend. processum adhibendi prolixè descriui a §. 4. ad §. 17. quod scilicet bonus JCTus debeat pollere iudicio naturali, tem.

loco doctrinam moralem & studium historicum non solum Antiquitatum Romanarum, sed & Græcarum, omnium maxime vero Germanicarum, & nequaquam bene sibi consulere, qui sine hac debita præparatione irrumpunt, in penetralia Jurisprudentiæ, nubem videlicet amplectentes pro Junone, id est pro vera larvatam Jurisprudentiam, & quæ titulum Jurisprudentiæ

H 5

temperamenti lætioris esse, sed nemini nocentis, provectæ ætatis & experientię, quod callere debeat doctrinam inveniendę veritatis & interpretandi, item Philosophiam genuinam moralem, principia communia prudentię consultatorię, & civilis seu Politicę; Historiam item civilem & Ecclesiasticam; præcipue historiam scholarum & Academicarum, historiam judiciorum seu processus judiciarii; historiam odii inter Professores Juris & Scabinos in Germania, & in specie in Saxonia; porro fundamenta genuina juris naturę & gentium, jus Justinianicum & Canonicum, & ut intuitu utriusque sit affectu vacuus, denique jus publicum Imperii Germanici.

dentia nequaquam meretur. Cui
 vero JCrī perfecti forte æque rara
 fit exemplum atque sapientis Stoici.
 pp) inde dignum foret, ut non so-
 lum

Differentia
 inter JCrī
 perfectum
 & sapien-
 tem Stoi-
 cum. Varia
 notabilia
 de hoc ul-
 timo.

pp) Sapiens Stoicus Deum antece-
 dit (Senec. tom. 1. edit. Amstelod. 1519. in
 08. p. 368.) Deos æquat (p. 347.) fimi-
 lis Deo est, excepta mortalitate (tom. 2.
 p. 351.) etiam in Phalaridis tauro perur-
 tus exclamabit: dulce est, (Tom. 1. p.
 404.) externa incommoda sentit, nulla
 interna (p. 431. seq.), incurvari & suc-
 cumbere non potest, (p. 428.) miser
 fieri nequit, (p. 546.) nec liberorum nec
 amicorum amissione affligitur, (p. 442.
 nihil cupit, (p. 172. seq.) non est dolo-
 rum expers, (p. 428. 494.) non ignoscet
 nec veniam dabit, (tom. 2. p. 255. seq.
 non miserebitur, sed succurret & pro-
 derit, (p. 256. seq.) non se indignum ul-
 tis fortunæ muneribus putat, (p. 280. f.)
 non timet, (t. 1. p. 393.) nulla injuria vel
 contumelia affici potest (t. 1. p. 47. t. 2.
 p. 340. f.) nulla re indiget & tamen mul-
 tis illi opus est, (t. 2. p. 221.) nunquam
 commovetur, (p. 296. omnibus affecti-
 bus vacuus est, (p. 490.) solus scit re-
 ferre gratiam, & beneficium dare, (p.
 471.) iurdam se amantissimis prestare
 debet.

lum studiosi, sed & doctores juris per-

debet, (p. 287.) tremet, dolebit, expallescet. (p. 429.) In ordinem & certas propositiones redegit Lipsius paradoxa Stoicorum de sapiente, & singula variis testimoniis corroboravit *Manud. ad Philos. Stoic. lib. 3. diff. 3. seq.* nimirum sapientes omnes pares esse; sapientem sibi parem, & in gaudio semper esse, vel in tormentis beatum esse, esse apathem & imperturbabilem; eum non opinari, non ignorare, non fallere, non mentiri, nihil ei præter opinionem evenire; eum sibi sufficere, se solo contentum esse; omnia sapientis esse, & solum esse divitem, solum sapientem, liberum, cæteros omnes servos cense-ri; solum sapientem regem esse; sapientem esse Deo parem; sapientem omnia recte facere, etiam digitorum ex-erendo; sine peccato esse; sapientes solos inter se amicos, solos amare gnaros; solum sapientem pulcrum, nobilem, civem, magistratum, vatem, Rhetorem, & plura esse; eum non injuria, non insania, non ebrietate affici; non ignoscere, non misereri &c. Idem Lipsius *d. manud. lib. 2. diff. 8.* disquirat, an Stoicorum sapiens detur, & recte respon-

perpetuo antea Celsi verba, rem
quam

spondet, non dari, consentiente Plu-
tarcho & Cicerone, etsi Seneca *Epistola*
42. voluerit saltem raritatem existentiae
defendere, ubi asserit, sapientem illum
excellenter Stoicorum fortasse tanquam
Phanicem semel anno quingentesimo nasci
& alibi *de constant. sapient.* fortius asse-
rat, non esse, quod dicas, hunc sapientem
Stoicum nusquam inveniri; non fingi istud
humani ingenii vanum decus, nec ingentem
imaginem falsa rei concipi, sed qualem
conspiciunt, exhibuerint, & exhibitu-
ri sint (Stoici.) Raro forsitan magnis-
que aetatum intervallis inveniri; neque enim
magna & excedentia solitam ac vulgarem
modum crebro gigni; ceterum se vereri, ut
M. Cato supra Stoicorum exemplar sit. Ve-
rum si nullum alium, quam Catonem
allegare potuit Seneca, facile ostendi
posset, si ratio instituti id pateretur, nil
minus fuisse Catonem, quam sapien-
tem medix classis, tantum abest, ut
summz. Scilicet illa paradoxa Stoico-
rum de characteribus sui sapientis vel
nudas & nugaces logomachias, vel ina-
nes phantasias involvunt, adeoque nul-
lius usus sunt, quicquid etiam hic di-
cat dissentiens Lipsius *d. diff. 3. lib. 2. in*
fin.

quam hactenus docuimus brevissime comprehendenda, haberent ante oculos: *Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim & potestatem.* 99)

SECTIO III.

Jurisprudentiæ falsæ tres species: Prima, Jurisprudencia cadaverosa.

SUMMARIÆ.

XXVII. *Jurisprudencia falsa quam.* *Ejus prima species, cadaverosa.* (r) *Hujus filia duæ, Legulejistica* (r) *Huberi sententia de Jurisprudencia cadaverosa.*

Et Rabulistica. (ss) XXIX. *Juris-* (ss) *Rabula & Leguleji apud Ciceronem.* *Quomodo differant, Erasmi Judicium de Legulejis.*

pru-

fn. Alia vero est ratio perfecti Jcti: quæ enim recensuimus ejusdem requisita, rara quidem sunt, sed non impossibilia aut inania. *Conf. diſt. diſp. de Character. medici &c. §. 18.* Hinc etiam dixi in oratione: *FORTE* æque rarum esse exemplum Jcti perfecti, ac sapientis Stoici.

99) l. 17. ff. de LL.

prudentia cadauerosa origo. An a primis Glossatoribus? Negatur. Neque enim cadauerosa jurisprudentia est, uerba legum tenere, sed ea sola tenere. tt) XXIX. Primorum Glossato-

tt) De uariis Glossatorum & Humanistarum.

rum praestantia praehodiernis. Hodiernorum supina negligentia. XXX. Origogovera jurisprudentia cadauerosa debetur Clero Papali, credulitatem caecam commendanti & rationes suppressiuenti. XXXI. Qua ratione hoc male fere ubique jurisprudentia infecta fuerit. uu) XXXII. Larua huius

uu) Leges digerere, uel deglutire.

jurisprudentia, (quod scilicet Jctus non debeat sine lege loqui, ei detracta. ww) xx) XXXIII. Altera causa

ww) Varia de brocardico: Erubescere Jctum, si sine lege loquatur. Ludouici Viuis locus de cadauerosa jurisprudentia sola memoria leges complectente, leges legibus cumulante, & quidem Romanas, praeterea negligente scientiam aequitatis. Quid sit sine lege loqui. Differentia inter Jctos & Juris elombos. Allegationes legum sine iudicio & pudore. Inepa allegatio ar-

gumen-

gumentorum ex legibus, exemplo Accursii & aliorum Glossatorum. Impertinens doctrina de casibus rarissimis singularibus.

xx) *Exempla ineptarum allegationum.*

Jurisprudencia cadaverosa neglectus juris natura & prudentia civilis, yy)

yy) *Causa hodie exosi studii juris natura & genuina Politices.*

XXXIV. *Apud nos jurisprudencia cadaverosa non regnat.*

ATque hæc de vera Jurisprudencia pro ratione instituti sufficiant. Falsam non sensibilius depingi posse arbitramur, quam si mentis oculos iterum referamus ad partes jurisprudenciæ. Corpus sine anima, & anima sine corpore, hominis nomen non merentur, ita nec lex sine ratione, nec ratio sine lege nomen Jurisprudenciæ. Corpus humanum anima privatum cadaver est, non homo; Verba legum scire sine vi & potestate earum jurisprudenciæ cadaver est, rr) non san-

27. Jurisprudencia
falsaque
nam.
Ejus prima species, cadaverosa;

rr) Deprehendi postea, cum notas ad Huberum de jure civitatis scriberem, ad Huberum de jure civitatis scriberem, eandem Jurisprudencia de

sancta illa Themis, cujus sacerdo-
Hæjus filie tes sunt Juri. Atque hæc cadave-
da, Legu- rosa jurisprudentia duabus gaudet
lojistica & filiabus, Legulejistica & Rabulistica.
Rabulisti- Leguleios voco, qui rationes legum
ca. ignorant, verba tamen sciunt egre-
 gie, Rabulas qui nec verba sciunt,
 nec rationes, sed confusissimam le-
 gum ideam habent. Quamvis et-
 iam non sim intercessurus, si Le-
 gulejos dicere malis verba legum
 torquere ex ignorantia rationum,
 Rabu-

dentia ca-
 daverosa.

easdem prope cogitationes mecum de
 Jurisprudentia cadaverosa habuisse. Ita
 enim *lib. 3. sect. 1. cap. 2. n. 22. p. 558.* Quid
sibi vult igitur, dicat aliquis, rationem esse
animam legis? Æstimatione juris naturalis
& gentium valeat regula, valeat sensu quo-
que civili. Sed tum ratio intelligitur, qua
legis auctori placuit, non quam ratiocinator
excogitet. Illa plerumque recta, tametsi non
omnium optima semper. Est equidem ani-
ma legis, & verba sunt corpus, qua a ratio-
ne, qua motus est legis auctor, animantur,
& juxta placidum summa potestatis effectus
suos exercent, ut ubi ratio illa cessat, verba
veluti CADAVEROSA vim obligandi non
habeant.

Rabulas ex affectu & malitia, aut
Legulejos in cathedra, rabulas in
foro quæras. ss)

Hujus

ss) Utriusque artis & Legulejisticæ
& Rabulisticæ mentionem facit Cicero
in libro 1. de oratore ubi initio, dum de
charactere genuino oratoris agit, inter
alia (cap. 46.) sic loquitur: *Non causi-*
dium nescio quem, neque proclamatorem
aut RABULAM hoc sermone nostri conqui-
rimus, sed eum virum, qui primum sit ejus
artis antistes &c. Porro, ubi ideam perfe-
cti Jcti proponere vult, & de differen-
tia & convenientia inter jurispruden-
tiam & oratoriam tractat, adversus
Crassum sic disputat (cap. 55.) *Vide Crassa-*
ne, dum novo Et alieno ornatu velis ornare
juris civilis scientiam, suo quoque eam con-
cesso Et tradito spolies atque denudes. Nam
si ita diceres, qui jureconsultus esset, esse
eum ornorem, itemque qui esset orator, juris
eundem esse consultum, praeclaras tuas artes
constitueres, atque inter se pares Et ejusdem
socias dignitatis, nunc vero jureconsultum
sine hac eloquentia, de qua quarimus, fateris
esse posse, fuisseque plurimos: ornorem ne-
gas, nisi illam scientiam assumserit, esse posse.
Ita Et tibi jureconsultus ipse per se nihil,
nisi LEGULEJUS quidam cautus Et acutus,

Rabulae &
Leguleji
apud Cice-
ronem.
Quomodo
differant?

28. Juris-
prudentia
cadavero-
sa origo.

Hujus mali sane & hodiernum frequentissimi valde prodesset scire primam originem, ut eo melius de illius

præco actionum, cantor formularum, anceps syllabarum. Sed quia sæpe utitur orator subsidio juris in causis, idcirco istam juris scientiam eloquentia tanquam ancillulam pedissequamque adjunxisti. Rabulæ hodierno usu fere unanimiter vocantur Advocati latratores, justitiam ejusque administrationem studio protrahentes & corruptentes, quos in certas classes distinxit & vivis coloribus depinxit Ammianus Marcellinus lib. 38. p. m. 448 seq. & pleno tractatu de arte Rabulistica horum criteria exposuit Zieglerus, cujus synopsis dedi in notis ad Lancelott. lib. 3. not. 148. p. 1351 seq. Utinam & artis legulejicæ effigiem simili industria quis depingeret, præprimis cum locus Ciceronis descriptus non ita perspicue indicet, quid per legulejum intelligat. Unde etiam Lexicographi hic hæsitant. Ita v. g. Thesaurus Fabri Buchnerianus non solum Rabulam reddidit einen Zungendrescher, sed & rationem denominationis dedit, quod rabida contentione radat, seu ut Quintilianus dicat, nimia verborum feriat aures, at quid ex legu-

illius remediis cogitare possent, ad
quos

legulejo faciat, nescit. Modo enim Legulejum explicat esse eum, qui legum studia seletetur, einen Vorsprach, einen, der in Rechten studiret, procuratorem, & ad ipsum Ciceronis locum modo descriptum provocat, quasi hanc differentiam inter Jctum & Legulejum ipse suppeditet, modo pro Synonymo rabulæ utitur, dum (sub voce rabula) dicit: *Senecam & Ammianum rabulas sive* Erasmi *legulejos canibus comparasse &c.* Facit et- judicium *siam Erasmus in encomio Moria mentio-* de Legu- *nem Legulejorum p. m. 83. eorumque* lejis. *stultitiam cum stultitia aliorum eruditorem comparat. Quamquam inter has ipsas disciplinas hæ potissimum in pretio sunt, quæ ad sensum communem, hoc est ad stultitiam, quam proxime accedunt. Esuriant Theologi, frigent Physici, ridentur Astrologi, negliguntur Dialectici. Solus Medicus vir multis æquivalens altis. Atque in hoc ipso genere, quo quisque indoctior, audacior, incogitantiorque, hoc plus fit, etiam apud torquatos istos principes. Atqui medicina, præsertim ut nunc a compluribus exercetur, nihil est quam assentationis particula, non minus profecto quam Rhetorica.*

An a primis glossatoribus? quos ea res pertinet. Sunt qui originem deducant a primis doctoribus Italicis, commentarios breves in
COR-

Secundum hos proximus datur locus Legis, & haud scio, an primus, quorum professionem, ne quid ipsa pronunciem, velut asinam Philosophiam magno consensu ridere solent. Sed tamen horum asinorum arbitrio maxima, minimaque negotia transguntur. His latifundia crescunt, cum Theologus interim excussis totius divinitatis scriniis lupinum arrodit, cum simicibus ac pediculis assidue bellum gerens &c. Et iterum p. 149. Quamquam docti quoque interim, dum hac magna cum animi voluptate rident, & aliena fruantur insania, non paulum mihi debent & ipsi. Quod inficiari non possunt, nisi sine omnium ingratisimi. Inter eruditos Jure Consulti vel primum sibi vindicant locum, neque quicumque alius eque sibi placet, dum Sisyphi saxum assidue volvunt, ac sexcentas leges eodem spiritu contexunt, nihil refert, quam ad rem pertinentes, dumque glossematis glossemata, opiniones opinionibus cumulant, efficiunt, ut studium illud omnium difficillimum esse videatur. Quicquid enim laboriosum, illud protinus & praclarum existimant.

corpus juris scribentibus. *et*) De his enim notum est, quod ita corpus juris totum memoriæ impreserint, ut nec librorum aut titulorum numeros nec legum ipsarum citare fuerint soliti, sed solum rubricas titulorum & verba initialia legum allegaverint. Sed falluntur, *Negatur.* qui viris optimis, & de jurisprudentia melius meritis, quam sit hodie, ista mala imputant. Jurisprudentia cadaverosa non in eo con-

I 3

sistit

et) Notum est odium, quod Glossatoribus cum Humanistis olim intercessit. Humanistæ Glossatores accusabant esse Legulejos, contra Glossatorum defensores Humanistis hoc vitium imputabant. Si dicendum, quod res est, & Glossatores & Humanistæ laborabant ^{De rebus} ^{Glossato-} ^{rum & Hu-} ^{manista-} ^{tum.} ^{rebus} genuino Jcto vitandis. Latius hæc exposui *in notis ad Melch. ab Offa Testam. not. 182. 183. p. 398. seq. item not. 187. 188. p. 407. seq.* Et quæ Glossatoribus opponi jure poterant, (quæ summam exposui *in delin. historia jur. Rom. German. §. 155. 156. p. 59. seq.*) magis erant vitia sæculi, quam singulorum, ut latius hoc loco id declaro.

que omnimoda verosa jurisprudentia est, verba legum tenere, sed sola tenent.

sistit, quod quis verba legum memoria teneat, sed quod sola teneat, & rationem legis ignoret. Est singulare ornamentum omnis eruditi, excellenti memoria esse præditum, est singulare diligentiae signum, verba legum & numeros tenere memoria. Et tantum abest, ut vel calumniari velimus Viros undique famigeratissimos, qui felicitate memoriae hac in parte fuere præditi, & adhuc excellunt, vel iis invidere; ut potius propriam deprecemur memoriae imbecillitatem, & imo propriam fateamur negligentiam, quod de verbis legum memoria imprimendis non adeo fuerimus solliciti, quam de mente earum iudicio concipiendis.

29. Primum Glossum Glosfatorum præstantia præ hodiernis.

Primi Glossatores, (ut ad eos redeam) non solum dabant operam, ut memoria tenerent leges, sed & ipsæ glossæ testantur, etiam dedisse operam sedulo ac diligenter, ut & eas intelligerent. Si enim fateri volumus, quod res est, non habemus diligentiores commentarios,

in pandectas, & Codicem, imo in totum corpus Juris Justinianeum, quam glossatorum illorum. Quod si sæpius aberrarunt a ratione legis, quod differi nolumus, vitium hoc non ipforum erat, sed seculi, in quo docebant. Latebant eo tempore historiarum & antiquitatum thesauri; captivi tenebantur, & numellis quasi alligati in monasteriis. At nunc *Hodierna-* thesauri illi, in quibus abscondita *rum super-* est anima jurisprudentiæ, ubique *na negli-* præstant, & tamen paucissimi ra- *gentia.* tiones legum callent. Sunt ubique venales libri, qui Antiquitates Græcas & Romanas & Historiam utramque elegantissime exponunt: laborarunt maxima ingenia & adhuc laborant in eruendis antiquitatibus Historiæ Ecclesiasticæ, ex quibus ratio Juris canonici petenda est: Occupati sunt Jcti famigeratissimi, etsi pauci, in explicandis antiquitatibus Germanicis, sine quibus non solum recessus Imperii, sed & rationes plerarumque, si non omnium, rerum in Germania judicata-

rum & judicandarum intelligi nequeunt. Et tamen ex illis, qui illustre Jctosum nomen vel ambiunt, vel etiam sive bona sive mala fide possident, valde pauci sunt, qui vel mediocram antiquitatum Græcarum & Romanarum sibi compararunt notitiam, pauciores, qui historiæ Ecclesiasticæ dant operam; Paucissimi, qui vel saltem putent, Jcto necessariam esse aut utilem scientiam morum patrorum, tantum abest, ut ipsimet illarum experientia, quæ alicujus sit momenti, polleant.

30. *Origo
vires juris-
prudencia
cadavero.
se debetur
Clero Pa-
pali,*

*credulitas.
sem ca-
cam com-
mendanti,*

Igitur alia mali hujus origo est quærenda, quam prava exempla Glossatorum. Si me non fallant omnia, prava exempla facultatis Theologicæ in Papatu, & defectus Facultatis philosophicæ, quibus hæc ante reformationem laborabat, infecerunt Jctos. Pertinet ad arcana Politica Cleri Papalis, ut usus rationis arctis coerceatur limitibus, & ut laici ita dependeant a Cleri auctoritate, ut credulitas habeatur pro fide

fide salvifica seu virtute omnium
 maxima. Hinc a tenera juventute
 adfueſcunt laici, ut memoria tene-
 ant catechiſmos ſuos, & orationu-
 culas, eſſi eas non magis intelligant,
 quam moniales Pfalmos latinos.
 Ergo is demum bonus Theologus
 apud illos olim erat, qui memoria
 tenebat dicta ſacrarum literarum &
 decreta conciliorum, eſſi nihil de
 ſenſu eorum & mente perciperet;
 contra, qui ſecundum rationis re- & ratio-
 ctæ regulas aſſerta ſæpe abſurdiſſi- nem ſup-
 ma Theologiæ Scholaſticæ papalis primenti.
 & eorum, quæ per concilia erant
 definita, volebat examinare, ille
 non pro Theologo, ſed pro no-
 vatore, hæretico, aut atheo ha-
 bebatur.

Postquam vero hoc veneno in
 ſecta eſſet Facultas Theologica in
 Papatu, facile idem ſerpiſit ad Juri-
 dicam, tanquam dignitate & gradu
 proximam, ut videlicet, & Jcti
 illi haberentur pro excellentiſſimis
 & maxime celebribus, qui leges
 memoria tenerent, & ad omnia.

I 5 verba

verba ex legibus desumpta possent locum, ubi talia verba extraherent, allegare, etsi de ratione & sententia legum nihil intelligerent, aut etsi ea verba, quorum causa allegarentur leges, essent effata communis rationis, quibus etiam rustici & stupidi assurgunt, ut adeo nulla legum allegatione in iis fuisset opus. Uti contra pro corruptoribus Jurisprudentiæ, & quasi hæreticis Juridicis fuere ab illis temporibus traducti, & perpetuo diffamati, quasi grillos saltem & inutilia docerent, aut mere theoretica, nullum uel in praxi habitura, qui animam legis urgerent jungendam esse corpori. Hoc modo igitur Icti inceperunt leges ope memoriæ deglutire non vero amplius ope judicii digerere. *uu)*

32. Larva
hujus Ju-
rispruden-

Porro quemadmodum Theologi in Papatu dicta sacræ scripturæ tor-
quebant,

Leges dige-
rere vel de-
glutire.

uu) Sic & apud Huberum *Auspit. dom. orat. 9. p. 288.* legitur. *Hoc agite, ut leges in Academia non DEGLUTIATIS, quod hi faciunt, qui tantum eas memoriæ mandant, sed easdem ratione, judicioque DIGERATIS.*

quebant, ut illam suppressionem ^{sia, (quod}
 rectæ rationis & credulitatis cœcæ ^{scilicet}
 necessitatem ac utilitatem commen- ^{Jctus non}
 darent, potissimum illud urgentes ^{debeat sine}
 rationem captivandam esse sub my- ^{lege lo-}
 stero fidei, ita & Jcti pariter tor- ^{qui,) ei}
 quebant dicta legum (sanum utique ^{decrasse,}
 sensum admittentia, si bene expli-
 ces,) ad persuadendam & com-
 mendandam unice verborum legis
 commemorationem memoriæ fir-
 miter impressam, quale est illud,
 non convenire Jcto, ut sine lege
 loquatur. *ww*) Cum enim is sit ejus
 dicti

ww) Dux disputationes juridicæ com- ^{Varia de}
 muniter notæ sunt. Una Jenz habita ^{brocardi-}
 sub præsidio Adriani Beieri, sub titulo ^{co, erube-}
speciminis hermenevtici occasione brocardici ^{scere}
Erubescit Jctus sine lege loqui ex N. 118. cap. ^{Jctum, si}
5. desumpti, altera Marpurgi sub præsidio ^{sine lege}
 Holtermanni 1680. cui titulus: *Ver-* ^{loquatur.}
fehrtter Jurist, seu sine lege monstruosus Jctus.
 Quamvis utriusque videatur diversus
 scopus. Beierus enim videtur operam
 dedisse, ut genuinum usum & explica-
 tionem hujus dicterii genuinam pro-
 poneret, quamvis si quis pauca, quæ
 hic

dicti sensus genuinus, Jctum debe-
re

hic in oratione de genuino sensu duobus verbis diximus, cum proluxa Beieri dissertatione conferat, Beierus prolixitate sua rem magis obscurasse, quam illustrasse videatur. Sed excusandum tamen est, quod tempore, quo scribebat, ejusmodi obscuritatum frequentissimus usus esset. Holtermannus vero, uti alia ab ipso publicata scripta (potissimum dissertatio contra Advocatos) satis declarant, eum ad primarios sui temporis Legulejos referendum esse, ita & hæc dissertatio legulejisticam ejus artem tantum non in singulis paginis ostendat, & monstrat, Holtermannum nugas istas ex invidia erga Grotium & illos Professores scripsisse, qui isto tempore commendatione juris naturæ, ejusque, præeunte Grotio, explicatione Legulejisticam artem a vera Jurisprudencia distinguere, & distinctionis hujus notas nimis sensibiles dare incipiebant. Cæterum de hoc ipso brocardico notandum, quod etsi Leguleji, qui isto abutuntur, velint, nullam sententiam a Jcro esse proferendam, quæ non verbis legis alicujus corroboretur, tamen hoc ipsum brocardicum non extet in ulla

re intelligere vim & potestatem
le-

ulla lege, sed ex Nov. 118. c. 5. per torturam verborum fuerit confectum, cum Imperator ibi nihil aliud dicat, quam quod *erubescat*, concubinarios liberos ad successionem ab intestato admittere, quia hoc *cum lege agere non possit*. Deinde, ut idem Beierus *cap. 1. §. 3. seq.* & Holtermannus *§. 17.* notarunt, Jcti ab ipsis allegati, qui occasione dictæ Novellæ brocardicum illud primi excogitarunt, variis modis id circumscribunt. Modo enim propius ad verba dictæ Novellæ accedentes dicunt: *Erubescere Jctum sine lege loqui*; modo alii, potissimum recentiores: *Quod lege non caveatur, in practica non habetur*; alii: *quod lex non cantat, nec nos cantare debemus*; alii: *Lege non distinguente, nec nostrum est distinguere*. Antequam huc abeam, non ingratum fore credo Lectori, si adjiciam insignem locum Ludovici Vivis, non solum ea, quæ hic de illo brocardico dixi, sed & reliqua, quæ de cadaverosa jurisprudentia annotavi, valde illustrantem. *Nunc vero, ait lib. 7. de caus. corrupt. art. p. 369. seq. quid causa dicimus esse, quod multi simul sint imprudentissimi, & juris peritissimi, & quod mirare magis, stultissimi*

Ludovici
Vivis locus
de cadave-
rosa Juris-
prudencia,

legum, & nihil proferre, quod legi-

rissimi etiam existimantur ab iis ipsis, a quibus
 & juris callentissimi? Videlicet facile est
 homini, quamlibet tardo & ignaro rerum
 omnium, memoriter leges illas complecti, &
 tanquam indicem, ubi quicquam habeatur,
 ostendere. Nam ego hos homines, qui leges
 alias super aliis accumulunt, nulla addita
 ratione aequitatis, qua ex ingenio & multarum
 rerum experimentis excuditur, non Juriscon-
 sultos soleo appellare, sed Elenchos aut in-
 dices legum. Miselli quid faciant, ubi nul-
 lus est legum Romanarum usus, ut apud Turcas,
 apud Christianos etiam fere omnes, in quibus
 unaquaeque gens, alios mores sibi observavit,
 secundum quos viveret; alia leges invenit
 commodiores, quam essent Romana illa. Nec
 injuria. Quippe quae Romanis olim congrue-
 bant non omnibus jam congruent; mutata est
 ratio vivendi, status rerum mutatus. Dia-
 lecticus ubique est Dialecticus; Medicus ubi-
 que est Medicus; Philosophus ubique est
 Philosophus; Peritus aequitatis ubique est
 peritus aequitatis: multum omni loco apud
 omne hominum genus potest ac potest. Isti
 Jurisconsulti non ubique sunt Jurisconsulti,
 imo jam pene nusquam. (O felicia Ludo-
 vici Vivis tempora prae nostris!) Triplex
 quadruplexque est in descendam ius civile,
 prout

sola me-
 moria le-
 ges com-
 plectente,

leges legi-
 bus cumu-
 lante,

& quidem
 Romanas,

praeterea
 negligente

legibus repugnet, inceptum est
illum

provi mutant locum, pro quibus omnibus scientiam
una aequitatis scientia sufficeret, addita aequitatis.
levi cognitione consuetudinum & morum e-
jus populi, in quo viverent. Acutius tum
responderent de jure, & melius atque in-
sarruptius. Jam quomodo citant has le-
ges? non aliter utique, quam indices. Ve-
deres illi antistites aequitatis adducebant qui-
dem interdum placitum aliquod majorum su-
orum, qui scientia jura valuissent; sed raro,
sed leviter: & ratione magis acquiescebant,
quam alterius sententia atque opinione. Le-
ges vero multo rarius: nam de illis constabat,
de interpretatione vero erat questio. Isti
nullum faciunt finem, leges alias super alias
congerendi, quod est plures leges tenere, non
ptares intelligere: Et subinde occurrunt nobis il-
lus: Erubescimus, sine lege loqui. Quid
est, sine lege loqui? Si absque citatione ca-
pitulo alicujus legis, quid potest dici imperitius,
quid ineptius, quam non esse sine ejusmodi
loquendum lege. Sin vero, quod magis puto,
sine lege, est sine ratione ac modo, eru-
bescant, qui sine ratione & modo semper lo-
quuntur, & sine lege suas leges semper pro-
fundunt, quod est utique ostentatio magis
memoria, quam legum & juris explanatio.
Dixi vobis, elenshos esse istos juris, non

Quid sit,
sine lege
loqui.

Differentia
CON- inter Jctos

illum sensum dicto affingere ,
ac

& juris
elenchos.

consultos. Ceu vero sit puer aliquis, vel muliercula tam rudis, qui, si leges edidicerit, non possit, ubi de hoc aut de illo negotio aliquid legerit, dicere, & multas leges coacervare: dumtaxat quomodo isti leges ad negotia applicant: in quo non parum & imperitiae & torporis sui partem produunt. Nam non legerunt leges ipsas, sed Epitomas quasdam & summaria, quas vocant rubricas, atque utinam eas omnes. Rubricæ autem colligunt sæpe priorem legis partem, posteriorem relinquunt.

Allegatio-
nes legum
sine iudicio

Illi ex rubrica citant legem, cujus prior pars utcumque videtur pro iis facere, posterior est omnino contraria: ita ut suomet ipsi gladio crebro se jugulent. Alii proponunt longum sermonem, ex decem aut duodecim sententiis conflatum, in fine vero adjiciunt: & ad hoc faciunt illa & illa lex, cum ea tantum ad ultimam sententiam & quidem leviter faciunt, in qua tamen sententia non erat cardo negotii. Alii, quum dicunt longam aliquam sententiam, legem afferunt, in qua sunt duo vel tria vel postrema verba illius sententia.

& pudore.

Sunt, qui etiam omnino falso citent, & alias super alias impudenter & confidenter: Nam adeo multas simul aggerunt, ut nemo sit tam ferreus & patiens, qui eas sigillatim sustinere excutere. Ac quod male ab uno citatum est,

fide

ac si JCrus deberet saltem verba
legum

fide illius citatur ab aliis pluribus pejus. Neque vero in colligendis ex legibus argumentis sunt feliciores, sive ex ignoratione vera Diactica, sive ex judicio absurdo, sive ex ambobus: ex facto alicujus, quod refertur in lege, trahunt exemplum ad alia. Verbi causa, ut ex eo, quod Flavius scriba vulgarit factos, & ideo factus est tribunus plebis, ff. de orig. juris, sic annotat Accursius, aliquem ex dolo suo præmium consequi, & facit infra ad municip. l. Titio, & infra de suis & legitimis, l. intestato §. 15. plane. Arguitur contra C. de furt. & ser. corr. l. si quis servo, vel dic, quod hoc fecit populus ignorans. Sic ille, Miser, quid te torques? nec dolus fuit, nec populus ignoravit, nec leges quas stultissime allegas, faciunt ad rem. Jam de rerum divisione l. in tantum §. cenotaphium quoque: magis placet esse locum religiosum, sicut testis in ea re Virgilius, sed Divi Fratres contra rescripserant. Glos. in verb. Virgilius. Sed falsus testis est, ut infra lege proxima, & de religio. l. is qui. Et est argumentum, quod autoritates poetarum sunt in causa alleganda, ut supra de statu hom. l. septimo & de solut. f. si pater. Sed in lege proxima est argu-

Inepra allegatio argumentorum ex legibus, exemplo Accursii & aliorum Glossatorum.

K

men.

legum tenere, aut ad singula dicta,

mentum contra, quod sint reprobanda. *Quis Chrysippus aut Carneades potuisset tam acutum argumentum excogitare?* Jcti alicujus opinio allegatur in jure, & reprobatur, Jcti ergo autoritas alleganda quidem in causis, sed reprobanda. *Quid quod Virgilius non dicit, debere esse honoraria sepulcra sacra, sed Trojanis temporibus, aut certe Andromache fuisse. Istis vero hac dici, est surdis cani carmen.* L. 15 qui nihil, loquitur de Poëtis, l. septimo, autore utitur Hippocrate ad foetus naturam, l. si pater Aristotele ad numerum foetus. *An hi etiam poëtae? Nihil est frontis in hisce hominibus, non pudet tanta & tam crassa ignorantia? Jam quorsum pertinet allegari ea, quae sint reprobanda? Scilicet Martianus, qui pro se adducebat Virgilium, indicabat, istius autoritate stari non oportere: talia sunt istorum omnia. Et quemadmodum viderunt altercantes Dialecticos & Philosophos in schola, ipsos quoque incessit libido, sua ostentandi. Altercationes invexerunt, id est velitationes & luctas. Hinc quod proximum eras, placita & sectas ex pertinacia. Hæc opinio hujus, ista illius aut illius. Nempe de jure respondere, cum ratio ex æquitate non depromitur, facillimum est, ut inquit Cicero*

Cicero

Et , etiam de quibus nul- lum

Cicero pro Murēna, multo adhuc facilius, si adit impudentia, ut idem in L. Valerium jocatur; Cur hoc tibi Jcti nomen non gratificer, nescio, præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti? Et quo uberior esset disputandi materia, excogitarum casus non illos quōdāmodo crebro solitos usu venire, quorumque esset mentio in legibus, aut de quibus essent latae leges, sed inusitatos, admirabiles, qui que nunquam contingerent, ac proinde nec essent usui illi unquam futuri. Quae res infinita est, quemadmodum Aristoteles docet in Ethicis. Quippe causarum & negotiorum innumera est vis ac multitudo, ut quae levissimis varientur momentis, & iis adjectionibus, quas Graeci περιστασεις nominant, Quintilianus circumstantias, quae posita sunt in aliqua additione personarum, locorum, temporum, causarum, modorum, casuum, factorum, instrumentorum, scriptorum & non scriptorum, quarum rerum congregationem negotium Valgius appellat. Quo circa ea persequi operis esset nunquam finiendi: in quo declarant, quam sint artis imperiti, qui curam & praeceptiones suas circa singularia consumunt, quae quoniam sunt innumera, ad cu-

Impertinens doctrina de casibus rarissimis singularibus.

lum est dubium, xx) leges allegare.

33. Altera causa Ju-
risprudentia cada-
verosa neglectus ju-
ris naturalis
& prudentia civilis.

Sed & exinde malum istud
Juri prudentiam afficiens magna
fuit incrementa, quod in Papatu
a Facultate Philosophica doctrina
juris naturalis vel negligenter,
vel corrupte traderetur, & exula-
ret pariter genuina doctrina pru-
dentiae civilis, sine quibus subsidiis
tamen rationes legum ab interpre-
tibus indagari nequeunt. Quod
vero

ram artis pertinere non possunt, sed certe
neque ulla ars ad istorum curam pertinet: Et
dum illis occupantur, quotidiana & necessa-
ria praetermittimus. Sicut Philosophi, qui,
dum rerum naturam novam excogitant, a-
mittunt istam &c.

Exempla
ineptiarum
allegatio-
num.

xx) v. g. ad sententias: expedit rei-
publicae, ne quis re sua male utatur:
saepe de Facultatibus suis plus sperant
homines, quam in iis est; calamitas
matris non debet nocere ei, qui in ven-
tre est: vim vi repellere licet: qui prior
tempore, potior jure: delicta paren-
tum liberis non nocent: animi motum
vultus detegit &c. vid. disp. de rite form.
statu contro. circ. usq. jur Just. §. 31. & 32.

vero post reformationem navi illi neque a JCrts neque a Philosophis fuerint statim emendari, & quod adhuc hodie etiam in Academicis Protestantium navorum illorum reliquæ subinde conspiciantur, etiam suas habet causas, yy) sed tamen temporis habenda ratio non permittit ut eas distinctius explicemus.

Potius tanquam singulare opus providentiæ divinæ, & curæ paternæ Potentissimi Regis nostri veneramur atque decenri submissione

K 3

de-

34. *Apud nos causa verosa Jurisprudencia non regnat.*

yy) Intuitu eorum, qui genuinorum Theologorum nomine abutuntur, ne reliquæ Papatus Politici in nostris Ecclesiis, scilicet hæretificationes & excommunicationes sub larva pœnarum spiritualium hæctenus latentes, item ne larvata pietas aut orthodoxia detegantur, & principibus Evangelicis ad oculum demonstretur, se nihil minus habere aut possidere, quam genuinum jus circa sacra: intuitu JCrorum, sive Civilistarum, sive Canonistarum, ne ipsorum Pœdantismus studiosæ juventuti tantum non palpandus exhibeatur &c.

Causæ hodie exosæ studii juris Naturæ & genuinæ Politicæ.

deprædicamus, quod ista cadaverosa
Jurisprudencia in nostra Academia
non regnet. Florent enim apud
nos studia Historica & Antiquitatum
Romanarum pariter & Germanica-
rum, Politicarum & Ecclesiastica-
rum. Florent studia juris naturæ
& prudentiæ civilis. Floret in fa-
cultate nostra explicatio legum ra-
tionalis, & cum a nobis commen-
detur verborum cura, vis eorum &
potestas ex rationibus legum pe-
tenda nequaquam negligitur.

SECTIO IV.

Secunda species falsæ Jurisprudentiæ, Sceleton Jurisprudentiæ.

XXXV. *Secunda species Jurispru-
dentiæ falsæ, sceleton Jurisprudentiæ,
quæ sola nititur autoritate juris inter-
pretum.* ZZ) XXXVI. *Quæ foro*

ZZ) *Illustratio dictorum de sceleto juris-
prudentiæ ex Hubero.*

*originem debet aaa) & legibus ac
aaa) Quædam de Raphaelo Fulgoso.*

Mori-

*mōribus imperiū, quāvis indirecte
aucta, bbb) ccc) ac per viros cele-*

*bbb) Sceleton Jurisprudencia quo pacto
in Germaniam pervenerit, id est alle-
gatione impertinente Legum & Docto-
rum legibus publicis introducta. Et
quidem adhuc magis impertinentibus ac
contradictoriis assertis, quorum emen-
datio postea in nova ordinatione Ca-
merali frustra est tentata. Nova con-
fusio ex allegatione publica verborum
Scriptura, Patrum &c. unde, orta fut-
rit. Locus anonymi de damno inde
illato in jurisprudentiam, qui ob sim-
plicitatem & perspicuitatem commen-
datur. Locus parallelus Autoris Pa-
rthenii litigiosi. Sed obscurus & con-
fusus, ideo quia autor ipsa hac juris-
prudencia scabiosa laborabat.*

*ccc) Modus allegandi in relationibus Ca-
meralibus & sententiis collegiorum,
non legibus originem debet, sed moribus,
Explicatio R. l. 1657. §. 61. contra Gam-
sium. Obiter, omnes rationes deciden-
di ad nihil prodesse, nisi ad protractio-
nem justitia.*

herrimos propagata. ddd) XXXVII.

*ddd) Verba in factum temperata. Locus
Lansii contra insanas jurium & Docto-
rum allegationes, item contra negle-*

Sum juris patrii, & allegationes Italorum & Hispanorum.

Non obstantibus quibusdam legibus adhuc hodie regnans in foro & collegiis juridicis. eee) fff)

eee) Locus Blumii. Verba ipsius recessus imperii 1654. §. 96. iterum contra dictoria admittentis.

fff) Auctores alii de allegationibus juris.

35. Secunda species Iurisprudentia falsa, Scelton Iurisprudentia.

Igitur relinquamus istud cadaver Jurisprudentiæ, ne forte ex ejus fermentatione nausea moveatur Auditoribus. Et quamvis alias cadaver sit res vilissima, usum tamen præbet aliquem in medicina, si forte more Ægyptiaco præparetur in mumiam. Datur adhuc res vilior cadavere. Etenim si cadaveri carnem adimas & intestina, id quod remanet, Scelton dicitur, cujus adeo non major est usus, quam ut ornet cameras Anatomicas Medicorum & delectet curiosos. Sic & ordo nunc tangit, ut Vobis A. H. ostendam Scelton Jurisprudentiæ. Illam videlicet jurisprudentiam intelligo, quæ jus non quærit in fontibus legum, sed in rivulis

Qua solanitur auctori-

valis Doctorum, quæ legibus non ^{tate juris} inspectis ad commentatores currit ^{interpre-}
 & interpretes; quæ legum pariter ^{tum.}
 verba ac potestatem negligit, &
 sola nititur Jctorum autoritate. 22)
 Quam

22) Quæ hic de sceleto jurispruden- Illustratio
 tiz dissero, illustrari possunt per ea, quæ ditorum
 simili modo de neglectu studii legum, de sceleto
 & nimia æstimatione interpretum docet jurispru-
 Huberus *sapientis cit. orat. 9. p. 277. seq. In-* dentia ex
gentia, inquit, volumina ad Institutiones, Hubero.
 ad Pandectas, Codicemque, præterea de
 controversiis, de antinomiis legibusque in-
 tricatis scripta, neglectis aut obiter per-
 lustratis Justiniani libris, recta via aggre-
 diuntur, (studentes) & quanto quisque di-
 ligentior, ingenioque fortior est, tanto plu-
 res, majoresque legendos sibi sumit autores.
 In quibus intelligendis capiendisque non mi-
 nus opera, judiciique requiritur, ac ipsis le-
 gibus impenderetur &c. Et paulo post:
 Dicant, qui Treutleri theses, & Hunnii Ba-
 choviique ad easdem commentarios legerint,
 studendoque subegerint, an post tot subtili-
 tates, acerrimasque commissiones, vacuos
 paruosque se sentiant ad leges super iisdem
 capitibus a Justiniano collocatas, serio atten-
 teque examinandas. Idem in Wesenbecio.
 K 5 Hab.

Quam bene id fiat, facile poteris
intelligere, si modo comparatio-
nem

*Habnioque satiatis periculum. Credo Ba-
choviani aut Habnienses facile citoque, Ju-
stiniani tarde & difficulter evadent &c.*

Et iterum: *Quando in summa student, ut
artem Justiniani secundum Institutiones &
Pandectas redigant in memoriam; faciant
hoc, ut Caesar ipse precepit, paratitla dis-
cendo, textus ipsos legendo, examinando.
Si quid residui temporis ab hac occupatione
abundet, hoc jam Cujacio, Donello, Bachovio
aliisque scriptoribus, si velint, impendant,
non tamen prius, quam illud alterum bene,
distincte, valideque perfecerint. Hæc de
vitando sceleto jurisprudentiæ in stu-
diis sufficiant. De ejusdem vitatione
in scriptis idem p. 280. seq. Antiquos artis
juridicæ autores satis constat nullis aliorum
citationibus in suis commentariis usos, sed
hoc solo laudem admirationemque meritos
esse, quod in legibus edictisque Prætorum
enarrandis aut verborum proprietates aut
æqui bonique rationes detegere & explicare
sategerint. Nec in aliis operibus variarum
inscriptionum de ambiguitatibus, Mem-
brarum, Quæstionum, Responso-
rum, Definitionum, Regularum, Va-
riarum, Læctionum, Institutionum,
Dispu-*

nem cum scelero mediteris ulterius,
Non consistunt sua virtute sceleta,
quippe

Disputationum, Sententiarum, Manualium, & si quorum praterea per Pandectas sparsa sunt vestigia, videam disciplina nostra conditores more facienda sua scripta nominibus innumerabilium autorum unquam fuisse usos. Nibilo magis, qui in Gratia Jus Romanum ab ipsis adscitum commentati sunt, hoc negotii sibi datum crediderunt, nec qui post Irnerium in Occidentalibus provinciis Jus civile primi illustrarunt, id studio habuerunt, non Azo, non Placentinus, non Accursius, non Durandus, non Bartolus, non Baldus, non denique superiori seculo genitina Jurisprudencia instauratores, Cuiacius, Duarenus, Donellus, & qui illos in eodem institute vel pracassorunt, aut non multo post secuti sunt, id sibi placere testatum reliquerunt. Jam scire velim, que nos ratio utilitatis aut decori moveat, ut potius a pragmaticis quibusdam scriptoribus superiori, & a plerisque presenti seculo institui cepit, imitemur, quam, quod omnia antiquius & cultiora qualibet ingenia faciendum putaverunt, quodque jam pridem amuli antiquorum Galli, & nostratibus multi elegantioris doctrina viri in suis scriptis renovarunt &c. Malo ite inducere animum,
non

quippe nervis destituta , sed ferro
multo opus est aut ligno ad eorum
sub-

non esse tam miserum tacere , quam indices
scribere , ubi fructus ingenii expectetur.
Fruantur honore multa lectionis , qui defor-
mem putant esse paginam , cujus non pars di-
midia nominibus concordantium vel dissen-
dentium autorum referre appareat ; utcu-
que pars maxima ex aliis descripta , pars
etiam falso sententias , quibus approbandis
adducuntur , si iniquas , laudare deprehen-
duntur. Addit tamen monitum , ne
supprimantur nomina eorum , ex quo-
rum doctrina profecimus , atque ea
occasione justæ querelæ Mynsingeri
contra Gailium meminit , (cons. diff.
meam de jurid. & magistr. sec. mores Ger-
man. diff. tb. 7.) Pergit p. 284. Nihil inu-
tilius putet (Advocatus) quam multa re-
censere nomina Doctorum , vel opiniones
crepare communes , cum nihil sit notius , quam
ludibrium ejusmodi auctoritatum , si exami-
nentur , interque se conferantur , neque desit,
qui volumen ingens communium contra
communes opinionum publico dederit &c.
Proinde si hodieque non secundum legem &
rationem , sed ex auctoritate Doctorum judi-
cia regerentur , non ea sola , de quibus scri-
bit Menochius , sed omnia in universum
forent

subsistentiam. Sic autoritas Doctorum varians est ac vacillans, nun-

forent arbitraria, Et jura ad instar Philosophia redactum esset, in qua jam olim super uno quæsito quadringentas esse diversas opiniones celeberrimorum Autorum non erat insolens, Et de qua vetus est proverbium, facilius inter horologia, quam inter Philosophos conventurum. Quot capita, tot sententia, dictum est aeterna veritatis, Et in rebus judicandis vel maxime obtineret, nisi legis certitudo rationi moderaretur, neque prorsus extra terminos sibi praescriptos evagari permitteret &c. Et iterum p. 286. Turbatur iudex multitudo factorum Et narratione confusa, atque superflua, tum disputatione juris non certa, determinata, verbis sententiaque legis subnixa, sed rationibus vagis, longe petitis, undique serratis autoritatibus Et interpretum testimoniis &c. Nec dubito, quin, si scirent Advocati, quam parva ratio tot nominum allegatorum testimoniorumque citatorum habeatur in senatu, parcerent inepto labori seque legi Et rationi diligentius applicarent. Rursus autem monitum volo, non adversari me fama honorique magnorum hominum, qui tam presso silentioque debonestari viderentur. Non abnuo, cum res postulat, autoritatem probatorum quorundam

nunquam bene connexa, semper
contraria imò contradictoria. Non
sole-

rundam interpretum persuadendis iudicibus
usurpari. Memini, cum & usum reperires
illa cum, sed non suadeo, sola nomina ipso-
rum, librorumque laudari. Ipsa verba,
quibus liqueat, eos lege & ratione fuisse
subnixos, producenda & ob oculos ponenda
puta, ne cordato iudici, pondere autoritatis
rationem premere, verum consensu celebrium
virorum magis illustrare velle videaris.
Minus multos hoc modo citari atque produci
posse fatendum est, sed hoc ipsum agebamus,
& semper animadverti, illos paucos eo modo
exhibitos & inculcatos profuisse magis, quam
ingentem numerum solummodo nominatos &
quasi ostentatos. Non ignoramus, esse fora,
in quibus scriptura Advocatorum non meren-
tur laudem, nisi plaustra Doctorum ferant,
& tamen his ipsis locis, quotquot feliciores
acrioresque Patroni sunt, hos fiduciam con-
tentionum suarum in lege & ratione col-
locare non semel exploravi. Fuit Ompha-
lius celebris Spiræ apud Imperiale tribunal
Advocatus, ubi, si usquam terrarum, ce-
lebrantur autoritates. Hunc memini, ju-
niores, qui ad discendam praxin ipsi se ap-
plicuerant, hortari consuevisse, ut in causis
agitandis summum maximumque præceptum
tene-

solebant artis nostræ autōres Romani ad auctoritates aliorum provocare, neque deprehendes in libris variis membranarum, quæstionum, responsorum, definitionum, regularum, institutionum, disputationum, sententiarum, manualium, ex quibus Pandectæ sunt compositæ, Ictos Romanos hoc more faciendi tua scripta nominibus innumerabilium Autorum unquam fuisse usos. Imo ne quidem glossatores, qui vocantur istum perversum morem introduxerunt, non Azo, non Placentinus, non Durandus, non Bartolus aut Baldus. Non denique restauratores genuinæ jurisprudentiæ, Cujacius, Duarenus, Hotomanus, Donellus, & qui illos in eodem

generent, fundamentum theoreticum ut bene sibi constaret, eo cuncta referrent, eo que stabilito nihil, quod undique corradere adversarii, morarentur. Quid autem aliud suo modo fundamentum ille theoreticum vocavit, quam quod a nobis urgetur lex & ratio,

dem instituto vel præcesserunt, aut non multo post secuti sunt.

36. *Quæ foro originem debet.*

Foro originem debet hoc ca-
coëthes, & imperitiæ Judicum &
Advocatorum. Refert Raphael
Fulgosius Antecessor Paravinus ^{aaa)}
dictum Cyni, *quod sicut olim idola
pro Diis, ita tunc Glossatores pro Ev-
angelistis adorati fuerint.* Subjicit
Fulgosius: *Volo potius pro me glos-
satorem quam textum. Nam si allego
textum, dicunt Advocati diverse
partis & etiam iudices: Credis tu,
quod Glossa non ita bene viderit istum
textum, sicut tu.* Orta sunt inde
volumina communium opinionum
contra

Quædam
de Raphae-
le Fulgosio.

^{aaa)} Fulgosius in l. si in solut. 6. C. de
obl. & act. & l. ad officium 3. C. comm. divid.
citante Bornio *dissert. inaug. de jure in re*
cap. 1. §. 5. Floruit autem Fulgosius
circa medium seculi 15. & præter com-
mentaria in jus civile reliquit etiam
volumen responsoꝝ. *Pancir. de clar.*
leg. interpret. lib. 2. cap. 83. circa fin. p. 224.
Et huc respexit etiam haud dubie Hu-
berus, dum in præcedente nota pra-
gmaticis originem abusus hujus in al-
legando adscribit.

contra communes, nec legum interpretes puduit allegare centuriam autorum tam pro affirmativa quam negativa quæstionis sententia, & postea loco decisionis subjicere: *Tu crede hanc sententiam præ altera, quia est pura veritas*, ut vel ex Farinacii criminalibus fidem facere possemus, si qui essent, qui de re notissima dubitarent. Regnabant hi mores allegandi plaustra Dd. cum in publicis imperii Germanici legibus *bbb)* modus hic allegandi

Et legibus ac moribus imperii quamvis indirecte aucta.

bbb) Cum ejusmodi Doctores pragmatici ex Italia seculo decimo quarto & quinto cum Academiis in Germaniam venirent, & inde explicatio legum magistralis more Italico (per quam quid intelligatur exposui *in notis ad Melch. ab Ossa Testam. not. 182. p. 398.*) non solum in Academiis Germaniæ regnare inciperet, sed & in judiciis se insinuaret, & in aulis Principum commendaretur (*Melch. ab Ossa d. l. part. 2. cap. 8. per integr. pag. 382. seq. Et ibi notata*) non mirandum est, quod in ipso conventu Imperii &atisbonensi anni 1500. publico Statuum consensu ipsa Ordinatio

L Ca-

absurdus partim exemplo, partim
dispo-

Id est alle-
gatione
imperti-
nente le-
gum & Do-
ctorum le-
gibus pu-
blicis in-
troducra.

Cameralis ab ejusmodi JCro, sceleton
jurisprudenz pro ipsa jurisprudenzia
habente, concepta, & allegationibus
ejusmodi ineptis & plusquam legulejr-
ficis tantum non in singulis lineis nau-
seam genuinis JCris movens ipsi Impe-
rii Recessui, a tit. 36. von dem termin
erster instanz ad finem, tota infereretur.
Utque ejus rei specimen aliquod, etsi
minimum, dem, adducam saltem verba
ejus ordinationis, quæ de allegationi-
bus ab Advocatis in judicio observandis
disponunt, d. Recess. & Ord. Camer.
tit. 38. §. 4. Und sollen die Auszüge, Re-
plicz, Duplicz, Triplicz, Quadruplicz
gegründet werden auf die Geschicht und
nicht auf das Recht in Articulis weiß.
Also sagt die Ordnung zu Regensburg.
Item alle exceptiones fol. 44. Daß diese
Articul sollen auf die Geschicht und nicht
auf das Recht gesetzt werden, wird be-
wiesen. Gloss. in cap. 2. de confessis in 6.
Dann dem Articul, auf das recht gestatt,
ist man nicht schuldig zu antworten. Pan.
in cap. sæpe de appell. Glossa & Bart.
in l. ornamentorum ff. de aur. & arg.
leg. Aber auf die position, so Meldung
thut von einer Gewohnheit, soll geantwor-
tet

**dispositione obscura (ubi & quando
ab**

tet und erwiesen werden. Bald. in l. 1. C. quæ sit long. consuet. Also auch in Statuten einer Stadt. Bald. in l. omnes populi ff. de just. & jure. Und mag der, so articuliren will die Geschichte, das gemeine Recht, so aus der Geschichte fließt, fürbringen und allegiren, nach Inhalt voriger Ordnung. Joh. Andr. in addit. spec. in tit. de test. §. nunc vidend. post princip. Und soll sich derjenige, so sich auf das Recht will fundiren, fürsehen, daß er die Recht nicht ausdrücklich seze, und allegire, damit dem Wiedertheil nicht werde Ursache gegeben, zu disput, und zu cavilliren. Spec. in tit. de Advoc. & conf. §. item caveat. Wo aber der Richter nicht gelehret wäre, ist es vomöthen vor ihm die Recht zu allegiren. Spec. in tit. de alleg. & disput. §. 1. & c. Si non plane præ- Et quidem
 iudicio autoritatis occæcati fuissent adhuc ma-
 singulorum Imperii Statuum Consilia- gis imper-
 rii, saltem sensissent, plurimas contradi- nentibus
 ctiones in isto paragrapho latentes, & contra-
 aut certe limitationes obscurissimas, dictoriis
 ita aptas, ut facile regulas adversas assertis.
 tantum non totas tollere possent. Pri-
 mo jubetur, articulari non debere de
 jure, neque partem adversam obstrictam
 esse

ab Advocatis in processu jurium
alle-

esse ut de jure respondeat. Si rationem inquiras, politica genuina non aliam suppeditabit, quam quod iudex debeat jura nosse, & quod probationum in genere finis sit, ut iudex de circumstantiis facti informetur. Sed eam non admittit limitatio statim sequens, quod articuli super consuetudine possint concipi. Nam peritus iudex æque de consuetudinibus, quam de legibus scriptis informatus esse solet & debet. Ergo ut limitatio non videatur contraria rationi regulæ, mutanda illa erit, & dicendum, consuetudinem supponere facta, & ex factis privatorum constare, adeoque eam esse differentiam inter jus scriptum & non scriptum quod scriptura illud ponat in omnium notitia, at consuetudo propter incertitudinem factorum sæpe sit dubia & adeo hoc intuitu probanda. Sed (ut taceam, etiam sæpius dari consuetudines scriptas) & hæc ratio statim destruitur per subsequentem additionem, quod etiam articuli probatoriales possint concipi super statutis, cum tamen statuta omnia sint scripta, & cum iudex etiam statuta talia callere debeat: *Secundo* quid prodest pro-

allegatio permitti debeat,) publice
ap-

prohibere allegationem juris vel provocationem ad jura in articulis, cum tamen mox addatur, posse allegari jura ex facti circumstantiis profuentia. Fateor sane me nescire, quid sit contradictio aperta, si hæc non est? Accedit statim *tertia*, imo non allegandum esse jus, ne parti adversæ occasionem disputandi & cavillandi suppeditet allegans. Video quidem tollendæ contradictionis ergo addi jura non *expresse* ponenda (nicht ausdrücklich) sed hæc declaratio contradictionem non tollit. Quid enim est *jura non expresse ponere*? An ergo obscure & occulte? Quis non rideret ejusmodi ineptias? An non sunt verba legum *expresse* ponenda, sed saltem alleganda legum vel paragraphorum verba initialia. Homo sanæ mentis potius rem inverteret, cum allegationes illæ simplices legum & paragraphorum non ita perspicuæ sint, nec sic facile in sensus judicis incurrant, quam si verba legum, unde probationem pars perit, allegentur. Deinde nec distinctionem illam admittit ratio adjecta. Nam pars adversa ad cavillationem inclinans æque occasionem cavillandi arripier, sive

approbaretur, & postea moribus
in

allegentur verba ipsa legum, sive saltem numerus legum & paragraphorum. Sed nondum est finis ineptiarum. *Quarta* contradictio: imo allegandæ sunt leges etiam expressis verbis, & ne ea statim in sensus incurrat, additur nova larva limitationis, quoties scilicet iudex non est satis doctus. Sed hæc ipsa declaratio non limitat assertionem præcedentem sed tantum non illimitabilem facit. Quodnam enim habebis criterium, an iudices sint satis docti. Haud dubie quidem concipiens (quem paulo post Melchior ab Ossa secutus est) Doctores juris in Italia potissimum promotos solos pro doctis habuit, Scabinos non promotos pro indoctis. Sed quemadmodum *in not. ad dict. cap. 8. Teßamechis Offeni* satis sufficienter vindicavi honorem antiquorum Scabinorum, ita & tum temporis non deessent exempla noti proverbii Itatorum; Sumimus pecuniam & mittimus Asinos in Germaniam. Adde, quod ipse Imperator Justinianus divinum esse judicaverit, omnium legum habere memoriam, aut stilo Juris Canonici, leges omnes in scrinio pectoris tenere inclusas. Ergo
semper

in Camera receptis, ut Referentes
in

semper sub prætextu justî metus, quod
judex non satis sit doctus, advocati
possunt jura allegare, adeoque hoc
pacto corrumpitur totum principale moni-
tum, de non articulando super jure.
Res ita evidens est, ut hodie tyrones
juris istas contradictiones sensu com-
muni percipiant. Imo easdem & potissi-
mum quartam modo memoratam palpa-
runt consiliarii subsequentium tem-
porum, & in ordinatione Camerali anno
1555. edita ommissa distinctione illa absur-
da inter allegationem simplicem legum
& adductionem verborum ipsorum
legis, item inter judices doctos & indo-
ctos, nova distinctione difficultatem as-
sertionis illius de non allegando jure
tollere voluerunt. Ita enim sonant verba
Part. 3. Ord. Cameral. tit. 40. §. 2. Die Ar-
tikel sollen *principaliter* auf die Geschichte
oder That und nicht auf das gemeine Recht
gesetzt, und gestellet werden, es wäre denn,
daß einer der gemein Recht, so aus vorarti-
culirter That fleußt, anzeigen wolt, welches
dann ihm unbenommen seyn soll, doch daß
er die Recht nicht überflüssig und un-
nothdürfftig allegier, damit dem Wie-
dertheil zu disputiren und zu cavilliren nicht

Quorum
emendatio
postea in
nova ordi-
natione
Camerali
frustra est
tentata.

in relationibus sententiarum ubique

Urſach gegeben werde. Scilicet concipiens hunc paragraphum dubia proposita voluit tollere per distinctionem inter intentionem advocatorum *principalem & minus principalem*, deinde inter allegationem juris *superfluum & sufficientem*. Sed quilibet, etiam rusticus & homo maxime plebejus, etiam si non sit emunctæ naris, statim subodorari potest, neutram distinctionem aptam esse ad abusum allegationum juris tollendum, cum advocati etiam stupidissimi potuerint semper allegare, se allegata prolixissima adduxisse *minus principaliter*, & se velle juramento firmare, quod sibi firmiter persuaserint, allegata sua non esse *superflua* nec abundantia, imo cuilibet iudicæ impartiali in oculos incurrere, quod ad minimum æque sint utilia, atque allegata illa perpetua legum, canonum, Glossatorum, & Canonistarum in ipsa Ordinatione Camerali de anno 1500. Neque enim sufficebat allegatio legum civilium, sed cum Jus Canonicum illis temporibus creditum fuerit esse majoris autoritatis, quam Jus Justinianæum, non solum allegabantur capitula ex decretalibus epistolis, sed etiam canones ex decreto,

Nova confusio ex allegatione spuria verborum scripturæ, Patrum &c. unde orta fuerit.

creto,

que jura & opiniones Dd, allegarent,

creto, & quia in decreto multa inveniuntur dicta Patrum, & secundum glossam juris Canonici dicta Patrum ad unguem servanda sint, etiam allegationibus immiscebantur dicta Patrum; Patres autem cum ubique provocent ad dicta scripturæ, inde licuit etiam in deductionibus juris allegare dicta non solum Novi testamenti, sed & Veteris, imo non solum assertiones ad mores & justitiæ communis regulas pertinentes, sed & dicta Prophetarum & capita legis Mosaicæ. Cur? quia ita volebant Glossatores juris utriusque. Rem latius exposuit Ayserus in *processu* primum anno 1597. publicato *Parte 2. cap. 10. integræ observatione 1. p. m. 671.* In ipso vero capite 10. p. 622. 634. 637. 639. 640. 642. & passim in sequentibus paginis ejusmodi exempla allegationum, etiam in responsione testium ad articulos exhibet, & *lib. 1. cap. 12. observ. 2. n. 6. seq. p. 327.* doctrinam glossatorum de irresponsibilitate positionum juris cum suis ampliationibus & limitationibus summam exponit. Grave damnum per introductionem ejusmodi sceleti jurisprudentiæ in Germaniam illatum jam initio seculi decimi septimi

rent, communi & universali con-
sue-

videlicet anno 1607. deploravit autor.
 Locus anonymi de damno inde illato in jurisprudentiam. **anonymus des Bedenckens, quod postea observationibus suis inseruit Wehnerus. Daß aber, inquit p. 367. ap. Wehnerum, solche vorangezogene viele und grosse Mängel des gerichtlichen Processes und sonderlich die principalis causa, welche dieselbe einzig und alleine verursacht, nehmlichen, daß von den Partheyen und derselben Advocaten die Jura allegiret und disputiret, und dadurch der Proceß so weitläufftig und verworren gemacht, die Sachen so überauslang aufgehalten, und die Acta unnöthiger Weiß gehäufft, und dem Richter und den Besizern grosse vergebliche Mühe und Arbeit zugezogen wird, gar wohl abgeschafft, und der Proceß um ein grosses eingezogen, auch die Grösse und Vielheit der Acten abgeschnitten werden könne, solches hat, wann man deme, was einem Richter und desselben Besizern darzu, daß sie ein rechtmäßiges Urtheil sprechen können, zu wissen nöthig sey, und welchergestalt sie dasselbige überkommen und haben können, mit Fleiß nachdencket, ganz und gar keinen Zweifel. Denn es wird verhoffentlich ein jeder Rechtsverständiger, deme die Beförderung des hochnöthigen Justicien Wercks lieb**

**suetudine in Germania introdu-
ctum**

lieb ist, und davon unpartheyisch judiciren
 Kan, dessen mit einig seyn, daß ein jeder
 Richter und dessen Beysitzer, darzu, daß sie
 ein rechtmäßiges Urtheil sprechen können,
 mehr nicht als dreyerley haben und wissen
 müssen, nemlich primo factum ipsum, ut
 a litigantibus proponitur, deinde facti
 veritatem, & tertio jus quod ex facto ori-
 tur. Das factum nun müssen sie von den
 Partheyen haben, und Kan ihnen dasselbe
 agendo, excipiendo, replicando, dupli-
 cando, ac ulterius, si opus fuerit, progred-
 iendo, nach Nothdurfft vorgetragen
 werden. Facti veritatem aber überkom-
 men und erfahren sie vel ex confessionibus
 partium vel ex depositionibus testium,
 vel ex instrumentis ac literariis docu-
 mentis, vel denique his omnibus defi-
 cientibus ex præstatione juramenti in
 casibus, in quibus hoc locum habere
 potest. Und wenn sie diese beyderley nur
 haben und wissen, ist ihnen von den Par-
 theyen und derselben Advocaten mehr zu
 erlernen und zu erfahren nicht nöthig, son-
 dern das dritte und letzte, jus nimirum,
 quod ex factis oritur, sollen und müssen sie
 selber wissen, und ist dieses, wenn die Par-
 theyen oder derselben Advocaten solches
 dem

Etum fuerit, ut idem facerent
omnia

dem Richter und dessen Besitzern zu lernen, und wo und an welchem Orte sie, was in solchen Fall Rechts sey, in corpore juris oder dessen Glossen und Interpretibus suchen und finden sollen, vorzuschreiben sich unterstehen, eben so ungereimt und lächerlich, als wenn ein Patient einem Medico vorzuschreiben sich anmasset, an welchen Ort in Galeno, Hippocrate oder andern Medicis er suchen solle und finden werde, was zu seiner des Patienten Krankheit nützlich gebraucht, und wie er curirt werden möge. Ist derowegen dieses, daß die Partheyen, und derselben Advocaten den Richter oder dessen Besitzere, oder, welche er an deren Statt gebraucht, in jure zu informiren sich anmassen, nicht alleine unnöthig, sondern ganz ungereimt und ungeschickt, wie hernach ferner soll ausgeführet werden. Vides, ita simplicia & indubia esse ea, quæ jam illo tempore dixit autor quisquis fuit, ut non opus habuerit, ad demonstranda sua monita vel allegare scripturam aut jura, aut Bartolum vel Baldum, aut Panormitanum vel Speculatorem. Itz enim rationes, quas profert, sunt ad captum & gustum quorumvis sive Barbari sint, sive Græci; sive

Qui ob
simplicitatem & perspicuitatem
commentatur.

**omnia collegia juridica in con-
ceptione**

sive Græci sint, sive Judæi; denique si-
ve milites sint, sive eruditi, sive plebeji.
Unde & prudenter in toto illo opusculo
ab ejusmodi plusquam pedanticis alle-
gationibus plane abstinuit. Et ut eo
fortius appareat, quam pestilens mor-
bus lateat sub illo insano allegandi stu-
dio, omnia etiam bona ingenia ac con-
silia corrumpens, unicum saltem exem-
plum sistam auctoris alterius eandem
cum priore intentionem habentis, vi-
delicet consilia abbreviandi lites publi-
ce proponendi, sed in ea tamen ab eo
differentis, quod prior quamvis haud
dubie multos auctores legisset, & ita ad
allegationes non fuisset ineptus, ab al-
legationibus tamen omnibus data opera
abstinuerit, hic vero cupidine tanta
allegandi cum communi caterva Jcto-
rum infatuatus fuerit, ut vel ob hoc
necium inter confusissimos & ineptissi-
mos auctores referri mereatur. Intelligo
autorem Parthenii litigiosi (*conf. disput.
meam de emend. admin. justit. difficultate §. 41.
p. 70. in med.*) Atque ut vere id a me di-
ctum esse constet omnibus, exhibebo
hic saltem ea, quæ dictus autor *libro
secundo cap. 7. n. 21. seq. p. 356. seq. de alle-
ga-*

ceptione sententiarum quarum-
vis.

Locus pa-
rallelus
auctoris
Parthenii
litigios.

gationibus juris annotavit. » Nobis,
» inquit, circa lites, litigiosos processus
» remedium videtur, ut advocatis O-
» MNINO interdicator allegare jura,
» sive informare judicem in jure, & de-
» monstrare ex corpore juris, glossa aut
» interpretibus, quid de lite judicandum.
» Hoc æque ridiculum & inconueniens,
» ac si ægrotus medico curam præscribe-
» re vellet ex Galeno, Hippocrate, & aliis.
» *Auct. disc. von Justitien & Wercß pag. 26.*
» Allegationes enim jurium non sunt
» pars actorum, ita ut aliquando ad acta
» poni denegatum fuerit in Camera.
» *Gail. Scip. lib. 4. dec. 108. Keller. lib. 2.*
» *de off. jur. prol. c. 25.* Quod utinam ho-
» dierno seculo in omnibus judiciis fie-
» ret, nec allegationum plaustra in ge-
» neralibus brocardicis adferre liceret,
» & processus brevior redderetur, & lites
» citius terminarentur. *Auct. disc. von*
» *Justitien & Wercß d. p. 26. 47. 86. & 90.*
» Factum allegetur, & disputent Advo-
» cati, jus, quod ex facto oritur, judex ipse
» scire debet. Nec obstat huic remedio,
» quod judex allegationes non audiens
» de dolo teneatur. *Ang. in l. ex maleficiis*
» *si judex de O. & A. Joh. Bapt. Magon.*
de

do patroc. ratione c. 5. n. 21. per text. in Ord. Cam. part. 5. tit. 40. Das gemeine Recht, so aus vorarticulirter That fließt, anzuziehen, inprimis, quando iudex est imperitus. *Mynf. cent. 5. obs. 88. n. 6.* sed additur in ordinatione: Doch daß er die Rechte nicht überflüßig allegire, damit dem Wiederparth zu disputiren und cavilliren nicht Ursach gegeben werde. *At allegationum plaustra adducuntur, quibus processus litigiosi longiores, aeta prolixa & intricata & lites immortales redduntur. Ergo merito sunt inhibenda & funditus corrigenda.* Alias sicut herba, quae excinditur horto, relicta radice, revirescit longius ac ante, ita, si certus Advocatis modulus in allegando jure praescribatur, remedium erit nullum, sed potius irritamentum priorum malorum. *Quod si simpliciter prohibeatur Advocatis jura allegare, hoc remedium erit efficax, & optatum sortietur finem, abbreviationem scilicet & litium & litigiosorum processuum, Aust. disc. von Justitiens Werck p. 87. & 90. Mynf. cent. 5. obs. 88. n. 6. idque servari in curiis Galliz (ubi dicunt Advocatis jura allegantibus: Venite ad factum, Curia satis intelligit jura) testatur, addens: Sed hoc in Camera Imperiali non servatur, & fortas-*

Sed obscurus & confusus ideo, quia autor ipse hac jurisprudentia scabiosa laborabat.

sis mala. Haëtenus tolerari poterant allegata ab autore Parthenii, etsi superflua, tamen vel declarantia, unde veram sententiam de omnino interdicenda advocatis allegatione jurium hauserit, eamque exemplis illustrantia. Sed quæ jam sequuntur apud eundem, statim destruunt aliis autoritatibus sententiam modo adductam & commendant saltem interdictionem allegationum superfluarum, imo in fine admittunt & hanc, ut adeo lector nesciat, quænam ex his tribus contradictoriis sententiis vera sit, vel ab ipso autore pro vera sit habita. Ita enim pergit: »Sin minus (scil. prohibeatur advocatis simpliciter jura allegare) saltem cum TEMPERAMENTO jurium allegationes fiant. Quamvis enim Advocatis frequentissimum & facillimum hodierno seculo, imo & Notario parum scienti, ex repertoriis, locis communibus & aliis allegationum plaustra conferre. Tamen maximæ perniciæ & temeritatis est, ut ait Molin. *cen. 10. n. 15. tom. 3. Var. Germ. J. Ct.* quem refert And. Knich. *in ep. dedic. Traët. do subl. & reg. territ. jura.* Nec in hoc consistit Advocati prudentia. Sim. *de Præt. in proam. tr. de ult. vol. interp. n. 22.* Tales advocati, procuratores, notarii, imitantur aves & oves, cum satius

tius foret, adire loca, in quibus aliqua conclusio formatur. Nam si autores ipsos adirent, aut locos diligenter inspicerent, sæpe eos silentio præterissent, vel quia id non dicerent, ad quod allegantur, vel, si dicerent, in adeo diversis loquerentur terminis, ut ad rem sive litem, quam eorum autoritate probare conantur, nihil omnino facerent, ut inquit Joh. Bapt. Asin. in jud. pr. part. 2. §. 1. c. 89. n. 24. Hic subordinatum remedium, ut falsi penam incidat, qui falsas L.L. aut DD. apostillas allegant. Bl. in legem si quis lat. 33. ad L. Corn. de fals. Joh. Bapt. Magon. de rect. patr. rat. f. 3. n. 11. Ergo sicut in aliis, ita in allegando jure opus est TEMPERAMENTO, quia nauseam facit accumulatio allegationum pro vulgato quodam dicto sive regula facta, ubi sufficit, solum legem probantem allegare, cum vulgatum etiam sine allegatione legis. Ripa in L. eadem 4. §. Cato n. 7. de V. O. Quod si plures sint leges concordantes, sufficit etiam UNAM allegare per L. si quis obrepserit ff. de Leg. Corn. de fals. ubi Marsil. n. 7. Nicol. de Neap. in l. scire §. fin. de exc. tut. Rip. c. inter cat. in f. rescript. aut regulam generalem l. quæritur §. est de hered. instit. Sed his de scientibus TOT auctoritates allegantur.

M

vis. ccc) Hæ leges & hi mores et si
fortas-

dx. QUOT inveniri possint concordēs.
1. Dicitur §. pen. de jur. pat. Ad Keller. lib. 2.
2. de offic. jur. pol. c. 25. Scilicet autor
 Parthenii non sensit, & se Advocatis &
 Notariis parum scientibus esse similem,
 quibus facillimum dixit esse, ex reper-
 toriis & locis communibus allegatio-
 num plaustra proferre, & cum adeo in
 iis inveniret quosdam commendare ali-
 quam sed *parcam* allegationem, alios
 vero *tot* autoritates commendasse alle-
 gandas, *quot* reperiri possint, non puta-
 bat, pro insigni, quo laborabat judiciū
 defectu, & de quo totus ejus liber in sin-
 gulis testatur paginis, se melius facere
 posse, quam si has sententias tres sibi
 contradicentes unam post alteram po-
 neret, ne videlicet vel tantillum ex locis
 communibus periret. Imo hac parte
 stupidior fuit Advocatis & Notariis,
 quos increpat, quia hi ad minimum ra-
 rissime doctrinas contradicentes & par-
 tium, quas defendunt, juribus adver-
 sas, cumulare solent.

Modus al-
 legandi in
 relationi-
 bus Came-
 ralibus &

ccc) Equidem si ex ipsis Imperii legi-
 bus evolvas loca, ubi de Relationibus
 in Camera agitur, videlicet Ordin. Cam.
Part. 1, tit. 13. von der Heysiger Amt int
 Rath

fortasse optimam habuerint intentionem,

Rath & R. J. 1654. §. Den modum referendi 143. seq. nusquam ipsi dispositura invenies, ut referentes in relatione votorum suorum vel jura vel autores allegare debeant. Cæterum, uti idem Recessus mentionem variorum abusuum abrogandorum circa relationes meminit, ita etiam ad eos refero allegationem jurium, prout eadem ex variis Autoribus relationes Camerales edentibus cognosci potest, quæque adeo una est ex præcipuis causis prolixitatem relationum causantibus, quæ tamen prohibita est *d. Recessu §. 147. Denen Referenten soll &c.* Nimirum, postquam hi in Academiis audiverant, valde commendari impertinentes ejusmodi allegationes, postquam viderant talia allegata ubique in scriptis Professorum & Consiliariorum quorumvis celeberrimorum, postquam in ipsis Imperii Recessibus deprehenderant, Ordinationem Cameralem de anno 1500. his allegationibus in singulis lineis esse ornatam, putarunt nihil sapientius esse, quam ut iisdem fœculis etiam ornarent suas relationes. Collegia juridica minora in Germania familia observarunt in rationibus decidendi.

sententiæ collegiorum non legibus astringentur, sed moribus,

tionem, non possum tamen dicere,
quanta

decidendi, quas communiter adjiciebant
sententiis a se conceptis, sive id fecerint
ad imitationem Relationum Camera-
lium, sive ipsimet ex nimio amore erga
jura peregrina & ex contemptu jurium
patriorum, ex Academijs hæc in praxim
& collegia juridica hunc modum tra-
duxerint. Nam & intuitu horum col-
legiorum nihil invenio in ipsis legibus
imperii præceptum esse, sed idem Reces-
sus Imperii de anno 1054. §. Ob er auch
R. J. 1654. §. 61. schon 61. potius in contrariam senten-
tiam inclinat, in verbis: Gestalt denn
solche Collegia Juridica bey Abfassung der
Urtheil die ex FACTO genommene ra-
tionen decidendi allemahl fürzlich auff-
zusetzen, und auf Erfordern des Judicis a
quo ohne Entgeld auszustellen schuldig seyn
sollen. Sed quemadmodum multa sunt
in Recessibus, quæ nunquam usu in-
troducenda sunt, ut v. g. prohibitiones
poculorum salutis, ita quoque & intuitu
d. §. 61. res se habet; Nam 1. non trans-
mittimus rationes decidendi, nisi id
judex postulet. (quod etiam conveniens
est dicto §.) 2. Cum vero judex pariter
& partes non postulent rationes saltem
ex facto, sed etiam ex jure, & cum al-
legatis

Explicatio
R. J. 1654.
§. 61. con-
tra Gau-
sum.

quanta augmenta occasione ejus
sum

legatis Doctorum, inde ubique in colle-
giis sumimus pecuniam, & mittimus
allegata legum & Dd. in Germaniam,
& quidem in abundantia. Neque enim
3. rationes decidendi breviter concipi-
mus, sed prolixas exhibemus, tanquam
res Advocatis pariter & Judicibus non
ingratas. 4. Non mittimus rationes
gratis, sed pro honorario debito. Et
ita malo scapham scapham vocare, quam
uti commentatione Pauli Gambsii ad
illum §. *Sed ex qua causa, inquit, Im-
perator & Status Imperii illis Collegiis injun-
gere potuerunt, ut suum laborem in concipiendi
ac describendis rationibus decidendi sine
ulla remuneratione praestent? Respondeo hic
§. intelligendus est de eo casu, ubi ista colle-
gia, scilicet Universitates pro dicto labore
mercedem quidem acceperunt, nec tamen ra-
tiones decidendi simul transmiserunt. Ego
vero quovis pignore certare mallet, &
Imperatorem & Status Imperii de ista
restrictione nunquam cogitasse. Nova* Obiur:
se hic offert occasio inquirendi, annon omnes ra-
etiam per ipsam dationem rationum ciones de-
decidendi siue gratuitam, siue pro pe- cidendi ad
nia, siue ex circumstantiis facti, siue nihil prod-
ex allegatis Dd. magna detur occasio esse nisi ad
protractio-

M 3

lites

nem justi-
tia.

sumferit illud Jurisprudentiæ Scele-
ton, in tantum, ut pene solum ab
illo tempore regnavorit in foro, &
veram Jurisprudentiam tantum
non a folio ejus detruserit. Cum
enim ab illo tempore in judiciis
imperii superioribus ipsi iudices
contemnerent scripta advocato-
rum, ut vilia & nullam spirantia
eruditionem, nisi plaustra Docto-
rum ferrent, & Nilus germanicus
plurimis latinis Doctorum verbis
esset immixtus, coacti etiam fuere
Isti Germanici, consilia partibus
dantes, vel etiam responsa judici-
bus,

lites protrahendi. Et ego quidem fir-
miter persuasus sum de responsione af-
firmativa, atque in ea sententia me con-
firmat partim, quod apud alias gentes
& olim & hodie non inveniam, istum
modum sententiam ferendi fuisse rece-
ptum, partim, quod experientia teste-
tur, quod ejusmodi rationes ad nihil
amplius profint, quam ut Rabulæ inde
occasionem sumant rodendi illas, &
eorum sensum cavillandi. Sed scopus
præfens non patitur, ista distinctius
demonstrare.

bus, ut si non ipsi vellent pro tyronibus haberi, morem istum ineptissimum imitarentur. Testantur assertionis veritatem scripta Mynsingeri, Gailii, Heigii, Pistoriorum, Jacobi Schultesii, Berlichii, aliorumque infinitorum, quos tantum abest, ut taxem, ut potius prudentiam Virorum celeberrimorum laudem. *ddd*) Est enim sapientis indul-

Ac per viros celeberrimos propagant.

ddd) Non quod seria hæc sit mea sententia, sed quod Oratori incumbat, verba sua in factum temperare, imprimis si inter Auditores deprehendantur, non pauci, qui adhuc illo morbo laborant. Ergo quamvis non laudem, excuso tamen. Neque enim agnoscebant stultitiam allegationum illarum, sed putabant, communi tamen errore seculi abrepti, in his allegationibus consistere veram Jurisprudenciam. Sensit hunc communem defectum jam ante quinquaginta annos Thomas Lanfius, cujus locus ex tractatu de Academicis p. 14. seq. meretur, ut hic apponatur. »Hanc» supervacaneorum curam, ait, præsertim Jctorum populo familiarem, graviter insectatur Hub. Giphanius Jctus,»

Verba in factum temperata.

Locus Lanfii contra infanas Jurium & Dd. allegationes.

indulgere aliquid moribus, etiam
infi-

atque isto malo immania illa & ponderosa volumina & farragines quotidie succrescentes adscribit: & amplius affirmat, in hisce familiam hodie duocere *Lud. Schraderum & Henricum Rosenbald*, quorum hic ingentem commentarium de feudis divulgavit, eumque statamen *Synopsi* non veritus sit appellare; ille non minorem ediderit; at si utrique cum alienis detrahantur allegationes, summaria & indices, justos propterea commentarios reddi posse. *Gömpfan, in prafat. ad Partit. Feudales Ritterschubstii*. Ita & magnus *Zafius lib. 2. sing. respons. c. 1. n. 25.* hanc miseram novitiorum legulejorum ostentationem increpat, in qua illi posthabita rei necessitate & utilitate in portentosis stultarum allegationum struibus operose concinnandis luxuriant, & ad quodvis verbum totas Doctorum centurias ferruminant, quasi palcrum sit, si intus & in tergo plena sint omnia *Bartolorum, Baldorum, Imolarum, Jasonum, Alexandrorum, Salicetorum, aliorumque* id genus Doctorum: quibus nonnunquam ineptissimo placendi studio etiam dupondii Thesum confarcinatos

res

insipientibus, & nimio singularita-
tis

ses immisereri solent, qui tamen praeter numerum nihil profus autoritatis & momenti conferre possunt. *Adden Anton. Vaccam in Epist. ad Alex. Farnesium & Fr. Duarenum comm. de mt. docendi ds. scendique jurisprudentiam & Muret. in Orat. 17. de Doct. offic. & modo jurispr. docendi.* Prudenter & ad hanc rem aptissime Conradus Summerhardtius *in lib. de contract.* Ut quid enim etiam, inquit, apud Jurium Professores tanta tamque invidans super una re, etiam aliquando valgarissima fit jurium allegatio! quorum vitiam pleraque cum a casu ipso distantissima fiat, eundem minime attingunt, atque adeo cum a longinquo respiciunt; ut plura utilitatis de papyro atque ingenio absument, quam utilitatis ad eundem casum decidendum adferant. Utilius quidem longe foret, qua tam longinquum & inanem habent respectum, rescindere & unum vel duo solidida atque stringentia adducere jura, & superfluis concordantiis omissis diutius radi- ci decisionis immorari. Viveret hodie optimus Summerhardtius, & qua fuit animi libertate, minime adulatione. Item conobnoxius multo acrius stringeret calamum in istam eruditissimam docendi Item con- tra negle- tum juris partii.

is studio plus noceat, utilitati publicæ quam profit.

No.

imperitiam, qua bene multi Germaniæ
 Doctores fere cives & domestici tantum sunt in Roma illa antiqua, in patria vera & domi plane sunt hospites ac peregrini. In Academiis enim magno Reip. damno malum illud jam pridem obrepfit, in quibus adolescentes nihil fere ex iis, quæ in usu habemus, aut audiunt, aut vident: sed Latinos & Dedititios libertos, Fufias & Caninias & Sentias leges, adoptiones & emancipationes, occupationes (ut ita dicam) idearum Platoniarum, cognationes fervorum, & statu liberos; in summa mellitos antiquitatis globulos & omnia dicta factaque, quasi papavere & sesamo sparsa. Qui inter hæc nutriuntur, nunquam illi vere sapere discunt. Quin videmus aliquando in media Germania tam fatuos, quibus Hispanorum ac Italorum consilia, definitiones, interpretationes multo potiores esse soleant nostratibus. Quasi vero in Hispania curetur, scilicet, quid sententiarum Præz, Spizæ aut Rotwilæ feratur. Quasi vero etiam Gailius, Mynsingerus, Denaisius & ejusdem monetz

et allegoriam
 cionis ka-
 lorum &
 Hispano-
 rum.

1747
 1748
 1749
 1750

Nostrorum temporum usum ^{37. Non}
quod attinet, etsi in noviore recessu ^{obstanti-}
Imperii ordinatum & decretum ^{bus qui-}
fuerit, atque injunctum advocatis, ^{budam}
ut a tædiosa *eee*) illa allegatione, ^{legibus ad-}
Doctorum abstineant, vix tamen ^{bus hodie}
obser- ^{quans,}

monetæ pauci alii domestici Jcti non
debeant nobis esse sexcentis Hispanis,
ac Italis multo potiores &c.

eee) Respicio ad ea, quæ habet Blu- ^{Locus}
mius Process. Camer. §. 12. & 13. tit. 63. ^{Blumi.}

P. 443. Hodie, inquit, *Advocati & Procu-*
tores in universum in his scriptis nudum
factum non articulatum, sed summarie nar-
rare, disputationes vero & allegationes juris
omittere debent, quia maximam partem
causas tantummodo intricatiores & diffici-
liores reddere solent. R. 1654. S. zu dermah-
liger 96. Deinde quia datur adversario oc-
casio cavillandi, ac allegatos textus juris &
Dd. in sensum plane alienum detorquendi,
clientes magnos sumtus in concipiendis ac de-
scribendis tam amplis scriptis impendere co-
guntur, judici infertur tadium ista scripta
multis impertinentibus juribus ac vulgaribus
regulis, quæ coram eruditis allegare tædiosum
est, referta perlegendi, multaque alia in-
commoda inde oriuntur, prout hoc satis
expe-

observare licuit, sanctionem illam
fuisse in praxin deductam, nisi for-

te

experientia docet. Præterea in enarrando
facto etiam omne illud, quod in ipso facto
causa parum proficuum, non immiscere, sed
sub pœna arbitraria præterire debent, tamen
eis ad marginem unum vel plures textus ju-
ris aut probatos scriptores allegare permissum
est, d. S. 96. quæ marginalis allegatio tamen
non semper, præsertim ab extraneis advoca-
tis observatur, sed hi plerumque textus juris
& allegatos d. contextui inserere assolent.
Denique concessum est, etiam post conclusio-
nem cause consilia seu informationes juris
(Rechts-Belehrungen) cum præmissa facti
specie & rationibus dubitandi in formam
quasi relationis conscriptas exhibere. Ejus-
modi consilia vero neque in referendo, neque
in votando modum decisionis cause determi-
nent, nec quoad factum ullo modo attendan-
tur. præalleg. §. 96. in fin. Sed cum
Blumius hic ubique provocet ad Recess.
Imperii, melius erit si apponamus ver-
ba ipsa d. S. 96. Zu dermahliger gründli-
cher Abhelff, und Verbesserung deren, bey
den Procuratorn, Advocaten und Par-
theyen, vorgehenden Fehlern und Unord-
nungen, auch beflissentlich suchenden Hän-
den und Vervortheilungen ihre Partheyen
bey

Verba
ipsius R. J.
1654. §.
96

te adversus eos , qui favorem judicis , qui alias secundum communem

bey der etwa in der possession habender strittiger Güter unter wählenden Rechtsstand zu erhalten , ordnen , setzen und wollen wir , daß zu dessen allen Abschneidung und Verhütung die Procuratoren und Advocaten sich künftigt nach Inhalt unserer bereits hieroben in puncto der Klage Libellen und Responsionen geschehener Verordnung , also blößlich in Erzählung des Facti und der Geschicht aufhalten , die Disputationes und allegationes juris oder , welche mehrentheils die Sachen nur zu vermirren und schwerer zu machen pflegen , also auch in facto selbst dasjenige , was nicht zur Sache dienlich , mit einmischen , sondern bey Straff nach Ermäßigung übergeben , jedoch ad marginem einen oder mehr textus juris oder bewährte Scribenten , welche in terminis terminantibus von der Sache schreiben , zu allegiren , wie auch rechtliche consilia und Berathschlagungen mit der vorgesezten facti specie und den rationibus dubitandi in gestalt einer quasi relation zu übergeben erlaubt seyn , solche consilia aber weder in referendo noch votando Ziel oder Maas geben , noch , so viel das factum

127

be

ne proverbium plus valere solet,
quam lex in Codice, perdiderant.
Et

Iterum
contradi-
ctoria ad-
mittentis.

belangt, einigerley Weiß attendiret werden solle. Scilicet supra *nota bbb.* ostendi, dispositionem antiquam de allegatione jurium in Ord. Cam. de anno 1500 præter obscuritatem multas contradictiones continere, neque illam contradictionem aut obscuritatem sublatam esse in nova Ordin. Cam. per distinctionem inter allegationem moderatam & superfluum. Igitur hoc ultimum monitum agnovisse videtur concipiens *d. §. 96. in Recessu Imperii 1654.* adeoque ob plures rationes in dicta observatione *bbb.* adductas, omnem juris allegationem simpliciter prohibuisse. Sed & hic ex nimio amore doctrinæ Academicæ communis aut communis consuetudinis hætenus receptæ, vel etiam præsumptive alius, cui ab Imperatore emendatio hujus recessus commissa erat, limitationem de allegationibus in margine ponendis, & de consiliis & responsis juridicis apponendis, addendo, totam dispositionem iterum destruxit. Nam & leges ac autores in margine positi æque operantur incommoda politica ac protractiones justitiæ, quam si ponantur

tur

Et quamdiu adeo in supremis judiciis imperii istud jurisprudentiæ scelestum regnabit, non multum spei superest, ut singuli imperii Status idem extirpare constitutionibus suis valeant, cum quotidiana testetur experientia, quod magis frequentia sint advocatorum scripta, in quibus multa folia jus, de quo

tur in contextu. Ut taceam & illud esse notam exiguæ prudentiæ, in illo, quicumque fuerit, qui inseruit libertatem apponendorum consiliorum juridicorum, quod & illa voluerit apponi, & tamen noluerit ea in facto attendi debere, aut in jure decisionem facere. Cui usui ergo erunt, nullo alio iterum, quam ne pereant protractiones justitiæ hæctenus per allegationes impertinentes jurium in damnum Reipublicæ Germanicæ longissima consuetudine introductæ. Ergo non mirandum, quod nec hæc dispositio imperii ullum effectum habuerit, aut habere potuerit, semper numero superantibus iis consiliariis, qui piaculum se committere arbitrarentur, si in moribus receptis veltantillum mutarent.

quo nemo dubitat, probant, factum ipsum, quod probandum erat, non probant, quæ eorum, qui debite præmissa facti specie ex principiis vivæ jurisprudentiæ, id est ex verbis & mente legis succincte monstrant judici ejus applicationem ad factum, de quo agitur, probatis iis, quæ momentum causæ faciunt, facti circumstantiis. Imo quid frequentius quam ut partim judices, partim Advocati a collegiis juridicis, *ut colligitur Juridicis.* ut in conceptione sententiarum & responsum tales allegationes adhibeant, expressis verbis desiderent? Quid ergo putatis Auditores nobis esse faciendum? An resistemus torrenti? an denegabimus opem nostram moribus ægrotantibus? an ipsis frustra præscribemus leges veræ Jurisprudentiæ? Absit, ut ita sensibilibus impingamus in modo commendatas prudentiæ regulas. Ergo & nos sumimus pecuniam, & mittimus allegata legum & Doctorum

in

in Germaniam. *fff*) Scilicet jam superius notavimus, legem sine ratione esse quidem corpus sine anima, at rationem sine lege, id est torrenti legum & morum resistentem, esse animam sine corpore; At jurisprudentia vera suum corpus etiam habet, & jurisprudentia adeo, quæ ratione nititur contra leges & mores, phantasma vel spectrum est, aut illi entium classi

N

ac-

fff) Repete dicta jam in *nota lit. ecc.* Autores circa finem. Plura de allegationibus alii de allegationibus juris vide apud Besold. *Thef. Pract. lit. A. n. 36.* ibique addit. Dietherri *fol. 24. & in contin. Dietherri lit. A. n. 36. fol. 26.* Speidel, in *Spec. lit. A. n. 64. f. 46.* Magenhorst. in *Comment. ad Ord. Cam. Part. 3. tit. 14. §. 1.* apud Deckerr. *Monum. lect. Camer. p. 300. seq.* Quæ hæcenus a *nota bbb* hucusque annotavi, scripseram ante triennium. Postea in *disput.* anni 1721. mense Julio de *protractione litis per allegationes legum & Doctorum in processu advocatis permittas* alia methodo usus multa, quæ in istis observationibus hic legis, repetii, nonnulla tamen hic reperies in dicta disputatione omissa.

accensenda, sub qua Lemures & larvæ locari solent.

SECTIO V.

Tertia species: Spectrum Jurisprudentiæ,

SUMMATA.

XXXIIX. Tertia species jurisprudentiæ falsa, spectrum jurisprudentiæ, ratio legibus adversa. Index eorum, quæ hic dici poterant. ggg) usq; ad ppp)

ggg) De Fabri rationalibus & reliquis scriptis. Henningi Wittens tradita de Fabro cum additis quibusdam monitiis. Excerpta ex Antonii Fabri Jurisprudentiæ Papiniana ad historiam vitæ & judicium de ejus eruditione formandum facientia. Similia excerpta ex Codice Fabriano. Autoritas magna hujus Codicis, etiam apud Protestantés, etiamsi hos & eorum primos reformatores Faber apertis calumniis maxima affecerit injuria. Ejusdem Fabri consilium de abbreviandis litibus. Excerpta ex Fabri libris conjecturarum juris civilis. Similia excerpta ex Fabri Chiliade errorum Pragmaticorum: ex ejusdem parte secunda, ex parte tertia.

*tertio. Admirator Fabri Stbifordegbe-
rus. Contra hostis Bachovius. Meum
judicium de Antonio Fabro. Cur in
proponendo spectro Jurisprudencia Ra-
tionalium Fabri facta fuerit mentio.*

*hhh) Manzii Commentarius rationalis ad
institutiones, cum adjuncto judicio :
Alia scripta Manzii. Judicium de
ipso Manzio. Synopsis controversia
inter Manzium & Pflaumerum de mi-
tigando rigore creditorum erga debito-
res calamitate bellica depauperatos.
Locus Obrechtii.*

*hii) Usus & abusus l. non omnium ff.
de Lib.*

*kkk) Dissensus JCtorum circa subtilita-
tem an sit commendanda, an vitupe-
randa. Obscuritas distinctionum com-
muniun. Exempla subtilitatum du-
biarum. Respondetur inimicis Juris-
prudencia varis. Genuinus caractèr
secernendi subtilitatem stultam a ratio-
nali.*

*lll) Cumulatio rationum infallibile in-
dicium falsa jurisprudentia.*

*mm) Quid hic intelligatur per litigiunt
Salmasii cum JCtis. Judicium de con-
troversia, an in mutuo sit alienatio?
Item de modo signandi testamenta apud
Romanos. Quid sentiendum de con-
troversia, an dentur antinomiaz?*

nnn) *Bernhardi hypocritica pietas, & odium juris Justinianei. Similis pietas eorum, qui paganorum scripta nolunt a Christianis legi vel aestimari. Seneca, Papinianus, Ulpianus an Patribus Ecclesie sint praeferendi?*

ooo) *Occasio consilii de introducenda in Respublicas Christianas lege Mosaisca, ejusque absurditas & crassa Papatus reliquia, potissimum in causis matrimonialibus.*

ppp) *Aequitatis homonymia, & ejus diversa species. Aequitatis cerebrina definitio. Cur cerebrina dicatur. Ejus frequentia tam in theoria, quam in praxi. Origo ejus & varia causa frequentia ejusdem. Species ejusdem. 1. vel legislatoria vel consultatoria vel judicialis. 2. Judicialis vel theoretica vel practica. Major libertas Consiliariorum & Doctorum, quam Judicum. Exempla hujus diversitatis. 3. Est vel crassa vel subtilis. Causa praecipua introducta hujus aequitatis in Papatu. Plures rationes, cur ea adhuc frequens sit inter Protestantes. Fructus aequitatis cerebrina. Cura ejusdem quatenus ad Principes pertineat, quatenus ex docentibus praecipue ad JCos. Media ad eam curandam inepta. Exempla aequitatis cerebrina, leges iniquas*

quas defendentis, & leges aequissimas oppugnantis.

XXXIX. *Regnavit id spectrum diu multumque jam Lutheri tempore. qqq)*

qqq) Monita quadam de Seckendorffii historia Lutheranismi.

ERgo tandem ultimo loco Vo-38. Tertia bis A. H. phantasma illud & species Jurisprudenciae fictio, de quo multa mihi restarent dicenda, nisi vultus vester me admoneret, melius esse finire discursum, relicto Auditoribus desiderio plura audiendi, quam copia dicendorum nauseam iisdem movere.

Quare quae hic dicenda se offerunt de rationalibus Fabri, ggg) de Man-
Index eorum qua zii hic dici poterant.

ggg) Fuit Antonius Faber, ut scripta ejus testantur, Jctus, praestantissimis illius xvi Jctis, Alciato, Duareno, Balduino, Cujacio in plurimis par, in multis superior, unde valde miror, quod nihil de eo annotaverint scriptores, qui alias de praestantissimis Jctis fuere solliciti, ut Morerius, Bailius, Gravina &c. Nihil de eo deprehendere potui,

Henningi
Wittens
tradita de
Fabro.

tui, nisi apud Henningum Witte in
Diario Biographico sequentia in fine Ca-
talogi eorum, qui anno 1624. obierunt.
*Antonius Faber, Gallus, Selusianus, Bara
de Perogres, Praeses senatus Sabaudici aetat.
67. scripsit: Conjecturarum libros 20, De
erroribus Pragmaticorum & Interpretum ju-
ris civilis Tomos 4. Codicem Fabrianum de
definitionum in senatu Sabaudico tractatarum:
De variis debitorum nummariorum solutio-
nibus: Rationalia in Pandectas: Jurispru-
dentiam Papinianeam ad ordinem Institutio-
num Imperialium reformatam: Quaestiones
Laudemiales: Consultationem de Montisfe-
rati ducatu contra Ducem Mantuae pro Sa-
baudo: De Religione regenda in Republica.*
Unde sciverit Witte, Antonium Fabrum
anno 1624. mortuum esse, anno aetatis
67. dicere nequeo. Prius tamen ve-
rosimile esse patebit ex infra dicendis
de rationalibus Fabri. Neque vidi ejus
tractatum de variis debitorum num-
mariorum solutionibus, neque consul-
tationem de Montisferati Ducatu, cer-
tum tamen est, & ostendemus infra,
hanc consultationem a Fabro esse scri-
ptam, etsi non statim editam. An
quaestiones laudemiales scripserit, du-
bito, & Franzkius de Laudemiis jam
non est ad manus, ut videre possim, an
Franzkius Fabri has quaestiones allega-
verit.

Cum addi-
tis quibus-
dam moni-
tis.

verit. Id scio, quod Witte in eo valde
 erraverit, quod hunc Antonium Fa-
 brum dixerit esse autorem operis de
 religione regenda, cum tamen certum
 sit, autorem hujus operis esse Antonium
 Fabrum *Item Germanum*, ut partim
 ex ejus editione cum notis Ahasveri
 Fritschii, partim ex confessione ipsius
 Wierii apparet in Tomo 2. ad annum
 1695. p. 44. *Jurisprudentiam Papinianam*
 quod attinet, edidit eam Eaber jam an-
 no 1607. & in dedicatione inter alia
 meminit, quod Henricus a Sabaudia
 Dux Gebennensium prope ante decen-
 nium eum. (jam inter Senatores Curie
 Sabaudiensis sedentem) Praesidem au-
 ditorii Ducatus Gebennensis sine Eabri
 ambitu esse jusserit, & Renato Fabri
 filio Praefecturam totius Gebennensis
 Provinciae coram testibus decreverit.
 Item, quod hoc opus Romae elabora-
 verit, quo anno insignis illa (quam
 editioni parare se dicit, sed quam mihi
 videre non contigit) de hereditate
 Alfonsi Ferrariae ducis controversia pro
 matre Ducis Gebennensium contra
 Mutinae ducem in Rota fuerit tractata,
 cum videlicet in tanta otii copia, quan-
 ta plerumque per longiores, sed tamen
 solidas judiciorum ambages. & moras
 invitus abundaverit, negotium aliquod

Excerpta
 ex Antonii
 Fabri *Jurisi-*
prudencia
Papiniana
 ad histori-
 am vitae &
 judicium
 de ejus eru-
 ditione for-
 mandum
 facientia.

quæ fuerit, nec honestius aliud ullum invenerit. In Præfatione ad Lectorem exponit scopum scripti, quod videlicet universam jurisprudentiam id est omnes leges, quæ in jure Justiniano extant, per principia certa & quidem secundum methodum Institutionum Justiniani, non quidem ex Papiniano, sed ad methodum, secundum quam Papinianus ipse Jurisprudentiam didicerit, explicare tentaverit. Vix tamen, dicit, se operi manum admovisse, cum animadverteret, quod fere impossibile sit, ita diligenter ad principia singula referre leges omnes, ut nihil penitus esset in Pandectis, Codice, Novellis, quod vel prætermissum vel neglectum videri posset, inde, pergit, novum consilium ipsi incidisse, solo tamen ausu plane temerarium, si non excusasset temeritatem necessitas, quasi per digressionem *Rationalia* instituendi, ut universo juris corpore non solum lecto relectoque, sed etiam accurate satis ac diligenter explicato facile esset, universa juris principia colligere primum, deinde suo ordine disponere, quæ ex dubitandi decidendique rationibus elicerentur. Etsi vero hoc modo *Rationalia* prius absolvi debuissent, magnitudinem tamen laboris suscepti ei quasi

quasi iussisse, ut post editam primam rationalium partem, dum secundam pararet, audiret, quid docti etiam de novitate hujus jurisprudentiæ sentirent, cum videlicet ætatis ingravescentis aut labantis valetudinis ratio vix pateretur, ut operis utriusque absolvendi spem vel animi saltem cogitatione concipere audeat. Interim & in hac Jurisprudentia Papiniana fititur saltem liber primus de jure personarum, quem tamen non tantum propter methodi novitatem & multarum legum emendationem & variarum materiarum explicationem, sed potissimum propter tres integros tractatus ibi contentos, videlicet de nuptiis, de adoptionibus, de tutelis commendat. Ipse hic liber primus exhibet volumen satis grande in majore forma quarta 1172. paginis constans. Methodo illa utitur. Retinet singulos titulos Institutionum Justiniani, & ipsas etiam earum doctrinas; additis tamen ex reliquo corpore juris conclusionibus inde deductis. Singuli igitur tituli constant certis principiis, desumptis ex definitionibus, divisionibus aut aliis propositionibus generalibus; Post singula principia sequuntur illationes, & post has etiam confutationes errorum communium Bartoli &

familiam, sed hæc tamen posteriores
 saltem extant paucæ ab initio operis,
 postea mox omiſſæ ob nimii laboris, ut
 in præfatione notat, tardium. Forte
 etiam jam illo tempore cogitare ince-
 pit de peculiari opere huic labori im-
 pendendo, quod postea sub titulo de
erroribus Pragmaticorum prodiit. Ut spe-
 cimen methodi tradam, sub titulo de
 iustitia & jure. *Principium I.* est: *Ety-
 mologia juris: Illatio 1. de præceptis
 juris, 2. de jure iniquo 3. de jure sem-
 per æstimando ex ratione: Confutatio
 1. de communi errore an jus faciat, 2.
 de consuetudine injusta., 3. de juris
 substantia an opinione consistat, an re.*
Principium II. *Definitio juris. Illatio 1.
 de æquitate & bona fide, 2. de æquitate
 ante oculos habenda, 3. de utilibus a-
 ctionibus, 4. de inductis ex æquitate
 contra juris rigorem ob publicam uti-
 litatem, & de æquitate verborum ut
 vocant, 5. de Jurisprudencia, arsne sit
 an scientia? 6. de æquitate cerebrina,
 7. de officio Jcti, ut de jure respondeat,
 non de facto, 8. de absurdis aliquando
 admittendis ne absurdiora sequantur.*
*Confutatio 1. de æquitate scripta, 2. de
 legibus & opinionibus iniquis, 3. de
 rescriptis iniquis & lædentibus jus ter-
 tii, de plenitudine potestatis ordinaria*
 &

& absoluta, & de jure quæsitæ per actus
juris gentium, aut civilis &c. Ex ti-
tulo de J. N. G. & C. *Principium IV.*
Definitio Juris-Civilis. *Ratio* 1. de tes-
tamenti factioe tam activa quam
passiva, 2. de jure habendi hæredem ab-
intestato, 3. de nominibus hæredis &
hæreditatis; per eam representari per-
sonam testatoris non hæredis; de con-
tinueatione domini in suos hæredes;
de possessione defuncti non continua-
da in hæredem; de hæreditate conver-
sa in bona vacantia; jus succedendi
five ex testamento five ab intestato pu-
blicum esse, 4. stipulationem & acce-
ptilationem esse juris civilis, 5. de a-
ctionibus &c. Et vel ex hoc ultimo
specimine apparet, quod Faber jam
illo tempore noluerit has institutiones
continuarè, alias illationes modo dictas
commodiorem locum invenissent in
libris sequentibus. Cæterum meminisse
Faber in dicta præfatione etiam *Codicia
Fabriani* ante annum editi. Scili-
cet ex ipsis dedicationibus & præfatio-
ne huic *Codici* præmissis constat, eas
circa finem Novembris 1605. datas esse.
In dedicatione ad Carolum Emanuele
Ducem Sabaudiz causas reddit, cur
Codicem hunc suum *Fabrianum* voca-
verit, & non potius *Emanuelis*, atque
simul

Similia ex-
cerpta ex
*Codice Fa-
briano.*

Senatus narrat, quod jam illo tempore, præfatus Dux conquestus esset de tam variis & contrariis in omni penè doctrina juri, Interpretum & Collegiorum sententiis ac rebus judicatis, simul vero studia sua & operas offert, si Dux jubeat, etiam in ejusmodi Codice colligendo, qui nullas contineret sententias aliis repugnantes, quem postea Dux sub Codice Emanuelis rerum judicatorum publicare posset. Hunc Codicem Fabrianum dicit in dedicatione altera se composuisse jussu Roberti Pobelli, Vicepræsidis in pleno Senatu eo tempore, quo jam sex *Conjecturarum* libros edidisset. Se vero tum novum planeque rudem Senatorem & ingenio non quidem a praxi plane alieno, sed tamen propensiore ad edenda scripta theoretica præditum, partisse huic jussui, & intra decennium (quo semper Senatui interfuerit, nisi vel a Senatu ad Principem, vel a Principe in hanc vel illam provinciam missus esset) placita Senatus congestisse & ordinasse, ut absolutum opus prætaret, quod tamen postea comperiisset, vix bene tum fuisse inchoatum. Tum notat absurdam methodum eorum, qui illo tempore sub titulo *Decisionum* res judicatas publicare solebant, simul tamen com-
 men-

pendat Gallos duos, Johannem Lucium & Annzum Robertum. In præfatione ad Lectorem meminit, quod illo tempore etiam *hemichilias errorum pragmaticorum* publicata fuerit, & pars *Rationalium*. Tum excusat se, quod in Codice hoc breviori stilo, quam in scriptis modo allegatis usus fuerit, cum senatorie definitiones ejusmodi breviorum stilum desiderassent. Excusat se, quod in Codice hoc pleraque aliter sint definita, quam ipse in reliquis scriptis suis fecerit, quia videlicet in his suam sententiam exposuerit, in Codice sententiam Senatus. Porro, quamvis paululum obscurius, indicat, cur Codex hic non citius in lucem fuerit editus. Scilicet dicit, per lectorem id ei non licuisse, ego credo, per collagas legulejos, quos tamen nominare non audet. Nimirum dicit, ante octo annos potuisse Codicem publicari, sed desideratas fuisse allegationes juris aut potius Glossatorum & Doctorum. Hoc non dissimulat se ægre tulisse, adeoque ex tadio se operam dedisse perficiendæ *Cibiliadi* & prosequendis *rationalibus*, vel formandæ *Jurisprudencia Papiniana*. Jacuisse interim Codicem in pulvere propemodum neglectum, dum videlicet ipse dubitaret, quid decernere deberet,

ret, utrumne illis satisfaceret, qui allegationes istas urgerent, utrum sibi potius, qui tam ignobili labore tantum temporis dare noller. Tandem vicisse instantias Pragmaticorum (quos occulte quidem sed tamen false ridet) atque adeo se suscepisse onus hoc una cum onere, tempus aliud confectione summariorum perdendi. Sed & acute, est iterum false, fatetur, Codicem hunc continere non pauca contradictoria, quia videlicet contineat sententias ejusdem quidem Senatus, sed non eorundem Senatorum. Ipse Codex retinuit ordinem & titulos priorum novem librorum Codicis Justiniani, & cum tanto applausu fuit exceptus, ut credam vel sex aut pluribus editionibus novioribus eundem fuisse repetitum, cum reliqua ejus opera tantum applausum non invenerint. Et hodiernum maxima est hujus Codicis autoritas etiam inter Protestantes, quamvis statim ab initio Faber sub titulo *i. de summa trinitate* nihil aliud & quidem maximo conatu egerit, quam ut non solum Anabaptistas, sed & Lutheranos & Calvinianos, ut horrendum genus hominum ab inferis ortorum, & nefarios maxime hæreticos, describeret. Nimirum aliquot eorum notas prolixè &

Autoritas magna hujus Codicis, etiam apud Protestantes, etiam si hos Faber & eorum primos reformatores apertis calumniis maxima

per

per modum integræ dissertationis de affectu
pingit 1. negationes 26. articuloꝝ si injuria.
dei fundamentalium, & 18. affirmatio-
nes totidem communibus fidei articulis
adversas. 2. Legitimæ vocationis, qua
scilicet præditi Episcopi Catholici, de-
fectum. 3. Contemptum Ecclesiæ, 4.
Conciliorum, 5. Sedis Apostolicæ, 6. Pa-
trum, 7. Studium novitatis, 8. Spiritum
diffensionis, 9. & contentionis in inter-
pretatione scripturæ item in articulo de
invocatione & intercessionem sanctorum,
10. spiritum maledicentiæ, procacita-
tis, irrisionis & calumniæ. Tum per-
git ad caput de principis hæreseos
Lutheranæ & Calvinianæ, ac Luthero
potissimum & sub speciali sectione ob-
jicit, quod secessum a Religione Catho-
lica secundum propriam confessionem
fecerit ex speciali instinctu Diaboli.
Porro notat aliquot hæreses politicas
Novatorum. 1. Secundum Calvinum
Monarchiam esse pessimam Reip. for-
mam; 2. secundum Lutherum peccata
omnia æqualia esse. 3. Secundum eun-
dem, non esse præliandum contra Tur-
cas. 4. Calvinum negare, quod leges
Principum obligent conscientias subdi-
torum. 5. Eundem docere, quod non
debeant subditi Principum suorum po-
tentiam optare. 6. Secundum Luthe-
rum

rum nullam Remp. legibus feliciter administrari. 7. Item nihil conscientie commune esse cum terrena justitia. Imo Lutherum in eo impudens mendacium dixisse contra Principes omnes Christianos, dum eos cum Nimbrotho comparaverit, & robustos venatores nominaverit. Porro nec hoc committendum, quod Antonius Faber etiam de abbreviandis litibus serio sollicitus fuerit, unde Codici huic suo *lib. 9. tit. 23.* inseruit consilium satis prolixum, quomodo Principes per ordinationem ibi præscriptam 40. articulis constantem, possint celerem justitiæ administrationem promovere. Pergo ad libros 20. *Conjecturarum Juris Civitis.* Conjointim editi sunt anno 1609 antea vero pedentim eos & seorsim ediderat autor. Nam sex priores libros dixerat jam (in dedicatione Codicis) editos fuisse, cum Præses ipsum adhortatus fuisset ad Codicem colligendum. Dedicavit eos Lyobardo Chatelardo, in supremo Sabaudiz Senatu Præfidi tum primario, a quo se non solum ut cognatum, sed ut filium hætenus fuisse amatum prædicat, àque eo sibi magistrum datum fuisse Joh. Antonium Manutium, civilis disciplinz in Taurinensi Academia Professore, a scholis vero reversum se ejus

Ejusdem
Fabri consilium de
abbreviandis
litibus.

Excerpta
ex Fabri
Libris Conjecturarum
juris Civitis.

ejus imperio foro addictum & foren-
sibus occupationibus deditum esse me-
morat. Commendat ibidem Alciatum,
Antonium Augustinum, Goveanum,
Budzum, Duarenum, Molinzum, Cu-
jadium, Hotomannum, Petrum Fabrum,
notat contra Accursium, Bartolum,
Jasone[m], ac dicit, se jam in scholis ope-
ram dedisse, ut novas interpretationes
legum a veterum pariter ac noviorum
Jurisconsultorum sententiis abhorrentes colli-
geret, ac in diversa capita disponderet,
& ordinaret, ea cum intentione, ut
eas suo tempore in publicum produ-
ceret. Cum vero id jam faciat, pergit,
se non sine ratione timere, ne illi, ex
quorum de se judicio sua omnino de-
pendeat existimatio, ipsum sint osuri,
& contempturi, utpote qui nihil nisi
Bartolos & Jasones loquerentur, utpo-
te quorum in forensibus disputationibus
hactenus precipua semper fuerit auto-
ritas. Sed ad hos placandos se hoc
temperamento usum esse, ut medita-
tiones suas non sententias aut axioma-
ta vocaverit, sed Conjecturas, & se
sperare, eos, quibus sua non placeant,
veniam ætati suæ esse duros, cum
annos nec dum quatuor & viginti natus
sit &c. Etsi vero hæc prima dedicatio
nullam anni aut diei mentionem faciat,

○

quo

quo subscripta sit, tamen ex hæcenus dictis, & si vera sunt, quæ supra de plena Fabri ætate ex Wittio adduxi, colligo, sex hos priores Conjecturarum libros primum opusculum Fabri esse, anno 1590. vel 1591. in lucem editum. Quatuor libros sequentes 3. Cal. Jul. 1594. dedicavit Petro Fabro Regio Præfidi in Senatu Tholosano. Ubi valde gaudet, quod amicus ipsi narraverit, Petrum Fabrum, cum legisset istos priores Conjecturarum libros, dixisse, se gaudere, quod suum Fabrum haberet etiam Sabaudia. Porro de Antonio Goveano & Jacobo Cujacio ita judicat, quod Goveanus multo felicior ingenio ad Jurisprudentiam natus esset, sed naturæ viribus nimis confideret, ut diligentiam laudem sibi non necessariam, minus etiam honorificam putare videretur, Cujacius contra minus lucido præstantique ingenii acumine præditus esset, sed qui assiduo labore ea quoque se assequi posse crederet, quæ solis ingenii nervis parari queunt, *Petrus* autem *Fabrum*, addit, æquare Goveanum ingenio, Cujacium diligentia; ejusque adeo censuræ submittit Faber conjecturas has suas, etiam ubi a Cujacio (Petri Fabri Amico) ipse dissentiat &c. Secundam Conjecturarum

Deca-

Decadem per minores particulas publicavit noster; librum quidem XI. & XII. circa finem anni 1595. sed singulos tamen seorsimque diversis amicis dedicavit. Idem dicendum de libris 13. 14. 15. & 16. quorum singuli etiam diversas dedicationes & data intuitu mensium exhibent, sed tamen prodierunt omnes anno 1597. Non in singulis his dedicationibus occurrunt ad scopum meum pertinentia. In dedicatione libri 13. memorat, multos malevolos ac invidos existimasse, quasi ea tantum sectaretur, quæ ad scholasticas disceptationes pertinerent, neglectis iis, quorum præcipuus usus in foro esset. Quare dicit, sibi primam occasionem datam fuisse cogitandi de edendo *Codice Sabaudico*, in quo labore jam per novem annos continuos quidem, non tamen utiles incubuerit: Durius tamen ipsi esse ac molestius, in aliorum referendis sententiis ingeniosum agere, quam in proponendis suis. Hinc se non contulisse in Codicem opiniones suas, nec de obscurioribus quæstionibus subtiliter disputasse, sed breviter exposuisse, quid in singulis casibus sentiret Senatus: Quæ vero in utramque partem disputanda fuerint, se contulisse partim in libros forensium disputationum

(per quos si forte Faber non intelligat ipsos hos Conjecturarum libros, fateor, mihi id opus plane esse incognitum) partim in decades illo demum anno inceptas errorum pragmaticorum, & ad vicefimam decadem usque jam perductas, sed non nisi post absolutam chiliadem finiendas. In dedicatione libri 16. indicat, se maluisse, hunc librum esse postremum, nisi amici ejus & fautores, quasi chirographum ejus haberent, etiam vigesimum ab ipso expectarent. Addit: Conjecturarum finem nunquam futurum esse, si omnes errores Interpretum juris in hos libros conjicere vellet: occurrere quotidie innumera ejusmodi in ipsa forenfi exercitatione, correctione eo digniora, quanto cum majori Reip. damno in tribunalibus, quam in scholis, passim erretur. Sed illa sibi visum esse commodius conferri in decades de *erroribus Pragmaticorum*. Jam pridem etiam se *disputationum forensium libros* aliquot meditatum esse, quorum primus, sequentium index futurus, brevi, ut speret, in lucem sit proditurus, sed ornatiore, ut ipsi quidem videatur, apparatu, quam ut tot ineptiis profigandis ea scribendi ratio accommodata videri possit. (Hæc verba indicant, *libros disputationum forensium*

sensum esse plane diversos tum a libris Conjecturarum, tum a decadibus errorum, & verosimiliter ob modo indicatam rationem a Fabro mutato consilio non esse in lucem editos.) Itaque rudiore stilo & simpliciore agendum fuisse, ne ostentandi ingenii gratia, magis, quam bona mente pragmaticorum infantiam erudire velle crederetur. Interim dum relegendis augendisque decadibus otium quæsierit, fecisse se etiam, ut posteriores has conjecturas ex iis conflaret quæstionibus, quæ non minus in praxi, quam in scholis & frequentiores essent, & nobiliores, quales in libro hoc 16. sint, de ineunda rei debitæ æstimatione, ac de in litem jurando &c. Libri 17. & 18. Conjecturarum editi sunt, cum Romæ esset Faber, anno 1599. sciente. In dedicatione d. A. Id. Decemb. data memorat inter alia, quod Chiliadis secunda pars avidissime expectetur a multis, sed quod hætenus absolvi non potuerit, partim propter adversam valetudinem, qua statim, postquam in Italiam venerit, laborare inceperit, partim, quod etiam invitis medicis labores ingenii omnes ad tractandam in scripto & pro dignitate litem inter Annam Estensem & Ducem Mutinæ ipsius industriæ commissam,

quam obtenta victoria in volumine
 justæ magnitudinis se descripturum esse
 promittit. Addit, quod, quamprimum
 Romam venerit, cogitare cœperit de
 Romano jure amplificando, eoque ope-
 re absolvendo: intetum vero ait, se,
 dum aliquid expectet, quod ejus de
 Codicis Sabaudici editione cunctatio-
 nem perimat, hos duos ex quatuor-
 novissimis Conjecturarum libros se præ-
 stare &c. Reliqui duo prodierunt de-
 mum anno 1604. Causam retardationis
 exponit in dedicatione Cal. Februarii
 illius anni, quod nimirum antea vo-
 luerit absolvere hemischiliadem de er-
 roribus pragmaticorum & sua ad Pan-
 dectas Rationalia vix tum bene inchoa-
 ta aliqua ex parte factem absolvere.
 Meminit præterea, quod anno præce-
 dente a Principe Sabaudia ipsi collata
 fuerit Professio juris primaria, & qui-
 dem cum majori honorario, quam an-
 tea Johannes Antonius Manutius, præ-
 ceptor Fabri, & Jacobus Cujacius, quam-
 vis Juri maximi, acceperint. Sed æ-
 tatem, valetudinem, uxorem, liberos
 & totum rerum suarum statum non
 permisisse, ut oblatam provinciam sus-
 cipere ipsi licuisset, etiam rem ipsi alias
 gratissimam, cum natura magis incli-
 naverit, ut totum se scholis daret &c.

stu-

studioforum ingenia formaret, atque
 haecenus nihil unquam molestius tu-
 lerit, quam quod a primis annis foro
 additus, ac ita desiderio suo frustratus
 fuerit. Sibi enim semper fuisse per-
 suasum, multo melius de Republica eos
 mereri, qui jura in scholis doceant,
 quam qui in foro exercent, propterea
 quod per illos fiat, ut plures evadant,
 qui jus possint reddere, non vero per
 istos, qui jus reddunt, ut plures fiant,
 qui possint docere. Interim cum jura
 docere non possit in Academiis, se de-
 servire publico, scribendo de jure &c.
 Pergo ad Fabri *Chiliadem errorum Prag-*
maticorum. Prima pars ex 25, decadibus
 constans (ut & reliquae tres) prodiit an-
 no 1598. Dedicavit eam 8. Cal. Dec. 97
 Carolo Emanueli Duci Sabaudiae. Lau-
 dat ibi Jctos, quod de Rep. bene me-
 reantur, ii vero omnium optime, qui
 ad praecipua scientiae addant etiam juris
 dicendi exercitationem. Qui hoc ve-
 ro negligent, eos dicit, quos esse ju-
 ris peritos, sed non prudentes, nisi
 novo fortassis prudentiae genere, quae
 tota in docendo dicendoque tantum,
 non etiam in agendo versetur. Pro-
 vocat eum in finem ad exempla multo-
 rum Jctorum in tradenda disciplina
 juris ne Papiniano quidem inferiorum,
 qui

Similia ex-
 cerpta ex
 Fabri Chi-
 liade erro-
 rum Prag-
 maticos-
 rum.

qui tamen, si ad praxim deveniendum fuerit, vel de minima re interrogati obmutuisse aut tam inepte respondisse memorentur, ut rudioribus pragmaticis præbuerint se ridendos. Quemadmodum igitur theoria sine praxi aut nullius aut præexigui usus sit, ita nihil reip. perniciosius esse, quam si per eos, qui res forenses tractant, praxis a theoria sejungatur; esse enim morem solennem ejusmodi practitorum, ut, sive delirent, sive recta sentiant, omnia referant ad æquitatem, quam pro arbitrio sibi fingant, ut magni non juris tantum, sed quod etiam in jure præcipuum est, æquitatis arbitri existimentur, quorum inscitiam sicut detegere facile, ita negligere expeditum esset, si non eo maxime hominum genere toto terrarum orbe tribunalium fere omnium subsellia undique redundarent, iisque nihil familiarius sit, aut antiquius, quam ut inveteratos pragmaticorum errores pro certissimis legibus obtrudant, a quibus in judicando & consulendo recedere puerent non oportere. Id se semper moleste tulisse tunc tamen multo molestius, cum, jussu Ducis, Juridici majoris dignitate apud Sebastianos honestatus, judicandi munere, quod in eum usque diem illa una potissimum ratione

ne

ne recusasset, fungi cœperit: Occurrisse enim quodidie, ut vel contra Pragmaticorum errores receptissimos judicandum ipsi fuisset, vel cum cœteris ineptiendum. Postea vero, cum per triennium integrum eo monere utcumque perfunctus & in amplissimum ordinem Patrum cooptatus esset, eam in judicando sententiam sequentiam, quæ a jure scripto Romanisque legibus minus abhorreret, cœpisse se ex eo fere tempore de tot ineptiis tandem proclandis cogitare; interim ut hoc opus tam cito aggredi non potuerit, impedimento fuisse partim collectionem Codicis Sabaudici, brevi, ut speret, in lucem prodituri, partim tot prioribus additos Conjecturarum libros, quibus ad minimum id assecutus sit, ut jam non desinat, qui putent, ratione non carere prorsus sententiam, quæ Fabrum habeat autorem vel assertorem. In ipsis vero erroribus Pragmaticorum detegendis se tanta animi contentione & alacritate manum admovisse, ut prius de Chiliade, quam de prima decade scribenda cogitaret. Hoc in studio quinque & viginti decadibus intra menses aliquot negligenter fortasse magis, quam feliciter absolutis, omnem fere tam longi operis unquam absolvendi spem abscissam

scissam fuisse, cum Gebennensium Dux
 eum in Concilii sui Praesidem salva fa-
 riatoris dignitatis purpura e Senatu
 evocasset. Igitur, dum meliora ex-
 pectet tempora, visum sibi esse, hanc pri-
 mam Chiliadis partem praemittere.
 Addit in fine: *Veniet tempus illud, si bene
 presensio, veniat aliquando, cum tot Ad-
 vocatos, tot Judices pudebit, in alienis ar-
 moribus tam diu persistisse, & de obiectum suo-
 rum fortunis omnibus, vix etiam, adeoque
 existimatione, tam saepe sub auctoritate juris
 scientia vel equitate, imprudenter licet po-
 tius, quam dolere, injuriam pro jure red-
 didisse.* Adjectae sunt dedicationi gra-
 tulationes Carminice duorum filiorum,
 Renati, & Claudii, & Fratris Francisci,
 Fabrorum. Porro cum haecenus ex-
 cerpta ex dedicatione primae partis fa-
 ctis doceant, cur Faber in continuando
 labore impeditus fuerit, non mirandum
 est, quod secunda Chiliadis pars de-
 mum anno 1604. fuerit edita. Alias
 addit auctor in dedicatione ad eundem
 ducem Sabaudiae, quod videlicet inter-
 rim *Rationalia* & quatuor *Conjecturarum*
 libros ediderit, & multas ac fere con-
 tinuas a sex retro annis per Galliam &
 Italiam peregrinationes peregerit, item,
 quod superiore quinquennio ingentem
 sanguinis e stomacho dejectionem bis
 passus,

Ex ejusdem
 Parte se-
 cunda.

passus, (semel in Italia, iterum domi) non solum intermittere studia per tempus aliquod, sed omnem etiam fore scribendi in posterum curam deponere coactus fuerit, si modo plus apud ipsam imperia medicorum & amicorum preces, quam vetera ejus de libris juris bene merendi vota valuisse; & ob hanc rationem etiam se coactum fuisse, ut anno superiori oblata juris Civilis in Taurinensi Academia professionem suscipere non potuerit. Tum de fatis primæ partis quædam memorat: placuisse non modo conatum sed & opus pene omnibus quos schola & quos forum exercet, adeoque supremas plerasque Curias in emergendis ex factis quæstionibus decidendis sua jam autoritate comprobasse non pauca ex iis, quæ ab ipso non tam innovata, quam revocata fuerint. Esse tamen aliquos, qui non solum opiniones ejus damnent, sed ipsum etiam propositum reprehendant, nec dissimulent, quod velint contra ipsum scribere novas Chiliades errorum Fabri: atque hos delicatos non tam male habere, quod opiniones has ut erroneas refutaverit, sed quod in titulo *errores Pragmaticorum* appellaverit, ergo non de re litem esse, sed de nomine, atque

atque hos homines ipsum haud dubie blasphemiam reum clamatueros fuisse, si *negas* dixisset aut *ineptias*: Per *Pragmaticos* autem se non intellexisse omnes, & inter eos multos eruditissimos, sed falsam

Ex parte
tertia,

tertia imperitiores &c. Tertia pars Chiliadis dedicata est eidem Duci Carolo Emanueli 15. Cal. Sextil. 1608. ubi causas exponit Faber, cur tamdiu hæc pars cessaverit, nimirum ob publicationem Codicis sui, & Jurisprudentiæ Papinianæ, quam dicit tam avide a juris studiosis omnibus exceptam esse, ut plerique non modo ex tyronibus, sed etiam ex eruditionibus magnum aliquid ab ipso eo munere consecuti sibi esse viderentur. Accessisse minus firmam valetudinem & frequentes malorum consultationes ex remotis etiam provinciis, & honorificas sed tamen importunas flagitationes, quibus etiam satisfaciendum fuerit, quod utique æquiori animo ferret, si non majore ex parte responsa illa Gallico idiomate conscribere debuisset, aut, si tanto abundasset otio, quanto esset opus ad ea in latinum transferenda, ut etiam publice prodesse possent, ita enim se habiturum esse *Consiliorum* volumen integrum justumque brevi edendum. Cum vero ipsi tam felici esse non liceat, inde
id

Id sæpe ei contingere, ut eorum conditionem primum beatam prædicet, mox invidet, quibus datum sit, ut vel juris publice & ex cathedra docendi, vel in amplissima aliqua civitate de jure respondendi peritiam profiteantur, & quibus adeo illud unum felicissime obveniat, quod iisdem sudoribus & vigiliis assequantur, non solum ut quantumlibet vastam avidamque crumenam expleant, quod parum certe curandum esset ei, quem ad hunc usque diem fecerit nil nisi spretus opum numerosa in prole beatum, sed, quod utrumque longe majus quiddam sit, ut & publico muneri satisfecisse, & hoc ipso quanquam aliud agentes, aut lecturarum, ut loquantur, aut consiliorum tomos integros & quam plurimos dictasse inveniantur. Sibi vero quamvis non prorsus infeliciter, in contrarium tamen sic rem cessisse, ut quotidiana illa sua practicarum exercitiorum impedimenta, verius, quam studia non minus aliena sint ab iis, quæ docenda scribendaque suscepit, imo forte alieniora, quam si ad artem medicam, vel ad Mathematicas tractandas pertinerent &c. In dedicatione Ex parte ultima. Partis 4. ad eundem Sabaudix Ducem circa finem anni 1614. gratias agit Faber Duci,

Duci, quod ipsum ante quadrienniuro in supremi Senatus Sabaudici Præsidem ordinarium, ultro & nihil minus cogitantem promovere voluerit, imprimis, cum ipsi hoc pacto cum dignitate simul ipsa propemodum summa rerum commissa fuerit, & quidem illis temporibus, quibus ex Henrici IV. Galliarum Regis horrenda nece toti Europæ magna imminuerit rerum omnium perturbatio. Gratias etiam agit, quod Dux simul filium suum Renatum in senatorium ordinem cooptare voluerit. Hoc pacto vero, addit, absolutionem Chiliadis non potuisse citius promoveri, propter quotidiani muneris continuam exercitationem, & quod per annum fere integrum de conscribendo exercitu, & de paranda militari annona sollicitus esse debuerit. Meminit etiam, multas ipsi constat esse ex dignitate invidias, multas contracta immerenter odia, multas undique excitatas calumnias, quæ omnia ipsi multum temporis de necessariis ad scribendum otii festinatione & dulcedine detraxerint. Accessisse plurimas consultationes pro externis Principibus jussu Ducis confectas, & potissimum anno præcedente consultationem *de jure Ducis Sabaudia in Montisferrati Ducatum,* & varia itinera eum in finem suscepta: simul

simul tamen meminit, quod modo memorata consultatio expectet, ut jussu Ducis typis publicetur. Addit, se toto fere quadriennio precedente filios suos juniores in scientia Jurisprudenz Papinianez quotidie erudivisse, ceterum lubricum & incertum nutantis valetudinis nullum fere spei locum sibi relinquere de absolvendis Rationalibus aut de *Papiniana Jurisprudencia* perficienda: interim se in quarta editione *Codicem* plus quam quingentis senatusconsultis auxisse, item se mox *Rationalia* in secundam Pandectarum partem editurum esse promittit. Denique monet, quod in tres priores rationalium partes tantum ea contulerit, quae ab interpretibus & pragmaticis ignorata crediderit; in hanc vero ultimam partem nihil fere, nisi ea, quae ipse antea ignoraverit, &c.

Pergo ad ipsa Rationalia Fabri. Quid Excerpta ex Rationalium Fabri parte prima. eum impulerit ad ea scribenda, jam supra docui, in excerptis ex ejus *Jurisprudencia Papiniana*, etsi prima pars eorum ad primam Pandectarum partem seu priores libros quatuor, ut jam ibi monitum, edita fuerit ante ipsam Jurisprudenciam Papinianeam, scilicet anno 1604. In dedicatione ad Imperatorem Rudolphum deplorat miserriam Jurisprudenz civilis Romanæ
istis

istis temporibus conditionem, confu-
 sionem, incertitudinem, barbariem,
 Bartoli & Baldi affectis imputandam,
 & inde ortas opiniones communes,
 communiores, & communissimas;
 Hanc vero putat commode emendari
 & tot errores profigari posse, si jus Ro-
 manum & Justinianicum ex principiis
 Jctorum Romanorum, quorum igno-
 rantia laboraverint Glossatores, breviter
 & perspicue exponeretur. Hinc se
 dedisse operam, ut singulis legibus
 Pandectarum (imo singulis legum pa-
 ragraphis) apponeret breves & diluci-
 das rationes dubitandi & decidendi &c.
 Ab eo tempore usque ad annum 1618,
 quieverunt Rationalia Fabri, quo de-
 mum eorum pars secunda ad secundam
 Pandectarum, partem id est librum quin-
 tum usque ad undecimum, edita fuit.
 In dedicatione ad Caroli Emanuelis,
 Ducis Sabaudiz filium, Mauricium,
 Cardinalem, commendat Jurispruden-
 tiaz Romanaz divinitatem & sapientiam,
 atque Jctorum Romanorum pruden-
 tiam cum oraculis & naturaz miraculis
 comparat: contra vero Legulejorum
 sui temporis impudentiam, literarum
 humaniorum, Philosophiz, principio-
 rum juris ignorantiam deplorat, & quod
 nonnisi in Pragmaticorum & vulgarium
 inter-

Ex parte
 secunda.

interpretum erroribus, ac nescio quibus
 brocardicis, sint versatissimi, atque sic
 jura in se certa faciant incerta & arbi-
 traria & ita jurisprudentiz illudant.
 Hinc se impulsus esse, pergit, ut a
 Rationalibus continuandis per aliquot
 annos abstineret, & interim *Conjectura-*
rum, & *Errorum Pragmaticorum* libros e-
 deret, his vero editis Rationalia conti-
 nuaret, imprimis cum sensisset, hanc
 continuationem a multis fuisse deside-
 ratam, addens rationem, cur ob diffi-
 cultatem maximam Jurisprudentiam
 Popinianeam derelinquere coactus fue-
 rit. Anno 1624. Calendis Januarii de-
 dicavit Faber Rationalia ad Partem ter-
 tiam Pandectarum iterum ipsi Duci
 Sabaudia: Carolo Emanueli, ubi inter
 alia meminit, ipsum Ducem Sabaudia:
 suasisse Fabro, ut primam partem Ra-
 tionalium Imperatori dedicaret, ut vi-
 delicet Fabro eorum continuatio, pro-
 positus, sunt ipsa verba Fabri, etiam un-
 ad labori promittit, **LIBERALITATEM**
Cesaricam arguentibus, injungeretur. Cujus
 tantum magis, quam Cesaric intererit, ut jus
 Romanum tot legibus, **SCiis**, **Plebiscitis** &
Principum constitutionibus constitutum, tot-
 que vigiliis & incubrationibus cultum ad-
 eam neque exeresceret & dignitatis & pul-
 chritudinis magnitudinem, ut nihil ei adjici
 posse

Ex parte
 tertia.

posse videretur. Nec sane tantus Insuperior,
 quantus Rudolphus fuit, erga literas & Li-
 teratos omnes propensissimus, aliter fastidiosus
 fuisse credendus est. (Sed ecce quam in-
 expectato spes Fabri de praeiis & libera-
 litate Caesarea decepta fuerit, sic enim
 pergit :) nisi pessimo meo fato accidisset, ut
 sub idem tempus, quo Celsitudinis tuae Quo-
 sar. Illustriss. ad aulam Caesarem missus es,
 & primam illam Rationalem partem subiri-
 bere iussus, magnis imperii Conciliariis, ad
 quem scripseram, ut dedicationis huius mea
 intercessorem se preberes, ab aula recedens
 coactus explendi officii facultatem prius quam
 voluntatem amisset. Ita effectum est, ut
 ne illud quidem scire unquam potuerim, an
 vel ipsum Rationalem, ne ditam Antonii
 Fabri, nomen ad tuum (Si tam liberalis)
 Imperatoris aures pervenerit. Adha infeli-
 citer successit mihi tam praclarus comatus, &
 quod magis doleo, (forte scribere voluit
 Faber, spes frustrata praeiis & liberalitatis,
 sentiens tamen, quod hoc pacto mal-
 torum lectorum risum excitatus esset,
 emendavit, & laeso eorum verba se-
 quentia scripsit :) coram etiam Jurisprudencia,
 cui Imperatoris approbatio ac benevolentia
 non minus ornamenti allatura erant, quam
 mihi honoris & gratiae, si res feliciter cessisset.
 Porro occasione dedicationis partis se-
 cundae Rationalium memorat, Cardi-
 nalem

nalem Ducis filium illo circiter tempore a Duce tractandi alicujus matrimonii causa, una cum Episcopo Gebennensi Francisco de Salles ad Regem Francie missos fuisse comitante Fabro ubi simul alterum affectum in animo suo dominantem his verbis exprimit: *Nec passum dissimulare (quamvis facere fortassis esset modestius) quantum me voluptas & gloria titillatio exceperit, cum celeberrima illa pompa, qua Cardinalatum amplissimum in amplissimam Parisiorum civitatem vedis introcuntem, cum ter maximus ille Episcopus & ego in eadem Rheda affonui, ubique contigisse idem fere, quod olim Plinio juniori, qui in spectaculo adficens Cornelio Tacito, nunquam majori laude perfusum se aut delectatum gloriatur, quam quod omnium digitis ostenderetur, inquam qui vel ob id unum vir maximus esse debebat, quod in eo viro tantopere familiaris esset, & dignus iudicaret, qui in ejus amicitiam adfisceretur.* Quotus enim quisque erit in tantis spectantium copia (de iis intelligo, qui de Theologia aut Jurisprudencia aliquid audivissent) qui transeuntibus nobis non acclamaret, digitisque notaret: Ecce Gebennensem Episcopum, Theologorum totius & Theologorum nostri temporis omnium Coriphaeum; mox: Ecce quoque FABRUM PRÆSIDEM, tot librorum patrem; tanti etiam

Episcopi, affectione & incomparabilis amicitia magnitudine fratrem &c. &c. Etsi vero non eram adro mei nestius, ut quam longe a laudibus istis distarem, non intelligerem, jurabat tamen, quid alii de me sentirent, intelligere, ut qualem esse me dicerent alii, talem me prestarem, si possem, &c. Auxit opinionem meam & ex opinione voluntatem, quod sequenti die, cum salutandi regis gratia in Regiam condescendissemus, Rex ipse ab amplissimo D. de Silery, Cancellario, qui tum aderat, admonitus, ut me, ad genua provolutum attentius intueretur, ad Cancellarium conversus, mox fixis in me unum oculis: Hic ne FABER est, DE QUO TAM MULTA? Nam qua Cancellarius de me dixerat, etsi vere comperta habeo, notum tamen referri, ne aut minus vera videar dicere, aut agnoscerè veriora, quam modestia patiatur. Paulo post gloriatur de Nicolai de Verdun Præfidis Curie Parisiensis favore & sui æstimatione. Is enim fuit, qui lectis perlectisque libris meis, fortassis omnibus, præsertim vero Obiadiabus & Rationalibus tantam de me scriptisque meis opinionem non modo concepit, sed etiam aliis omnibus, quibuscum ipsi de me sermo, insinuat & infixit, ut si plus ipsius iudicio tribuerem, quam meo (quod tamen me scire par esset) credere deberem, majus aliquid me in Jurisprudencia nostrâ

asse.

*affecuum esse, quam credant etiam ii, qui
 am amice aut potius gratiose de nobis sen-
 tsunt, ut nobis comparent paucos, antepo-
 nant fortassis neminem. Uti autem ex
 hactenus dictis patet, quod tempus
 istud legationi impensum impediverit
 elaborationem tertie Partis Rationa-
 lium; ita etiam simul notat, quod idem
 factum fuerit per adversam valetudi-
 nem per integrum fere biennium con-
 tinuatam. Accedere etiam, quod in
 hac parte Pandectarum tertia a libro 12.
 ad librum 20. subtilissima & difficillima
 Conditionum & contractuum materia
 comprehendatur; nec defuisse alia im-
 pedimenta, partim eorum, qui laudis
 Fabrianæ invidi contra ipsum ex pro-
 fesso scripserint, non tam, ut opinio-
 nes ejus convellerent, quam, ut ejus
 in scribendo diligentia remoram inji-
 cerent, inter quos meminit maleferatii
 cujusdam, quem non nominat, qui
 contra Fabrum ausus fuerit scribere
Benedictorum libros quatuor, in quibus
 tamen nihil, nisi maledicta reperian-
 tur; partim, quod sub idem fere tem-
 pus allatum ipsi fuerit responsum Man-
 tuanorum ad ejus *de Montisferrati Ducatu*
Consultationem, editum. Denique omni-
 um infelicissime illud cecidisse, quod
 eodem tempore, quo & absolvi hæc*

pars rationalium debuerit, & *Ejus ad
 Mantuanorum responſionem Replicatio* con-
 cludenda fuerit, nova ipſi ſatisque pe-
 riculoſa valetudo ſubierit, quæ omnem
 ei non modo ſcribendi, ſed etiam le-
 gendi aut relegendi licentiam eripuerit,
 & quod chariſſimæ uxoris jacturam
 fecerit, quæ & valetudinis ſuæ tantam
 geſſerit ſollicitudinem, ut quicquid
 ipſi ab annis duodeviginti (quibus ma-
 trimonium iſtud feliciter conſtitit)
 vitæ aut ſanitatæ reliquum fuerit, id
 unum uxori poſt Deum accepto referre
 debebat, valdeque timeat, ne in poſte-
 rum, ut vivendi, ita ſcribendi oppor-
 tunitate deſtituatur. Nec ideo tamen
 animum deſpondere potuiſſe, non ſo-
 lum ut tertiam hanc partem tandem
 abſolutam in publicum daret, ſed etiam
 ut *quædam* quoque inchoandam cogi-
 taret &c. Interim propter amplitudi-
 nem dicendorum coactus fuit Faber
 hanc tertiam Rationalium partem in
 tribus diſtinctis Tomis publicare. Ho-
 rum primus librum 12. & 13. ſecundus
 (vel intuitu totius operis quartus) li-
 brum 14. 15. 16., tertius (vel quintus)
 librum 17. 18. 19. quoad ſingulas leges
 explicat. Dum vero pars hæc rationa-
 lium tertia edebatur, moritur Faber.
 Poſt mortem ejus Aureliano anno 1671.
 in

in peculiari Tomo publicatae fuerit reliqua rationalium Fabri, ut reliquorum appendix, exhibens ex quarta Pandectarum parte rationalia ad libri 20 pandectarum tituli primi de pignoribus & hypothecis leges priores II. & quidem in d. leg. II. saltem ad priores duos paragraphos, & ex quinta parte ad libri 28. titulum primum, qui testamenta facere possunt, & ad tituli secundi de liberis & posthumis heredibus instituendis leges octo priores & legis nonae principium. Ceterum uti Faber inimicis non caruit, ita habuit etiam admiratores, quos inter praecipuus esse videtur Gasparus Schifordegherus Silesius, qui anno 1610. Oppenheimii librum primum & secundum, & anno 1613. Francofurti ad Moenum librum tertium Disputationum forensium ad Antonium Fabrum edidit, in quarum plurimis doctrinam & sententiam Fabri contra adversarios defendere intendit. Plura ad amicitiam Schifordegheri & Fabri imo & ad ipsam vitam Antonii Fabri pertinentia, peti possunt ex Epistolis Schifordegheri ad Antonium Fabrum anno 1608. Kalend. Novembr. Fabri ad Schifordegherum 10. Cal. Martii 1609. Schifordegheri ad Johannem Rutandum Feriis Archangeli 1609. &

Admiratos
Fabri Schifordegherus.

Contra
hostis Ba-
chovius.

iterum ad Antonium Fabrum VI. Id.
Octobr. 1611. quæ inveniæ ante me-
moratas Disputationes Forenses Schi-
fordegheri. Contra inter Germanos
maximus Fabri hostis fuit Reinhardus
Bachovius, ut vel ex sequentibus ver-
bis ejusdem in præfatione commentarii
ad primam partem Pandectarum 1630.
patet. *Indignatio, inquit, fere me im-
pulit ad hanc scripturam. Vulgavit Anto-
nius Faber ante 20. annos rationalia sua, qua
minis æstimari & magni fieri & a studiosis,
& ab aliis doctissimis viris saepe mirantur, sed
& indignatus sum, cum quibus mediocriter
doctus hoc præstare & rationes dubitandi,
quæ saepe frigide & inepte a Fabro adducun-
tur, & decidendi consarcinare possit. Et
mihi hoc opere non tantum cum Fabro com-
pendere, sed eum quoque superare propositum
esse profitear. Neque quicquam superbius
has dictum, aut improbam hanc amulatio-
nem esse putabit, qui cogitabit, me & ab
initio, ex quo ad studium juris animum ap-
plicui, & postquam ante unum & triginta
annos Doctor Juris creatus sum, studium,
quod vocant Theoricum, pertinaciter per-
tractasse: Antonium autem Fabrum, quod
de se ipse fateatur, quasi a prima juventute
tractandis & decidendis forensibus causis
fuisse occupatum. Nil aliud ille præter ingenium
artulit ad scribendum, judicium, curam &
limam*

limam non adhibuit, ut verissime hic usur-
pári possit illud, scripta alia habere famam,
alia mereri. Et in enim felici fato fuit
illa homo, ut, quacunque etiam cruda &
pene inepta in publicum protrusit, & magno
quidem cum fastu, a studiosis, vel opinionis
errore, deceptis, aut solo pruritu novitatis
acciperentur. Et in Conjecturarum li-
bris, quos primum edidit, passim facti con-
suerunt errores, precipue vero in prioribus
sæpe nihil inquam est sani. Quid sentiendum
sit de opere, quod scripsit de erroribus Pra-
gramaticorum, exercitationes nostra, quas
partim vulgavimus, partim, volente Deo,
propediem in lucem dabimus, docebunt.
Hoc opere simul & illud prestare visum fuit,
ut primam partem Rationalium Fabri sub-
easum vocarem, sed sine acerbitate, ne
cum larvis ludari & mortuo insultare velle
videremur: studiosos autem admoneri &
errores detegi & confutari publice interesse
existimavimus &c. Unde & in titulo ha-
jus commentarii Bachoviani notatum
fuit, adjectas esse ubique castigationes in ra-
tionalia Antonii Fabri. Plura de Bache-
vio, Antonio Fabro, Schifordeghero
annotavit ill. Gundlingius *Ociorum Par-
te I. potissimum §. 5. & 8.* ubi & alia
scripta Bachovii adversus Antonium
Fabrum recensentur. Me quod attinet,
Antonium Fabrum valde aestimo, & in

Meum ju-
dicium de
Antonio
Fabro,

plurimis Bachovio praefero. Admiror
 ejus diligentiam & labores in edendis
 suis operibus, in mediis aliis laboribus
 plurimis, adhibitam; Laudo ejus in-
 genium, judicium, patientiam erga
 adversarios, & quod cum iis rixari no-
 luerit. Optarem, ut laudes suas non
 ipse educcinasset, (ut paulo ante ex
 praefatione ad Rationalium partem ter-
 tiam excerpti) easque inter alia etiam
 in haeretificatione Evangelicorum non
 affectasset, (qua de re supra occasione
 Codicis Fabriani plura memoravi.)
 Etsi vero Faber in libris Conjecturarum,
 Errorum Pragmaticorum, Rationalium
 ad Pandectas non omnia ubique acu ro-
 tigerit, sed quoad non paucos locos
 dissentientium opinio magis in recta
 ratione fundata esse videatur; interim
 facile excusabunt Fabrum ejus alii la-
 bores, & quod tantam curam & medi-
 tationem adhibere scriptis suis non
 potuerit, quantam adhibere possunt
 Professores Academici. Nec diffiten-
 dum est, eum inter Humanistas sui tem-
 poris esse unum ex praecipuis, qui bar-
 bariam Glossatorum tum temporis ad-
 huc in Europa dominantem oppugna-
 runt & suppresserunt. Memini, nescio
 a quo, mihi narratum esse, Franzkium
 valde amasse & in succum & sanguinem
 rede-

redegisse Rationalia Fabri in Pandectas & inter alias causas hanc esse praecipuam, quod Franzkii Commentarius ad Pandectas ultra librum 21. Pandectarum non procedat, cum Fabri Rationalia saltem tres priores Pandectarum partes exposuerint: & cum subsequentes Jcti, ut v. g. Struvius, Lauterbachius &c. qui Synopses Pandectarum ediderunt, Franzkii commentario ad Pandectas passim usi fuerint., quod & hi prolixiores esse soleant in prioribus istis Pandectarum libris, quam in subsequentibus. Quod tamen aliis dijudicandum relinquo. Id optarem, cum a Jctis in Germania hodie maxime estimari & in majore autoritate esse soleat hic Codex, quam ipse Faber intuitu reliquorum scriptorum ei tribuit, ut aliquis ex Protestantibus Jctis calumnias Fabri in primo statim titulo illius Codicis contra Protestantes abundantissime effusas & supra summam excerptas, tandem aliquando brevi dissertatione perspicue refutaret. Quod autem in proponendo falsae Jurisprudentiae specie, quam Spectrum Jurisprudentiae vocavi, statim ab initio mentionem Rationalium Antonii Fabri fecerim, non ideo factum, ut Antonio Fabri hanc falsam Jurisprudentiam,

Cur in proponendo spectro Jurisprudentiae Rationalium Fabri facta fuerit mentio.

tri-

zii Commentario rationali in Instituta, *bbb*) de abusu & usu genuino legis:

tribuerem, tantum abest, ut eum quasi pro ejus autore præcipue habeam, sed ut ejus Jurisprudentiam erudite ratiocinantem alius Jctis, ut v. g. Manzi, rationes legum non cum selectu, perspicuitate, & ingenii acumine proponentibus, sed absque judicio easdem cumulantibus & in maxima copia confuse evomentibus & eructantibus, proponerem &c.

Manzii
commen-
tarius ra-
tionalis ad
instituti-
ones, cum
adjuncto
judicio,

bbb) Edidit Casper Manzius Philosophus & Jctus primo Dillingensis, deinde Ingolstadtensis, jam ante 80. annos Commentarium prolixum in Institutiones primo in forma quarta, postea in folio impressum, in quo sibi proposuit, tradita non solum in singulis paragraphis sed & in singulis paragraphorum versiculis certis regulis includere, & rationibus ac rationum rationibus easdem illustrare. Et memini, cum prope ante quinquaginta annos inciperem jurisprudentiæ operam dare, professorem Lipsiensem, cujus collegia tum frequenter abam, in lectionibus publicis ad titulum de R. J. auditoribus suis in calamum distasse explicationem illarum regularum, &

legis: non omnium dari posse ratio-

tio-

& in illis explicationibus perpetuo inculcasse non solum rationes, sed & rationum rationes, imo nonnunquam rationum, rationum rationes, eademque methodo etiam usum esse in adjunctis ampliationibus & limitationibus regularum juris. Atque hzc methodus pro ingenua simplicitate, qua tum temporis adhuc eram infectus, tantopere mihi placebat, ut in illo Doctore maximam fiduciam ponerem, atque eundem consulerem, quinam commentarii ad institutiones mihi essent evolvendi. Laudabat conatum meum praeceptor, & duos saltem commendabat prae reliquis, Harprechtum ac Manzium, inprimis autem Manzium, qui hic etiam rationes & rationum rationes maxima cum diligentia expositionibus singulorum paragraphorum immiscere esset adsuetus. Cum igitur Manzium ipse inspexissem, & cumulationem illam rationum ibi deprehendissem, maximo desiderio petebam a beato Patre, ut Manzium in mei usum emeret. Verum ille, me & Doctore meo prudentior, nolebat petito meo satisfacere. Paulo post alium Doctorem, Gothofredum

fredum Schilterum nactus, ex ipsius
 discursu maxime erudito & vere ratio-
 nali incipiebam prædantissimum ratio-
 num, absque iudicio cumularum, per-
 spicue cognoscere, & cum postea anno
 1676. Francofurti ad Oderam studiis
 operam navarem, & Facultas Juridica
 mihi gratiose concessisset lectiones pri-
 vatas in Institutiones in usum audito-
 rum selectorum, memini, Manzium
 mihi non parum profuisse. Quod si
 enim conversatione amica impediis
 fuisset, (quod pro more juvenili non
 raro fiebat) ut meditando super intel-
 lectu & explicatione textus me debito
 modo non potuissem præparare, arri-
 piebam Manzium, & vel semihorula
 spatio istius rationes & rationum ra-
 tiones perlegendo, tot ineptias ibi,
 genuinis explicationibus admixtas, de-
 prehendebam, ut earum ostensio &
 sensibilis demonstratio vel duarum ho-
 rarum aut lectionum spatium require-
 ret. Nimirum diligens erat Manzium
 & ingenio ac memoria insigni præditus,
 sed iudicio fere destitutus. Accedebat
 præiudicium autoritatis illo tempore
 ubique, potissimum inter Pontificios,
 maxime dominans, & quod Manzium
 magis amaret Glossatores, quam Hu-
 manistas, adeoque Antonio Fabro
 longe

longe postponendus esse videatur. Scripta Manzii ipse recensuit in dem. *Alia scripta*
 Wiederhall wieder D. Pflaumern, ex qua *Manzii,*
 recensione patet, quod etiam *Ludovici*
Gomatenfis Philosophiam Christianam, jux-
ta mentem suam ad disputandum, medi-
andum & concionandum accommodavit
 ediderit, & in titulo seipsum non solum
 Jurisconsultum sed & Philosophum & quidem
 Christianum appellaverit, (atque sic
 sequentibus etiam inter Protestantes
 ejusmodi Philosophis Christianis, v.g.
 D. V. A. & similibus laudabili exemplo
 praeferat.) Eiusdem ponderis vide-
 tur etiam fuisse aliud Manzii scriptum,
 scilicet *judicium super illa questione: an*
possit dari melior & piensis Christiana con-
formior modus docendi philosophiam, quem
sic vulgaris? Praeterea edidit plures tra-
 ctatus juridicos eosque (int commen-
 tarium ad instituta) totos rationales,
 qui ibi videri possunt. *Breviter: Fuit*
 Jurisconsultus sui temporis celebris, & Bartolo-
 Baldo, Accursio, Jafoni &c. si non prae-
 ferendus, saltem non postponendus.
 Exterum quanta fuerit ipsius jurispru-
 dentia rationalis, & pietas Christiana,
 vel ex scriptis ejus Anti-Pflaumerianis
 quilibet sensu saltem communi prae-
 dictus palpare potest. Unde non injucun-
 dum forte lectori erit, si historiam il-
 lius

aliam
 1703
 1704
 1705
 1706
 1707
 1708
 1709
 1710
 1711
 1712
 1713
 1714
 1715
 1716
 1717
 1718
 1719
 1720

Judicium
 de ipso
 Manzio.

Synopsis
controversiæ
inter
Manzium
& Pflaume-
rum de mi-
tigando
rigore cre-
ditorum
erga debi-
tores cala-
mitate bel-
lica depau-
peratos.

lius controversiæ breviter & perspicue
recenseam, imprimis cum in scriptis
utriusque partis multa deprehendantur
profutura iis, qui plures circumstan-
tias ad curriculum vitæ & genium
Manzii pertinentes colligere cupiant.
Res sic se habet. Cum Manzius adhuc
Consiliarius Aulicus Augustanus & Pro-
fessor Dillingensis esset anno 1636, ede-
bat *Patrocinium Debitorum calamitate belli
depauperatorum*, in quo scripto defende-
bat prolixè, rigidos processus adversus
ejusmodi debitores cessare debere, nec
amplius debitores incarcerandos, aut
ad operas serviles aut manuales, aut
ad cessionem bonorum, vel eorum da-
tionem in solutum, esse adigendos, sed
beneficium competentis ipsis esse con-
cedendum. Eadem sententia etiam ab
alio Jctis anno 1638 & 1640 fuit defen-
sa. Hac vero doctrina cum rigorosis
creditoribus nequaquam placeret, in
horum favorem Pflaumerus Juris Doctor
& Consul Ueberlingensis anno 1641
ante editum hoc anno Recessum impe-
rii, sub nomine *Evonis Renati*, (aut sulo
Manzii: *Renegati*) publicabat *Verum* (aut
ut Manzius citat: *Ferum*) *Patrocinium
pauperum*, in quo scripto respondebat
præcipue ad quæstionem, annon debi-
tores bello depauperati creditoribus
omnes

omnes pendente bello currentes usuras & interesse, si non statim, ad minimum, si ad meliorem fortunam pervenerint, solvere teneantur? ejusque affirmativam defendere & simul conclusiones contrarias Manzii refutare ac suggillare intenderat. Eidem Pflaumero Manzius etiam tribuit scriptum Anonymi, quod sub titulo: *Veritas invicta* (stilo Manzii: *facta*) anno 1645. prodiit, eo tendens, ut non obstante calamitate bellica debitores cujuscunque status vel conditionis creditoribus suis parata solutione satisfacere aut ad constituendas hypothecas, executive adigi debeant. Interim Manzius adeptus erat dignitatem Consilarii Palatino-Neoburgici, & anno 1642. ediderat duos tractatus: Unius titulus erat: *Praludium belli civilis inter rigorosos creditores & calamitosos debitores super censibus & pensionibus prateritorum annorum.* Alter exhibebat *conflictum Creditorum inter se & cum debitore calamitoso ad pinguiorem fortunam reverso super prioritate seu pralatione.* In his operam dederat, ut *Fero Patrono seu Renegato* (sunt iterum verba Manzii) larvam detraheret, objectiones ejus refutaret, & praeipue demonstraret, quod census ex aequitate, & quod durantibus belli calamitatibus debito-

Q

res

res bonis censualibus frui non potuerint, hisce (præsertim bello in totum exhaustis & prostratis) per unum & alterum annum a magistratu cujusque loci definiendum a creditoribus non valde egenis remittendi sint. Atque hanc suam sententiam dicit non solum aliis JCris, ut Johanni Ottoni Tabori *in consultatione de præfidiis debitorum egentium* 1646. Benedicto Carpzovio *in Asylo generali debitorum* 1651. & Davidi Mevio *in discussione levaminum inopia debitorum* 1653. placuisse, & pluribus rationibus confirmatam & nonnunquam extensam fuisse: imo anno 1648. *in Instrum. Pacis Monasteriensis art. 8. §. de indaganda ult.* etsi saltem generaliter, approbatam esse, cum specialis determinatio futuris Comitii fuerit reservata. Instantibus Comitii Pflaumerus, etsi suppresso nomine 1653. edebat: ein neu nutzliches und lustiges colloquium von etlichen Reichstags puncten, insonderheit der reformation der Zölle, Zins-Zahlung und Verbesserung der Matricul. an-treffend: Colloquenten sind: Doctor, Edelmann, Bürger, Bauer. In hoc colloquio inter alia Manzii doctrina de mitius tractandis debitoribus a Nobili ironice commendatur, sed a Doctore & reliquis satyrice, & quandoque rusti-

rustice impugnatur: ut vel ex unico hoc specimine apparet, quod extat C. 2. b. **BURGEN:** Ich gebe aber wieder zu weit, und vergesse der Frage, die ich dem Herrn D. vorgehalten, was nemlich des D. Manzen fundament sey, worauff er seine Lehre gegründet? **DOCTOR:** Die *Equitas* und *Biligkeit*. **BURGEN:** Ja wohl *Equitas* vel *Afinimitas*. &c. Huic colloquio Pflaumeri opposuerat eodem anno Manzius *epistolam responsoriam*, in qua inter alia dixerat, autorem colloquii a re *levissima*, que facile in aërem attollitur, denominari, ac ita satis palpabiliter indicaverat, quod persuasus sit, Pflaumerum esse colloquii autorem. Non amplius Professoris munere tum fungebatur Manzius, sed paulo ante dignitatem Cancellarii Aulici Neopalatini nactus erat. Adeoque non contentus epistola illa responsoria, ipse vel ejus suasu aliquis ex auditoribus ejus edebat eodem anno: Ein neu, nützliches und lustiges, wiederhohletes, verbessertes und mit zweyen Personen vermehrtes *Anticolloquium* von etlichen Reichstags puncten, insonderheit die Bezahlung der Zinsen und anderer Schulden betreffend. Colloquium seyn: *Doctor Larvatus de Zani,*

Zani, Juncker Wildhanß, Studiosus Ingolstadiensis, Trossulus sein Diener, Bürger und Bauer. Autor in præfatione fatetur, se fuisse auditorem Manzii per quadriennium, & in ipso colloquio non solum sub persona studiosi, sed vel maxime sub persona Trossuli famuli, Manzii assertiones, producendo ipsa loca ex ejus scriptis, & prælegendo Doctori aliorum Jctorum loca parallela, defendere, & Pflaumerum gravioribus increpationibus & joco crassiore prostituere omnibus a laboravit viribus. Non tacuit Pflaumerus, sed eodem anno publicavit *Postcolloquium des Doctors, Edelmanns, Bürgers, Bauern, über D. Caspar Manzen, neuen Neu Pfälzischen Canzlers Epistolam ad fictitium amicum, ubi asinus tarvatus detracta larva spectandus*. Neque tamen & hic nomen addidit. Facile autem ex hætenus dictis quis præsumere poterit, non mitiorem hic se exhibuisse Pflaumerum, inprimis, cum Manzius in Epistola illa Pflaumerum non obscure vocaverat Asinium Asinum, unde Manzio factum objicit, quod in omnibus facultatibus excellere & æstimari velit, & quod minatus fuerit, quod veteres Præceptores, notissimos & peritissimos docendi magistrōs,

gistros, ut discipulos informare, iisque modum & methodum præscribere vellet, in posterum Philosophiam pariter & Theologiam feliciter profitendi, cum tamen Manzii latinitas sit culinaria & stercorea, & in tota epistola non tractentur realia, neque ibi vel mica doctrinæ vel juris, vel juris scientiæ, sed mera & inania verba, aut verius insulsa & insipida scommata, crassioribus Beans digna contineantur. Ex hoc parvo specimine poterit quis facile conjicere, quod autor Postcolloquii maximam dederit operam, Manziū omnimodo sensibiliſſima contumelia afficiendi. Unde & eidem statim ab initio objicit, quod Pater Manzii Hospes & conductor diversorii fuerit &c. Meretur tamen legi præ reliquis Consilium judicii Cameralis huic postcolloquio subjunctum, sub dato 16. Augusti 1653. in quo Camerales Imperatori aperuerunt cogitationes suas occasione *S. de Indaganda Instaur. pacis* de modo instituendi actiones adversus debitores, calamitatibus bellicis depauperatos, in quo Consilio Camerales magis inclinarunt ad sententiam Pflaumeri, quam Manzii. Prodiit etiam: *Censura Anti-colloquii Manziani* per modum epistolæ ad amicum in lingua Germanica scri-

scriptæ & subscriptæ d. 1. Januarii 1654. verosimiliter etiam a Pflaumero ipso edita, similibus tenoris cum Postcolloquio, & non obscure fatetur ibidem, quisquis fuit autor hujus censuræ, Ivonem Renatum & colloquii autorem esse unum eundemque. Eodem anno 1654. publicavit Manzius novum scriptum, sub titulo: *Cassari Manzii J.C. Consilarii & Cancellarii Neoburgici epistola secunda ad unum ex DD. Collegis, opposita famoso, calumnioso, infulse, insipido postcolloquio D. Pflaumeri, Burgimagistri Uberlingensis, tempore Bacchanalium sub larva decurrentis, plurimaque scommata evomentis.* Data fuit hæc epistola d. 29. Januarii, & in ea nihil aliud continetur, quam quod Manzius de injuriis sibi a Pflaumero illatis conqueratur, & se declarat, quod Pflaumero tanquam insanienti amplius respondere nolit. Hoc tamen non obstante eodem anno 1654. lucem publicam adspexit illud scriptum Germanicum, cujus contenta & modus scribendi vel ex solo titulo apparebit. *Wiederhall wieder des D. Pflaumers Vermessenheit, welche er in seinem Colloquio und Most Colloquio erzeiget, in Antastung, purgier: taxier: Aussapffung, Angeb, und Durchlassung, respectiv Beschimpff, und Lâsterung der*

der Röm. Keyf. Majestät, Chur-
 Fürsten, Fürsten, Graffen, Herren,
 deren von Adel, sonderlich der
 freyen Reichs-Ritterschafft, der
 Ahdgnosischen Edelleuthen so dann
 der hohen Thumstifftern, der Kriegs-
 und anderer Keyserlichen *Officerer*,
 der Zollner und Mautner, *in*
specie des Hippoliti von Treißbach, des
 Fürstlichen Pfalz-Neuburgischen
 Hoff-Canzlers, und anderer *Doctorn*:
 Mit angehengter *retorsion* aller derer
 Schmach-Worten und Inzischen,
 so sich in dem *Colloquio* und *Postcollo-*
quio befinden. Ostendit scribendi
 modus, ipsum Manzium fuisse patrem
 hujus partus, circa cujus finem etiam
 invenies catalogum librorum a Manzio
 partim editorum, partim edendorum.
 Tandem anno 1655. pro eodem Man-
 zio editum est. sequens scriptum: *Tro-*
phaum Manzianum oder herrliches
 Sig-Zaichen Caspari Manzi J.C. &c.
 Mit gründlicher Anzaigung / daß
 dasjenige / was er den erarmten /
 und durch das laydige vergangene
 Kriegs-Wesen verderbten Schuld-
 nern in seinen *patrocinio* und *constitu-*
cionalibus zum besten geschrieben / nicht
 allein durch ein allgemeinen Reichs-
 Schluß *approbiert* und gutgehaissen /

sondern auch weiter *extendiert*: hin-
 gegen dasjenige / so D. Pflaumer in
 seinen *Fero Patrocinio*, *Colloquio* und
Discursu Ihm zuwieder geschrieben,
 von den gesammten Reichs Stän-
 den verworffen worden. Mit an-
 gehengten *Notis*, *Remissionibus*, *Dubiis*
 und etlicher Erklärung des neuers
 gangenen Reichs Schluß in Schulds-
 Sachen. In *præfatione* recenset
 Manzius occasionem & indicem scri-
 ptorum hætenus ab utraque parte
 editorum, & inter alia meminit, quod
 etiam *judicium Imperiale Aulicum* di-
 etaverit in *Comitiis Ratisbonæ* d. 5.
 Novembr. 1653. *consilium* in favorem
 debitorum in plerisque *assertionibus*
 Pflaumero *contradicens*, & quod ipse
 Pflaumerus duo alia *consilia*, sub
 titulo: *discurs über discurs* ediderit,
 quorum unum de *remissione*, alterum
 de *solutione usurarum* agat, & quod
 in iis operam dederit, ut *priorem*
 suam de hac *controversia* *sententiam*
 quoad multas *circumstantias* mitigaret.
Ultimum hoc *scriptum* Pflaumeri equi-
 dem non vidi, sed quod *consilia* illa
judicii aulici & Cameralis attinet, ad-
 jungam saltem Obrechtii verba in *expo-*
sitione instrumenti Pacis p. 183. *Memorabile*
est, inquit, *Consilium Bidenbachii, Consil.*
Imp.

Locus Ob-
 rehti.

tionem, *iii*) de subtili ratiocinatione

Imp. Aulici, qui hanc rem ex jure Justiniano eleganter discussit. Exhibet id Lundorp. Tom. VII. p. 167. seq. ubi etiam exant vota judicii aulici & Cameralis, quorum hic fit mentio, inter qua precipuum locum sibi vendicat suffragium Wolfenbutelanum, in quo haec res accurate examinatur, & simul principia philosophica cum juridicis conciliantur, adeo ut commentarii instar ad hunc §. de indaganda. esse possit.

iii) Egi ea de re paucis in disput. de Ufus & ab-
rite formando statu controvers. circa usum usus l. non
Juris Justin. §. 41. p. 98. seq. Ita ad usum omnium
pertinet v. g. si quis quærere vellet, cur ff. de LL.
 ad usucapionem rerum mobilium olim
 annus, postea triennium requisitum
 fuerit, non biennium aut quadrien-
 nium, cur legitima olim in quadrante,
 postea in triente & semisse fuerit con-
 stituta. Sed propterea non putandum
 est, quasi in hoc loco pons asinis sit
 structus (ut recte Feltmannus notat
ad d. l. 20.) vel quod hic ignorantia a-
 sylum sit erectum iis, qui legum ra-
 tiones ignorant, inter quos a Duareno
1. disp. annivers. 12. sciolus ille refertur,
 qui in verbis juris, cur vis publica di-
 ceretur, quæ armis, privata quæ sine

Q5

armis,

ne circa leges kkk) & de cumulatione

armis, eo tandem decurrerat, ut diceret: *non omnium &c.* Ita cum quaeritur, cur in testamento septem testes adhiberi debeant, non pauciores, vel plures, cur mulier non possit esse testis in testamento, possit tamen esse in aliis negotiis, multi recurrunt ad *l. non omnium &c.* sed ostendi partim post alios, partim emendata aliorum doctrina, quomodo utrumque horum capitum doctrinae testamentariae quasi sua sponte ex historia de origine successionis testamentariae deduci possit, in *dissert. de sensu legis decemviralis testamentariae §. 11. seq. §. 14. §. 34.* Repete etiam supra notata ad §. 15. lit. 1.

Dissensus
Jurorum
circa subtilitatem, an
sit commendanda
an vituperanda?

kkk) Maxime variant Doctores, an subtilitas in Jurisprudencia commendanda sit, an vituperanda. Modo enim dicunt, subtilitates legales esse minutias, neque attendendas; lucrosa & practicabilia appetenda esse, non vero subtilia & parum fructuosa; in rebus claris subtilitatem quaerere, esse idem, ac si quis errorem quaerat; &c. modo inculcant: Legistam debere novisse subtilia, ne dicatur claudicare ejus scientia; incumbere judici cum omni sub-

subtilitate in causam inquirere, subtilitatum contemtores esse stultos &c. inque eum finem pro utraque parte clara legum verba, argumenta legum, auctoritates Doctorum adducunt. Rursus alii variis distinctionibus dissensum hunc conciliare student, modo enim distinguunt inter subtilitatem rationalem & captiosam, modo inter subtilitatem nimiam & moderatam; modo inter subtilitatem civilem & æquitatem Canonicam, modo inter officium Doctoris & Judicis, ita ut ad illum pertineat cura subtilitatis, ad hunc studium simplicitatis &c. Vide Barbozæ & Taboris *Thesaurum locorum communium lib. 17. cap. 72. p. 315. seq.* & ibi citatos Dd. alios. Sed credo, lectores plerosque, si non omnes, post lectionem harum sententiarum & conciliationum mansuros in eadem, si non in majori incertitudine, in qua erant antea. Scilicet ut alia jam taceam, id certe dubium remanet, quænam subtilitas sit rationalis & moderata, quænam captiosa & dubia, quænam sapiens, quænam stulta; Nam subtilitatum quarumcunque amassii eas commendabunt ut maxime rationales & sapientes, contra harum contemtores eas clamabunt esse stultas & irrationales. Neque sufficet, si dixeris,

Obscuritas
distinctio-
num com-
munium.

xeris, subtilitatem sapientem opponi crassitiei animi & stupiditati, adeoque ad eam sufficere, quod non sit stupida, contra nimiam subtilitatem cadere in alterum extremum stultitiz, stupiditati oppositum; Nam præterquam, quod nemo docentium fateri velit stupiditatem propriam & crassitiam ingenii; sed quilibet arbitretur, inventa sua esse subtilia, etiam illud alterum stultitiz extremum nimiz subtilitatis, crassitiei oppositum sæpe multis aliis videbitur, non subtile sed crassissimum esse. Ita v. g. memini, olim Doctorem in Academia patria quævisse in examine Candidati, cur Imperator non dixerit simpliciter: *actionem esse jus persequendi in iudicio, quod sibi debetur*, sed addidisse illa verba: *Actio nihil aliud est, quam jus* &c. Ipse qui hæc legis, Lector, cogita, & subtilissime cogita, quid tu respondere velis ad hanc quæstionem, subtilissimam? Hæsitabat Candidatus, ipsi Professores reliqui obstupescabant, & nonnulli ex iis fatebantur, se ipsos rationem hujus quæstionis reddere nequaquam posse. Examinator igitur, ut expectationi omnium satisfaceret, seria & prolixa explicatione sententiam suam proponebat, eo tendentem, ideo hoc factum esse, ut imperator indica-

Exempla
subtilita-
tum dubia-
rum.

ret.

ret, actionem esse rem venationi simillimam, actorem persequi reum, ut venator persequatur leporem, & quidem mediantibus procuratoribus & advocatis tanquam canibus venatoriis, & tamen cum reorum sit fugere, sæpe accidere, ut actor perdat actionem suam, quemadmodum lepus non raro effugiat persecutionem venatoris & canum &c. Professores juniores, qui olim discipuli fuerant istius Examinatoris, una cum Candidato, cui Examinator stipendia proctraverat, admirabantur hanc explicationem ut subtilem & valde rationalem ac sapientem, contra Collegæ seniores & Examinatoris æmuli, ac ex junioribus Professoribus illi, qui horum discipuli fuerant, habebant eam alii pro erudita quidem sed nimis subtili, alii pro crassa, stupida, stulta explicatione in tantum, ut quidam cupiditatem ridendi cum cachinno vix reprimere possent. Forte & ipsi lectores in judicio ferendo de hac explicatione non erunt unanimes. Quod si hoc exemplum tibi displiceat, aut si forte arbitris, id esse merum ingenii mei inventum, cape aliud, de quo supra *sect. 2. §. 22. lit. z.* prolixè fuit actum, cur *Jctus jus dicentis officium latum dixerit & non longum, quia videlicet tangi homines*

Responde-
tur in hac
Jurispru-
dentia va-
riis.

raro sint sapientes, si, ut quidam putarunt, autor hujus expositionis eam animo serio protulisset. Quid ergo dicemus? An forte consilia inimicorum Jurisprudentiæ erunt amplectenda, vitandos esse JCtos & Politicos, tanquam qui doctrinas inextricabiles, sibi contradicentes, & adeo stultas proponant; igitur rejectis his nugis potius sanctioribus studiis esse dandam operam, a vanitatibus illis abducentibus? Cave ne properes. Quære ante omnia, annon eadem difficultas occurrat apud ipsos JCtorum & Politicorum inimicos, sive orthodoxiam profiteantur, sive præ se ferant pietatem & Theologiam mysticam? Quemadmodum enim priores se solos pro orthodoxis, vere piis & genuinis interpretibus Theologiæ, etiam mysticæ, habent, alios vero, qui ipsis contradicunt pro hæreticis, impiis, pietastris, enthusiastis; ita quotidiana docet experientia hanc posteriorem classem eandem cantilenam canere contra priores, cujuscumque sint sectæ, nationis, territorii, Ecclesiæ, Academici. Errant porro, si sibi persuadeant, deesse JCtis claram & evidentem differentiam inter subtilitatem veram & crassam aut stultam. Dabo, sed ut id cum debita veneratione erga sanctam & venerandam

Genuinus
character
secernendi

dam Theologiam expediam, dabo non ^{subtilita-}
ex Jure Civili aut Canonico, non ex ^{tem stul-}
Glossatoribus aut Humanistis; sed ne ^{tam a ra-}
que tamen etiam ex Theologo Ponti- ^{tionali.}
ficio, Reformato aut *γυνσιω* Luthera-
no, multo minus ex Augustana Con-
fessione, aut Formula Concordiz, sed
ex tali libro, & ejus autoris, qui
Theologos omnes Lutheranos eorum-
que formulas & systemata superat;
nempe ex Beati nostri Lutheri Cate-
chesi minori. Ex hoc libello didici,
quod DEUS toti humano generi ratio-
nem cum omnibus sensibus dederit, &
adhuc hodie conservet, & quod hoc
beneficium cum debita gratiarum
actione sit agnoscendum. Hinc infero,
eam demum rationem rectam &
sanam esse, atque adeo etiam eam de-
mum subtilitatem neque crassam ne-
que stulte mysticam esse, quæ conve-
niat cum sensu communi, aut certe,
quæ eidem non repugnet. Videant
jam osiores Jctorum & Politicorum, an
idem asserere audeant de sua orthodo-
xia, hæretificatione, pietate, aut theo-
logia mystica, & mihi permittant,
ut me vocem, si non *γυνσιω* Lu-
theranum, saltem *γυνσιω* Catechetam
Lutheranum.

III) Con-

tione rationum, III) de Salmasii litigio cum JCTis super intellectu legum,

Cumulatio
rationum
infallibile
indiciū
falsæ juris-
prudentiæ.

III) Constat ex hæcenus dictis, & docet insuper sensus communis, rationes legum esse varias, genuinas vel spurias, proximas vel remotas, evidentes vel obscuras, palpabiles vel dubias &c. Constat porro, rationes prioris generis esse paucas, posterioris plurimas. Ex dictis vero sua sponte sequitur, genuinos JCTos sollicitos esse in interpretatione legum sive juris publici v. g. Aureæ Bullæ, recessuum imperii, instrumentorum pacis, sive juris privati, tam civilis, quam Canonici aut patrii, item in rationibus sententiarum & responsorum reddendis de paucis rationibus sed genuinis, proximis, evidentibus, & palpabilibus. Contra vero spectra Legulejorum & Rabularum consarcinare plurimas rationes, adeoque hanc cumulationem esse infallibile indicium Jurisprudentiæ, quæ in Erasmi encomio Moriz supremum stultæ Jurisprudentiæ locum mereatur. Exempla sunt odiosa. Confer supra dicta *lit. ggg. in fine.*

ms. 1777)

**legum; *mm*) de quorundam vi-
rorum**

mm) Fuit Salmasius maximi nomi- **Quid hic**
 nis Criticus & indagator antiquitatum **intelligatur**
 Romanarum, adeoque in variis scri- **per liti-**
 ptis multam occasionem nactus est **gium Sal-**
 ostendendi varios errores Jctorum, **masii cum**
 potissimum Glossatorum. Sed cum et- **Jctis.**
 iam subinde Humanistis, qui & ipsi non
 parum versati erant in notitia antiqui-
 tatum Romanarum, ut Cujacio, Dio-
 nyfio Gothofredo & aliis contradiceret,
 magni etiam nominis adversarios na-
 ctus est. Sic notum est, quod in mu-
 tuo negaverit esse alienationem: Sic,
 ut alia taceam, scripserat, Jctos omnes
 ignorasse modum genuinum a Romanis
 in signandis testamentis usurpatum;
 Inter praeceptuos autem, qui Salmasio
 se in scriptis opposuerunt, fuere Wis-
 senbachius & Desiderius Heraldus.
 Huc pertinent ex scriptis SALMASII
 hodie rarioribus ejus diatribe *de mutuo*,
tractatus de usuris, aliud volumen, *de*
modo usurarum, rursus aliud *de fanore*
erapezitico, ejus *Redargutio Elenchorum*
de mutuo, item *miscella defensiones pro*
seipso, denique *specimen confutationis He-*
raldi: WISSENBACHII diatribe
de mutuo, esse alienationem, ejusque vin-
 R *dicia,*

rorum piorum intempestivo fervore

dicia, adjunctæ ejusdem disputationibus ad Instituta Imperialia : DESIDERII HERALDI tractatus *questionum quotidianarum*, cui subjunctæ sunt *observationes ad jus Atticam & Romanum*, in quibus *Claudii Salmasii miscelæ defensiones ejusque specimen expendantur*. Si hi tres adversarii sine affectibus indagandæ Jurisprudentiæ Græcæ & Romanæ operam dedissent, nullum est dubium, de nemine eorum dici potuisse, quod spectrum jurisprudentiæ quandoque pro vera Jurisprudentiâ amplexus fuerit. At cum Salmasius nimis ambitionis & jactantiæ intolerabilis vitio adsuetus fuerit, & ita adversarios suos irritaverit, ut subinde ex iracundia, ejus contemptui nimium darent operam, non potuit non ab utraque parte istud evenire, ut sæpius vel Salmasius vel ejus adversarii veritati ab altera parte propositæ ob nimiam pertinaciam & gloriæ cupiditatem non darent locum, sed rationibus parum aptis asserta, etiam aperte falsa, defenderent. Jactantiæ Salmasii exemplum modo dedi, plura alia passim occurrunt in scriptis Salmasii, adversus Wissenbachium

vere adversus Pandectas, tanquam
CON-

bachium & Heraldum, & fatetur encomiaſtes Salmaſſii, qui prolegomena de laudibus & vita Salmaſſii ejus Episto-
 lis præmiſit, p. 61. *Probare, inquit, nimium ejus impetum non poſſumus, nec vo-
 lumus.* Et paulo poſt: *Si tamen & erga
 amicos quandoque vehementior fui; illud
 viciffim meminerimus, facile etiam placabi-
 lem fuiſſe, & nimio calori frigidum deinde
 ſuffuſiſſe.* Tolerabilia tamen ſunt
 verba, quibus & Salmaſius & Wiſſen-
 bachius in lite, de alienatione in mu-
 tuo, utuntur, quam quæ deprehendun-
 tur in controverſiis Salmaſſii cum He-
 raldo. Et vel index, quaſtionibus
 quotidianis Heraldii ſubjectus, in voce
Salmaſius, docebit, quanto fervore, Do-
 ctiores virtuoſos minime decente, u-
 terque adverſus alterum maxima ver-
 borum intemperie fuerit uſus. Con-
 troverſiam de alienatione in mutuo in
 ſpecie quod attinet, cuilibet a præju-
 diciis vacuo apparebit, Salmaſium hic
 erraſſe, aut ſi mitius de eo judicare
 velis, totam ejus litem, ipſo etiam fa-
 tente Wiſſenbachio, reſolvi in logo-
 machiam, cum Salmaſius fateatur in
 mutuo transferri dominium, ſed ſimul

Judicium
 de contro-
 verſia an in
 mutuo ſit
 alienatio?

R a

ta-

continentes leges paganorum,
Chri-

Item de
modo si-
gnandi
testamenta
apud Ro-
manos.

tamen asserat, dominii translationem posse quandoque esse sine alienatione &c. Litem de antiquo Romanorum ritu signandi testamenta quod attinet inter Salmasium & Heraldum, de ea fusius egi in disputatione *de captatoris institutionibus* anno 1696. habita §. 15. item §. 25. ad §. 29. ubi simul non solum haec tenus dicta de nimis & Salmasii & Heraldus affectibus hinc inde distinctius exposui, sed & perspicue, ut puto, ostendi, qua ratione in hac controversia & Salmasius & Heraldus, ex ira & invidia subinde erraverint. &c. Unicum hoc addo, dum in proponenda tertia Jurisprudenz falsae specie etiam controversiarum Salmasii cum JCtis super intellectu legum feci mentionem, non eam me habuisse intentionem, ut falsarum rationum & legibus destitutarum causam unice in vitiosis voluntatis affectibus quaesiverim, sed ut saltem praecipue affectus vitandos esse, docere voluerim. Etiam praecipua intellectus, falsis rationibus & quae legibus destitutae sunt, aut quae cum legibus saltem abusive ita dictis conveniunt, subnixae, spectri hujus exempla suppeditare

dicare possunt. Ita notum est, Justinianum asseruisse, non dari antinomias in corpore Juris. Hanc assertionem *Wissenbachius* passim in operibus, & recte quidem, impugnavit, & non paucas antinomias statuit. Contra *Johannes Strauchius*, *Ulricus Huberus*, *Wissenbachii* discipulus aliique viri celeberrimi (ut *Glossatores* taceam) nullas antinomias dari strenue defenderunt, & summam dederunt operam, ut quasunque antinomias quibuscunque distinctionibus excogitatis conciliarent, siue crederent erronee, hanc assertionem Justiniani esse veram legem, siue alio prajudicio abrepti. Meam sententiam quod attinet, statuo, non solum antinomias dari, sed & plurimas, & quae ab aliis pro antinomiis non fuerunt habitae, tales esse firmiter sum persuasus. Rationes hujus asserti summam dedi in *praefatione Novarum Jurisprudenciae Antejustinianae* §. 9. n. 3. & 4. & ad dissentientium rationes respondi *ibidem* n. 8. Dedi etiam exempla plurima partim in disputationibus variis, partim in notis ad *Strauchium* & *Huberum* passim. Nullum tamen est dubium, quin dentur etiam non paucae antinomiae apparentes. Unde non male fecit *JCtus* olim *Lipsiensis*. *Amadeus Eckol-*

Quid sentiendum de controversia, an dentur antinomiae?

Christianis indecoras; *non*) de con-
filio

tu, quod in disputatione anno 1660. habita antinomias veras & apparentes separatim proponere voluerit. An vero ubique rem acu tetigerit, jam non disquiro. Recensuit etiam idem in capite 1. §. 9. plures Ictos celeberrimos, antinomias dari asseverantes, ubi maxime notabilia sunt verba ejus sequentia: *Non praterendum est GUIDO PANCIROLUS*, qui in thesauro variarum sectionum lib. 1. cap. 8. 138. numerat antinomias in Pandectis. Modo hæc Eckolti observatio vera esset. Nam, ut taceam, in citato loco Pancirolus nihil ea de re reperiri, nec quidem in indicibus dicti tractatus quicquam de antinomias deprehenditur. Imo in libro 3. illius *Thesauri* multas leges conciliare allaborat Pancirolus. Quin & in alio tractatu de *claris legum interpretibus* lib. 2. cap. 7. operam dedit, ut perspicue proponeret modum contrarias leges conciliandi.

Bernhardi
hypocritica
pietas &
odium ju-
ris Justi-
niani.

non) Talis vir pius fuit olim Bern-
hardus, Abbas Claravallensis, qui ægre
ferens usum legum Romanarum in Ita-
lia inter alia ad Eugenium Papam scripsit: *Quotidie perstrepunt in tuo palatio leges, sed Justiniani non Domini. Re-*
ctine

**filio emendandi leges Christiano-
rum**

Etius etiam? istud tu videris. Nam lex Domini immaculata convertens animas, ea autem non tam leges, quam lites sunt, & cavillationes subvertentes iudicium. Vid. Conring. de orig. jur. German. cap. 23. p. 143. Si quis vero genuinam intentionem Bernhardi & statum illorum temporum, quibus ista scribebat Bernardus, consideret, facile patebit, quod per legem Domini non tam intellexerit, scripturam sacram, quam traditiones Ecclesiasticas, decreta Conciliorum, dicta sanctorum Patrum, uno verbo jus Canonicum illorum temporum. Conf. delineat. meam Histor. Juris Romani & Germanici §. 142. seq. Quod autem ab initio hic Bernardum virum pium dixerim, & tamen alibi eum inter crassiores Phariseos & hypocritas retulerim, non tam ironice intelligendum est, quam quod accommodaverim me ad communem modum loquendi, qui per pios viros intelligere solet etiam eos, qui ex zelo gloriæ divinæ promovendæ maximi solent esse hæretices, sive sibi insuper persuadeant, honorem Dei promovendi rixando, sive tristi suspensio & lacrymis ac suspiriis affecta-

rum per introducendam legem Mo- faicam,

Similis pie-
tas eorum,
qui Paga-
norum scri-
pta nolunt
a Christia-
nis legi vel
estimari.

tis. Conf. *Causel. circ. pracogn. jurispr. Eccles. cap. 15. §. 17. & cap. 21. §. 25. 26. item Historiam contens. inter imper. & sacerdos. p. 65. 232.* Idem Zelus intempestivus regnat in iis, qui hodiernum rem vero Christiano indignam esse arbitrantur, si antiquitates Græcas & Romanas ex scriptoribus Græcis & Latinis discere velit, ideo, quod lectio quorumcunque autorum Gentilium Christiano periculosa sit. Unde non mirandum, quod & hodiernum, etiam inter Protestantes quidam reperiantur, qui ex eodem principio affectatæ pietatis dolent, quod non paucis Jctis, præprimis nostrorum temporum, præferantur leges Pandectarum Novellis Justinianeis & multis legibus Codicis, quarum autores etiam fuerunt Imperatores Christiani, cum tamen omnes leges Pandectarum autores agnoscant Jctos Ethnicos. Nam pietas illa & sanctitas Bernhardina & Theologia mystica, quam & ipse Bernardus commendabat, hodiernum apud non paucos Doctores Academicos triumphat. Sed istos quidem pietati suæ relinquamus, & firmiter persuasi sumus, pietatem sine rationis usu esse

saicam; 000) de æquitate cerebri-
na,

esse stupiditatem aut hypocrisim Phari-
saicam, rationem autem sine pietate
esse stultitiam impiam; atque adeo
scripta Gentilium non rejiciamus & fu-
giamus, sed tamen nec ea æstimemus
nimium, aut ea sacris præferamus lite-
ris. Conf. *Cautel. circ. præcogn. jurispr.*
toto cap. 2. item cap. 19. Alia quæstio est,
annon multi scriptores Ethnici, sive
JCrri, sive Philosophi, etsi nec ipsi in-
fallibiles, tamen ob multas rationes
præferendi sint lectioni Patrum Eccle-
siæ, etiam sanctorum; v. g. Papinianus,
Ulpianus, Seneca &c. Sancto Cypria-
no, Sancto Hieronymo, Sancto Augu-
stino &c. Sed nolo crabrones, vel po-
tius Hieronymi, Augustini, Cypriani
idololatrias irritare, quorum hinc inde
etiam inter Lutheranos non pauci sunt.

Seneca, Pa-
pinianus,
Ulpianus
an Patribus
Ecclesiæ
sint præfe-
rendi?

Conf. interim *cautel. circa præcogn. jurispr.*
Eccl. passim, potissimum cap. 10. 11. 12. 13. 14.

000) Occasio hujus erroris videtur
fuisse sequens. Nullum est dubium,
quin, ut nota præced. indicatum fuit,
Pontificis affectu & maxime Canonistæ
contemnerent Jus Civile, inter alias
rationes, quod contineret leges etiam
Paganorum, & contra extollerent Jus

Occasio
consilii de
introdu-
cenda in
Respubli-
cas Chri-
stianas lege
Mosaica,

R 5 Ca.

na, Leges vel iniquas defendente,
vel

Canonicum, ut quod fere ubique ver-
bis scripturæ uteretur. Contra Luth-
rus larvas mysteriis Papalibus detrahens
passim Jus Civile laudabat, & Jus Ca-
nonicum increpabat, ac nullam ejus
rationem habendam esse inculcabat, ac
tandem solenniter comburebat, decre-
talibus manibus propriis in ignem con-
jectis. Non tamen propterea poterat
efficere, ut autoritas Juris Canonici
cessaret in terris principum protestan-
tium, cum JCri Wittebergenses Hen-
ningus a Gæden & Hieronymus
Schurffius hac parte resisterent Luth-
ero & non sine ratione. Etsi enim nul-
lum esset dubium, quod Jus Canoni-
cum multas stultitias contineret, imo
impietates, non tamen aderat alia nor-
ma nec aliz leges, quas sequerentur
JCri in causis, potissimum Ecclesiasticis,
in quibus evidens erat, Jus civile seu
Justinianicum neque quadrare ad mo-
res Germaniz, neque etiam a JCris pri-
vata autoritate posse, ut normam in-
troduci. Non ergo mirandum, quod
quidam ex Theologis Luthero nimis
adhærentes proponerent loco legum
Justinianearum & Juris Canonici Jus
Mo-

vel leges æquissimas oppugnante.

Mosaicum. Sed nec mirandum etiam, quod hoc consilium ob varias rationes prudentioribus ex ordine Politicorum videretur plane absurdum & imprudens. Et si enim nullum sit dubium, leges Mosaicæ in comparatione ad jura ab aliis legislatoribus quibuscunque constituta, esse prudentissimas, quod olim in lectionibus de prudentia legislatoria (Deo dante mox publicandis) perspicue demonstravi, nullum tamen etiam est dubium, quod DEUS, ipso Christo fatente, multa permiserit Judæis ob duritiam cordis eorum, quæ non quadrant ad statum Christianorum perfectiorem statui Judæorum, qui saltem debebat esse umbra sapientiæ a Christo prædicandæ; multo minus ad Christianos in septentrione Orbis viventibus; & quod etiam multa delicta gravius vel levius puniverit Deus in populo Israëlítico, quæ ob diversas a Judaicis corruptiones populorum Christianorum vel leviores, vel graviores pœnas, quam erant Judaicæ, requirerent. Deinde pertinebat istud consilium ad crassas reliquias Papatus Politici, cum ex Historia Ecclesiastica &

Jure

Ejusque
absurditas
& crassæ
Papatus
reliquiæ.

Jure Canonico constet, Pontificios sæpe ad legem Mosaicam provocasse, quoties evidens interesse Cleri pontificii id videbatur postulare. Ita notum est, quod communiter docuerint, decimarum præstationem, quæ in favorem Levitarum præcepta erat in lege Mosaica reliquis tribubus Israëlitarum, obligare hodiernum omnes Christianos, & hoc intuitu legem Mosaicam esse, juris universalis. Sed ostenderunt jam alii cordatiores ex ipsis Pontificiis, hic latere fraudes hypocriticas Monachorum, cum unam ex primariis rationibus introductarum decimarum negligerent, tanquam ordini Monachico odiosam, quod videlicet Levitis interdicta esset possessio prædiorum seu rerum soli & immobilium. Quod vero etiam ejusmodi crassæ Papatus Politici reliquæ remanserint inter Protestantes, vel hoc exemplum illustrabit. Notum est, hæreticos, etiam Lutheranos, pœnas capitales hæreticorum adversus Pontificios impugnantes, distinguere solere inter hæresin blasphemam & non blasphemam, ea facta applicatione, quod hæretici blasphemam omnino debeant pœna capitali puniri, quia Deus in lege Mosaica hanc pœnam imposuerit blasphemis. Hinc memini,
 mihi

mihî relatum esse, aliquem ex Docto-
ribus seu Magistris Judzorum ex ejus-
modi hæretice, sententiam modo me-
moratam defendente, placide quæsis-
se, cur non etiam Lutherani pœna
capitali punirent filias Superintenden-
tium in scortatione deprehensas vel de
ea convictas, cum tamen & in hoc ca-
su DEUS pœnam capitalem dictaverit
in lege Mosaica? Potissimum vero istud ^{Potissimum}
consilium Theologorum Lutherano-^{in causis}
rum, ut loco juris Canonici introdu-^{matrimo-}
ceretur lex Mosaica, maximè confusio-^{nialibus.}
ni & prostitutioni occasionem præbuit
in causis matrimonialibus. Cum enim
illis temporibus in causis matrimonia-
libus, tanquam præcipuis inter causas
Ecclesiasticas, Principes Lutherani con-
silia peterent a Theologis, & quidam
ex illis in responsis suis fundamenti
loco ponerent, leges Mosaicæ, alii con-
tra evidenter perspicerent, multas le-
ges Mosaicæ de causis matrimoniali-
bus non posse introduci in Christia-
nismum, tam variantes & sibi in infi-
nitum contradicentes opiniones appa-
rent in responsis Theologicis Luthera-
norum in causis matrimonialibus, ut
etiam deprehendas, absurdiores & ma-
gis impias inter illas reperiri, quam
apud Pontificios, ut cuilibet apparebit,
qui

te, ppp) Hæc omnia, inquam sal-
terra

qui evolvere velit *corpus juris Matrimonialis Sarcerii & Brückneri decisiones matrimoniales.* Conf. ad illustrationem hujus notæ *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 22. §. 1. 2. Notam 806. ad Lanælor. lib. 2. tit. 26. §. 2. p. 1132. seq. Partem 2. der Juristischen Händel cap. 8. §. 1. 2. 3. 4. p. 256. seq.*

Æquicatis
homonymia, & ejus
diversa
species.

ppp) Ante omnia hic præmittendum erit, quid sit æquitas cerebrina & quæ duplex. Cum vero ea de re fusius disseruerim in toto *capite 1. dissert. de æquit. cerebrina l. 2. Cod. de rescind. Vendit.* sufficiet, si in gratiam Lectorum ejus brevem synopsis hic exhibeam. Jam circa finem seculi 16. Albertus Bolognetus Bononiensis librum de lege, Jure & æquitate Romæ publicavit, & a *cap. 28. ad finem libri* doctrinam de æquitate secundum hypotheses Glossatorum exposuit, & cum doctrina Aristotelis & Ciceronis contulit, erudite quidem pro tenebris illorum temporum, sed confuse nimis pro luce hodierna. Nimirum æquitas, quatenus de actionibus humanis prædicatur, primo, intuitu juris naturalis non dicitur de actionibus officium hominis erga seipsum respicientibus,

tem indico, ut appareat, quod dies
me

tibus, sed de officio hominis erga alios, & tum vel in sensu laxiori ut justum comprehendat, quod in cavenda læsione juris alieni consistit, vel ut ei contradistingatur, & ad præcepta solum decori, id est, concessionem & communicationem, aut remissionem juris proprii respiciat. Intuitu autem juris positivivi vel prædicatur de lege scripta, quando ea nulla duritie & inclementia laborat, & opponitur legi duræ, quæ videlicet non admittit, sed excludit interpretationem ex legibus communibus æquitatis; vel denotat fontem, legem scriptam interpretandi, ad regulas sanæ interpretationis, & opponitur interpretationi iniquæ, cavillatorix, calumniæ, fraudi legum, quando interpretatio ab illis regulis aberrat. *Æquitatis cerebrinæ definitio.* *Æquitatis cerebrinæ definitio.* *Æquitatis cerebrinæ definitio.* & larva æquitatis potius iniquitas aut injustitia est. Unde differt a vera æquitate, quod ipsa æquitatem saltem mentiatur, aut sit æquitas irrationalis, item ab iniquitate, quod multæ iniquitates sunt apertæ & in sensu omnium incurrentes, hæc vero fit palliata, singularem æquitatem simulans, & ratio-

me citius deficiet, quam ut dicendi copia destituar.

Illud

Cur cere-
brina dica-
tur.

Ejus fre-
quentia
tam in
theoria,

quam in
praxi.

rationibus non statim in sensus incur-
rentibus eandem aliis persuadens.
Porro etsi in genere æquitas & iniqui-
tas sint diverso respectu virtus & vitium
intellectus aut voluntatis, in specie
tamen æquitas cerebrina magis respicit
intellectum, qui existit, i.e. operatur
in cerebro, quam voluntatem, nisi
quatenus & imprudentia ratione origi-
nis & dependentiæ est voluntaria, uti
totus intellectus intuitu iudicii de bono
& malo. Etsi vero hoc præsupposito
æquitas cerebrina sit ens rationis, quia
error est in intellectu, seu ratione, non
tamen propterea est non ens, uti nul-
lum ens rationis. Et ideo quia est ens
rationis, quia error est, frequentissime
occurrit tam in theoria quam in praxi.
In theoria, quia errare humanum est,
& errores erunt donec homines, etiam
in jurisprudentia, cum nulla disciplina
sit, quæ non infinitis erroribus sit re-
pleta. In praxi, quia theoria praxeos
fundamentum est. Eadem est ratio in-
tuitu personarum. Professores enim
juris, theoretici vocantur, contra advo-
cati, iudices, imo & legislatores, pra-
ctici.

Illud saltem duobus verbis mo-
 neo, consilium istud de emendan-
 dis Christianorum legibus non
 hodie natum esse, aut nudius ter-
 tius, sed jam Lutheri tempore de
 multis,

39. Regna-
 vit id spe-
 ritum die
 multum
 jam Lu-
 theri tem-
 pore.

Etici. Ad Professores seu interpretes
 juris respexit Antonius Faber in opere
 de erroribus pragmaticorum, (*Repete
 hic dicta superius in nom 999*) ad advo-
 catos & iudices Zieglerus in Rabulistica
 & Dicastice. (*Horum librorum synopsis
 vide in notis ad librum 3. Lancelotti nom
 148. & 455.*) Nec rara etiam exempla
 esse legum cerebrinæ æquitatis doce-
 bunt sequentia. Agnoverunt hanc
 frequentiam cerebrinæ æquitatis Paulus
 & Celsus *l. 91. §. 3. de V. O. In genere, in-
 quiunt, questionum de ÆQVO & BO-
 NO PLERVMQVE sub autoritate Juris
 scientia perniciosè ERRATVR.* Origo æqui-
 tatis cerebrinæ est impatientia & stulta
 imitatio, ac deinde deducta in intellectu
 præjudicia præcipitantæ & autoritatis.
 Ad hæc revocari possunt omnes specia-
 les affectus æquitatem cerebrinam ge-
 nerantes, v. g. pertinacia, curiositas,
 crudelitas, arrogantia, pigrities, ira-
 cundia, fraus, hypocrisis &c. Sunt &
 præterea aliæ causæ peculiare, frequen-

Origo ejus,
 & varis
 causæ fre-
 quentis
 ejusdem.

S tiam

multis, quæ ad nostram orationem
per-

tiam æquitatis cerebrinæ in Jurisprudentia Germanica producentes, v. g. legum multitudo: Habemus enim leges Judaicas, Græcas, Romanas, Gallicas, Hispanicas, Italicas, statuta provinciarum Germanicarum infinita. Deinde habemus etiam opiniones Doctorum cujuscunque nationis Europeæ infinitas, non cohærentes & sæpe contradictorias. Auget etiam & multiplicat æquitatem cerebrinam pruritus hominum judicandi de re, quam non cõdicerunt, cum omnes pariter de justitia & injustitia actionum humanarum differant, & aliis consilia juridica de actionibus secundum regulas æquitatis & justitiæ instituendis suppeditare & sæpissime leges corrigere gestiant, quorum tamen plerique nulla fundamenta genuina Philosophiæ moralis & jurisprudentiæ jecerint, plurimi etiam hæc subsidia aperte contemnant, & tanquam æquitati noxia fugiant. Porro sunt hujus æquitaris cerebrinæ varia genera, nimirum 1. Legislatoria, cum legislator legem condit, prima fronte æquam, sed revera iniquam ideo, quia magis damnum Reipublicæ affert, quam ut ad

Species e-
jusdem I.
vel legisla-
toria vel
consultato-
ria, vel ju-
dicialis,

pertinent , controversia fuit mota.
Erant

ad ejus quietem promovendam profit:
Consultatoria , cum consilium datur,
sub larvata æquitate damnum inique
inferens consulentibus : & Judicialis,
1. Judicialis hæc est vel theoretica, cum
judex legem inique explicat sub pr-
textu æquitatis, vel practica, cum le-
gem plane deserit, aut sub colore, quasi
quid iniqui contineat, eam mutat. Ita
quoad æquitatem cerebrinam theoreti-
cam judices sæpe contra regulas bonæ
interpretationis clamant; adesse clara
verba legis; aut ex Ulpiano, durant
quidem esse legem, ita tamen scriptam.
Ita quoad æquitatem cerebrinam pra-
cticam judices solent inepte provocare
ad juramentum præstitum, quod scili-
cet ex bono & æquo atque ex conscien-
tia sua litem dirimere velint; cum ta-
men etiam jurare soleant, se sententiam
laturos secundum leges *l. 14. C. de ju-
diciis.* Extat de iudicibus illis terribi-
lis admodum constitutio Leonis &
Alexandri Imperatorum circa initium
seculi decimi scripta & diris execratio-
nibus firmata, relata a Zieglero in *Di-
castice concl. 36. §. 7.* & jam Justiniani
tempore ex ejus præscripto judices ejus-

S a

modi

Major libertas consiliariorum & doctorum, quam iudicium.

modi semetipfos diris & execrationibus devovere tenebantur. *Novell. 8. in fine.*
 Non tamen confundendi sunt cum iudicibus consiliarii aut etiam doctores juris. Priorum officium etiam est, ut reges vel principes admoneant, de corrigendis legibus, quæ vel ab initio iniquitate, duritie aut æquitate cerebrina laborarunt, vel etiam successu temporis mutato Reipublicæ statu & circumstantiis pristinis, quæ legislationem suadebant, quæ esse cessarunt. Posterioribus etiam debet relinqui libertas differendi de æquitate legum, eamque examinandi, cum Academiæ debeant esse seminaria Reipublicæ, adeoque etiam præparare futuros consiliarios circa prudentiam legislativam. Sed tamen libertas consiliariorum major est, quam doctorum, cum illi ex officio principem admonere possint in secreto de corrigendis legibus etiam ab ipso principe latis; at doctorum officium non est admonere principem ratione regiminis, neque possunt etiam salva reverentia principibus debita pro cathedra examinare æquitatem legum a principe, præprimis noviter, latarum: sed horum libertas saltem eo se extendit, ut suas doctrinas de æquitate cerebrina illustrent exemplis legum peregrina-

grinarum, aut antiquatarum, vel ratione antiquandarum, si dubium sit, an ex sint receptæ in republica, ac usum præcticum habeant, vel habere possint: quales sunt intuitu Germaniæ pleræque leges juris Justiniani, & respectu Germaniæ protestantis pleræque leges juris Canonici. Ex dictis **Exempla hujus diversitatis,** vero patet, non confundendas esse, has diversas personarum condiciones in uno homine concurrentes. Ita docens pro cathedra contra reliquias Papatus apud Protestantes in legibus matrimonialibus recte facit; & tamen si judex sit, idem secundum tales leges papizantes in ordinationibus consistorialibus præscriptas recte judicat, imò judicare debet. Ita recte docetur in cathedra, clausulas multas libellorum consuetas esse superfluas & inanes ac frustraneas: At secundum Ordinationem Magdeb. tit. 18. §. 1. judex actorem, clausulam: *desuper nobilissimum judicis officium implorando* omittentem, condemnare debet. Ita actio injuriarum in lectionibus ut parum prudens & magis, ob quotidianum abusum, ut impia & nociva, etiam ipsis actoribus, depiæta, in responsis tamen juridicis jure ab actoribus exerceri posse pronunciat. Ita denique tolerabile esset,

9. Est vel
crassa vel
subtilis.

fer, si Doctor in cathedra suspensionem
furum ex æquitate cerebrina impu-
gnare vellet, at pœnam mereretur.
idem, si ipse ut iudex vellet constitu-
tiones pœnales & leges Germanorum
corrigen. 3. *Æquitas cerebrina est vel*
crassa vel subtilis. Crassa, ubi præ-
xtus æquitatis facile ab omnibus sensu
communi percipitur, ut in dato exem-
plo de prætensa injusta furum suspen-
sione, quia assertio de legis forensis
Mosaicæ usu necessario apud Christia-
nos evidenter falsa est, & quia a de-
fensoribus istius æquitatis cerebrinæ
falso supponitur, nullam esse hic pro-
portionem inter delictum, id est pe-
cuniam ablatam (quasi pecunia deli-
ctum esset) & pœnam capitalem.
Subtilis est, quando ob multitudinem
errantium error communis factus est,
etsi & ipsa in se evidenter percipiatur
esse falsissima ab iis, qui præjudicia
deponerunt. (*conf. supra dicta nota kkk*)
ut e.g. quando Jus Canonicum perpe-
tuitatem bonæ fidei requirit in præ-
scriptione etiam longissimi temporis.
(*conf. Not. ad Instit. de usuc. p. 160. seq.*)
scilicet ut laici nunquam possent præ-
scribere bona clericorum; ita regula
juris Canonici, quod juramenta, quæ
salva salute æterna servari possunt, de-
beant

beant servari, imposuit etiam Grotto & Pufendorffio, ut eam pro pia haberent; cum tamen nihil aliud per eam intenderit Clerus, quam invasionem in potestatem legislativam & judicivalem in causis civilibus; (*vide Notas ad Lancel. p. 1391. seq.*) Ita ad hanc subtilem æquitatem cerebrinam pertinet doctrina juris Canonici de pravitate usuraria (*vide iterum Notas ad Lancel. p. 2021. Et multis seq.*) Patet autem simul ex hætenus dictis, quod æquitas cerebrina in Papatu antiquitus maxime promotæ fuerit per persuasionem Principum & Laicorum de sanctitate & æquitate canonum Ecclesiasticorum, & quod, cum paulo post JCrī, ope juris Justiniani, inciperent pro viribus, etsi exiguis, impugnare istas æquitates cerebrinas, his mox oppositi fuerint a Papis Canonistæ, ita ut in facultate juridica professiones juris Canonici primum locum occuparent. A quo fermento nec Academix Protestantium satis purgatz sunt & quidem ob varias causas, quarum præcipuz sunt, 1. Nimis arcta combinatio facultatis infimæ cum suprema. 2. Cautio, ne in infimam recipiantur, nisi clientes supremæ. 3. Item, ne facile ad Jurisprudenciam & Medicinam aspirantes, in infima nu-

Causa præcipua introductæ hujus æquicatis in Papatu,

Phores mitiones eadca adhuc frequens sit inter protestantes.

mero Professorum adscribantur. 4. Et
 ut Jcti etiam & Medici non facile re-
 cipiantur, nisi clientes supremæ facul-
 tatis. 5. Obtentio pluralitatis votorum
 æquitati cerebrinæ faventium in regi-
 mine Academico. 6. Eorum, qui se
 his conatibus opponere debebant, ob-
 mutescencia vel simulata amicitia.
 7. Neglectio doctrinæ moralis ex parte
 Jctorum & collectio æquitatis ex lacu-
 nis Glossatorum & Pragmaticorum.
 8. Nimius amor juris Canonici. 9. Præ-
 ceptum judicium de nimia facilitate do-
 ctrinæ de justo & æquo post libros
 Grotii & Pufendorffii. 10. Commen-
 datio dicti Platonici : *Tum demum bea-
 tas fore Respublicas* &c. 11. Reliquiæ
 Papismi, quasi disciplina Academica
 relinquenda sit cujuscunque regentis
 cerebro. 12. Variantia inde singulis
 annis specimina justitiæ & æquitatis
 sibi opposita & contradicentia. Fru-
 ctus æquitatis cerebrinæ in intellectu
 est conscientia erronea conjuncta cum
 persuasione veritatis; in voluntate cu-
 piditas alios corrigendi & puniendi,
 imo totam Rempublicam reformandi,
 & pertinax animus resistendi juribus
 magistratus sub prætextu libertatis con-
 scientiæ; turbæ quietis publicæ inde
 oriundæ a defensoribus æquitatis cere-
 brinæ

Fructus
 æquitatis
 cerebrinæ.

brinz sæpe cum successu magistratui politico imputatz. Cura hujus æquitatis cerebrinz ad Principem pertinet, non ad docentes, cum sit pars regiminis publici. Id enim maximo damno affecit Rempublicam, quod in Papatu imperatores doctrinam æqui & justi soli sacerdotio reliquerint, eique permisserint, regulas æquitatis cerebrinz pro lubitu Laicis præscribere. Apud Protestantes vero doctrina de cura æquitatis cerebrinz non pertinet ad Theologos, quia hi debent monstrare viam salutis æternæ, quæ non per regulas justi & æqui, sed per fidem acquiritur, neque ad Medicos, quia hi solliciti esse debent de regulis conservandæ aut restituendæ sanitatis corporis; nec ad Philosophos, qui, ut olim opem tulerunt Theologiæ scholasticæ in stabilienda æquitate cerebrina; ita post reformationem magis inserviunt seminatio Ecclesiæ quam Reipublicæ. Ergo præcipue ad JCtos, ad quos videlicet pertinet doctrina regularum justi & æqui. Non tamen ad solos cum jure excludendi alios, ad idem aptos. Nam uti ad corrigendam doctrinam æquitatis cerebrinz non omnes JCti apti sunt, sed ii soli, qui id revera præstant, etsi solenniter potestatem

Cura ejusdem quatenus ad principem pertineat, quatenus, ex docentibus, præcipue ad JCtos.

docendi non acceperint : uti doctrina corrigendi æquitatem cerebrinam non pertinet ad media acquirendi honores, divitias, potentiam, sed ad officia humanitatis, & ad onera, quæ præ reliquis incumbunt JCtis ; ita & omnes hic habendi pro JCtis, qui sunt, id est, qui se tales præstant, non qui ita vocantur, & non sunt. Neque putandum, studia reliquarum trium facultatum impedimento esse doctrinæ corrigendi æquitatem cerebrinam. Ad sunt potius exempla virorum, quibus mukum debet jurisprudentia & huic unita doctrina prudentiæ civilis ac disciplinæ de moribus, qui vel Doctores promoti juris haud fuere, vel certe ad eum gradum sapientiæ non pervenissent, nisi & aliarum facultatum studiis dedissent operam, quod exemplis Ziegleri, Grotii, Pufendorffii, Conringii *d. cap. 1. §. 27. lit. kk. p. 27.* ulterius declaravi. Cavendum porro, ne media ad curandam æquitatem cerebrinam inepta adhibeantur, ad quæ potissimum refero, si quis æquitatem cerebrinam legibus curare velit, non præmissa doctrina & consiliis, inprimis, si medicinam hanc adhibere velint Doctores prudentia genuina civili & doctrina morali destituti, & qui lucrum ex retentis in Academiiis

Pro-

Media ad
eam curan-
dam ine-
pta.

Protestantium crassissimis Papatus Politi-
tici reliquis sentiunt aut captant.
Cavendum etiam, ne Doctores juris
inter se vel in explicatione vel in ap-
plicatione legis dissentientes, se invi-
cem statim accusent, ac si dissensus iste
ex æquitate cerebrina partis alterutrius
ortus sit. Nam æquitas cerebrina ad
errores pertinet evidenter & palpabili-
ter demonstrabiles: At & explicatio &
applicatio juris ob multorum principio-
rum collisionem, infinitam circumstan-
tiarum in actionibus humanis variatio-
nem, ac intellectus humani imbecilli-
tatem, non ubivis certa & indubitata
est, adeoque incivile esset, si hic una
pars dissentientium alteri æquitatem
cerebrinam imputare vellet. Similis
est ratio, si ex diversis & sæpe opposi-
tis juris Romani & Germanici princi-
piis oppositæ deriventur conclusiones.
Atque hæc cautela ultima *ibidem* p. 30.
31. duobus exemplis illustrata fuit, dum
in quæstione circa constitutionem pi-
gnoris taciti diversimode responderunt
Facultas Juridica Giessensis, & Halen-
sis, item dum Hoppius defendere vo-
luit, quod fure suspensio hæredes ejus
conditione furtiva conveniri possint,
ad rei furto ablatæ æstimationem, ne-
gantibus id Doctoribus Saxonis &c.
His

Exempla
æquitatis
cerebrinæ,
leges ini-
quas de-
fendentes,

His ita ex dict. cap. 1. dissert. de equit. cerebr. l. 2. C. de resc. vendit. præmissis, paucis nunc declaranda nova distinctio in verbis orationis indicata, quod *æquitas cerebrina vel leges iniquas defendat, vel leges æquissimas oppugnet*. Intellego autem hoc loco per *leges iniquas* paulo generalius omnes leges, quæ non solum sub specie æquitatis cerebrinæ decipiunt lectores incautos, ut earum rationes acerrime defendant, & de earum frequente usu in praxi multa verba faciant, sed & quæ disertis verbis aliquid præcipiunt vel prohibent, de quo tamen evidentiæ & praxis quotidiana contrarium persuadent, cum hoc modo non possit non occasio multis rixis rabularum suppeditari, administrationem justitiæ celeriore impediendi, & ita illæ leges non promoveant utilitatem publicam, sed potius, etsi bona fide, maxima damna dent tranquillitati publicæ. Ita in dicta dissertatione *capite 2. & 3.* evidentissime monstravi, rescissionem venditionis ob læsionem ultra dimidium citra dolum contrahentium, & ad hanc sententiam adorandam, excogitatam distinctionem vulgarem inter dolum personæ & rei, repugnare omnibus rectæ rationis principiis & regulis communibus de obligatione ex pactis

&

& contractibus oriunda, imo sic esse comparatam, ut nullus usus genuinus practicus ejus doctrinæ possit doceri. Ita in *dissert. de rite form. stat. controversf. circa usum jur. Justin. §. 52 p. 127.* docui, quod, etsi dominium litis procuratoribus in Germania disertis verbis tribuatur in *R. I. de anno 1507. rubrica: Wicsich Procuratores &c.* item in *Rec. Deput. de anno 1600. §. 99.* palpandum tamen dederit & per inductionem probaverit ill. Dn. Böhmerus *pecul. dissert. de domin. litis cap. 3.* hoc dominium litis procuratoribus tributum omni effectu in Germania destitui. Sic optandum equidem esset, ut Germani cujuscunque status ab ebrietate & comotationibus ad eandem irritantibus abstinerent. Sed cum ejusmodi vitia nequaquam legibus pœnalibus tolli queant, sed exempla potentum & divitum, idem docentium hic plus operentur, quam mille leges exemplis illis destitutæ, facile apparet ratio, cur leges Imperii contra ebrietatem toties repetitæ & potissimum *Reform. Polit. 1530. tit. 8. von Zutrincken*, omni effectu in tantum caruerint, ut potius a majoribus ad posteros fuerit relatam, non paucos ex ipsis potentibus & eminentibus Imperii Proceribus in conviviis
magnis

De leges 2.
quissimas
oppugnan-
tia.

magnis vini poculis bibisse in sanita-
tem dictæ Reformationis Politicæ.
Quod alteram classem æquitatis cere-
brinæ attinet, leges æquissimas oppu-
gnante, intelligo hic iterum per *leges*
æquissimas tales in sensu negante, quæ
revera non sunt iniquæ, sed reip. ma-
xime utiles, etsi a JCtis quibusdam
celebribus iniquitatis accusatæ fuerint.
Et hujus quidem æquitatis cerebrinæ
tria exempla jam adduxi *in dissert. de*
statuum Imperii potest. Legisl. contra jus
commune §. 39. seq. Scilicet ostendi
1. Mylerum ab Ehrenbach sine justa ra-
tione impugnare consuetudines in
nonnullis Helvetiæ partibus, secun-
dum quas res furto ablatæ non domi-
nis restituntur, sed fisco applicantur,
minime ita esse inhonestas & iniquas,
ut ipse arbitratur, sed adhibitis ratio-
nibus omni pondere destitutis. 2. I-
dem dicendum esse de consuetudine,
secundum quam bona naufragorum
fisco vindicantur, & 3. de consuetudi-
ne, ubi homicidium in hominem
proprium commissum, vel plane non,
vel saltem mulcta pecuniaria coërceri
solet, etsi & illæ communiter a pluri-
mis Theologis & JCtis ut iniquissimæ
oppugnari soleant.

Erant enim 999) anno 1524. in
sala Vinariensi Concionator Wolf-
gan-

999) Quæ hic sequuntur usque ad **Monita**
finem hujus numeri, iisdem verbis de- **quodam de**
prehendes apud Seckendorffium in *Hi-* **Secken-**
stor. Lutheran. lib. 1. §. 177. p. 306. unde de- **dorffii Hi-**
sumta sunt. Sed mallet, ut vir Illu- **storia Lu-**
strissimus, nunc beatus, plures circum- **theranismi-**
stantias litem hanc distinctius expli-
cantes suppeditasset. Jam vero hoc
loco præter consuetudinem nimis bre-
vis est, & de hac lite nihil amplius
memorat. Et jam alibi in alio casu si-
mili ubi de Luthero Jus Canonicum
publice & solenniter cremante ageba-
tur, miratus sum, cur Seckendorffius
quoad illius facti circumstantias tam
pauca annotaverit. *vid. Caut. circa præ-*
sogn. Jurispr. Eccles. cap. 22. §. 2. p. 277. sed
forte hæc ejusmodi defectuum in libro
Seckendorffii genuina causa fuit. Non
scripsit ibi Seckendorffius Historiam
Lutheranismi, sed, ut ex titulo appa-
ret, *Commentarium* (partim) *Historicum*
& (partim, aut præcipue) *Apologeti-*
cum de Lutheranismi, in quo *Maimburgii*
Jesuitæ Historiarum Lutheranismi libri tres
corrigitur, & aliorum Scriptorum errores
aut

gangus Steinius, & Ifenaci Straus-
 sius, & Jcti quidam, qui Cæsareas
 leges, ut ab Ethnicis, Canonicas,
 ut a Pontificibus protectas, impro-
 barent, & Mosaicum jus reduci
 mallent, tum usuras omnes, etiam
 legitimas illicitas esse dicerent.
 Erant, qui mercaturam, fidejus-
 siones, & alia ejusmodi damnarent.
 Sed obstitit Princeps filius & consi-
 lio Lutheri in vera sententia confir-
 matus, & ope Cancellarii adjutus,
 ne Dux Saxoniae pater, postea
 Elector, novarum istarum opinio-
 num autoribus pro indulgentia sua
 nimium tribueret.

SECTIO

aut calumnia examinantur. Ergo hic
 magis Advocati vel Patroni, quam
 Historici personam sustinuit vir Illu-
 strissimus, neque adeo ab eo postulari
 poterat, ut prolixior fuerit in nar-
 randis circumstantiis factorum, Lu-
 theri & Ecclesiae Lutheranae nexos
 vivis coloribus depingentium, & de
 crassis in ea Papatu Politici reliquiis
 testimonia exhibentium &c.

SECTIO VI.

CONCLUSIO. XL. Proclamatio
Doctorum jam ante creatorum. XLI.

Transitus ad creationem novorum
Licentiatorum. XLII. Postulata prius
explicatio L. Presbyteros 6. Cod. de
Episc. & Cler. a) XLIII. Explicatio

a) *Synopsis dissertationis de cura Principis*
Evangelici circa augenda salaria Sa-
cerdotum. Ejus scopus. Status con-
troversia & cautela eo pertinentes.
Harum cautelarum usus intuitu os-
orum Ministerii Ecclesiastici. Thesis
defendenda. Antithesis Adversario-
rum, subinde doctrinas Anabaptistarum
repetentium, ad quas respondetur.
Obligatio Principum ad sustentationem
dignam ministrorum Ecclesie. Da-
mina varia ex neglectu illius obligatio-
nis orta. Hac non impediri per acci-
dentia sacerdotum. Fructus auctorum
salariorum. Responso ad novam ob-
jectionem osorum Ministerii. Monita
de modis non difficilibus augendi sala-
ria Cleri.

ipsa. XLIV. Approbatio dictorum &
extensio legis ad Professores Academi-
cos. XLV. Proclamatio novorum
Licentiatorum.

T**Quare**

CONCLU-
SIO.

40. Pro-
clamatio
Doctorum
jam ante
creatio-
nem.

41. Trans-
itus ad
creatio-
nem novo-
rum Li-
centiato-
rum.

QUare finem dicendi hic facio,
& ad negotium, cujus gra-
tia solennis hæc panegyris
est instituta, me converto, ac
absque ulterioribus ambagibus
Doctores juris sex ante hæc diversis
vicibus a facultate nostra privatim
creatos atque renunciatos publice
proclamo: Te Dn. D. &c. &c.

Quibus peractis Vobis A. H. si-
sto viros Nobilissimos atque Con-
sultissimos septem, partim absentes
partim præsentem, quibus secun-
dum Statuta Facultatis nostræ
gradus Doctorum juris utriusque
jam publice conferendus est, quo-
rum unus cum jam dignitatem
Licentiaturæ privatim etiam sit
adeptus reliqui vero sex, ut publi-
ce illis conferatur a facultate nostra
decenter petierunt ac impetrave-
runt, non opus est, ut eorum
desideriis mora ulterior injiciatur.
Et quamvis jam Facultati nostræ se
se approbaverint singuli, examina
duo, quorum prius tentamen, po-
sterius examen rigorosum vocari
solet,

solet, pro more sustinendo, & in disputationibus inauguralibus etiam singularis suæ eruditionis specimen dederint :

Ut tamen & hoc in loco publico habilitatis suæ testimonium edant, ac eum in finem Statuta nostra jubeant, ut a Promotore, ubi ex Candidatis textus alicujus resolutio proponatur, age Tu Dn. Candidate, *Remberte Clüsener*, exponere sensum & usum legis *Presbyteros 6. Codic. de Episc. & Clericis.* quæ de immunitate Clericorum agit a muneribus personalibus. Etsi enim huic textui parum videatur convenire cum præsentis panegyri, cum tamen nuperrime occasione disputationis cujusdam inauguralis a me in genere de cura principis evangelici circa sustentationem ministrorum Ecclesiæ a) actum

a) Proposita fuit illa disputatio anno 1707. d. 4. Novembr. Hic saltem exhibebo brevem ejus synopsis. Initio ostendi, valde corruptam esse Jurisprudenciam

actum fuerit , certe non alienum
erit

Dis. No.
Plus.

Status con-
troverfiz,
& cautela
eo perti-
nentes.

dentiam Ecclesiasticam in Papatu, quæ corruptio tamen non emendata fuerit post reformationem in Academiis Protestantium, partim ob neglectum studiorum, partim ob nimiam adulationem Politicorum. Scopus igitur dissertationis eo tendit, ut ostendatur, in nostris Ecclesiis doctrinam de sustentandis ministris Ecclesiæ ab excessu nimio Cleri Pontificii in alterum extremum fuisse delapsam, ut apud nos in defectu peccetur, adeoque magistratum Evangelicum obligatum esse, ut de emendatione hujus defectus cogitet, quem in finem etiam subinde breviter nonnulla de mediis & fructibus hujus instituti fuere suppeditata. Igitur ex Historia Ecclesiastica depinxi excessum Cleri papalis quoad divitias & honores, & subsequentem defectum apud Protestantes ratione tam inopiæ, quam contemptus ministerii Evangelici, ac simul ostendi, eum hodie non imminutum, sed auctum esse, scilicet si communem statum Ecclesiarum nostrarum consideremus, etsi pauca exempla & rariora non desint munerum Ecclesiasticorum, sufficientibus, ac tantum
non

erit ab isto themate, si tu quædam
de

non invidendis salariis pollentium, item si per contemptum & inopiam Ministrorum Evangelicorum non intelligamus contemptum contumeliosum & mendicitatem vagabundam, sed si comparationem instituamus cum aliis statibus personarum, æqualis vel minoris dignitatis, porro si consideremus Doctores Ecclesiæ, abstrahendo non solum a Clero minorum ordinum, quales sunt Ostiarii, Custodes, Psalmistæ, Cantores, sed & a Clero majoris dignitatis seu Canonicis, denique si observemus diversos inopiæ gradus tam apud Lutheranos, quam apud Reformatos. Hactenus dictis cautelis maxime opus esse notavi, cum oses ministerii hæc omnia confundere, & justitiam salariorum ministerii Ecclesiastici cavillationibus apertis traducere soleant, videlicet occasione calumniandi arrepta ex Theologorum & Ictorum Protestantium, justitiam salariorum Ecclesiasticorum defendentium, nimio studio, cumulandi & miscendi argumenta diversi ponderis. Quapropter putavi melius esse, ut abstinere ab exemplis tam profanis quam ex historia

*Hæc
cautelam
usus intuitu
osorum
ministerii
Ecclesiastici*

de immunitate Clericorum & ministro-

sacra desumptis ob varias rationes ibi declaratas, item ut abstinere a dictis scripturæ, cum quæstionis præsentis decisio non pendeat a revelatione, sed a dictamine juris naturæ; Porro, ut ob eandem rationem abstinere a jure humano tam Justiniano & Canonico, quam ab Ordinationibus Principum Evangelicorum, multo magis ab autoritatibus Patrum, item Theologorum & Juristarum. Etsi enim istis cautelis non sit opus, si agamus cum doctrinæ cupidis, tamen eisdem maxime sunt utiles adversus hostes ministerii, quorum characterem delineavi ibidem, adversus quos sola ratione & methodo palpabili bonæ disputationis usus sum. Præmissi thesini, quam defendere ibi volui: Omnes gentes ac populi putarunt justum & decorum esse, ut illos, quibus ut ministris cultus sacri uterentur, tanquam ordinem Reipublicæ valde necessarium & ex præcipuis unum venerarentur & illis de sustentatione decente prospicerent. Postquam vero tam Gentiles quam Judæi Christo nomen dederunt, putarunt absurdum esse, si doctores veritatis Christianæ dete-

Thesis de-
stendenda.

nistrorum Ecclesiæ differas, cum
ea

deterioris esse conditionis deberent, atque fuerant sacerdotes Ethnici & Judæi, cum nulla ratio eis suadere potuerit, eam venerationem & sustentationem causam fore turbandæ quietis publicæ, ut potius palpaverint, quanta damna oritura sint, si ministerium Ecclesiasticum contemptui haberetur, & permetteretur in indigentia vivere. Sequitur antithesis adversariorum: ^{Antithesis adversariorum.} Aliam esse debere Christiani Ministerii conditionem, ac sacerdotum paganorum vel Judaicorum: Christianos Ecclesiæ ministros debere gratis & sine ullo honorario fungi suo officio, ac tenuissimis alimentis, ac victu & amictu debere esse contentos, neque hæc petenda, ac ne quidem accipienda esse ab auditoribus, sed propria industria, & vel operibus manuariis aut agricultura esse acquirenda, neque nobiles aut in dignitate constitutos aptos esse ad Ministerium Ecclesiasticum, sed relinquendum id esse infimis ex plebe, & inter hos nullam hierarchiam esse admittendam, cum ea sit indubitatum indicium ministerii mercenarii & parum Christiani, contra, si secundum eorum ideam

T 4

for.

ea si non pars, saltem tamen affine
sit

Subinde
doctrinas
Anabapti-
starum re-
petentium.

formetur ministerium Ecclesiasticum, nescio quam felicissimam & plusquam Platoniam Rempubli- cam ac plusquam Angelicam Ecclesiam spondent ac pollicentur. Tum ostendi, adversariis incumbere onus probandi, non defensoribus ministerii Ecclesiastici. Sed ejusmodi probationes nullas ab adversariis proferri, sed hos saltem velle, suas absurdissimas doctrinas absque hæsitatione credi a nobis debere esse verissimas & infalibiles: nisi quod subinde dicta scriptura cum Anabaptistis contorte exposita proferant, v. g. *Gratis accepistis, gratis date* Matth. X. v. 8. *Ne vocemini Magistri* Matth. XXIII. v. 10. *Argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupivi, imo ipsi nostis, usibus meis & iis, qui mecum sunt, manus istas ministrasse.* Act. XX, 33. 34. *Neque gratis panem edimus acceptam a quocquam, sed cum labore & ærumna nocte dieque laborantes, ne quem vestrum gravaremus.* II. Thessal. III. 8. ad quæ tamen præter responsiones a Theologis & JCtis nostris allatas paucis ostendi, ea thesi meæ non obstare, si distinguas inter licitum & præceptum vel prohibitum, inter præcepta justii & decori,
inter

Ad quæ
responde-
tur.

ut illius, quam tum commenda-
vimus sustentationis,

Reso-

inter officia auditorum & ministrorum
&c. Deinde in gratiam eorum, qui
facile ab osoribus ministerii seduci pos-
sent ex abundanti probavi thesin ra-
tionibus sequentibus, quarum assertio-
nes etiam ab ipsis adversariis negari
nequeunt: Cultum religiosum in Rep.
esse maxime necessarium, ac propterea
Principes esse obligatos, ut prospiciant
sacerdotibus & doctoribus de sustenta-
tione digna & honore decente; Neque
in hac cura & ejus acceptatione errasse
Principes & Sacerdotes Ethnicos, sed
quod Principes Sacerdotum abusui,
loco veræ Religionis superstitionem
maxime bestialem introducentium, non
se opposuerint, sed ejusdem fautores
extiterint, ad stabiliendam tyranni-
dem, & suppressionem nimiam civium;
Atque idem dicendum esse de Sacerdo-
tibus & Regibus plerisque Judaicis &
Israëliticis. Reviviscit autem obliga-
tionem primævam imperantium, in
primis doctrinæ Christianæ & Aposto-
licæ seculis, ad sustentandos & hono-
randos ministros Ecclesiæ, ex regulis
humanitatis & gratitudinis: Neque

*Obligatio
Principum
ad susten-
tationem
dignam
Ministro-
rum Eccle-
siæ.*

T s

huic

huic sententiz obstare, quod Christus per viros nequaquam in dignitate constitutos & pauperes prima fundamenta jecerit doctrinz Christianz, cum hoc institutum nequaquam tollat præcepta gratitudinis, sed saltem admoneat ministros Ecclesiz, ut liberalitate & honore oblato non avide & ambiciose, sed modeste uti debeant. Quam doctrinam illustravi ex variis ipsius Senecz, quamvis ethnici, locis ex ejus libris de beneficiis. Similem gratitudinis reviviscentiam etiam locum sibi vindicasse tempore reformationis. His præmissis transitum feci ad partem alteram thesios de variis damnis ex neglectu illius obligationis in Remp. redundantibus, potissimum vero monstrando damna præcipua, quæ in Ecclesiis Protestantium ex sustentatione ministrorum Ecclesiz parcius saltem suppeditata, & honore negligentius exhibito reipsa orta fuerint, videlicet 1. Neglectum studii Theologici intuitu Nobilium, & ingeniorum excitatorum, 2. Nimiam affluentiam pauperum, ignobilium & servilis ingenii hominum, qui laborare nolunt, ad studium Theologicum. 3. Auctos inde esse necessario in Rep. & Ecclesia malos mores, rixas, turbas, imo ipsum atheismum, 4. Adhuc plura damna.

Damna va-
ria ex ne-
glectu il-
lius obli-
gationis
orta.

damna, v. g. augmenta hostium, & o-
 forum ministerii; diminutionem be-
 nevolentiz in fautoribus doctorum ve-
 ritatis, per injurias Theologorum,
 turbulentorum; stipendiorum Acade-
 micorum abusum; deficientiam mili-
 tum & impulsum principum, ut ipsos
 opifices & agricolas ad militiam cogant
 &c. Et quamvis a non paucis oppo-
 natur, damna hæcenus enumerata vel
 ideo non timenda esse, quod vilitas
 salariorum suppleri possit per acciden-
 tia ministrorum Ecclesiz v. g. nummum
 confessionarium, honoraria pro ba-
 ptismate, deductione funeris, concio-
 ne funebri, item pro proclamatione &
 copulatione; experientiam tamen te-
 stari, accidentalia ejusmodi damna,
 memorata non solum non impedire,
 sed potius exinde inter ipsos Ecclesiz
 ministros oriri dissidia, invidiam, rixas,
 item intuitu auditorum scandala & re-
 sistentiam erga Principem, si hic ob-
 nimium accidentalium abusum eadem
 tollere velit. Ergo facile judicari posse,
 quanti fructus sint expectandi, si Prin-
 cipes Evangelici serio de augendis pro
 dignitate salariis ministrorum Ecclesiz
 cogitarent, scilicet, cessationem omni-
 um damnorum hæcenus recensitorum:
 & simul patere insignem differentiam
 inter

Hæc non
 impedi
 per acci-
 dentia sa-
 cerdotum.

Fructus
 auctorum
 salariorum.

Responso
ad novam
objectionem
osorum
ministerii.

inter osos & defensores status Ecclesiastici, nrvos Clericorum memorantes; cum illi causam eorum primariam impotent ipsi Clero, hi vero Politicis non satis de Cleri sustentatione & honore sollicitis, adeoque simul moneant, in emendatione horum nrvorum non a statu Ecclesiastico, sed a Politico & œconomico incipiendum esse. Respondi etiam ad objectionem osorum ministerii: Experientiam pariter testari, tam apud Gentiles & Judæos, quam apud Christianos, quoties Clero de divitiis & honore prospectum fuerit, toties Clerum istis bonis abusum esse, & populum in superstitionem crassam & atheismum practicum seduxisse, imo ipsos Rectores civitatum contempnissse & tantum non pedibus conculcasse, unde proverbium ortum: *Pietas peperit Ecclesia divitias, sed filia devoravit matrem.* Ergo melius esse, omittere curam augendorum salariorum ministerii, & relinquere emendationem omnium nrvorum soli divinæ providentiæ. Docui igitur, non confundendam esse abundantiam opum & profusionem honorum cum horum sufficientia: Nequaquam enim metuendum esse, in territoriis Statuum Evangelicorum rem ad ejusmodi excessus perventuram esse, ut

ministri Ecclesie nimis opibus & honoribus abuti possint, ut apud Paganos & in Papatu. Neque divitias & honores Clero potentiam dedisse, damnis modo memoratis affiendi Rempublicam, sed quod Regentes in Republica non debite vigilaverint, ut sibi solis reservarent imperium, & quod, ad stabiliendam ope Cleri tyrannidem, usum istum arcanorum pseudopoliticorum sacerdotibus indulserint, & non intellexerint, hoc pacto Clerum ipsos subacturum, & ex capitibus brachia secularia effecturum esse. Quod si quis replicet, ad minimum aucta salaria occasionem suppeditare Clero, talia iterum tentandi, facile responderi posse, nihil tam pium & sanctum, imo prudens esse, unde non sumant occasionem peccandi homines malitiosi; deinde, si princeps operam det, ut Jcti principia Juris naturalis & genuinæ Politicæ doceant, & arcana Cleri ex Historia eruant, tum ista arcana defitura esse arcana, sed vulgata futura esse, ut & opifices & scemina illa palpent. Denique demonstrata hæctenus thesi proposita, pauca adjeci de mediis, quibus promoveri possint salariorum ministerii augmenta, ostendendo, ea non adeo esse difficilia, si modo ipsi

mini.

Medio de
mediis
difficilibus
augendi sa-
laria Cleri.

49. *Explicatio ipsa.*

*Resolutio l. 6. C. de Episc.
& Cler.*

Verba textus, cujus resolutionem mihi Excell. Dn. Decanus injunxit, sunt sequentia:

Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos atque Exorcistas, & Lectores, Ostiarios, (Acolythos) etiam personalium munerum expertes esse præcipimus.

Mens

ministri Ecclesiz ea non impedirent, irritando eos, a quorum consiliis talia media dependent, variis doctrinis ad reliquias Papatus Politici pertinentibus, & tamen in locis communibus Theologorum nostrorum, præcipue in capitibus de magistratu politico, aut ministerio Ecclesiastico adhuc acerrime defensis, v. g. contra bonorum Ecclesiz secularisationem, & de præcedentia status Ecclesiastici præ magistratu Politico. Monstravi etiam sinceritatem & utilitatem horum monitorum. Denique subjunxi monitum de medio collectandi apto, & facili ad augenda salarialia Ministrorum Ecclesiz, si v. g. ex singulis hereditatibus, sive ab intestato sive testamentariis saltem per vicennium detrahatur portio vel vicefima, vel minor vicefima. &c.

Mens hujus textus generaliter huc
redit, quod Clerici ab omnibus mune-
ribus personalibus immunes esse debe-
ant, & ut hoc plenius cognoscatur,
designant Imperatores (1) quid nomi-
ne Clericorum intelligant (2) quale
Privilegium illis indulerint. Erant
scilicet Clerici in duplici gradu: Qui-
dam in majoribus Ordinibus constituti,
quidam in minoribus. Majoribus or-
dibus præter Episcopum etiam Pres-
byteri & Diaconi accensebantur, qui
sacris primario præerant, & in sacerdo-
tio constituti dicebantur: Cæteri, ut
Subdiaconi, Lectores, Ostiarii, Exor-
cistæ & Acolythi sub minoribus erant
ordinibus, quia diversum plane mini-
sterium in ecclesia exhibebant, sacra
ipsa primario non peragentes, videli-
cet in sacerdotio non erant constituti,
generali tamen nomine Clericorum ve-
niebant. Cæterum de diversis eorum
officiis & ministeriis multa congerere
possem, nisi hoc ipsum ab ipsa decisio-
ne hujus legis me nimium avocaret.
Proinde ut ad ipsam textus decisionem
propius accedam, constat ex jure Ro-
mano, quod munera Reipubl. quæ
cives singuli de necessitate subire de-
bent, primario sint vel realia vel per-
sonalia. Illa in eo consistunt, ut quis
patri-

patrimonio suo reipubl. inserviat, hæc vero, ut non tam bonis suis, quam opera laboribus corporis vel animi, aliaque vigilantia publico præsit, negotia publica gerat, & quæ ad publicam utilitatem faciunt, peculiari opera prospiciat, de qua distinctione plenius in tit. ff. de muneribus & honor. agitur. Jam quidem ratio rerum publicarum non aliter fert, quam ut singuli, qui sunt in republ. ad ejusmodi onera publica subeunda cogi queant, cum non aliter corpus illud civile subsistere possit, nisi singuli necessitatibus ejus succurrant, ex quo etiam Imperans in quavis republ. negotia reipubl. inter cives dispartendi & onera publica illis injungendi jus habet; Interim tamen ex variis causis contingere potest, ut quidam ex subditis ab hisce oneribus publicis ab imperante, qui reipubl. præest, eximantur, qualia exempla in jure passim occurrunt. In præsentiarum occurrit exemplum de Clericis, quos jam antea Constantinus in *L. 2. C. Theod. de Episc. Eccl. & Cler.* ab omnibus omnino muneribus exemerat, Constantius etiam in *L. 9. C. Theod. ead.* hoc privilegium confirmaverat, postea de novo Valens, Gratianus, & Valentinianus, Augusti idem repetierant. Primario autem

tem

sem hic a muneribus personalibus liberantur, id quod quidem non demum in republica Christiana obrinuit, sed apud antiquas etiam gentes in more positum fuisse videtur. Ut ex innumeris exemplis pauca tantum afferam, refert Dionysius Halicarnasseus *lib. 2. Antiquit. Rom.* Romulum statim a primordio civitatis hoc privilegium sacerdotibus indulgisse. Ita nimirum ille: *His autem, (intellige sacerdotibus,) non ad certum aliquod tempus, sed quamdiu viverent hos honores concessit, eosque militia, ob etatem, & negotiorum urbanorum, ob legem, immunes fecit.* Similia de moribus antiquorum Gallorum recenset Cæsar, *lib. 6. de bello Gallico c. 14.* his verbis: *Druides a bello abesse consueverant, neque tributa, onera cum reliquis pendunt, militiam vacationem omniumque rerum habent immunitatem.* Apud Persas idem juris fuisse, docet nos edictum Artaxerxis Regis Persarum, quod in sacris literis *libr. 1. Esdra c. 7.* asservatum habemus. Vestigium hujus privilegii sub Republ. Ethnicismo adhuc dedita occurrit in *L. 32. §. 4. ff. de recept. qui arbitr.* ubi Paulus hanc rationem suppeditat, *quod sacerdotes Dei sacris vacare oporteat.* Semp̄r enim apud omnes Gentes sacerdotes in tanta estimatione & honore

nore fuerunt, ut omnibus immunitatibus & singularibus prerogativis eos dignos censuerint. Sed ne exemplis tantum judicare videar, penitus in rationes inquirendum, quæ legistatores moverint, ut a muneribus personalibus clericos liberarent. Neque enim dubiis destituta videtur hæc decisio, si in examen revocatur: Constat enim (1) quod Clerici æque sint subditi ac Laici, & subjecti Imperantis potestati, ut proinde idem jus in eos exercere possit quod in alios, neque adeo per se & ratione suæ personæ prerogativam habere videantur. Et quamvis (2) Princeps in Republ. possit quibusdam immunitates concedere, tamen plerumque rationes politicæ id dissuadent, cum tales concessiones soleant alere discordias, invidiamque inter cives, ut qui inter se æquales sunt, etiam æqualia ferant onera, quo intuitu in LL. XII. Tabb. cautum fuisse videtur: *Privilegia ne irrogato.* (3) Et ratio concedendi privilegia singularia in Clericis cessare videtur, cum enim paria habeant maxime hodie cum civilibus administris in Repub. commoda, cur non onera quoque cum his eadem ferre debeant, æque enim percipiunt salarium publicum, ut cæteri ministri.

Verum

Verum hisce non obstantibus æquissimam decisionem Augustorum esse nunc quidem probabo, ubi tamen rationes spurias & inadæquatas a veris & solidis separandas censeo. Ad illas refero argumentum Hispani J.Cti Gonzalezii *ad c. 4. n. 9. X. de immun. eccl.* Ubi ita ab exemplis gentium argumentum ducit: *Si Gentiles reges & Principes talem immunitatem sacerdotibus suis concesserunt, quanto magis Christiani principes hoc facere debent.* Ut ut enim exempla Gentilium quodammodo illustrare soleant, non tamen probant, & necessitatem legislatoribus in republ. præscribunt, licet quodammodo moveant. Ejusdem farinae & hæc Pontificiorum est ratio, quod hæc immunitas clericorum sit juris divini, id quod disertis verbis *in c. per de censib. in 6.* asseritur, & variis aliis conciliis stabilitur, præsertim vero in Concilio Trident. *sess. 25. de reformat. c. 20.*, ubi diserte habetur, *ecclesia, & ecclesiasticarum personarum immunitatem Dei ordinatione & canonicis sanctionibus constitutam esse*, nam tales assertiones fundamentis Hierarchiæ ab omni potestate politica liberæ, profisciscuntur, qualis philosophia tamen tempore Augustorum, qui autores nostræ legis sunt, non obinebat, sed Clerici suam

U₂

immu-

immunitatem beneficio imperatorum acceptam ferebant. Ergo potius videamus, quibus rationibus inducti Imperatores immunitatem concesserint. Scilicet expediti juris est, imperantem immunitatem quibusdam concedere posse, si causæ gravissimæ id suadeant. Inter has primo loco nominari merentur merita personarum singularia, quibus aliis antecellunt, ut proinde in republ. meliori fortuna dignæ æstimari debeant: Deinde quoque huc pertinet, si natura officii, quod quis gerit, non permittat, ut quis munera personalia reipubl. subire commode queat. Atque hæc duo fundamenta in primis in ministris verbi divini deprehenduntur. Merita eorum singularia nemo, nisi ingratiſſimus in dubium vocabit, cum non curam pro re familiari vel alia terrestri, sed pro singulorum animabus gerant, ad æterna singulos ducant, a vitiis paternis monitis abstrahant, & viam vitæ salutisque omnibus, imo ipsis imperantibus inculcent, quo intuitu Imperatores & Reges Antiquissimi eos tanquam patres foverunt, & passim sunt, ut filii ab iis nominarentur. Neque alterum fundamentum hic deficit, quod Constantinus M. in *L. 2. C. Theod. de Episc. eccl. & cler.* ipse agnoscit ajens:

ajens : ne , quando munera subire necessum haberent , a divinis obsequiis avocarentur ; Est enim ministerium sacrum ita comparatum , ut totum hominem , ut loquuntur , requirat , & si muneribus gravarentur , tot laboribus , quos suscipere necesse habent , non amplius digne superesse possent , id quod magis noxium , quam utile reipubl. futurum esse , quilibet fatebitur. Ponamus ministros verbi divini , tutelas , excubias , arariorum & aliorum operum publicorum praefecturas sustinere debere , nonne cura animarum postponeretur , vel saltem remissius perageretur ut quidem illa majori cum solertia nunc expediri potest , ubi legibus immunitas a muneribus personalibus illis indulta est. Et hoc intuitu disertis verbis Justinianus in *L. 52. §. 1. C. de Episc. & Cler.* immunitatem tantum restrinxit ad eos clericos , qui omni solertia divinis operam dant. Eos tamen , inquit , Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus , qui apud sacrosanctas Ecclesias vel monasteria permanent , non divagantes , neque circa divina ministeria desides , cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus , ut aliis omnibus derelictis , Dei omnipotentis ministeriis inhaereant quod quoque deinceps in *Nov. 123. c. 6.* repetit , &

horum rationem etiam Gentiles JCtū agnovere, uti supra ex L. 32. §. 4. de recept. qui arbitr. vidimus. Atque contra hæc fundamenta nequicquam faciunt dubia superius mota, cum primum & secundum dubium tantum ostendat, quod ipso jure quidem subjecti sint oneribus reipubl., sed inde non evincitur, quod Imperans eosdem ex adductis rationibus non possit ab iis eximere. Tertia denique dubitatio satis jejuna est, non enim intuitu commodorum hoc privilegium eis indulgetur, sed aliis ex causis. Et hæc ratio ne quidem evincit, eos oneribus patrimonialibus esse subjiciendos, multo minus ergo illa eos ad subeunda onera personalia adstringet. Prius facile probatur exinde, quod hac ratione nemini immunitas a realibus oneribus concedi deberet, quia fere nemo est in republ. qui non aliqua commoda a republ. habet. Iniqui sunt censores in clericos, qui eis commoda, quæ a Republ. habent, invident, & non simul considerant, qualia commoda a republ. a ministris verbi divini habeat, si suo officio bene fungantur. Sicubi vero in casu necessitatis omnia privilegia & immunitates suspenduntur, quia alioquin utilitati reipubl. essent noxia, ita pari

pari ratione hæc immunitas a muneribus personalibus clericis concessa in casu extremæ necessitatis cessare debet, quod ipsum etiam agnovit jus Canonicum. Ita enim Gregorius in c. 2. X. de immunit. eccl. *Quia vero comperimus, multos se a murorum vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, ut nullum nec per nostrum vel ecclesia nomen aut quolibet alio modo defendi a vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, quatenus cunctis vigilantibus, melius auxiliante Domino, civitatis valeat custodia procurari.* Unde etiam Canonistæ ad hunc textum unanimiter docent, quod etiam in casu necessitatis Clerici teneantur ad viarum, fontium, & pontium refectionem & similia onera personalia, quæ omnia cum in singulari æquitate fundata sint, merito in Foris Protestantium quoque debent obrinere.

Ita est, uti dixisti, Nobilissime ^{44. Appro-} Dn. Candidate, & dignitas officii, ^{batio di-} quod gerunt ministri Ecclesiæ, & ^{etorum &} reverentia ab Auditoribus divino ^{extensio} numini debita, & laborum gravitas ^{legis ad} ac varietas, quos pro cura anima- ^{professo-} rum sustinent: satis firmant exce- ^{res Aca-} ptionem a regula politica, quæ sua- ^{demicos,}

det, non facile a principe prudente indulgendam esse immunitatem a communibus oneribus, adeoque simul docent, constitutionem illam Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani, quam hactenus exposuisti, non esse iniquitatis aut carentiæ politicæ prudentiæ accusandum. Quod si vero quis ulterius consideret indigentiam ministrorum Ecclesiæ nostrorum, & quam sæpe in secularisatione bonorum Ecclesiasticorum a Politicis erratum fuerit, is facile judicabit, tantum abesse, ut immunitas illa ministris Ecclesiæ nostris a quoquam sit invidenda, ut potius, si lex illa nondum esset lata, quilibet, qui saltem exiguum humanitatis sensum habet, pro ejus publicatione omnibus viribus laborare deberet. Ut taceam nostrum commune interesse, qui Professores dicimur in Academiis. Nostra enim immunitas, nisi me omnia fallunt, non aliam propiorem originem habet, quam, quod in prima Uni-

ver-

verfitatum institutione omnes Professores numero Clericorum adscripti & ex classe Laicorum fuerint exempti, ut adeo, si ministris Ecclesiarum Protestantium non deberetur immunitas, valde etiam vacillarent privilegia nostra.

His ita more majorum observatis, non detinebo amplius desideria ^{45. Pro-} vestra Nobilissimi Dn. Candidati, ^{clamatio} quin potius in nomine divino & ex ^{nonorum} autoritate qua polleo Imperatoria ^{Licentia-} & Regia ego Chr. Thomasius, J. ^{colonia} U. D. promotus, & ad hunc actum promotor legitime constitutus

Te Dn. CHRIST. FRIDER. PLATNER,
Reip Goslar, Syndicum, absentem tanquam præsentem:

Te Dn. &c. &c.

Vos omnes, inquam & singulos J. U. Licentiatos proclamo, vobisque jura, Licentiatis utriusque juris in omnibus Germaniæ Academiis competentia, potestatemque gradum Doctoris assumendi solenniter confero.

SECTIO VII.

XLIV. *Transitus ad promotionem Doctoralem. Postulata prius decisio casus ex Valerio Maximo lib. 7. c. 3. exemplo 2. externo.* XLVII. *Decisio ipsa.* XLIIIX. *Judicium de ea Promotoris.* a)

XLIX. *Præstatio juramenti.* L. *Votum promotoris.* LI. *Creatio Doctorum.* b)

a) *Locus Augustini, quod non omnibus contradicentibus sit respondendum.*

b) *Creationis homonymia & usus vocis præsens.*

*qđ. Trans-
itus ad
promotio-
nem Do-
ctoralem.
Postulata
prius deci-
sio casus
ex Valerio
Maximo
lib. 7. c. 3.
exemplo
2. externo.*

CUM vero statim adspiretis ad summos in utroque jure honores, eumque in finem potissimum solennis hæc panegyris sit instituta, nec hac in parte morabor vestra desideria. Necessè tamen erit, ut antequam id fiat, novo quodam eruditionis specimine Vosmet ipsos splendido huic Auditorio commendetis. Cum autem Jcti officium præcipue consistat in propositorum veletiam in ipsis rerum negotiis ex improvise emergentium dubiorum prompta atque expe-

expedita resolutione , & prudenti
responsione ad consultationes quas-
vis, ad Te me converto, Nobilis-
sime *Dn. Licenciato Pagendam* , ti-
bique casum illum jucundum pari-
ter & difficilem propono , cujus
mentionem facit Valerius Maxi-
mus. Mulier quædam a duobus
hospitibus depositum acceperat, ea
conditione, ut illud simul utrisque
redderet. Horum alter, interjecto
tempore, tanquam mortuo socio,
squalore oblitus, depositum repe-
tiit, ac sic decepta muliere credula
illud abstulit. Supervenit deinde
alter, & depositum petere cœpit.
Hærebat misera in maxima pariter
& pecuniæ & defensionis penuria,
jamque de laqueo & suspendio co-
gitabat; Demosthenes, famigera-
tissimus ille in Græcia Orator, &
causarum Patronus, cum in advo-
cationem veniret, nihil aliud pro
ejus defensione protulit, quam,
quod mulier parata sit depositi se
fide solvere, sed, inquit, nisi tu a-
ctor socium adduxeris, id facere
non

non potest. Quoniam, ut ipse vociferaris, hæc dicta est lex, ne depositum alteri sine altero restituatur. Jam finge coram tribunali cui, Tu Nobilissime Dn. Licentiate judex esses præfectus, istam causam hodie agi, & sententiam pronuncia in hac controversia, utrum reum velis absolvere, an condemnare, an prius interlocutoria opus esse arbitreris.

47. *Decisio*
ista.

Resolutio quæstionis.

Proposita mihi est quæstio ad resolvendum, desumpta ex casu quodam, eleganti & admodum curioso, quem sub his circumstantiis refert Valerius Maximus *lib. 7. c. 3.* Scilicet quædam mulier a duobus hospitibus pecuniam depositam acceperat, ea lege, atque conditione, ut non redderet, nisi ipsis utrisque. Horum alter interjecto medio tempore, tanquam mortuo socio, squalore obfitus, & in luctu constitutus, sine iudice, sine satisfactione omnem pecuniam a muliere abstulerat, sed cum alter postea supervenisset, & pecuniam ibidem repeteret a depositaria muliere, resque ad magistratum esset delata, disputatum fuit, an actio depo-

reponentis fundata esset, ita ut mulier depositaria ad solvendam pecuniæ depositæ quantitatem condemnari queat? Quæ hinc inde inter partes litigantes adducta fuerint, Valerius Maximus loco allegato non refert, sed Jurisconsultus facile divinare potest, quæ hinc inde fuerint agitata. Scilicet Rea quidem opponebat (1) se bona fide in restitutione egisse, & ita absque dolo malo quantitatem integram socio ejus restituisse. Jam autem (2) expediti juris esse, in deposito duntaxat præstandum esse dolum & latam culpam, quorum neutrum ipsi imputari posset, quia dolo careret, nec culpa quædam ipsi imputari posset, cum depositario mortem socii alleganti, & luctum propter mortem ejus simulanti, tuto fidem habere potuisset, atque adeo (3) actorem potius adversus socium, qui decepti experiri debere, non suum periculum facere. (4) Et licet vel maxime lex hæc deposito adjecta fuisset, ne aliter quam utrisque redderet, tamen, si alter revera mortuus, omnino se obligatam fuisse, ut superstiti solo redderet, alioquin se in dolo fuisse, si sub hoc prætextu restitutionem superstiti denegasset, quod non nisi utrisque simul reddere deberet. E contrario actor pro se

se allegabat, (1) legem expresse dictam fuisse contractui, depositi, ut non nisi ambo totam pecuniam repererent, hanc conditionem debuisse specificè impleri, & a Depositaria observari, quam legem, cum non observasset, parum a dolo vel saltim a lata culpa eandem abesse, cum sicuti error circa jus communiter latae culpae annumerari solet, ita quoque talis error circa legem contractui adjectam merito ad culpam latam referri debeat. (2) Allegabat, quod rea nimis credula fuisset, quippe quae statim socio nuncium de morte socii afferenti fidem habuisset, cum potius non statim credere, sed probationes aliumve certiozem nuncium, cui, an id fingeret, nihil causae esset, expectare debuisset, ex quo concludi posset, talem crudelitatem culpam quandam latissimam continere, uti patet *ex l. 1. §. 2. ff. de eo per quem facta est.* quod quidem eo magis dicendum erit in tali casu, ubi major curiositas in eo, qui alteri fidem habet, requiritur, quae si non fuerit adhibita, ubi adhiberi debebat, credulus magnae culpae reus est *l. 3. §. 9. ff. de in rem. vers.* Jam autem in praesenti casu, ubi agitur de praesudicio tertii, & implenda fide contractus, omnino mulier curiosior esse de-

debuisset, quæ tamen simpliciter ejus simulationi fidem habuit, & nimis temere & imprudenter integram pecuniæ summam solvit. Accedebat & hoc argumentum (3) pro petitione actoris, quod depositaria in dubio potius pecuniam in æde deponere, aut satisfactione a socio præstita reddere, vel denique jussu Magistratum prius expectare debuisset, quorum neutrum tamen factum esset. Et quidem hoc ipsum leges Romanæ quoque agnoscunt, dum *J. C. in l. 1. §. 36. ff. de uno ex pluribus heredibus rem individuam repetente* ita decernit: *Si res sunt, quæ dividi non possunt, omnes debebit tradere, satisfactione idonea a petitore eidem præstanda, in hoc quod supra ejus partem est: satisfactione autem non interveniente, rem in ædem deponi, & omni actione depositarium liberari, quæ decisio ad præsentem casum satis commode applicari posse videtur. Sicuti enim res individua non aliter quam omnibus heredibus simul, vel uni etiam sub cautione est restituenda; Ita quoque in præsentem casum ex vi pacti depositaria vel utrisque simul, vel uni sub cautione rem restituere debuisset; Quod si itaque Depositaria ex Legibus ad cautionem recipiendam obstricta fuerit, rursus culpæ latissimæ*

rea

rea esse videtur, nec ignorantiam juris allegare potest, quippe quæ mulieribus ordinarie non prodest, maxime ubi de de tertii præjudicio agitur. Ulterius (4) allegabatur, mulieri bonam fidem prodesse non posse, cum de hac quidem in præsentiarum nulla quæstio principaliter moveatur, sed de facto ipsiusmet mulieris, priusquam pecunia deposita est, quæ alii & aliter quam deponenti heredive ejus restituendæ non magis posset liberari, quam si debitor alteri, quam creditori suo solverit. Atque hæc quidem erant fundamenta Actoris, ad quæ eludenda Demosthenes Patronus mulieris novo argumento, & satis quidem arguto contra actorem usus est, inquit: *Ecco parata est rea, depositi fidem solvere, sed nisi socium adduxeris, id facere non potest, quoniam ut ipse vociferaris, hac dicta Lex est, ne pecunia alteri sine altero numeretur.* Atque ita quidem pronunciatum esse ait Petrus Ærodius in pandectis rerum iudicatarum, socium non recte, atque ex lege agere, etsi Valerius Maximus de sententia diserte nihil memoret: Non improbabilis tamen est conjectura Ærodii. Cæterum utrum iudices in pronunciatum magis ad Demosthenis argutam rationationem, an vero potius ad

ad alia fundamenta juris respexerint, non facile determinaverim, interim tamen decisionem judicialem omnino juri convenientem fuisse arbitrator. Principalis quaestio huc redire videtur, an depositaria non aliter uni ex sociis solvere debuerit, quam interveniente cautione? Id quod quidem actor potissimum urgit, sed necessitatem non satis demonstravit. Pertinent cautiones ad regulas prudentiae & securitatis, adeoque regulariter in negotiis extrajudicialibus non sunt necessariae, sed arbitrariae. Hoc quidem negari nequit, mulierem prudentius egisse, si sibi de cautione prospexisset, at de eo nunc quidem non quaeritur, sed potius de necessitate praevisa, an leges eam ad hoc ipsum adstrinxerint. Si vel maxime ex jure Romano haec quaestio esset decidenda, tamen ne sic quidem lex adducta hic applicari posset. Nam tunc demum cautio requiritur a Legibus, quando certum est, adhuc alios superesse coheredes, qui itidem de deposito agere possunt, quia sic depositario ab aliis lis est metuenda, qua circumstantia hic cessat, ubi depositaria juste & b. f. existimavit, alterum ex sociis deponentibus mortuum esse, atque ita superstiti soli solvendam esse pecuniam.

X

(2) la

(2) In Prædicta lege non de necessitate absoluta cautio requiritur, sed illud tantum asseritur, quod depositarius invitus, ut uni ex pluribus heredibus integrum depositum absque cautione præstita solvat, cogi nequeat, sed quod possit pro sua securitate cautionem exigere, ne forsitan ab alio coherede postea desuper litem metuere necessum habeat. Et denique (3) cautio unice in legibus depositario in sui favorem commendatur, non in gratiam tertii, & consequenter socius hic opponere nequit in sui commodum feminam contra jus egisse, quod cautionem non exegerit. Aut enim jus agendi contra feminam salvum habet aut non. Posteriori casu, frustra defectus cautionis allegatur, priori vero, sive cautio fuisset exacta sive non, tamen jus suum persequi nihilominus potuisset, & solummodo cautio tunc depositariæ ad hoc profutura fuisset, ut sic regressum contra fidejussores habere potuisset, si ad solvendum depositum condemnata fuisset. Ergo ex aliis circumstantiis nunc videndum, an actio socio adversus depositariam supersit. Scilicet non ulterius obligatur de jure depositarius, quam ad dolum & culpam latam præstandam. Sed neutrum feminæ hic impu-

imputari potest, non dolus, quia bona fide solvit, cum juste credidit, alterum ex deponentibus mortuum esse, non culpa lata, quia hæc tam enormem desidiam denotat, qualis vix in eos cadere solet, qui communi sensu fruuntur. Ast si vel maxime quædam culpa depositariæ imputari posset, illa tamen ad hunc gradum summum referri nequit, quippe cum fœmina per ejusmodi dolum decepta fuerit, quo etiam prudentiores in errorem deducere potuissent. Neque enim illa, quæ actor pro suo jure allegavit, culpam aliquam latam arguunt. Non primum fundamentum, quia in factò non in jure erravit femina, seu erravit in eo, quod putaverit, alterum ex deponentibus jam defunctum fuisse. Non secundum, quia credulitas aliquam quidem culpam arguit, sed non talem, qualis hic desideratur. Etiam Cicero *lib. 10. epist. 23.* annotavit *credulitatem magis errorem esse, quam culpam, cum in optimi cujusque mentem facile irrepere soleat, præsertim, si ejusmodi circumstantias supponimus, quales hic concurrunt, ubi socius vestibus lugubribus indutus mortem socii referebat, cui eo magis fides haberi poterat, quo magis externi luctus signa edebat. Multo minus tertium.*

X 2

fun.

fundamentum culpam latam arguit, si-
quidem hujus contrarium jam antea
ostensum est. Et denique ad quartum
argumentum ab aëtoze allegatum idem
fere respondendum, quod jam sæpius
dictum est. Licet enim forsan non eo,
quo debebat modo solverit, tamen sem-
per huc redit quæstio, an eo ipso dolo
& lata culpa peccaverit, quod ob sæpe
adductas circumstantias dici nequit.
Ex quibus omnibus denique concludo,
mulierem pure ab aëtoze absolvendam
esse.

49. Judi-
cium de ea
Promoco-
rio.

Ego quidem Nobilissime Dn.
Licentiate facile tibi consentio, & si
ex meo voto formanda esset sen-
tentia, non aliter pronunciarem.
Cæterum an idem videatur toti
huic illustri & splendido auditorio,
nec tibi nec mihi promittere valeo.
Præterquam enim, quod rarissimæ
sint sententiæ judicum, quæ omni-
bus placeant, insuper casus propo-
situs tales circumstantias habet im-
mixtas, quæ facile alios ad dissen-
tiendum movere possint. Quid si
enim alius sententiam tuam accuset,
eam nimis sapere jurisprudentiam
cadaverosam, cum ea verbis pacti
nimis

nimis inhæreat, omiffis regulis æquitatis : quid fi dicat, iniquum esse, ut socius forte innoxius re sua privetur ob dolum socii, & simplicitatem depositariæ ; quid fi actor urgeat, quod velit cautionem præstare, de indemnitate, si alter socius iterum rediturus sit, quid fi urgeat, saltem dimidium depositi esse restituendum actori, præprimis cum secundum Valerium Maximum res divisionem recipiat, utpote qui casum format de depositione pecuniæ. Non eo animo ista profero, ac si te refutare, aut a deciso tuo vellem dissentire, sed quia in seculo vivimus, ubi æquitas illa cerebrina, quam in oratione spectrum jurisprudentiæ diximus, multos ita occupavit, ut etiam solidissimas & apertissimas juris assertiones nec palpent nec videant. Ostendere saltem volui, quid alii forte dicturi sint. Et cum ex ipsa resolutione tua dubiolis ejusmodi facile possit satisfieri, non detinebo etiam auditorium in eorum refutatione, Sæ-

pe enim in ejusmodi contradictionibus ex æquitate cerebrina profectis locum habet illud, quod Tacitus a) de contumeliis dicit: *Spretus vile-*

Locus Augustini, quod non omnibus contradicentibus sit respondendum.

a) Quodsi forte Tacitus tanquam Ethnicus tibi displiceat, quodsi tu Lector forte totus Augustinianus sis, & optes, ut potius ex sanctissimi Augustini Civitate Dei locus aliquis fuisset adductus; Ecce, ut tester, quantum te amem, etiam hac in parte desiderio tuo satisfaciam. Sic enim Augustinus *lib. 2. de C. D. cap. 1. circa finem. Quis disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respondentibus semper existimemus. Nam, qui vel non possunt intelligere, quod dicitur, vel tam duri sunt, adversitate mentis, ut, etiamsi intellexerint, non obediant, respondent, ut scriptum est, & loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani sunt. Quorum dicta contraria, si toties velimus refellere, quoties obnixa fronte statuerunt non curare, quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant, quam sit ærumnosum & infructuosum vides. Jam igitur poteris iterum caput tegere, benevole Lector Augustiniane. Nam textus est prælectus. Interim cogita, an Augustinus hic meum aut tuum, & nobis*

vilescunt, si irascaris agnita videntur. Sic & de istis contradictionibus cogitandum. Si sileas, vilescunt, si respondeas, videntur esse alicujus momenti.

Ergo mittamus ista, & ad rem ^{49. Pra-} majoris momenti nos converta-^{statio ju-} mus. Tale omnino est ipsum, ^{namenti.} quod jam tractatur negotium, dum Vos Nobilissimi Dni. Licentiati ad Doctoris in utroque jure gradum adspiratis. Neque enim solus Titulus hic vobis tribuitur, sed infimul justitiæ confertur sacerdotium, ac propterea omni studio Doctoribus eo laborandum est, ut quæ ad honorem DEI & promovendam justitiæ publicæque rei salutem spectant, promte & ad conscientiæ ductum conferant. Atque hoc, ut

X 4

eo

nobis similibus genium vel ingenium descriperit. Sed absque præjudicio autoritatis cogita, & si forte usum rationis cum sancta Theresia jam abjeceris, ante omnia ora Deum, ut hanc stultitiam tibi ignoscat, & quantocius usum rationis rectæ tibi reddat.

eo certius faciatis solenni jurejurando ad hoc eritis adstringendi. Accede igitur Amplissime & Consultissime Secretarie Academiæ, atque Licentiatis verba solennia, in quæ jurandum sit clara voce prælege & ab illis juramentum suscipe.

(Hoc præstito continuavit Promotor.)

*50. Votum
promoto-
ric.*

Ita vos DEUS adjuvet, atque gratia sua sempiterna vobis assistat, ut semper memores sitis eorum, quæ in præsentia tot testium jurato promisistis. Etenim per hoc juramentum separamini a rabularum consortio, & piis pariter atque ingenuis justitiæ sacerdotibus adscribimini. Quare vobis maxime cavendum erit, ne venalem aut linguam aut calamum habeatis, sed omnia ita peragatis, ut DEO in judicio quondam extremo rationem gestorum reddere valeatis. Quod vobis omnibus animitus præcor.

*51. Oratio
Doctorem.*

Itaque nihil amplius restat, quam ut votis vestris satisfiat, Nobilis-

bilissimi Dn. Licentiati. Ergo quod
felix faustumque esse jubeat DEUS
ter optimus maximus, ego Chri-
stianus Thomasius J. U. D. & Pro-
fessor publicus, & ad hunc actum
rite constitutus promotor

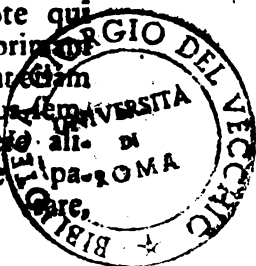
TE Dn. Licent. Joh. Philippum
Odelem,

TE Dn. Licent. Christoph. Fri-
deric. Platnerum &c. &c.

Vos omnes inquam & singulos, ea
qua polleo autoritate Imperiali &
Regia J. U. Doctores creo, *b)* crea-
tosque

b) Aliter creationis voce utuntur **Creationis**
Christiani & sancti patres; aliter Erh- **homony-**
nici & Gentiles. Apud illos creare **mia & usus**
significat aliquid vel plane ex nihilo fa- **vocis pres-**
cere, vel ex rudi indigestaque mole **sens.**
aliquid producere. Hutterus *in com-*
pend. Theol. loc. quart. qu. 1. Sed hunc fi-
gnificatum creationis non poterant in-
mente habere Gentiles, utpote qui
omnes statuebant, materiam primam
fuisse Deo coeternam. Ergo, ut etiam
Lexicon Fabri agnoscit, apud eos *creare*
per creare significabat producere ali-
quid ex aliquo, sive facere.

X 5

tosque pronuncio, & proclamo, ac
ab

rare, sine respectu an materia ad id sit apta, an vero rudis & indigesta moles, vel etiam, ut significet electionem per suffragia ad officia & munera publica. Quem in finem ex Plauto, Cicerone, Sallustio, Livio, Celso solent adduci phrasas: *Creare arumnas alicui: Creare sibi, capiti suo, fraudem: Creare periculum alicui: Creare pecuniam & malis & bonis rebus: Creare Magistratus, Consules, Duces bello gerendo &c.* Jam scire velim, quem significatum in mente habuerint illi, qui primo in promotione Magistrorum vel Doctorum termino creationis usi sunt, & an hodie Promotoribus Christianis & Evangelicis, maxime vero Jctis, vitio verti possit, si creationis termino in promotionibus utantur in sensu Gentilium. Quod primam quæstionem attinet, nullum est dubium, Academiarum & Universitatum, & potissimum promotionum in Magistros & Doctores originem apud Christianos quærendam esse in seculis, ubi crassissimus Papatus, & crassissima regnabat ignorantia etiam apud ipsos docentes, sed tamen perpetuo obrecta affectatæ pietatis & sanctitatis larva, & per eam
occul-

ab omnibus pro Doctoribus Juris
rite

occultata. Vide paulo plenior. *Histor. jur. Natur. cap. 4. juncto cap. 3.* Cum ergo illis primis temporibus non essent discipuli supra magistros, non poterat etiam aliter fieri, quam ut creatio Doctorum & Magistrorum denotaret productionem ex nihilo vel ex rudi indigestaque mole. Atque hic mos diu continuatus fuit, nec dissimularunt eum ipsi promotores. De tali siquidem creatione intelligendum est vulgatum dictum Promotorum in Academiis Italix: *Sumimus pecuniam, & mittimus singulares creaturas in Germaniam.* Post reformationem (ut ad secundam questionem transeam) apud Protestantes equidem jam non disquiram de eo, quid fiat in Academiis utriusque Religionis, sed quid fieri, & quem sensum habere debeat terminus creationis in promotionibus secundum statuta Academica & secundum confessiones fidei Evangelicæ. Non nego, nullam ostendi posse cathedram in Academiis Protestantium, ex qua non creati fuerint Doctores & Magistri quarumcunque facultatum indigni, & quidem non pauci sed plures. At si statuta Academiarum evolvamus,
quæ

rite creatis haberi volo, mando, jubeo, & universa jura & privilegia, quæ Doctoribus juris in aliis Europæ Academiis quibusvis competunt Vobis solenniter & efficacissime confero.

SECTIO IIX.

LII. *Reliqua promotionis solennia. Ascensus in cathedram superiorem. a)*
 a) *Solennitates promotionum quid significant.*

LIII. Li-

quæ solum dignos & eruditos jubent creari Doctores, si confessionem fidei consideremus, quod nullus homo, sed solus Deus ex nihilo aliquid facere & ex rudi indigestaque mole aliquid producere possit, sua sponte sequitur, quod apud Protestantes in promotionibus vox creandi nihil aliud debeat denotare, quam novum ens ex alio ad id sua natura apto producere. Simul vero ex hæcenus dictis constat, nequaquam cum Pharisæis Christianis Patrum lectionem & ab illis impositam vocibus significationem indistincte præferendam esse lectioni Ethnicorum & usurpationi vocum ab his inventarum, etsi a sanctis patribus recedentium.

LIII. *Librorum apertorum traditio.*
 LIV. *Clauduntur libri.* LV. *Impositio pileorum in capita.* LVI. *Et annulorum in digitos.* LVII. *Osculatio.* LIX. *Gratularum actio.*

CUM vero more majorum in-^{52. Reli-}
 stitutum sit, ut certis & so-^{qua pro-}
 lennibus ritibus a) promotio^{motiois}
 Doctorum perficiatur, etiam ad^{solennia:}
 illa jam pergendum erit. Quare^{Ascensus}
 ascendite jam ab inferiore cathe-^{in cathe-}
 dra^{dra su-}
 periore.

a) *Quinque solennitates jam olim in* Solennita-
promotione Doctorum juris adhibitas tes promo-
earumque significatum ex antiquis tionum
Glossatoribus proposuit Guido Panzi- quid signi-
rolus de clar. leg. interpret. lib. 2. c. 1. p. 95. ficent.
(ad quem locum etiam respicio in se-
quentibus, quoties Panziroli mentio-
nem facio:) *primo* aperturam libri, ut
 ostendatur, promotam esse juris
 interpretandi facultatem, *secundo* im-
 positionem Pilei seu Bireti in caput
 promoti, i. e. sacerdotalis capitis tegu-
 menti, ut videlicet istud tanquam sa-
 cerdotes justitiae gereret; *tertio* im-
 positionem annuli aurei digito tanquam
 justi.

dra, quam hætenus occupastis, ad me promotorem in cathedram superiorem, ut ea, quæ hic peragenda restant, absolvantur. Salvete Domini Doctores. Ita primus ego vos compello. Salvete, & ad latus meum consistite. Estis jam in loco superiori constituti, estis hoc modo a fece plebis separati. Sed cavete

justitiæ sponso, vel, ut alii volunt, annuli signatorii, ut responsa signare possit; *quarto* osculum promotore a promotore datum, gratulandi causa ob adeptam dignitatem, vel ut alii volunt, ut pacis, quam Doctores colere debeant, symbolum; *quinto* benedictionem. Cum vero & in his solennitatibus multæ lateant reliquæ Papatus, non vitio vertendum Waldschmidio, quod plane aliam harum solennitatum significationem satyricè quidem sed ingeniosè docuerit, quam excerpti in *denen Mosnatlichen Gedancken 1688. mense Aprilis p. 280. seq.* Cum qua si conferre velis præsentem expositionem, deprehendes eam mediàm esse inter supersticiosam interpretationem veterum Glossatorum, & satyricam Waldschmidi, etsi huic propius accedat.

cavete, ne per plebem saltem intelligatis vulgus ignobile, vulgus egenum, vulgus eruditione carens. Separati etiam estis a fece eruditorum, a fece potentum, a fece divitum. sub Plebis voce omnes volo intellectos, qui virtutis & sapientiae semitam non calcant, sed cupiditatibus suis indulgent, aut vana eruditione superbiunt. Ergo operam dabitis sedulo ac diligenter, ut non solum Doctorum titulo, sed & serio virtutum & verae non simulatae philosophiae studio, qualis nostra Jurisprudencia est, praereliquis emineatis.

Trado vobis libros initio aper- *53. Libro-*
tos, ut recordemini, Jurispruden- *rum aper-*
tiam habere corpus, ut non indul- *torum*
geatis soli ingenio vestro aut aequi- *traditis.*
tati cerebrinae, sed ante omnia
consulatis leges praescriptas, qua-
rum interpretes non solum, sed &
custodes decet esse genuinos Jctos,
ut consulatis etiam alios Doctores.
Oculi enim plus vident, quam o-
culus, & saepe occasionem Jcto
dant illi praepceptores muti verita-
tem

tem & justitiam inveniendi, quod citra eorum consultationem, alias expeditu fuisset difficillimum.

54. *Clau-
duntur
libri.*

Sed claudio rursus libros: Est Jurisprudencia habitus intellectua-
lis, & nihil sapit, qui ex solis sapit
commentariis, & qui solum juris-
prudenciam illam cadaverosam cal-
let, quæ ubique clara legum verba
crepat, ratione seu anima destitu-
ta, quæ allegatione solum Docto-
rum contenta nullo habito respectu
ad id quod Doctores ex regulis
veræ jurisprudentiæ dicere debue-
rant. Cavete ergo, ne credatis,
Papam solum aut Imperatorem le-
ges debere in scrinio pectoris ha-
bere, Jureconsultum saltem in ce-
rebro. Cerebrina ista Jurispru-
dencia est, at vera etiam in pectore
JCTi residet.

55. *Imposi-
tio pileo-
rum in
capita.*

Impono capitibus vestris pileos
Doctorales tanquam libertatis &
ingenuitatis indicium. Libertatis
vero non absolutæ, sed quæ legibus
vivit. Nostis enim, quid jus no-
strum disertis verbis inculcet. *Fa-
cta que ledunt pietatem ac justitiam,*

ac

qua bonis & honestis moribus reputant, ea ne quidem nos posse facere, esse credendum. Liberi debetis esse a vitiiis, ab ignorantia, ab injustitia, omnium maxime vero, si vel ad legum interpretationem vel praxin forensem vos estis applicaturi, a Rabulistica vel Legulejistica.

Porro annulo orno digitos vestros. *56. Et annulorum in digitos.* Non conveniunt Juri cur annuli datio adhibeatur in promotionibus Doctoralibus. Alciatus putavit, id fieri ut Doctores responsa signare possent. Huic objicit Pancirolus; Si hic finis esset, oportere eum esse signatorium. Ipse putat insigniri annulo novos Doctores tanquam justitiæ sponso; Alii interpretantur annulum esse signum nobilitatis, cum, uti nobilitas sagata equitibus competat, ita Doctoribus per leges imperii nobilitas togata sit communicata. Forte etiam ad investituras Sacerdotum & clericorum respexerunt majores nostri rituum Academicorum autores, cum fatente ipso Panciolo & reliqua insignia Doctorum

etorum inde sint desumpta. Quid enim notius in antiquitatibus Ecclesiasticis, quam quod Episcopi, antequam investitura per sceptrum, hodie per gladium, inciperet, antiquissimis temporibus baculo & anulo fuerint investiti. Sed quicquid hujus sit, est haud dubie annulus signum æternitatis. Hanc maxime velim, ut respiciatis Domini Doctores, quotiescunque recordabimini horum rituum, recordabimini vero sæpius. Perit fama rabularum, & qui nomine illustrium Jctorum abutuntur, quam florens etiam sit per breve tempus. Sæpissime evenit, ut ipsimet eam videant interire, & famæ suæ sint superstites. At verorum & justitiam sectantium Jctorum, & qui Papinianum imitati mortem citius subire parati sunt, quam ut turpis facinoris se faciant participes, laus & fama perennis est.

97. *Osculi
datis.*

Tandem do vobis singulis osculum, ut pacis signum, sicut etiam antiqui Jcti id ita interpretati sunt, Scilicet, inquit Pancirolus, ut de-
note-

totetur, pacem inter se colere debere JCtos & concordiam, & a temerariis litibus abstinere. Sed debebant hæc facere JCti æque ut Doctores aliarum facultatum, ut homines omnes. Jam vero Hesiodi tempore proverbium in usu fuit, *figulus figulum odit*, & reliqua, quæ nostis. Sumus & nos JCti homines & humani nihil a nobis alienum esse arbitramur. Interim frequens etiam & seria recordatio officii nostri excitat humanum genus ad emendationem nævorum communium. Ergo quoties alii vos irritabunt, aut quoties cupidines vestræ vos sollicitabunt ad concordiam turbandam, aut ad vindictam, quamvis justam, toties in memoriam revocate osculum hoc solenne, & simul cogitate, nullum remedium promptius esse ad parandam pacem & tranquillitatem, quam patientiam prudentem, & magni esse indicium animi, magnas concoquere posse injurias. Cæterum uti animo sincero & infucato vos sum osculatus, ita hortor vos serio, velitis cavere

ab osculo Judæ & Joabico, nimis hodie frequente, etiam inter eos, qui vel maxime alios ab isto facinore debebant dehortari. Si nihil aliud idoneum foret vobis firmiter imprimendi stultitiam ejus osculi, saltem exitus vobis id persuadebit. Non vidi unquam eum, qui Joabum in insidiis imitatur, non etiam ex insidiis aliorum vel morte Joabica interiisse, aut damna certe maxima sustinuisse.

58. *Oratio.*

Quod superest Nobilissimi Doctores, ego vobis de novis hisce honoribus animitus gratulor, atque ut tota hæc solennitas cedat in divini nominis gloriam, Reipublicæ, literariæ maxime, emolumentum & proprium vestrum commodum animitus exopto.

59. *Oratio.*

Tuum vero jam erit *Domine* *Docteur Bastineller* prolixiore voto & debita gratiarum actione toti huic solennitati felicem imponere colophonem.

DIXI.

ORATIO

ORATIO,

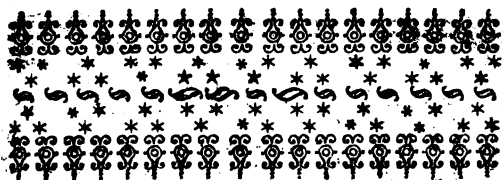
ſeu

Declaratio publica

DE

**SVSCIPIENDO PRO.
RECTORATV ACAD-
MICO**

d. XII, Julii MDCCIX.

SUMMARIA.

I. Dubia contra mores declarandi publice voluntatem suscipiendi Prorektoratus. II. Responso brevis ad illa dubia. III. Propositio. Cur Prorektoratum, quem antea sapius eram deprecatus, tum susceperim. IV. Rationes, cur antea recusaverim, Prima. Irregularis conditio civium Academicorum. V. Secunda. Diversissimus status docentium & regentium. VI. Tertia. Agnitio propria imbecillitatis. VII. Rationes, cur tum susceperim. IIIX. Prima. Mundus exigua regitur prudentia humana. IX. Secunda. Providentia divina cuncta gubernat. X. Allocutio ad studiosam juventutem. XI. Promissio amoris paterni & regiminis benigni. XII. Imploratio assistentia collegarum. XIII. Vota consueta.

1. *Dubia
contra
mores, de-
clarandi
publice
volunta-
tem susci-
piendi
Prorecto-
ratus.*

Postulas a me Pro-
rector Academiæ
Magnifice, Vir
summe Reveren-
de, Amplissime at-
que Excellentissi-
me, de singulis, quæ sustines, of-
ficiis tam Ecclesiasticis quam Aca-
demicis longe meritissime, Domine
Fautor ac Collega honoratissime: a)

a) Scilicet Prorector illo tempore
hanc declarationem a me postu-
lans, erat Theologus hujus Aca-
demix primarius & Abbas D. Joachi-
mus Justus Breithaupt.

Postulas, inquam, a me, ut more
recepto publice in solenni hac pa-
negyri animum meum de susci-
piendo Prorecturatu Academico
declarem. Ac poteram quidem
interrogationi ac petito tuo una
voce, VOLO, respondere. Etsi
enim ritus hic in Academia nostra
& aliis quibusdam b) receptus sit,

b) Sic & in Academia Lipsiensi re-
ceptum est, ut Rector Academiæ,
more consueto ibi electus & pu-
blice proclamatus, statim publice
con-

con-

consensum suum declaret & Re-
ktoratum acceptet. Apud nos
tamen in eo est differentia, quod
non eligantur pro lubitu Prore-
tores, sed quod secundum ordi-
nem Facultatum aut receptionis
succedant, & quod successor in
tempore ante finitum antecessoris
Prorektoratum interrogetur in
Concilio Professorio, an munus
hoc suscipere velit. Si se excuset,
& munus deprecetur, tum statim
is, quem ordo tangit, rogatur.
Sin declaret, se suscepturum, tum
in tempore hæc declaratio Poten-
tissimo Regi ad confirmationem
transmitti solet.

ut quemadmodum personæ de-
sponsatæ matrimonium consum-
maturæ coram facie Ecclesiæ, sic
& futuri Prorectores coram facie
Procerum & populi Utriusque Rei-
publicæ, maxime vero Academicæ,
consensum suum publice declarent.
Non tamen ad hunc finem obti-
nendum opus esse videtur prolixis
orationibus, & quasi deliberationi-
bus, quibus rationes in utramque
partem expenduntur, & quæ Can-

didato Prorektoratus susceptionem officii dissuadere, & quæ eandem suadere valeant. Quodsi enim in ineundo matrimonio, societate tamen indissolubili & per totam vitam duratura, sufficit consensum suum una voce, imo una syllaba, declarare, cur non id sufficeret in suscipiendo munere hoc Academico, annuo saltem, & quod etiam pendente anno deponere licebit ei, qui ad id gerendum vires suas sentiat esse insufficientes. c) Adde,

c) Hic non putandum insufficientiam hanc aut aptitudinem dependere a diversitate Facultatum. Uti enim quotidiana experientia in omnibus Academiis testatur, subinde & Jctos alias celeberrimos, ad Regimen Academicum fuisse si non ineptissimos, saltem quandoque parum aptos, ita & eadem convincit dubitantes, quandoque etiam Philosophos, Medicos, & Theologos, prudenter & cum laude debita munus Rectoris & Prorektoris administrasse, sive intuitu Collegarum, sive intuitu Studiosorum, & fastum & avaritiam eorum,

rum,

rum, qui plerumque in Academiis dominatum affectare solent magna cum sapientia & modestia suppressisse. Sed cur quæso nullum exemplum allegari poterit Rectoris aut Prorektoris, qui ante finitum semestre spatium (quod in plerisque Academiis Regimini destinatum est) vel spatium annuum (quod in nostra Academia receptum) officium deposuerit, etsi forte ante susceptum munus ab omnibus, sensu saltem communi utentibus, pro ineptissimo fuerit, agnitus, etsi forte amici & collegæ de eadem ineptitudine convicti eum modeste admonuerint de non suscipiendo regimine, etsi forte a summo magistratu de depositione fuerit gratiosissime, admonitus? Odiosa quæstio & propterea caute tractanda. Moveretur ea potissimum ab iis, qui cives Academici non sunt, & qui ob varias rationes Academias non amant. Sed his quidem non circumspectius responderi poterit, quam si prius ab iis quæramus: Cur non detur exemplum, quod Consul vel Prætor Urbanus unquam officium semel susceptum sponte

sponte depofuerit , etfi ad idem
 zque fuerit ineptus , etfi non raro
 in illa vel ifta urbe lapides cla-
 ment , & conquerantur in Regi-
 mine Urbico de Syndicorum , in
 Judicio de Secretariorum aut A-
 ctuariorum vel tyrannide vel fa-
 ftu , vel rufficitate , vel avaritia ,
 vel dominatu &c. Quodfi respon-
 dere nolint ; nec mihi vitio erit
 vertendum , fi nec ego ipsis re-
 fpondeam. Quamvis nullum fit
 dubium , & quisque palpare pos-
 fit , utrobique præcipuam rationem
 effe ftultam Philavtiam & quod
 ejus agnitio in nulla fchola fuffi-
 cienter & fecundum regulas pru-
 dentiz fufficienter doceatur , &
 ejus fuppreffio oftendatur : fed
 quod potius paffim ejusmodi Phi-
 lavti manuducantur ab aliis ad
 corroborandam Philavtiam per fal-
 fam perfuafionem fanctitatis vel
 prudentiz Pharifaicz , Jefuiticz ,
 aut Monathalis in genere.

quod , quemadmodum turpe foret ,
 fi fponfus & fponfa demum coram
 altari deliberationem instituere
 vellent , an conduceret ipsis nube-
 re vel uxorem ducere , an hoc
 præ-

præprimis conjugium ipsis utile
esset futurum; ita pariter videatur
intempestivum esse, & a sinceritate
docentium alienum, si hi publice
præ se ferant, ac si in hoc demum
loco deliberent secum, quid facere
debeant, cum tamen jam aliquo-
ties consensum suum coram Colle-
gis privatim declaraverint, &, nisi
annuere voluissent desiderio Pro-
rectoris officium suum deponentis,
ne quidem subsellia hæc occupare
debuissent. Quæ omnia dum co-
gito profundius, mihi firmiter
persuadeo, nec Te, Proreſtor
Magnifice, nec ullum in illustri hac
panegyri ægre laturum esse, si vel
solo nutu assensum meum publice
declarem, & si absque ullis ulterio-
ribus verborum ambagibus ad re-
liquas, quæ restant, solennitates
uterque nostrum transeamus. In-
primis, cum ad nihil minus, quam
ad orationes vel extemporaneas,
vel memoriter habendas aptus na-
tus sim, &, si res mei foret arbitrii,
mallet per aliquot dies integros
pro

pro declaratione consensus mei publice de re quacunq̄ue disputare, quam per unius horulæ spatium memoriter differere. Excusabit etiam in e veneratio & reverentia Serenissimo Principi Juventutis Duci Saxoniae, d) Domino meo

d) Nimirum tum temporis hic studiis operam dabat Reverendissimi & Serenissimi Mauricii Wilhelmi Ducis Saxo-Cizensis filius unicus, in tenera adhuc ætate constitutus, & paulo post etiam in hac urbe mortuus.

Clementissimo debita, cujus patientia non abutendum est, & mihi maxime cavendum, ne prolixioribus verbis Eidem, forte magis ad videndum, quam audiendum intento, tædium ullum pariat.

*3. Respon-
sio brevis
ad illa du-
bia.*

Verum etsi hæc omnia ita se habeant, moribus tamen receptis mos erit gerendus. De gustibus non est disputandum, ita nec de ritibus more majorum introductis. Est aliquid præfandum novo Prorectori, antequam consensum suum declaret. Neque tamen propterea necesse

neceſſe eſt, ut demum in hoc loco deliberatio inſtituatur, & ejusmodi fictione nimis palpabili ſinceritatis opinio in animis audientium deſtruatur. Sunt aliæ plurimæ materiæ differendi. Neque mihi talis longius erit quærenda, cum ſtatim ſe aliqua offerat, quæ nec ſplendido huic auditorio ingrata erit, nec ab inſtituto præſenti aliena.

Jam ſecunda vice Prorektoratum Academiae feliciter & cum laude geſſiſti, Vir Magnifice & ſumme reverende, de quo & Academiae & Tibi animitus gratulor. Sed cum prima vice faſces Academicos deponeres, non mihi tum temporis ſed alio Jcto celeberrimo ac Collegæ honoratiſſimo eoſdem tradidiſti, & meo quidem conſenſu. Etsi enim & tum me ordo tangeret, nolui tamen illo tempore munus iſtud ſuſcipere, ſed hætenus id aliquoties, ut notorium eſt, ſerio ſum deprecatus. e) Jam igitur e) Poſtquam anno 1690. fraude adverſariorum ex patria ejeetus & eodem

*3. PROFES-
SITIO:
Cur Pro-
rektoratu-
tum, quem
antea ſa-
pius erant
depreca-
tus, ſuſce-
perim.*

eodem anno primus Professor hic constitutus fuisset, & mox non solum Reverendus Abbas & Prof. Frankius Professores constituti, sed & non contemnendus studioforum numerus huc venisset, horum regimen ultra biennium cum Collegis interim gessi, donec Illustris Seckendorffius & B. Strykius anno 1693. huc vocarentur. Ab eo enim tempore, cum Seckendorffius mox post adventum mortuus esset, Strykius usque ad solemnem Academiz inaugurationem, ut Director, Academiz regimen gessit. Cum vero Potentissimus Rex gloriosissimæ memoriæ jusset, ut Prorektoratus ab una Facultate ad aliam transferretur: d. 1. Julii 1694. ex Facultate Theologica B. Beyerus, ex Juridica 1695. B. Strykius, 1696. ex Medica Dn. Hoffmannus, & ex Philosophica 1697. B. Cellarius Prorectores constituti fuerunt. Postquam autem ab anno 1698. ad Julium 1699. iterum ex Facultate Theologica Reverendus Abbas officium Prorektoris gessisset, & me tum prima vice ex Facultate Juridica ordo tangeret, honoratissimi Collegæ

legz quidem meam deprecationem admittentes anno 1699. Prorektoratum in tertium Juris Professore, B. Bodinum transtulerunt, sed tamen hujus regimine finito mihi eundem iterum, & rursus, cum ordo Facultatem Juridicam tangeret, humanissime obtulerunt. non dubito, fore plerosque ita curiosos, ut scire pervelint, quid me moverit hucusque, ut officium hoc, etsi rogatus, suscipere noluerim, quid me jam moveat, ut id sponte, & prope non rogatus f)

f) Neque enim diffiteor, appropinquante tempore, quo in Concilio Professorio solebat de successore, deliberari, me sponte declarasse Reverendo Abbati, dum soli de quibusdam negotiis Academicis deliberarem, quod jam decrevissem susceptionem regiminis Academici. At vero hoc quidam ex Dnn. Collegis tanto minus speraverant, cum paulo ante Reverendissimus & Serenissimus Dux Saxo-Cizensis, impetrata ad id venia a Potentissimo Rege nostro, me in numerum Consiliariorum suorum Intimorum adoptasset.

Z

susci-

suscipiendum esse decreverim. Dicam utrumque ex animi sententia, sed breviter atque succincte.

*4. Ratio-
nes cur
antea re-
suscite-
rim: Pri-
ma, irre-
gularis
conditio
civium
Academi-
corum.*

Nolui humeros meos hactenus subjicere huic oneri, quia initio credidi magnam requiri prudentiam politicam ad regimen cujuscunque societatis civilis, omnium vero maxime ad regimen Academicum. In reliquis societatibus civilibus fere cives adsunt, quos liceat cum animalibus mansuetis comparare, qui videlicet sedem fortunarum suarum in certo fixerunt loco, quosque adeo metus divitiarum & honorum amittendorum non difficulter retinet sub vinculo legum. Et tamen magna prudentia opus est ad cives ejusmodi regendos, quamcunque demum Reipublicæ formam animo concipias. At in Academiis cives plerique, certe illi, quibus præ reliquis parendi gloria est relicta, sunt animalia, quæ quotidie ire & redire solent, cicuranda equidem, sed nondum omnino cicurata, &

fi

¶ verum est, quod nonnemo dixit, quod studiosus sit animal, aut nihil, aut aliud, aut male agens, quilibet videt, majore utique prudentia in regendis civibus Academicis, quam in regenda civitate qualibet opus esse. Etenim, si nimis indulgeas juvenum animis, ferociores redduntur; si paululum rigidior disciplina eos in ordinem redigere velis, aufugiunt, & veluti in naturalem libertatem se recipiunt, aut etiam Rectoribus Academicarum & reliquis Professoribus multa tædia, multas molestias creant. Ergo cum intersit Academicarum, ut numero studiosorum abundant, & tamen simul intersit etiam, ut cives Academici metu pœnarum in ordine detineantur; maxime difficile est, mediam hic tenere viam, ut uterque finis simul obtineatur. Graviter equidem & eleganter de civitate Dei in Academiis adductum Augustini introducenda disseruisti, Vir Magnifice: Sed an adimpletio voti illius tui (quod se-

rio simul optamus omnes, quibus verus & rationalis Christianismus cordi est,) facile speranda. sit, g)

g) Receptum est in Academia nostra, ut Prorektor, antequam officium suum deponat, & in successorem transferat, orationem de themate, quod ipsi placuerit, prazmittat. Elegerat igitur Reverendus Abbas thema hic memoratum. **Quz-**nam sit mea sententia de Augustino & Augustini libro de Civitate Dei, patebit ex Oratione sequente & ibi adnotandis. **Czterum** quod hic Christianismi non solum veri sed & rationalis mentionem fecerim, studio factum fuit, quia omnis Christianismus rationi contradicens vel eandem plane abjiciens non verus est, sed Pharisaicus, aut Pontificius i. e. Hæretifex.

vel ex ista, quam modo memoravi civium Academicorum ab aliis civibus differentia, judicare licebit.

ſ. Secunda, diverſiffimus ſtatus doctentium & regentium. Neque vero sola societatum Academicarum structura antea a regimine suscipiendo me deterruit, sed & insuper consideratio doctorum Academicorum. **Distincta plane**

ne & opposita sunt officia regentium & docentium. Illos severitas & coactio decet, hos benignitas & persuasio. Regere subjectos negotium est maxime activum & practicum. Docere studentes opus est maxime speculativum seu theoreticum. Quicquid ergo dixerit Plato, tum demum beatas fore Respublicas, si aut Philosophi, i. e. doctores Academici quicumque, regnarent, aut regentes doctrinas Academicas profiterentur; b) ri-

b) Confer & de hac sententia Platonis notanda inferius ad Orationem sequentem.

dent tamen communiter id dictum Politici, & nescio, annon jure suo id faciant. Sane vita speculativa æque totum & alium plane hominem requirit, ac practica. Et quemadmodum homines activi parum apti sunt ad docendum, ita vereor, ut homines speculativi sint idonei ad regendum, nisi forte Respublicas Platonicas & ideales, quæ videlicet extra mentis operationes nullibi existunt.

Z 3

Porro

3. *Tertiat:**Agnitio
propria
imbecillitas.*

Porro quamvis nulla regula in rebus practicis sit sine exceptione, & quotidiana doceat experientia non saltem inter homines, qui studiis operam haud navant, sed & inter eruditos multa dari ingenia, quæ & ad meditandum & ad vitam activam pariter apti sunt, quorsum Vos omnes refero Collegæ honoratissimi, qui a prima Academia hujus consecratione ad hoc tempus usque scepra Academica gessistis; 2) ego tamen ingenii mei

1) Quamvis ab adulationibus a natura abhorream, in tantum, ut & vitare studeam & loquendo & agendo, quæ saltem imaginem adulationis habere possint; non tamen vitio mihi vertendum erit, quod hic, ubi oratio mihi habenda, & præceptis Rhetoricis utendum erat, ista posuerim, quæ imaginem aliquam adulationis, si superficialiter verba mea respicias, exhibere videntur. Multo magis cavendum erit Lectori, ne ironiam hic latere exclamet. Figuram Rhetoricam me adhibere voluisse non nego, sive concessionem eam vocare cupias, sive antithesin. sive quo-

quocunque alio nomine eam designare, modo me ab adulatione & ab ironia hic absolvas. Ironia signa animi irridentis partim in vocibus partim in pronuntiatione loquentis requirit. Adulatio supponit excessum in laudatione. Nihil horum hic deprehendes. Verba in factum temperavi, nil aliud dixi, quam, quod Collegæ, quorum hic mentionem feci, magis me & ad meditandum & ad vitam activam apti fuerint. Sed vita activa latior est regimine, nec semper imperium in alios necessario sub se comprehendit. Tertia hic ratio a me proponitur regiminis hætenus a me non suscepti, quæ cum ratione præcedente secunda minime est confundenda. Cæterum ut Lectori de ingenuitate mea eo firmiter constet, non diffiteor, inter rationes, quæ me antea impediverunt, ne munus Prorektoris susciperem, & aliam fuisse inter præcipuas, quam tamen tum temporis ne publice proponerem, suadebant communia præcepta decori. Scilicet jam dudum legeram, inter dicta sapientum referri & illud, Principatum,

tum, vel regimen, vel magistratus
 gestionem detegere ingenium &
 n̄vos pariter ac virtutes geren-
 tium. *vid. Laërt. lib. 1. segm. 77. &*
ibi Menagium in notis p. 46. Ni-
 mirum homines, etiam prudentes
 & virtuosi, homines tamen ma-
 nent, non solum erroribus obnoxii,
 sed & aliis n̄vis & imbecillitati-
 bus humanis, quæ difficiliter dis-
 simulantur ab imperantibus, quam
 a parentibus, & adeo in Acade-
 miis facile incurrunt in oculos
 tam Collegarum, quam Studiofo-
 rum. Atque veritatem hujus
 dicti ipse expertus eram in Ante-
 cessoribus meis, si non omnibus,
 saltem plerisque.

& quid valeant humeri, quid ferre
 recusent, probe conscius, serio
 putavi, omnes alios ad regendam
 studiosam juventutem me aptiores
 esse, certe me ad id regimen susci-
 piendum esse ineptissimum, adeo-
 que non ad exceptionem sed ad
 regulam me pertinere. Educatus
 sum in otio Academico, & hujus
 otii suavitas ita me totum sibi vin-
 dicavit, ut vel sola meditatio tæ-
 dio-

diorum, quæ regimen & potissimum regimen Academicum comitantur, nauseam mihi pariat maximam.

Et his tamen rationibus omnibus, quantivis momenti etiam illæ sint, non obstantibus, jam cum ordo me secunda vice tangat, munus istud, sane gravissimum, lubens suscipio, atque humeros meos purpuræ Academicæ submitto. Neque tamen putabis, Vir Magnifice, me sententiam de me ipso mutasse, aut nunc in illum insipientiæ gradum esse prolapsum, ut putem me jam prudentiorem & ad regimen gerendum aptiorem esse redditum. Probe conscius sum, quam curta mihi etiamnum sit artis rectoriæ supellex. Probe sum conscius, quod vitæ speculativæ, tantum non totus sim immersus, & quod ad prudentiam rectoriam æque sim ineptus, ac antea fueram, si non ineptior. Adhuc agnosco differentiam illam civium Academicorum ab aliis civibus supra memoratam multas & insuperabiles in prudentia politica parere difficultates.

3. Prima:
mundus
exigua re-
gitur pru-
dentia hu-
mana.

Accipe igitur & serena fronte nunc etiam percipe, Vir Magnifice, rationes, quæ mihi nunc persuaserunt, ut absque ulla hæsitatione munus Prorektorale suscipiendum esse duxerim. Initio id attentius paulo meditatus sum, totum mundum regi exigua prudentia humana, 1) si non plane nulla. In Mo-

1) Quemadmodum nota præcedens monstravit unam ex præcipuis rationibus, quæ me antea impederat, ne Prorektoratum susciperem, ita & nunc, rationibus hic adductis, cur Prorektoratum tum susceperim, addere etiam iubet aliam ex præcipuis, quæ tamen & illo tempore non poterat publice declarari, obstantibus iterum regulis decori. Nempe Collegæ illorum temporum nonnulli, qui tamen nunc omnes in sepulchris expectant iudicium, me non solum in literis ad exteros depinxerant ut pedantam in gradu superlativo, qui propterea ex metu, ne forte studiosa juvenus me publice profiteretur, non audeam munus hoc suscipere, & ne quidem commensales aut domesticos ex studiosis habere, sed & eandem

com-

commendationem, data occasione, eaque satis frequente commen-
sationibus & clientibus suis sæpius in-
culcaverant. Hos igitur, ut ex
parte re ipsa refutarem, ostendere
suscepto regimine volui, meum
pedantissimum, quantus quantus
etiam fuerit, aptum esse ad æque
bonos si non meliores effectus in
regimine producendos, quam
ipsorum virtutes etsi famigeratis-
simas & encomiis adulatorum il-
lustres &c.

narchiis pariter, Aristocratiis &
Democratiis, culpa vel imperan-
tium vel subditorum vel utriusque
classis, fere id unice & perpetuo
agitur, ut non solum quies totius
reipublicæ, sed & totius mundi
pessundet, & status Hobbesianus
belli omnium contra omnes ubique
oriatur. Et tamen per opus alterius
prudentiæ plurimi status sæpe no-
tabili temporis spatio magna in
quiete detinentur.

Scilicet tua, Pater, providentia *g. Scien-*
cuncta gubernat. A divina sapien- *da: Pro-*
tia & providentia omnis dependet *videntia*
felicitas etiam temporalis regno- *divina*
rum, civitatum, Academiarum. *cuncta gu-*
bernat.

Hac

Hac itaque sola fretus in hac sola fiduciam meam collocans in nomine sacrosanctæ & individuæ Trinitatis onus Prorektorale, quod felix faustumque sit, ab humeris tuis, Vir Magnifice in meos suscipio. Neque adeo credo, meam regendi imprudentiam me amplius deterrere debere, postquam observavi, non solum in regimine civili, sed & in ipso regimine Academico feliciora aut infeliciora tempora soli divinæ providentiæ, nequaquam vero prudentiæ aut imprudentiæ eorum, qui fasces Academicos gesserunt, fuisse adscribenda.

10. Allocutio ad studiosam juventutem.

Neque Vos, Juvenes dilectissimi, spes patriæ, Ecclesiæ & Reipublicæ, ita formidandi estis, ut regimen vestrum amplius mihi metum incutere valeat. Non vestrum hoc vitium est, quod aut nihil, aut aliud, aut male agatis, sed commune toti humano generi. Neque nos, qui Doctores audimus, ab eo plane sumus immunes. Sed quotidie & nobis opera danda est, ut aliquid, ut hoc, ut bene agamus.

Agi.

Agimus autem haud dubie, si ante omnia serio implorata divina gratia, bene utamur etiam lumine naturæ & dictamine rectæ rationis, tanquam singulari Dei dono, cujus ope homines ad aliquid, ad hoc, quod decet, & ad bene agendum redduntur & peritiores & aptiores. Hoc a nobis obtento, non despero & vos, charissima capita, exemplo & precibus & adhortationibus eo perduci posse, ut & vestrum faciatis officium, aut certe, ut colla vestra subiciatis non imperio despotico, sed disciplinæ paternæ, qualis ex veteri instituto omnis debet esse disciplina Academica.

Ego quantum in me erit, non *ii. Promis.* quidem aureos promitto montes, *sic amoris* sed, quod in proverbio est, faciam *paterni &* meum officium taliter qualiter. *m) regiminis*

m) Nota est, & a me alibi adducta historia de monacho, qui usque ad proVectam ætatem ita vixerat, ut, quod rarum est, nec invidiam aliorum nec odium metuendum haberet. Hic interrogatus, quibus mediis hanc quietem sibi parasset, respondit, se præcipue *benigni.* sequen-

sequentes tres vivendi regulas observasse: (1) Semper bene loqui de Reverendo Dn. Abbate. (2) Facere suum officium taliter qualiter. (3) Sinere vadere, ut vadit. *Conf. Prudent. Consultat. cap. 8. n. 57. p. 136.*

Id tamen velim, ut Vobis firmiter persuadeatis, me Vos omnes & singulos, non solum honoratiores & ditiores, sed & illos, qui imagines majorum ostentare nequeunt, & quibus res angusta domi est, sincero & rationali amore prosequi, & in id strenue esse incubiturum, ut amore hoc meo etiam a Vobis debitum amorem, id est, fiduciam cum reverentia conjunctam, impetrem, & eundem, humanitate mea & benevolentia, Vobis etiam invitis, tantum non excutiam. Non postulo a Vobis metum servilem, non quæro imperium in actiones, multo minus dominatum in conscientias vestras, sed modo per Statuta & Leges Academicas id licebit, modo Vos ipsi & actiones vestræ non alium postulent cum
Vobis

Vobis agendi modum, ubique benignitate & mansuetudine vobis ibo obviam. Quantum enim ego differentiam inter civitatem DEI & civitates seculi hujus percipio, hæ quidem posteriores severitate reguntur, civitas DEI vero maxime clementia & misericordia, id est virtute, inter blandam indulgentiam & nimiam severitatem media, & tamen aliqua severitatis specie quandoque condita. Huic igitur & ego operam dabo sedulo & diligenter.

In hac virtute probe temperanda & prudenter applicanda vestra, Prorektor Magnifice, & Vos reliqui Domini Professores ac Collegæ honoratissimi, qui omnes & experientia & regendi prudentia longe me antecellitis, consilia, vestram opem expeto; in hac virtute efficaciter exercenda Illustrissimorum & Excellentissimorum Academiae Curatorum, Perillustris item Regiminis Magdeburgici, ejusque Illustrissimi ac Excellentissimi

12. Imploratio
affluentia
Collegarum.

fimi Præsidis, ac denique amplissimi Senatus Urbici auxilia submisſe & officioſe imploro, atque omnibus & ſingulis debitam obſequentiam, venerationem, humanitatem ac amicitiam publice ac ſolenniter ſpondeo.

13. *Vota
conſuetæ.*

Servet interim divinum numen Potentiſſimum Regem noſtrum, ſervet Sereniſſimum Heredem Regium, ſervet Sereniſſimum Principem Rectorem Magnificentiſſimum, ſervet totam Sereniſſimam Domum Brandenburgicam. Faxit Deus optimus maximus, ut annua hac die redeunte eo cum gaudio & gratiarum actione, qua ſolennem hanc panegyrim hodie incepimus, eandem iterum celebremus, & ut eadem mentis tranquillitate, qua Proreſtoratum hodie ſuſcipio, illa die ruruſus in ſucceſſoris mei humeros eundem transferam.

Dixi.

ORATIO

ORATIO

in

Depositione & Translatione
Prorektoratus

d. XII. Julii M DCC IX.

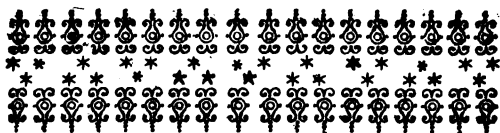
habita

De Quaestione

AN SAPIENTEM DE-
CEAT MAGISTRATVM
GERERE?

Aa

* * *
*Summaria hujus Orationis quare infra in
fine.*

Vm ante annum, *EXOR-*
Serenissime Prin- *DIVM.*
ceps ac Dux Saxo- *i. Preces*
niæ, Domine Cle- *duplici ge-*
mentissime, Regi- *neris cum*
minis Magdebur- *Prorecto-*
gici Perillustres & Excellentissime *ratum su-*
Domine Præses, Perillustres & *sciperem.*
Illustres Domini Comites & Baro-
nes, reliquique Auditores omnium
Ordinum ac dignitatum honora-
tissimi, tuque circumfusa Studio-
forum corona, spes patriæ ac
Seminarium Reipublicæ &, quæ
in Republica est, Ecclesiæ: Cum
ante annum, inquam, in hoc Au-
ditorio munus Prorectorale in me
susciperem, a Deo optimo maxi-
mo publice sum precatus, ut an-
nua illa die redeunte, eo cum
gaudio, & ea cum gratiarum actio-
ne, qua solennem panegyrim illius
temporis inchoaveramus, eandem
iterum celebraremus, & ut eadem

mentis tranquillitate, qua Prore-
ctoratum susceperam, hodie rur-
sus in successoris mei humeros
eundem transferrem.

2. *Testatio* Exaudivit divinum Numen pre-
ces meas, easque felicitate spem
varii gau- nosram longe superante ita cumu-
dii, ob fe- lavit, ut præsentis diei festivitas
licitatem multo exoptatior existat, plures-
domus Re- que exultandi causas suggerat,
gia & quam illud tempus, quo fasces
proclama- Academicos suscepi. Vidimus
tio Recto- tunc Potentissimum Regem opta-
ris Magni- tissimo quidem rerum successu
ficentissi- fruentem, belli ac pacis gloria in-
mi. clytum, sed viduum ac conjuge
orbatum. Jam vero cum ipso si-
mul salutamus Reginam; coli-
mus augusto ejus toro junctam
principem regiis radiis coruscan-
tem, auctam regni autoritatem
veneramur; conspicimus floren-
tem & summa prosperitate affluen-
tem Serenissimum Heredem Re-
gium cum conjuge, principe in-
comparabili, quæ nuperrime fe-
liciter edito partu, summam domui
Regiæ

Regiæ lætitiâ & recentissimum civibus omnibus solatium produxit: Vivit adhuc & secunda fortuna utitur Serenissimus Princeps ac Dominus, Dominus Philippus Wilhelmus, Princeps Borussiae, Marchio Brandenburgicus, & Ducatus Magdeburgici Gubernator, Rector hæctenus Academiae hujus Magnificentissimus, quem petitis nostris humillimis clementissime annuentem etiam in hunc sequentem annum, Sacrae Regiæ Majestatis jussu, Rectorem iterum Magnificentissimum publice proclamo atque renuncio.

Reliqua quæ de felicitate nostra ^{3. Grata} & gaudio in universos redundante ^{memoria} alias fusius dicenda forent, jam ^{erga Cu-} lubens taceo, cum de iis jam uber- ^{ratores} rime ad vos verba fecerit Orator in- ^{Academia} signis & exquisitus, cujus elegan- ^{interim} tiam cum æquare nequeam, qui ^{mortuum} & lega- ratiocinationibus magis quam or- ^{tam ab eo} nate dicendi artificio sum assuetus, ^{Academia} nihil habeo, quod gratiarum actio- ^{Bibliothecam.} nibus & gratulationibus, quas

Universitas nostra, illo interprete, solenniter fecit, superaddam. Non tamen a me impetrare possum, ut inter hos plausus & votivas acclamationes plane silentio prætermittam insigne damnum, quod interim etiam passa est Academia nostra, dum ita volente divina Sipientia non ita pridem Curatore suo, at, quid Curatorem dico, Patre inquam gratiosissimo, inexpectata morte abrepto est privata, Cujus laudes & encomia etsi ante aliquot menses ex hac cathedra jam exposuerit idem facundus ac excellens Orator, nunc tamen gratitudo postulat, ut ejusdem magnificentia insignis, qua Academiam nostram beavit, (quamvis & ejus jam mentio facta fuerit) a me etiam publice deprædicetur, dum rarissimæ Bibliothecæ suæ thesaurum Academiæ Fridericianæ donavit, & hoc modo nobis omnibus & singulis occasionem dedit, ut nunquam beneficiorum, quæ vivus exhibuit corpori nostro, obliviscamur,

mur, sed ut memoria ac recordatio ejus tamdiu duret, quamdiu instructissima hac bibliotheca uti ac frui nobis licebit. Et quamvis nulla spes nobis sit relicta, ejus Manibus gratitudinem nostram declarandi, dabimus tamen operam sedulo ac diligenter, ut per illustribus ejus agnatis, & Tibi inprimis, Perillustri & Excellentissime Regiminis Magdeburgici Præses, venerationem & observantiam testemur nunquam intermorituram.

His præmissis ad secundum promotionis meæ annuæ caput progredior; Non enim ea solum vim ac pondus habuere, quæ pro salute Regia & incolumitate publica devotissime precatus sum, sed voti mei plenissime compotem me factum esse video. Non mæstus, non animi ægritudine perculsus magistratum relinquo, sed Deo ter optimo maximo immortales ago gratias, quod mihi nunc liceat munus Pro-Rectorale eadem animi tranquillitate deponere, qua

4. Testatio
gaudii ob
feliciter
gestum
(per Pro-
videntiam
divinam)
officium
Præses
ratas.

ante annum idem in humeros meos suscepi. Et cur non deponerem tranquille, quod toto hoc anni spatio tranquillo animo gessi, quodque etiam perpetuo comitata est externa tranquillitas magna, & major, quam quidem initio suscepti muneris mihi vel promittere, vel prævidere poteram. Equidem constanter mihi proposui, & quantum imbecillitas humana permisit, in id quotidie incubui, ut actiones meas sic instituerem, ut Illustris Regiminis autoritas comiter coleatur; ut Vobis, Professores ac Collegæ honoratissimi, de sincero affectu meo constaret, utque inter singulos non solum amicitia & benevolentia, sed & ut ea, quæ corpori toto a singulis, & quæ senioribus a junioribus debetur observantia, conservaretur inviolata; ut amplissimo magistratui urbico nulla daretur de Academia conquerendi occasio; ac denique ut erga Studiosam juventutem in universum ita me gererem, ut magis
me

me patrem , quam magistratum, & magis Doctorem, quam Prorectorem experirentur. Sed quicquid tamen hac parte a me etiam probe gestum sit, absit, ut prudentiæ aut sapientiæ meæ, quam adhuc sentio in me esse valde exiguam, quicquam illius tranquillitatis & quietis, quam durante officio meo sensit Academia Fridericiana, adscribam, ut potius omnia unice tribuam providentiæ divinæ, cujus favore unice fretus humeros meos ante annum oneri illi subjeci; utque, quod tum temporis magna spe impulsus feceram, nunc vero etiam in ipso regimine meo expertus, cum gaudio & lætitia exclamem: *Tua, pater, providentia cuncta gubernat.*

Etsi autem gratias immortales *Gratias* pro inexpectato hoc beneficio a *rum actio-*gam divinæ Clementiæ, quod nulli *nes varia* tumultus, nulla homicidia statum *(1.) erga* nostrum luctuosum reddiderint & *Serenissi-*inquietum; sentio tamen, etiam *mum* esse mearum partium, ut & illi, *Principem* *juventu-*

A a 5

qui-tis, studiis

hic operam dancem. quibus divinum Numen ut instrumentis obtinendæ & conservandæ quietis usum est, prædicentur, iisque grates publice nuncupentur. Atque hic quidem initio non ægre feres, Serenissime Princeps, Dux Saxoniae, quod ad Te paulisper mea se convertat Oratio. Tota equidem civitas Hallensis Tibi multis modis submisse obstricta vivit, quod Te Serenissimo Hospite illi tamdiu frui liceat; sed inprimis Academia Fridericiana lucrum inde sentit longe maximum, cum Tu, Serenissime Princeps, pro connato Tuo in bonas literas favore, etiamsi tenera ætas Tua nondum studia Academica admitat, sæpius tamen sacra nostra, exoptatissima Tua præsentia reddere soleas illustriora, simulque exemplo hoc Tuo Studiosam juventutem & præcipue perillustres & illustres Comites & Barones ac generosiores Studentium classem excites, ut eo diligentius illa frequentent, utque iidem conspecta
morum

morum Tuorum decora innocentia, rubore quasi quodam victi non raro supprimant surgentes in visceribus subinde motus indecoros & parum innocentes. Faxit Deus optimus maximus, ut integer vitæ scelerisque purus diutissime vivas & floreas, & ut cum augmento ætatis Tuæ etiam favor & clementia Tua erga Academiam nostram quotidie augeatur.

Neque silentio prætermittendi sunt Illustris in hoc Ducatu Regiminis proceres. Salutares curæ, quibus communem reipublicæ salutem & tranquillitatem publicam promovent, etiam statui nostro pacem & quietem conciliant; Ad sunt nobis auxilio ubi opus est; nec permittunt, ut immunitatibus Academicis sua detrahatur autoritas, aut suus vigor adimatur. Expertus illud sum per annum hoc spatium; Non cessavit singularis eorum erga literas & literarum sacra-ria favor; non defuit studium provehendi incrementa nostra, quin

*6. (2) Erga
illustre
Regimen
Ducatus
Magde-
burgici.*

quin potius conservatores & custodes jurium nostrorum extiterunt. Hanc itaque benevolentiam non solum Academia, debita gratitudine, sed & ego, quantum in me erit, omni occasione, prolixissimo affectu demereri studebimus.

7.(3) *Erga
Senatum
Academicum.*

Vobis autem, Professores honorandi, Collegæ amicissimi, quid & quantum debeam, animo magis concipio, quam ut id verbis exprimere digne queam: Vos me dubium sæpe consiliis vestris prudentissimis adjuvavistis, Vos mihi in causis, quæ sphaeram activitatis meæ transcenderunt, secundum statuta viam, qua eundem sit, sincere & cum multa favoris testatione monstravistis, & sic tranquillitatem illam qua gavisi sumus, insigniter promovistis. Cujus beneficii singularis ita perpetuo memor ero, ut re ipsa sentiatis, id in hominem ingratum nequaquam vos contulisse.

8.(4) *Erga
Magistra.*

Sed nec sine grati animi significatione recordamur auxilii, quod
Amplis-

Amplissimus Senatus & Consultissim^{tum Urbis}
 mi Consules Academiae & mihi ^{Hallensis.}
 praestiterunt. Non raro enim ac-
 cidit, ut desint Academiae manus
 ad exequendum necessariae: Saepè
 earum placita non obtinerent sco-
 pum, nec finem quem intendunt,
 nisi alia iudicia vim & pondus illis
 adjicerent. Merito itaque lauda-
 mus eos, & praedicamus, utpote
 qui conclusis nostris nulla objece-
 runt impedimenta, nec petitis no-
 stris unquam renuerunt, sed prom-
 pte adfistendo plurimum ad stabi-
 liendam & conservandam tran-
 quillitatem communem conferre
 voluerunt.

Denique & Vobis, Ornatissimi ^{9. (5) Erga}
 Juvenes, cujuscunque status & ^{studiosam}
 conditionis, gratias ago maximas, ^{Juventu-}
 quod partim vita decora & mori- ^{tem.}
 bus ingenuos animos decentibus
 sponte semitam virtutis & sapientiae
 calcare volueritis, ut erga maxi-
 mam partem vestri ordinis, ne
 quidem monitis, tantum abest, ut
 coercitione judiciali opus fuerit;
 par-

partim vero, ubi a quibusdam a legibus per primos animi motus, qui vix in potestate nostra sunt, aberratum fuisset, quod tamen monitis aut coërcitione Academica passi fueritis vos in ordinem reduci, neque pertinaci resistentia concilium Professorium ad duriora consilia adegeritis. Sed ne quid dissimulem, fuerunt tamen inter vos, & sunt proh dolor etiamnum, etsi, ut arbitror, pauciores, qui data opera & dolo nequaquam bono vitam agere intendunt studiosis indignam, ac astutia partim legum vim eludere laborant, partim vero abjecto omni pudore easdem contemnunt; Et his tamen gratiæ debentur, quod vel sponte vel publice jussi abierint ex hoc Musarum sacrario, vel etiam quod metu, etsi non filiali, sed servili, non majori impetu, quam ab iis sub regimine meo factum est, tranquillitas publica turbata fuerit, quibus etiam in posterum seriam emendationem, &, ut sit mens sana

sana in corpore sano, animitus
apprecor.

Cum vero moribus receptum **PROPO-**
SIT, ut Prorektor fasces deponens **SITIO**.
de conveniente materia prius quæ- 10. Inqui-
dam differat, putavi non alienum sitio qua-
a negotio præsentem futurum, si de sitionis, an
quæstione: **VTRVM VIRVM** Sapientem
SAPIENTEM DECEAT AD deceat
REM PVBLICAM ACCEDERE Magistra-
ET MAGISTRATVM GERE- tum gere-
RE? in præsentem panegyri verba
facerem.

Qua de re dum paulo atten- 11. Copia
tius meditor, tot obruor specula- dicendo-
tionibus ad perspicuum intellectum rum sal-
hujus quæstionis, & ad solidam tem per
ejusdem definitionem pertinenti- indicem
bus, ut facile sentiam, integrum ostensa.
volumen requiri ad hanc quæstio-
nem pro dignitate resolvendam,
neque adeo parvo isto temporis
spatio, quod oratiunculæ meæ de-
stinatum est, negotium illud expe-
diri posse.

Etenim

12. (1) Ex **Historia Philosophica. Variarum sententiarum Philosophorum Ethnico-** Etenim ante omnia dicendum foret ex Historia philosophica de veterum philosophorum ea de re opinionibus. Quid Pythagoras circa hoc doctrinæ caput docuerit, a) qui Cicerone teste mundum cum

Pythagoræorum fraudes, sub specie fugiendi magistratum, perveniendi ad summum imperium.

a) De Pythagora & Pythagoræis vide Diog. Laërt. *toto libro 8.* Ex Laërtio & aliis Scriptoribus antiquis, nostris temporibus, collegit Johannes Schefferus eruditum libellum *de natura & constitutione Philosophiæ Italiciæ seu Pythagoricæ*, qui prima vice Upsaliæ 1664. typis impressus fuit, unde potissima excerpimus ad scopum nostrum vel directo vel per indirectum pertinentia. Scopus ultimus Philosophiæ Italiciæ fuit, fieri Deo similem. Idem docuit & Plato, addita tamen limitatione. Quare citra limitationem sic statuerit Pythagoras. Schefferus *cap. 7. p. 42. seq.* Hinc docuerunt, Philosophum a notitia & cura rerum corporalium civiliumque debere esse remotum, in tantum, ut vicinum proximumque suum ignoret, non modo quid ab eo agatur, sed & ut prope nesciat, an is sit homo an forte aliud brutum. *Cap. 8. p. 64.* **Primum**

cum mercatu, Philosophos cum ^{rum (1) Py-}
specta- ^{thagora;}

mum ad Philosophiam aditum esse docuerunt Pythagorei seipsum nosse, quod post Pythagoram etiam Plato, Stoici, aliique tradiderunt: Secundum aditum docuerunt esse, purgare se ac liberare a sordibus corporis, & bonorum geniorum operam esse necessariam ad hanc purgationem. Multum autem conducere ad hanc purgationem, si animus in se vertatur, & intuitu aliorum lateat, unde & Apollonius, simia Pythagoræ, frequenter hanc sententiam protulit: *Late cum vivis, si minus id potes, late cum sis vita discessurus.* Unde a Pythagoræ etiam acceperant alii, qui hoc præcepto usi fuerunt, cum primis Epicurus. *Cap. 9. p. 67. 73. 76.* Pleraque autem præcepta tradebat Pythagoras per Symbola, sed horum triplici interpretatione utebatur, una exoterica, ad quam admittebantur cives quivis & promiscua multitudo; altera acroamatica, ad quam admittebantur solum ejus discipuli, tertia esoterica, Pythagoræ propria & arcana. Porro Scholæ acroamaticæ ad vitam fere & mores pertinebant, non tamen ad vitam quamvis & civilem, sed pe-

R b culia-

culiarem & Pythagoricam, interim tamen Exoterica Schola continebat etiam præcepta de republica & de officiis cum magistratum erga civis, tum civium erga magistratus. *Cap. 10. p. 82. 83. 84.* Unde nec mirandum, quod inter Auditores Pythagoræ fuerint etiam Politici, æconomici, & Nomothetæ, quamvis interpretes nesciant, ad quam classem Auditorum hos referre, & quomodo accurate ipsas classes distinguere debeant, cum modo externorum & internorum, modo theoreticorum & acusticorum &c. mentionem faciant. Erant etiam inter discipulos Pythagoræ feminæ, quas postea etiam Plato, Stoici & Epicurei in disciplinam admittebant. *Cap. 11. p. 106. 107.* Igitur secreta Philosophiæ Pythagoricæ omnia celata & proposita per Symbola tam multitudini, quam exotericis. Non docebant ex libris, sed memoriter, nec auditores litteris quid consignabant, ipsi tamen Philosophi Pythagorei quædam scripto consignabant, sed his non suum sed Pythagoræ nomen præfigebant, neque ea, cuiquam facile communicabant. *Cap. 13. p. 125. seq.* Cæterum discipuli Pythagoræ in probatione prima despecti erant & exagitationibus vexati, quod deinde & alii Philosophi sunt imitati.

Addita

Addita deinde alia, sitis, inedia, uftiones, sectiones, quæ & ipsa fequentibus philofophis, præfertim Cynicis uſurpata fuere, item Eſſenis & Chriſtianis quoque. Cibi diſcipulorum Pythagoræ erant, milium, mel, fauus in prandio, in cœna olera, pulſ. Cibi prohibiti manna, ova, & carnes animalium, non tamen quorumvis &c. Neque hæc prohibitio ad omnes Sectatores Pythagoræ ſpectabat, ſed ſolum ad contemplativos, & quidem ad maxime contemplativos, aut, ſi etiam ad alios, ad illos ſolum qui fuerunt legiſtatores ex Politicis, tanquam qui inter hos ſummi & perfectiſſimi eſſent, quales tamen ex Pythagoræ pauci civitatibus præpoſuerunt leges. Veſtimentis utebantur candidis & mundis, palium eorum ſordidum erat & lacerum, non tamen omnium, pedibus incedebant nudis, non tamen omnes, calcei eorum erant ex papyro. Utebantur & tonſura aliqui; bona propria habebant acufmatici & Mathematici communia, ut hodie Monachi & Cœnobitæ. Politica tractabantur poſt meridiem. In univerſum abſtinere cogebantur a luxu, ideo deni & deni capiebant cibum; a ſomno, ideo poſt ſolis ortum nefas erat ſurgere; a Venere, fortalliſ

Bb 2 omnes,

omnes, saltem aliqui &c. *Cap. 14. p. 137. seq. potissimum p. 147. 157. 163.* Secta hæc Pythagoræ per Aristæum ad Platonem & Aristotelem est propagata, vel potius aliquo modo renovata. Ipsa enim Pythagoræ Secta floruit saltem ducentis circiter & quinquaginta annis, cum seditione adversus eam orta omnia collegia ipsorum, domiciliaque vel incenderentur, vel quæcunque ratione alia everterentur. Rationes & causæ hujus seditionis præcipue erant, quod Secta ista tota esset cum asperitate morum ac doctrinæ, tum vitæ, habitusque singulari differentia notabilis & a vulgo plurimum diversa, atque eo ipso suspecta & invisa. Deinde, quia gravitate quadam singulari ac exuperante conditionem humanam offendebat. Ergo metus non exiguus ab isto genere tyrannidis, quem accendebant æmuloforesque interpretationibus ingeniosis, cum occasiones præberent abunde sodalitia Pythagoræ, votis, conjugationibusque mutuis sic instituta, ut de secretioribus negotiis ipsorum omnes alii excluderentur. Accedebat regendarum civitatum studium, quo hanc præ se ferebant speciem, quasi vivere privatim neque vellent, neque possent, qui hanc Sectam colerent.

Hinc

Hinc & Seneca Scholam Pythagoricam vocavit, *invidiosam*, videlicet in respectu reliquarum, quæ minus duræ, minus alienæ a vulgari consuetudine vivendi, minus avidæ novarum rerum ac imperii videbantur esse. Interim etiam posterioribus temporibus frequens Pythagoricorum mentio, qui tamen mixtam aliquam ex Pythagoræ Platonisque, immo & commentis cujusque propriis, philosophiam coluisse videntur. Tales fuerunt sub Augusto Anaxilaus, Sotio, Sexorius &c. Sub Vespasiano Apollonius, sub Antonino Numenius, quem tamen ob modo memoratam rationem alii Platonicum vocare maluerunt &c. *Cap. 15. p. 170. seq. 174. 178. sequ.* Novissime etiam Thomas Stanlejus *Parte 8. Historia Philosoph. a p. 658. ad p. 826. vers. Latina vitam & doctrinam Pythagoræ & Pythagoræorum distincte proposuit, unde adhuc nonnulla excerpemus ad scopum nostrum. Quod vitam Pythagoræ attinet, huc pertinere videntur Oratio ejus ad Senatores Crotoniatis. cap. 13. p. 676. Pythagoræ in Republica auctoritas, quamvis ipse leges non ferret. Suasit tamen Sybaritis ut exules protegerent; & Agrigentum a Phalaridis tyrannide liberavit: *Cap. 17. p. 682. seq.* Interemptus est Pythagoras a Crotoniatis*

spectatoribus otiosis comparavit ; b) quique

ob metum, ac si Pythagoras tyrannidem in eos occupare vellet. *Cap. 19. p. 688.* Ex doctrina Pythagoræ ejusque parte I. huc spectant: Pythagoræ autoritas inter discipulos *c. r. p. 705.* Media ad purgandam mentem varia, silentium, abstinencia, temperantia, opum ac honorum contemptus, bonorum communio &c. *cap. 3. seq. p. 708. seq.* Studium occultandæ doctrinæ arcanæ ; *cap. 11. p. 719.* Regendæ Reipublicæ disciplinam suis Auditoribus ultimam prædabat, jam doctis, jam perfectis, jam sapientibus, jam beatis. *Part. 2. Sect. 2. cap. 6. p. 76. &c.* Sufficere hæc possunt, ut cognoscamus ea, quæ Pythagoras & ejus discipuli senserint de questione proposita. Breviter & multis simulationibus & dissimulationibus persuadere voluerant incautis, ac si tantum quærerent unionem cum Deo & contemnerent omnia mundana & Politica, cum tamen nil minus intenderent, sed revera cuperent hoc modo decipere concives & eos subjicere tyrannidi suæ, ut servos, cæca obedientia omnia facientes, quæ ipsi vellent &c.

Ciceronis
dicta varia

b) Pythagoram Philonem ferunt venisse,
cumque

quique auditoribus suis præceptum
in-

eumque cum Leonte, Principe Phlasiorum de Pytha-
docte & copiose disseruisse quadam, cujus gora & Py-
ingenium & eloquentiam cum admiratu thagorziis,
esset Leon, quasivisse ex eo, qua maxime
arte confideres; ac illum, artem quidem se
scire nullam, sed esse Philosophum: Admi-
ratum Leontem novitatem nominis, quasivisse,
quinam essent Philosophi, & quid inter eos
& reliquos interesset? Pythagoram autem
respondisse: Similem sibi videri vitam homi-
num; & mercatum eum, qui haberetur
maxime ludorum apparatus totius Græciæ ce-
lebritate. Nam ut illic alii corporibus ex-
ercitatis gloriam & nobilitatem corona pe-
terent; alii emendi aut vendendi questu &
lucro ducerentur: esset autem quoddam ge-
nus eorum, idque vel maxime ingenuum,
qui nec plausum, nec lucrum quærerent, sed
vivendi causa venirent, studiosique perspicere-
rent, quid ageretur, & quo modo: item nos
quasi in mercatu quandam celebritatem ex
urbe aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita
& natura profectos, alias gloria servire,
alios pecunia: raros esse quosdam, qui cæteris
omnibus præ nihilo habitis rerum naturam
studiose inquirerent: hos se appellare sa-
pientia Studiosos, id est philosophos: & ac
illic liberalissimum esset, sperdare, nihil sibi

inculcavit, ei, qui bene vitam transi-

acquirentem, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque præstare. Nec vere Pythagoræ nomen solum inventor, sed rerum &c. ipsarum amplificator fuit. Qui cum post hunc Phylasum sermonem in Italiam venisset, exornavit eam Græciam, qua magna dicta est, & privatim & publice præstantissimis & institutis & artibus. Cicero Tusc. quæst. lib. 5. cap. 3. & 4. p. 1098. edit. Schrevelii in quarto 1661. Quæ hic in genere Cicero de adventu Pythagoræ in Italiam meminit, ea paulo distinctius alibi proponit: Pythagoræ, (inquit lib. 1. Tusc. qu. c. 16. 17. p. 1056.) cum Superbo regnante in Italiam venisset, tenuit magnam Græciam cum bonore & disciplina, tum etiam auctoritate, multaque Secula postea sic viguit Pythagoræorum nomen, ut nulli alii docti viderentur &c. Platonem ferunt ut Pythagoræas cognosceret, in Italiam venisse & didicisse Pythagorææ omnia primumque de ætæternitate non solum sensitse idem, quod Pythagoras, sed rationem etiam attulisse. Idem lib. 4. Tusc. qu. c. 1. p. 1086. Pythagorææ doctrina cum longe lateque floretet in Italia & Græcia, etiam permanavit Romam. Arbitror etiam, Numam Regem Pythagoræorum

transigere velit, bene latendum esse; c) quique doctrinis suis prima fun-

rum a posterioribus existimatum, propter Pythagoraeorum admirationem. Alibi tamen nempe lib. 2. de Oratore c. 37. p. 96. notat, Numam annis permultis ante fuisse, quam ipsum Pythagoram. Scilicet quia, secundum paulo antea excerpta Pythagoras demum Superbo regnante in Italiam venerat. Sedet in libro 3. de Oratore c. 15. p. 115. sequentia de Pythagora memoravit Cicero. *Hanc cogitandi pronuntiandique rationem, vimque dicendi, (i. e. artem oratoriam) veteres Graeci sapientiam nominabant. Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones atque ab hac similitudine Coruncanis nostri, Fabricii Catones, Scipiones fuerunt, non tam fortissimo docti, sed impetu mentis simili & voluntate. Eadem autem alii prudentia, sed consilio ad vita studia dispari, quietem atque otium secuti, ut Pythagoras, Democritus, Anaxagoras, a regendis civitatibus vocati se ad cognitionem verum transtulerunt: qua vita propter tranquillitatem, & propter ipsius scientiae suavitatem, qua nihil est hominibus jucundius, plures, quam utile fuit Reip. delectavit.*

c) De hoc precepto Pythagorico jam De praec.

Bb 5

quar. pto Pytha-

fundamenta videtur jecisse post
 multa demum secula orti in Chri-
 stianis rebuspublicis Monachismi,
 & aliorum Papismi arcanorum
 pseudopoliticorum. d)

Tum

gorico:

λαθε

βιώσας.

quzdam memoravi *supra lit. a* in excerptis
 ex Schefferi *Philos. Ital. cap. 9.* Adde se-
 quentia ex *Noris Menagii in Diog. Laërt.*
lib. 8. cap. 50. p. 378. Mirum autem, *Laër-*
tium nostrum inter Pythagorica effata τὸ
λαθε βιώσας non meminisse de quo sic Ma-
rinus in vita Procli: Usque adeo latebat
 Proclus, quantum ne Pythagoræ qui-
 dem, qui præceptum hoc auctoris sui:
λαθε βιώσας inconcussum servant.

An Pytha-
 goras pri-
 ma funda-
 menta jecit
 Papismi
 Pseudo-po-
 litici.

d) Nimirum ut in *nota lit. a* ostendi,
 Pythagoram & Pythagoreos sub specie
 unionis cum Deo & contemptus rerum
 humanarum & Politicarum ac purga-
 tionis animi occulte imperium tyran-
 nicum quævisse in populum; ita par
 est ratio Monachorum in Papatu & om-
 nis Cleri imo Papæ ipsius. Id saltem
 dubium videtur, qua ratione dicere
 possim, ista arcana Politica Papismi or-
 tum ducere a Pythagora & Pythagoræis,
 cum tamen ibidem simul ostenderim,
 jam dudum extinctam fuisse sectam
 Pytha-

Tum quid Socratem moverit, *13. (2) So-*
 ut cum antea in juventute & mili- *cratic,*
 tiaz operam dederit, & officia Po-
 litica Athenis gesserit, postea etiam
 philosophiam docendo, ut ex Xe-
 nophontis Memorabilibus patet,
 politicos sæpius instruxerit, quo-
 modo Respublica sit prudenter
 administranda; ipse tamen a
 geren-

Pythagororum, & cum alibi *in caut,*
circa præcogn. jurisprud. cap. 6. §. 63. lit. m.
 observaverim Pythagoricos Philosophos
 sub Augusto Roma fuisse ejectos, imo
 cum Historia Ecclesiastica ostendat arca-
 na illa Pseudopolitica in Papatu deberi
 doctrinæ Platonice, & nimiz venera-
 tioni Patrum erga Platonem, de qua
 plura dicentur infra suo loco. Sed hoc
 dubium facile tolli potest, si simul ex
 supra excerptis notaveris, etiam post
 illam ejectionem Pythagororum sem-
 per extitisse Philosophos Pythagorzos,
 etiam post tempora Augusti; item quod
 Plato plurima dogmata sua a Pythagora
 hauserit, & saltem hinc inde emenda-
 verit, aut novis larvis obductis occul-
 taverit.

gerendis negotiis plane abstinuerit. e)

Porro

Probatio
brevis eorum,
quæ hic de
Socrate dicuntur.

e) Quæ hic de Socrate dixi singula probari possunt ex vita Socratis & memorabilibus Xenophontis de Socrate, quæ jam anno 1693. ex Carpentarîi scripto Gallico in idioma Germanicum transtuli. Socratem in juventute & militiæ dedisse operam, & officia Politica Athenis gessisse pluribus descripta vide *in vita Socratis cap. 4. p. 7. cap. 7. 8. 9. p. 15. seq. cap. 24. p. 105.* Quod autem Socrates Politicos sæpius instruxerit, quomodo respublica sit prudenter administranda, patet ex rubrica libri secundi memorabil. Socratis cap. 1. p. 68. *seq. de informatione Principis, & libri tertii cap. 1. 2. 3. p. 139. seq. de officio summi ducis militiæ, porro capituli 5. p. 157. de corrupto statu Reipubl. Atheniensis, capituli 6. p. 169. de stultitia imperitorum officia Reip. ambientium, capituli 7. p. 177. quod idonei administrationi Reipublicæ se non penitus subtrahere debeant: capituli 16. p. 191. de arte regendi, denique libri quarti capituli 10. p. 280. de variis formis Rerumpublicarum.* Cur vero Socrates ipse se subtraxerit administrationi Reipublicæ, paucis rationem exhibet me-

MORA-

Porro quænam ratio subsit, ut ^{14(3)Stoi-} cum Zeno & Chrysippus duo illi ^{corum.} Stoicæ philosophiæ principes, ipsi Rempublicam non administraverint, docuerint tamen, Sapientem accessurum esse ad rempublicam, nisi quid impediret, imo solum Sapientem esse idoneum ad gerendum magistratum, & ad judicandum, imo solum Sapientem Regem esse. f) Tum qui factum sit, ut Stoici

morabil. lib. 1. c. 21. p. 65. Adde Stanlei p. 126. 160. 162.

f) Laërtius *lib. 7. c. 121. 122. p. 441. edit. Menagii*, notat, Chrysippum docuisse, accessurum esse Sapientem ad Rempublicam nisi quid impediatur; item solum sapientem esse liberum, imo regem. Plutarchus in libro *de contrad. Stoicorum* ipsi non accessurum? Stoicos reprehendit quod eorum decretis vita non consentiat: Cum enim sapientem rempublicam administrare velint, deque ea multa scribant, ipsos tamen semper in otio versatos esse. Præterea ex Chrysippo quædam in medium affert, ex quibus intelligitur Stoicos otiosam vitam reprehendere consuevisse. Conf. Cicero, *de finib. lib. 3. c. 20.*

p. m.

Stoici de gubernanda Republica
 nihil literis prodiderent, nec in ani-
 mo

*p. m. 1028. item Aldobrandini notas ad d. c. 121. 122. Laertii, Stanleium Part. 7. Sect. x. c. 15. p. 618. 619. Voluit equidem hoc dubium solvere Seneca de Otio Cap. 32. Sed jam supra Oras. I. §. 9. lit. 9. p. 56. seq. potiss. p. 69. ostendi, Senecam ipsum, dum Stoicorum ineptias vult refutare, aliquando etiam ineptire. Annon & in hac questione idem sit notandum, iudicio Lectoris relinquo, & saltem doctrinam Senecæ refero, (1) ad objectionem quod natura utrumque exigit a Sapiente, & agere & contemplationi vacare, respondet Tom. 2. p. m. 692. se utrumque facere, cum nec contemplatio sine actione sit. (2) Per ipsum sapientem non esse moram, non actorem, sed agenda deesse, ergo, Sapientem ad otium secedere, ut sciat, se tum quoque acturum ea, per quæ posteris profit. (3) Illustrationis gratia addit: Zenonem & Chrysippum majora egisse, quam si duxissent exercitus, gessissent honores, leges tulissent, quas non uni civitati, sed toti humano generi tulerint. Tale igitur otium convenire viro bono, per quod futura secula ordinet, nec apud
 paucos*

mo habuerint, quicquam de ea re tradere, quod in vita Civili ad hunc

paucos concionetur, sed apud omnes omnium gentium homines, tam presentes quam futuros. (4) Ergo Chrysippum & Zenonem sic vixisse, quemadmodum dixerant esse vivendum. Quod si obijcias, neminem illorum Rempublicam administrasse, respondet; non fuisse illis aut eam fortunam aut dignitatem, quæ admitti ad publicam rerum transactionem solet, (i.e. adnotante Lipsio, quod ad Rempublicam tum ex censu & ex genere magistratus admissi fuerint.) Idem Lipsius ex Stobæo aliam excusationem affert: Chrysippum, interrogatum, cur non administraret publica? respondisse: Quia, si male, Diis displicuero, si bene, civibus: Pergit Seneca (p. 692.) addendo (5) responsionem. Zenonem & Chrysippum nihilominus non segnem egisse vitam, invenisse quemadmodum plus quies illorum hominibus prodesset, quam aliorum discursus & sudor. Ergo hos nihilominus *multum* egisse visos esse, quamvis *nihil* publice agerent. Relinquo inquam has responsiones Senecæ iudicio. Lectoris & saltem hic duobus verbis

hunc finem usui foret, sed solummodo de quæstionibus abstractis, & ad vitam politicam plane inutilibus disputaverint, ut vel ex unius Senecæ libello de Otio Sipientis colligere licet: g) Quid Ciceroni respon-

verbis noto exceptionem ad responsionem primam ex verbis ejusd. Senecæ paulo post (ead. p. 692.) sequentibus. *Plurimum, inquis, discriminis est, utrum aliqua res propositum, an propositi alterius accessio sit.* Utrum autem hanc exceptionem tollant verba statim sequentia Senecæ valde dubito, dum pergit: *Sana grande discrimen, tamen alterum sine altero non est: nec illa sine actione contemplatur, nec hic sine contemplatione agit.* Mihi non displicet judicium Euremonii de Senecæ: *Dans Senecque il ya deux hommes, l' un visionnaire, l' autre Philosophe.* De utroque exempla non pauca addit, quæ videri possunt in *Saint-Euremonia* vii a p. 32. ad p. 36.

Exempla
quæstio-
num ina-
nium Stoi-
corum ex
Senecæ.

g) Non dico, quod Senecæ in libello de otio Sipientis intenderit taxare Stoicos, quod quæstiones saltem abstractas & ad vitam politicam plane inutiles proposuerint & de iis disputaverint, cum

respondendum sit, Stoicæ Philosophiæ alias magno admiratori, in
libris

cum potius nota præcedens doceat, quod Seneca in dicto libello Stoicos defendere voluerit. Interim si lector impartialis saltem sequentem locum Senecæ velit attente considerare, patebit, quæstiones, quas Seneca ad defendendos Stoicos exempli gratia affert, si non æque inanes esse, ac disputationes illas, quas *supra p. 56. & 62.* ipso Seneca iudice, ut ineptissimas attulimus, saltem esse inutiles & valde noxias, si homo de earum resolutione gloriatur: *Huic majori Republica (i. e. toti generi humano) inquit Seneca cap. 31. de ot. Sap. p. m. 687. & in otio deservire possumus: imo vero nescio an in otio melius: ut quæramus, quid sit virtus? una pluresve sint? natura an ars bonos viros faciat? unum sit hoc, quod maria terrasque & mari ac terris inserta complectitur? an multa Deus corpora ejusmodi sparserit? continua sit omnis, & plena materia, ex qua cuncta gignuntur, an deducta, & solidis inane permixtum sit? Deus sedens opus suum spectet an tractet? utrumne extrinsecus illi circumfusus sit, an toti inditus? immortalis sit mundus, an inter caduca & ad tempus nam*

Cc

nume.

libris de Oratore ad oculum demonstranti, Stoicam doctrinam admi-

De libris
Politicis
Stoicorum.

numerandus? *Hec qui contemplatur, quid Deo praestat? Ne tanta ejus opera sine teste sint. Solemus dicere, summum bonum esse, secundum naturam vivere: natum nos ad utrumque genuit, & contemplationi rerum & actioni &c.* Cæterum, dum dixi, Stoicos de gubernanda Republica nihil litteris prodidisse, id pariter intelligendum de gubernanda republica secundum regulas genuinæ prudentiæ. Et enim recte quidem Lipsius *Lib. 1. manud. ad Philos. Stoicam dissert. 16. p. m. 91. edit. Lugd. 1644.* monuit, Stoicos etiam ad civilem doctrinam, quæ reges principesque tangit, ivisse, ubi simul ad Laertium provocat, quod inter Zenonis & Cleantis & Chrysippi libros, occurrant tituli, de *Republica*, de *legibus* de *consilio*, & talia, quæ ad regimen aut tutelam faciant generis humani (vide *Libr. 7. Laertii c. 36. 175. 188.*) sed dum Lipsius addit, eos *maxime* ivisse ad civilem doctrinam, & quod in catalogis Laertii *statim* occurrant isti tituli, in eo fallitur. Nam ex allegatis modo Laertii locis patebit, libros Politicos horum Stoicorum esse paucissimos, intuitu reliquo-

administrandam rempublicam homines ineptissimos reddere? Quid Plutarcho, integros libellos de communibus notionibus item de contradictionibus Stoicorum, & alium,

liquorum ibi recensitorum, quorum multi, ut statim ex titulis apparet tractarunt res inutiles & inanibus abstractionibus repletas. Cum autem citati a Lipsio libri Stoicorum de Republica, de Legibus, de Consilio non extent, dici non poterit, an mereantur commendationem Lipsii. Si tamen ex illis, quae Laërtius de Chrysippo ejusque absurdis dogmatibus & interpretationibus fabularum, de ejus arrogantia, interrogatiunculis, sophismatibus. *d. libr. 7. cap. 179. ad finem libri passim tradidit, judicare licebit, si consideremus ea, quae cap. 188. p. 481. notavit de Chrysippo Laërtius, quod in libro de Republ. dogma hoc posuerit, patrem ex filia, matrem ex filio & fratrem ex sorore liberos procreare, & quae pariter de assertis Stoicorum moralibus & Politicis docuit Sextus Empiricus libr. 3. Pyrrhon. Hypot. cap. 24. p. m. 528. 529. tum facile conjicere licebit nullius, vel certe exigui momenti fuisse dogmata Politica Stoicorum.*

alium , quod Stoici magis impro-
visa quam Poëtæ dicant, adversus
Stoicos edenti ? b) Quomodo re-
mo-

Ciceronis
censura
Stoicorum:
& quid
huic &
Plutarcho
respondeat
Lipsius.

b) Statim *lib. I. de Oratore cap. 11. p. m. 70.*
Cicero dicit, *Stoici nostri disputationum
suarum atque interrogationum laqueis te
(qui oratoriz studes) irritum tenerent.*
Alia adhuc ex aliis Ciceronis libris ex-
cerptit Lipsius *manud. ad Philos. Stoic.
lib. I. dissert. 14. p. 83.* quod videlicet Zeno
Stoicorum Princeps non tam rerum in-
ventor fuerit, quam verborum novor-
um; itaque eum maluisse *producta* di-
cere, quæ alii *bona fortuna* aut *corporis*
vocaverint, & *rejectanea*, quæ alii *mala*
ejusdem generis vocaverint; quod Ci-
cero dixerit; Stoicorum subtile vel spi-
nosum potius esse differendi genus;
item, quod pungant, quasi aculeis,
interrogatiunculis angustis, quibus et-
iam qui assentiantur, nihil tamen com-
moveantur animo & iidem abeant, qui
venerint. Equidem Lipsius *d. l. lib. 3.
diss. 2. p. 248.* respondet: Ciceronem &
Plutarchum esse Academicos, id est
ex professo Stoicorum hostes; alibi vero *d.
lib. 3. diss. 12. p. 321.* idem Plutarcho obji-
cit, & Ciceronem Ciceroni opponit,
dum doceat Sapientem (Stoicum) re-
ctius

movenda sit inculpatio Rubellio Plauto apud Tacitum, adhuc eo tempore, quo Secta Stoicorum nota & florens esset, facta, quod Stoicorum arrogantiam, sectamque quæ turgidos homines & negotiorum appetentes faciat, assumpfisset, imprimis cum ipse Lipsius Stoicæ Sapientiæ restaurator eam objectionem insufficienter removerit, & prope necesse habuerit fateri, quod ex Paradoxis contumacia Stoicorum, nimius sui amor, & aliorum nec privatorum tantum, sed & magistratum principumque contemptus ortum duxerint. i)

Tum

Etius appellari Regem, quam Tarquinium, qui nec se nec suos regere potuerit. Sed hæ responsiones mihi parum placent, nescio an tibi, Lector.

i) Quæ hic de Rubellio Plauto & de aliorum adduxi, ista Lipsius sub persona Auditoris sibi ipsi objicit, *lib. 1. diff. 14. p. 84.* & ad hæc respondet *diff. 15. p. 91.* ex Senecæ *Epist. 73.* & *lib. 2. de Clement.*

Aliz responsiones Lipsii insufficientes.

15. (4) Epi-
curi.

Tum de Epicuri doctrina videndum esset, & utrum inter dicta ejus de Sapiente illud, quod jubet Sapientem non accessurum esse ad Rempublicam, ita absurdum sit, ut jurati Epicureæ philosophiæ hostes, Cicero & Epictetus, id passim variis

c. s. errare videri eos, qui Philosophiæ Stoicæ fideliter deditos contumaces esse dicant, & refractarios & contemtores magistratum & regum, eorumque per quos publica administrantur, cum e contrario nulli adversus illos gratiores sint, & nulla Secta benignior leniorque sit, nulla amantior hominum. Sed hæc contradictiones meræ sunt, non responsiones perspicuæ. Adde quod Lipsius *d. l. 3. diff. 14. p. 329.* Stoicorum tumorem & vaniloquentiam ipse notet, occasione Paradoxi Stoici, Sapientem Deo parem esse & mox *diff. 15. ab init. p. 330.* etiam sequentia Paradoxa: Sapientem omnia recte facere, etiam digirum exserendo; eum sine peccatis esse, pariter ad ea referat, quæ ab eodem elationis Stoicæ fonte orta, & adeo noscendi solum non probandi causa edisserenda sint. Conf. eund. *d. lib. 3. diff. 23. p. 329.*

variis dicitur & scommatibus impugnantur. Et annon potius re-
ctæ rationi magis conveniat dogma Epicuri, Sapientem non gesturum esse magistratum, nisi forte patria periclitetur, aut eo valde opus habeat; quam paradoxum Stoicorum, reipublicæ quidem operam Sapientis sui spondentium, sed sub limitatione totum præceptum destruyente, nisi videlicet aliquid impediat; sub ejusmodi impedimentis autem etiam illud comprehendentium, si Respublica ipsis vel leviter saltem displiceat. 1)

Ulterius

1) Præter Laertium & Stanleium hic Epicuri doctrina: Sapientem ad Remp. non accessurum comparata cum doctrina Stoicorum.
vide potissimum Gassendum in *animadvers.* ad 10. libr. *Laërtii Tomo II. f. 14. seq.* item fol. 157. seq. edit. Lugdun. 1675. Paucis: Docet Gassendus non difficulter objectionibus Epicuri & Ciceronis adversus doctrinam Epicuri, de accessione Sapientis ad Remp. publicam, responderi posse, si fundamenti loco ponatur sequens locus Senecæ c. 30. de ot. Sap. p. m. 686. *Dua maxima hac in re diffident Sectæ, Epicuræ & Stoicorum; sed utraque ad*

16.(5) Pla-
tonis &
Platonico-
rum,

Ulterius circa Philosophiam
Platonicam dicendum foret de no-
tissimo Platonis dicto, tum demum
beatas

ad otium diversa via mittit. Epicurus ait:
Non accedet ad Rempubl. Sapiens, nisi
quid intervenerit. *Zenon ait:* Accedat
Remp. nisi quid impedierit. *Alter otium*
ex proposito petit, alter ex causa. Quod si
igitur objiciatur Epicureis neglectus
patriæ, publicæque utilitatis, respon-
suros esse, si *intervenerit* tempus, quo
Patria consilio opeque ipsorum indi-
geat, se esse saluri patriæ otium suum
posthabituos. His addi posse aliam
responsionem ex Plutarcho & Stobæo,
Epicurum docuisse, illis, qui suapte
natura ambitiosi gloriæque appetentes
sint, non esse quiescendum, sed publi-
cæ administrationi actuosæque vitæ se
dedentibus naturæ obsequendum, cum
scilicet ita sint comparati, ut ex otiosa
vita potius perturbationem & mole-
stiam trahant, dum, quod concupi-
scant, non assequuntur. Unde nihil
aliud voluisse Epicurum, quam esse
quidem Philosophicum otium negotio-
sæ vitæ cæteris paribus præferendum;
verum si quis actuosus sit, publicisque
rebus gerendis idoneus, insuper vero
&

beatas fore Respublicas , si aut
Sapientes regnarent , aut qui re-
gna-

& nascendi conditio , aut fors & occa-
sio januam facilem ad publicæ rei ad-
ministrationem aperiat , hunc debere
vitam præferre actuosam. Porro si
quis aut sua natura ad otium compara-
tus sit , aut ambitionem vanitatemque
vi rationis represserit , aut quid rei id
sit expertus , quasi ex procellis emer-
serit , secundum Epicurum huic otium
præstabilius fore , neque esse congru-
um , ut illud cum vita actiuosa commu-
tet , nisi quid forte interveniat ex parte
Reip. quod ejus industriam deposcat.
Pergit Gassendus ; videri ipsi , quod
Epicurus præstantius sentiat Zenone,
cum ipse per se ac sponte otium eligat,
Zeno autem ad illud , nisi ex accidenti,
& quia a negotio arceatur , non tendat ;
Porro , videri etiam animi modestiam,
a Rep. abstinere , ad quam necessitas
non vocet , contra videri præsumptionem
animi , in eam se ultro ingerere , etiam
cum nihil sit , quod ostet. Et revera
Iuisse Stoicos illa doctrina sua de Sa-
pientis accessu ad Remp. ulterius probat
ex Seneca *de otio Sapient. cap. 32. p. m.*
193. docente , sapientem Stoicum non

gnarent, sapientiæ darent operam; *m*) de republica item Phantastica

accessurum ad quamvis Rempublicam, non ad Atheniensem, non ad Carthaginiensem, neque ad ullam aliam cum nulla inveniatur, quæ sapientem, aut quam Sapiens pati possit.

Brevis nota
circa di.
& tum Platonijcum.

m) Vel ut ab aliis effertur: tum demum beatas fore respublikas, si aut Philosophi regnarent, aut qui regnarent philosophentur. Stanlei *Part. 4. c. 11. p. 312.* Nam Sapientes & Philosophi hoc loco significant unum & idem. Ipsum dictum Platonis concederemus, si modo historia Philosophica non ostenderet, Philosophos gentiles maxime Platonicos nihil minus docuisse, quam genuinam sapientiam, singulis ad emendationem propriam & illis qui regunt cives in Republica ad promovendam tranquillitatem publicam, utilem & proficuum, sed potius eorum doctrinas fastum intolerabilem & stultitiam toti humano generi noxiam & produxisse & promovisse. Confer quæ de Pythagoræis & quod horum doctrinas reasumserint Plato & Platonici jam supra notavimus *lit. d.*

taistica Platonis; 2) de libris ejus
NON

2) In genere de modo docendi Platonico per Dialogos, noto, eum me non improbare sed approbare, si modo regulæ observentur quas breviter proposui in *Cautelis circa præcognita Jurisprud. cap. 10. §. 66. in not.* & quas revera si non semper, ut plurimum tamen observavit Socrates in memorabilibus Xenophontis. Has vero ita nusquam & nunquam observavit Plato, ut diffiteri nequeam, me semper, quoties in Platone legerem, maximam sensisse nauseam & admiratum esse, qui fiat, ut Plato hodiernum a multis magnæ autoritatis viris tantopere commendetur & æstimeretur, antequam fontem hujus mali (de quo fonte in sequentibus) distinctius cognoscerem. Ita ubique & prope in singulis paginisprehendebam nil nisi doctrinas vanas, logomachias, & ubique fundamenta summæ insipientiæ. Potissima differentia inter modum proponendi Platonium & Socraticum in eo consistit: In Socratis dialogis invenies breves quæstiones & responsiones. Plato non tam breviter quærit, quam prolixè disferit. Fingit responsiones pro lubitu, nec tam responsiones sunt, quam applausus

Judicium
sincerum
de Platone.

plausus intempestivi. Ex vita Socratis constat, etiam huic ipsi displicuisse Dialogos Platonis, & admiratum esse, quod tam impudenter in istis dialogis Plato ipsi Socrati affinere sapissime asserta stultissima & quæ Socrati nunquam in mentem venerant. Et ne putes, me solum ista multis forte displicentia observasse, adjiciam hoc loco saltem duas observationes parallelas. Primam invenies apud Clericum *Logica Part. 4. cap. 9. §. 9. p. 235.* Plato in dialogis magistro *δογματικώτερος* multo est, & Xenophon plurima refert Socratis colloquia, vere, ut videtur habita, cum Plato multa finxerit, item apud Jacobum Bernhardum in *novellis Reip. Liter. 1710. in Sept. p. 265.* Il ya, sans doute d' excellentes choses dans les ouvrages de Platon, mais elles sont quelque fois accompagnées, de je ne scay quel galimatias. Quod in specie Platonis dialogos X. de Republica attinet, in eo consentiunt fere omnes, etiam qui alias doctrinam Platoniam magnificiunt, Rempublicam a Platone descriptam esse nullius momenti & Phantasticam; atque hæc assertio cui-libet facile in oculos incurrit, si quis modo considerare velit potissimas doctrinas a Platone in illis decem dialogis propositas, quæ sunt sequentes. In-

tio

Et in specie
de ejus dia-
logis de
Republica.
Horum sy-
nopsis.

tio examinat pro more satis prolixè *justitia* definitionem, magis impugnando definitiones, quas pro falsis habet, quam ut genuinam definitionem perspicue tradat. Tum de *injustitia* agit, tanquam ex cujus cognitione illustretur justitiæ ipsius definitio. Porro docet: de virtutibus *magistratum*, eos debere esse *iracundos* in pœnis irrogandis & erga hostes, *sagaces* in præmiis; instituendos eos esse in *Musica & Gymnastia*, de quibus prolixè differit. *Poëtas* esse ejiciendos e Republica, honore tamen salvo. Agit etiam de *quatuor virtutum cardinalium* usu eximio in Republica. Magistratus porro instituendos esse in *vera Philosophia* i. e. summi boni seu Dei cognitione. Huic assertioni jungit dictum, de quo in *nota m.* egimus: *Tum demum beatas fore Respublicas &c.* Sequuntur præcepta specialia: ad officia Reipublicæ etiam admittendas esse *fæminas: uxores, liberos & bona* civibus esse debere *communia*: Ideam boni summi seu Dei non consistere in *nuda contemplatione*, sed in cognitione rerum ad officia *socialia* necessariorum. Hanc vocat *Dialecticam*, Hujus famulas dicit esse *Physicam & Mathematicam*: *Tres formas* esse rectæ gubernationis, monarchiam, aristocratiam & politiam: *His oppositas* esse

non melioris notæ de Legibus; o)
de

esse tyrannidem, oligarchiam & democrati-
am: *Tyrannidem* esse infelicissimam.
Denique declarat cur *Poëtas* ex sua Rep.
excluserit, & de *premiis* ac *pœnis* tam in
hac, quam in *altera vita* differit.

Synopsis
dialogo-
rum Plato-
nis de le-
gibus.

o) Quid de hoc Platonis opere, quod
tredecim Dialogis includit; sit judican-
dum, etiam aliquo modo patebit ex
sequenti eorum synopsis. *Dialogo pri-
mo* tractat de legum (1.) causis, Deo &
virtute, (2.) de legum subjecto, scili-
cet natura humana, corrupta per cu-
piditates, & ratione repugnante, (3.)
de legum fine, ut cives fiant virtuosi.
Dialogus secundus docet, legislatorem de-
bere maxime respicere duas hominum
cupiditates dominantes: dolorem &
voluptatem. Ex quo infert, leges, nec
nimis licentiæ debere favere, nec ni-
mis rigidas esse: Potissimum autem
momentum situm esse in educatione
puerorum; omnia autem ætatum esse
decoram quandam harmoniam. *Dia-
logus tertius* inquit in legum originem
post universum quoddam diluvium, &
inde auctis iterum hominibus, post se-
culum simplex æquitati deditum, in-
troducitis divitiis & penuria. *Dialogo
quarto*

de variis item Plutarchi, Platonica
cam

quarto agit de situ civitatum oportuno & quærendarum sedium occasionibus; de Reipublicæ forma, Dei & parentum cultu, legum vi & autoritate; de præfationum legibus præmittendarum necessitate, & regulis earum. *Dialogus quintus* docet, quomodo verus animi cultus sit instituendus intuitu corporis, pecuniæ & aliarum rerum externarum: & *frustraneas esse leges*, nisi prius animus recte fuerit formatus, ut ipse sibi lex sit. *Dialogus sextus* proponit magistratum necessitatem, diversitatem, creationem, matrimonii doctrinam & leges matrimoniales (ubi simul emendare voluit doctrinam de *communionem uxorum*.) *Dialogus septimus* iterum de liberorum educatione tractat, tam quoad corpus, quam quoad animum, ubi prolixè disserit de musica & choreis, tanquam quæ maxime apud Græcos in usu essent. *Dialogus octavus* agit de ludis & festis religiosis (Græcis etiam maxime frequentatis) eorumque etiam in bellis usu; item, quatenus mulieres etiam sint ad bellum præparandæ. Porro de religionis naturalis efficacia perpetua in homine intuitu
con-

conscientiæ, de turpitudine adulterii, scortationis, & veneris masculæ. *Dialogus nonus* proponit generalia præcepta de judiciis, de criminibus maximis, de differentia legislatoris & judicis, & de regulis constituendorum judiciorum. *Dialogus decimus* agit de impietate & profana loquentia de Deo, de hujus impietatis stulticia, variisque generibus, & de variis pœnis in illa impietatis genera, etiam capitalibus. *Dialogus undecimus* proponit doctrinam de pactis in genere & in specie de pactis & contractibus privatis, (sub quibus etiam comprehendit testamenta & tutelas) item de horum obligatione ex æquitate naturali. *Dialogus duodecimus* continuat agere de pactis & contractibus publicis, de legationibus, militari disciplina, jurejurando, publicis peregrinationibus, de tribus judiciorum subselliis, de jure sepulcrorum &c. In *dialogo decimo tertio* & ultimo concludit; a Deo pendere omnem Reipublicæ felicitatem; adeoque præcepta dat de collegio facto ex optimis civibus constituendo, & de sapientia per hoc collegium introducenda. His ita præmissis cave ne putes, *judicium meum generale de Platonis philosophia supra nota n.* sincere datum id intendere, ut

contē-

Judicium
speciale de
doctrinis
Platonis.

contemnere velim omnes doctrinas Platonicas. Quin potius uti in sensus incurrit, quod ibi potissimum sententiam meam dixerim in genere de modo tardioso secundum quem Plato proposuit doctrinas suas; ita quod in specie doctrinas ejus de Republica & legibus hactenus recensitas attinet, paulo specialius meam sententiam de iis hic, sed brevibus propono. *Sunt bona mixta malis, sunt mala mixta bonis.* Inter doctrinas non paucas, quæ prima fronte piæ & sanctæ videntur, sunt etiam multæ, quæ, si eas paullo attentius examines, sunt hypocriticæ, aut, si verba magis in factum temperare velis, Pythagoricæ. Sed adsunt etiam non paucæ, quæ ne quidem umbram sapientiæ habent. Ita, ut secundum ordinem supra usurpatum hoc judicium meum exemplis illustrem, non credo, in libris de Republica, prudenter & juste magistratibus esse iracundiam, item Musicam & Gymnasticen tantopore commendatas. Quod præceptum de Poë-

In specie
de Poëtis

tis e Republica ejiciendis attinet, equidem hoc nimis rigidum esse arbitror, interim in eo consentio Platoni, quod alii Græcorum (quos hodiernum multi ex nostratibus sequuntur) nimis imprudenter commendaverint & extulerint

Dd

rnt

rint Poëtas, inprimis Homerum & Virgilium, qua de re mentem meam distinctius exposui *in cautelis circa præcognita jurispr. capite 8. potissimum §. 11. & 12. & ibi not. d.* Scriptoribus ibidem allegatis adde Max. Tyrium *dissert. 7.* In specie de Homero & Virgilio in utramque partem Basnagium *Histoire de Juifs. lib. 3. cap. 20. p. 941. ad p. 948.* Huetium *de orig. fabul. Roman. p. 86.* Homerum colaphis dignum dixit Heraclitus apud Laertium *libr. 9. cap. 1.* Adde de Homero Baylium *dict. critique sub voce Loyer p. m 356. Edit. prima.* Madame Dacier *des causes de la corruption du gout, de la Motte, dans le discours sur Homere* qui ipsius versioni Iliados Homeri præmissus est. Possunt etiam multa ad hunc usum peti ex lectione Longini *de sublimi & ex observationibus Gallicis ad easdem du Boileau, item ex parallelis des anciens & de modernes de Perrault, ex observ. Halens, Tom. III. obs. 1. §. 8. seq. ex Dion. Halicarn. oper. Rhetor. & ejus indice voce Homerus, Zoilus.* Virgilium contra Clericum *lib. 1. Parrhas.* defendere aliquo modo voluit Burmannus *in præfatione ad Petronii Satyricum circa finem.* Ex antiquis Virgilium prolixè commendat & sapientiam ejus demonstrare voluit Macrobius *Saturn. lib. 1. cap. 24. & integr.*

integr. lib. 3. 4. 5. 6. In operibus *Vavassoris* fol. 680. ad 700. etiam plura invenies de vana commendatione Homeri. Sed redeamus ad Platonem. Hujus doctrinæ de vera Philosophia, in qua magistratus sint instituendi, i. e. in summi boni seu Dei cognitione, & quod ista non consistat in nuda contemplatione, sed in cognitione rerum ad officia socialia necessariarum, item quæ de legibus *dialog. 1.* iterum de Deo & virtute tanquam legum causis tradit, item in *dial. 10.* de graviter punienda impietate & profana loquentia de Deo, denique in *dial. ult.* quod a Deo pendeat omnis Reipubl. salus &c. si supine eas consideres, optime & pie sonant; sed si penitius eas examines, & scopum, quorsum ista omnia tendant paulo penitius consideres, scilicet, ut in *ult. dial.* addit, collegium sacrum ex optimis civibus esse constituendum, quod sapientiam istam in civitatem introducat, facile apparebit, Platonem in hoc esse egregie imitatum Pythagoreos; ut sub specie pietatis & sanctitatis stabiliret solum autoritatis præjudicium & tyrannidem maxime crudelem erga eos, qui ab ejus dictatis vel in levissimis dissentire auderent, tanquam in homines maxime impios. Porro doctrina Pla-

De hypo-
critica pie-
tate Plato-
nica.

Dd 2

De com-
muniõne

bonorum
& uxorum
&c.

tonis de communione bonorum, uxorum, liberorum, non solum est phantastica. (quod communionem bonorum attinet,) sed & irrationalis & impia, unde & ipse *dial. 6. de Legib.* doctrinam de communione liberorum & uxorum emendare, aut potius emollire, voluit. Est & id ridiculum, quod doctrinam de Dao ad Dialecticam retulerit, sed id tamen simul affectationem dominatus in intellectum humanam indicat, quod Physicam & Mathefin voluerit hujus Dialecticæ famulas esse. Facit & id ad stabiliendum præjudicium auctoritatis, quod Plato *in Dial. 4.* tantopere commendat præfationum legibus præmittendarum necessitatem, cum potius natura & scopus legum ostendat, rectius Senecam docuisse, stultitiæ id indicium esse. Pariter, dum docet *in dial. 5.* frustraneas esse leges, nisi prius animus recte fuerit formatus, ut ipse sibi lex sit, quilibet videt potius dicendum esse, non opus esse legibus, si animus jam ita sit formatus, ut ipse sibi lex sit. Possent etiam multa moneri circa doctrinas Platonicas de usu musicæ & chorearum, item ludorum & festorum religiosorum in *Rep.* etiam tempore belli, (*dial. 7. & 8.*) de usu testamentorum in *Rep.* (*dial. 11. p. m. 969.*) si pro-

cam doctrinam secuti p) libris, dogmata

si propositum id permetteret. Unde potius abrumpo, & ad Plutarchum transeo.

p) Plutarchus historiae scriptor disertissimus & morum Praeceptor insignis, duo egregia ac eruditissima post se reliquit volumina, *Parallela* videlicet, (id est illustrium Graeci nominis & Latini virorum vitas ita digestas, ut semper Graeco homini Romanus aliquis comparetur,) & quod titulo *Moralium* extat, opus non modo eruditum, sed etiam varium & philologicum. De eo Lipsius in *notis ad Polit. p. 450.* judicat, Plutarchum, si quem alium dignum esse Principe scriptorem, ut qui iudicium mirifice formet, & diffusa ac plana quadam scribendi via ad virtutem ubique & prudentiam ducat, sed, ut Lipsius addit, *ad illam magis, Et nisi faller, melior omnino, quam acutior doctor.* Eranapio in *vitis Philosophorum in Proem.* Plutarchus est totius Philosophiae Venus & Lyra: Heinsio compendium eruditionis, & prudentiae thesaurus. Cui Erasmus magnam eruditionis suae partem debet, ut scribit Focanus *dissert. de studiis.* Vossius *de hist. Graecis lib. 2. c. 10.*

Plutarchi
encomia,
& iudicia
de eius
scriptis.

Dd 3 vocat

gmata varia huc pertinentia explicanti-

vocat virum undiquaque doctissimum, item Philologum, Philosophum & historicum summum, cum magnam horum trium scientiam undique ejus scripta spirent. His encomiis addit Quenstedt *de patriis illustrium virorum* p. 411. Plutarchum esse amplissimum historię Græcæ & latinę thesaurum, & ejus vitas esse Bibliothecam omnium veterum historię scriptorum, in quibus præstantium gentis Græcæ & Latinę Virorum circiter 50. res gestas & opera inter se componat. Deprehendi insuper, Michaellem de Montaigne mutuum debere Plutarcho, quem etiam valde commendat *lib. 2. des Essais cap. 10. p. m. 379. edit. 1616. in octavo.* »Quant a mon
 »autre leçon, qui mesle un peu plus
 »de fruct au plaisir, par ou j' aprens
 »à ranger mes opinions & conditions,
 »les livres, qui m' y servent, est Plu-
 »tarque, depuis qu' il est Francois, &
 »Seneque. Ils ont tout deux cette no-
 »table commodité pour mon humeur,
 »que la science, que j' y cherche, est
 »traitée en pieces descousuë, qui ne
 »demandent pas l' obligation d' un
 »long travail, de quoy je suis capable.
 Ainsi

**cantibus, videlicet: Sapientem de-
bere**

Ainsi tous les opuscules de Plutarque & les Epistres de Seneque, qui sont la plus belle partie de leur escrits, & la plus profitable: Il ne faut pas grande entreprinse, pour m' y mettre, & les quitte, ou il me plaist. Car elles n' ont point de suite & dependance des unes aux autres. Ces auteurs se rencontrent en la plus part des opinions utiles & vrayes: comme ausi leur fortune les fit naistre environ mesmesiecle: tous deux præcepteurs de deux Empereurs Romains: tous deux venus de pays estranger: tous deux riches & puissans. Leur instruction est de la cresseme de la philosophie, & présentée d' une simple façon & pertinente. Plutarque est plus uniforme & constant; Seneque plus ondoyant & divers. Cestucci se peine, se roidit & se tend pour armer la vertu contre la foiblesse, la crainte & les vitieux appetits, l' autre semble n' estimer pas tant leur effort, & desdaigner d' enhaster son pas, & se mettre sur sa garde. Plutarque à les opinions Platoniques, douces, accomodables a la societé civile &c. Seneque est plein

bere versari maxime cum principibus

»des pointes & saillies, Plutarque des
 »choses. &c.» Idem de Montaigne
 lib. 3. cap. 884. Plutarchum commendat,
 quod ejus doctrina quis uti possit in
 quibuscunque eruditionis partibus,
 & libro 2. cap. 31. p. 691. Plutarchum de-
 fendit contra Bodinum, qui Plutarchum
 in *Methodo histor.* ignorantiz & falsarum
 narrationum accusaverat. Valde miror,
 quod alius Gallorum eruditissimorum
 de la Motte le Vayeur neque in *Volum.*
 III. *Opuscul.* ubi de Historicis Græcis &
 Latinis agit, Plutarchi mentionem fa-
 ciat, nec in ullo alio loco saltem eum
 nominet, quod exinde conjicio, cum in
 indice ad universa opera nihil de Plu-
 tarcho deprehendatur. Et valde tamen
 dubito, quod Vayeurius non legerit
 opera Plutarchi, & quod non multa ex
 eo mutuatus fuerit. Scaliger in *judicio*
 de Plutarcho valde variat, si *Scaligerianis*
 fides est adhibenda. Modo enim sub
 voce *Plutarchus*; eum vocat totius sa-
 pientiz ocellum, modo, sub voce *Ci-*
cero contemtim de eo sentit. *Libros,*
 inquit, *omnes Philosophicos Ciceronis ni-*
bili facio; nihil enim in iis est, quod de-
monstret, & doceat, ac cogat, nihil Aristo-
tolicum,

**pibus & magnatibus; principem
debere**

telicum, ut nec apud Plutarchum, qui aulicis tantum scripsit, non doctis. Apertum est, quod Scaliger in hoc ultimo loco contemnat Plutarchum, ideo, quod non observaverit modum docendi Aristotelicum. At hoc a Plutarcho factum est, tam in vitis parallelis, quam in opusculis moralibus, unde sua sponte cadit opinio Dacierii & uxoris ejus, qui in *prefatione versionis Gallica vitarum illustrium Plutarchi p. 20.* conciliare voluerunt ista duo judicia Scaligeri opposita, quod in priore respexerit Scaliger ad vitas parallelas, quæ tantum sapientie contineant, quantum in nullo alio opere Philosophorum antiquorum, invenire liceat, in posteriore autem loqui voluerit de opusculis moralibus, ubi nihil fere satis profunde propositum & demonstratum fuerit, sed ubi omnes materiae paucis exceptis nimis superficialiter fuerint exhibitæ. At in vitis parallelis, comparationes seu parallelismos esse omnino admirabiles &c. Quasi vero Scaliger non æque oppositurus sit, etiam in vitis parallelis nihil Aristotelicum occurrere, &, opuscula moralia magis doctis, vitas autem magis

debere esse Sapiensem ; Senem
non

auticis scriptas esse. Cæterum, cum exactenus dictis jam aliquo modo pateat iudicium Dacierii de Plutarcho, absolvamus illud paucis. Addit : Se facile plures ex opusculis moralibus daturum esse pro parallelismis seu comparationibus perditis, cum ibi Plutarchus convenientias & differentias morum in singulis hominibus illustribus maximo cum iudicio ingenio & sapientia proposuerit. Interim ipse Dacierius modum loquendi in Plutarcho taxat p. 10. quod stilus sit durus & confusus, impositus, plus soliditatis quam gratiæ habens, & magis naturam sequens quam artem. Interim singula ejus verba facile intelligi & sensibilibus percipi, esse satis gravia & ponderosa, & correspondere gravitati & ponderositati cogitationum ejus. Invenies etiam in dicta præfatione p. 16. seq. descriptionem vitæ Plutarchi, ex qua hic saltem noto, erronee haberi a quibusdam Plutarchum pro præceptore Trajani, etsi sub Trajano vixerit; prius Plutarchum scripsisse quædam opuscula moralia antequam vitas hominum illustrium describere aggrediretur; multa occurrere
in

non debere abstinere a Re publica ;
aliis-

in operibus Plutarchi , quæ magis sapiant doctrinas hominis Christiani quam Ethnici , unde nonnulli opinati fuerint , ea mutuo accepta esse ex scriptis Christianorum ; sed Dacierius putat Plutarchum illas ex Platone hausisse. Denique addit , multos hæsituros esse utrum ex scriptis Plutarchi vitas opusculis , an opuscula vitis præferre debeant , se vero sincere asserere , multo plus ingenii , judicii & artis deprehendi in vitis , plus lectionis & memoriz in opusculis. Me quod attinet , liceat etiam mentem meam paucis adjicere de diversis istis judiciis hætenus recensitis , quæ sæpius magis involvunt , quam ut erudiant. Nam quid vult sibi Lipsius , dum dicit Plutarchum *magis ad virtutem quam ad prudentiam ducere* ? Quasi virtus imprudens & prudentia vitiosa detur ; In eo vero consentio Lipsio , dum Plutarchum vocat *meliolem quam acutiolem* doctorem , si hic sit ejus sensus , scripta Plutarchi digna esse ut legantur a Principibus aut Politicis , & quod non sint apti ad gustum Philosophorum , acumina methaphysica , mathematica & similia ut muscas captantium. Hi enim com-
menda-

aliisque præcepta politica peculiariter tradentibus.

De

mendabunt potius, ut Scaliger etiam fecit, suum divum Platonem & summum Aristotelem. At Politici & historiz philosophicæ studiosi gaudebunt lectione Plutarchi etiam septem vel octo horarum spatio continuata; sed deprecabuntur continuationem lectionis (etiam per spatium paucarum horarum) in Aristotele & Platone etiam intuitu librorum Politicorum & moralium; cum in Plutarcho inveniant veritates (vel etiam aliquando errores) sensibiles, in Aristotele & Platone tantum non ubique grillos & muscas, etsi quandoque larvis vel palliis oblongis, ad decipiendum incautos, indutas. Pergo ad *Eunapium*, quem non intelligo. Video, eum voluisse Plutarchum laudare, sed non intelligo cur eum vocaverit totius Philosophiæ Venerem & Lyram, & non potius *Æolum* & tympanum, & si pace illustrium Criticorum aut Grammaticorum id fieri possit, referrem hoc encomium in locis communibus sub titulum: *Galimatias*. In *Heinsii*, *Focani*, *Vossii* & *Quenstedtii* judiciis quod desiderem nihil habeo. Valde etiam mihi placet

De Aristotele Platonis discipulo, sed novæ & totum mundum *foletis*.

Chri-

placet *Michaelis de Montaigne* commendatio Plutarchi, comparatio cum Seneca, & defensio contra Bodinum. De *Scaligeri* judiciis duobus diversis & pene contradicentibus ita sentio: Quod prius attinet, nollem equidem Plutarchum vocare totius sapientiz ocellum, interim tamen nollem etiam, quod posterius concernit, eum ideo taxare, quod nihil Aristotelicum (quoad modum docendi & demonstrandi) in eo reperiat. Quin potius mihi sufficit, quod absque ambagibus Plutarchus rationes suas proponat & quidem plerumque satis perspicue. Neque id mihi displicet in Plutarcho, (etsi displicuerit Scaligero) quod aulicis tantum scripserit, non doctis, id est Aristotelicis, quia Aristotelice doctos non magnifacio, & quia credo, aulicos, si modo prudentes sunt, præferendos esse ejusmodi doctis. In *Dacierii* judicio approbo commendationem vitarum parallelarum Plutarchi, sed propterea tamen non probo judicium ejusdem de scriptis moralibus, ob defectum probationum profundarum, quia profunditas

**Christianum postea inundantis
Sectæ**

Item de
eius Secta.

ditas ejusmodi sæpe obscuritatem & subtilitatem stultam involvit. In his quæ de stilo *Plutarchi* addit *Dacierius*, non habeo quod moneam. Cæterum, dum in oratione dixi, *Plutarchum Platoniceam doctrinam secutum esse*, non id volo, quod *Plutarchus* inter sectarios *Platonis* sit referendus, sed quod ex *Principibus Philosophorum Græcorum* & *Autoribus Sectarum Græcarum* præ reliquis magis inclinaverit in doctrinas *Platonis*. Primum quod attinet, quod non fuerit *Sectarius* intuitu *Platonis*, exinde constat, quod non solum integrum librum de *Homero* scripserit, qui in opusculis moralibus est ultimus *p. m. 705. seq.* ibique eum, contra, ac *Plato* fecerat, valde commendaverit, sed quod in opusculis moralibus plerisque tantum non ubique & ad nauseam usque versus ex *Poëtis Græcis* probationis loco adduxerit. Posterius quod concernit, cum inter *Sectas Philosophorum Græcorum* præcipue sint *Platonica*, *Stoica*, *Epicurea*, *Aristotelica*, *Plutarcho* *Stoicos* minime placere, ostendunt scripta jam supra in ipsa oratione citata, de communibus notionibus,
item

Sectæ autore, etiam nonnulla, sed
pauca

item de contradictionibus Stoicorum,
& aliud, quod Stoici magis improvvisa,
quam Poëtæ dicant. Similiter contra
Epicurum & Epicureos edidit libellum
peculiarem adversus Colotem Epicu-
reum *p. 581. seq.* & aliud scriptum, in quo
defendere voluit, ne quidem jucunde
vivi posse ex Epicuri sententia *p. 372. seq.*
At quod Platonem attinet non solum
eum sæpius commendat, ut ex *indice
opusculi, moral. sub voce Plato*, constat, sed
etiam quæstionum Platoniarum pecu-
liarem librum scripsit *p. 593.* & in libris
Politiciis rarissime a Platone recedit, quo-
rum primus tractare voluit de rebus
publicis quæ a singulis & a paucis tenen-
tur, *p. 108.* sed videtur saltem esse fra-
gmentum opusculi vel non absoluti, vel
perditi. Sequitur *p. 109. seq.* opusculum:
An seni sit tractanda Respublica, quam
quæstionem respondendo non determi-
nat, sed rationes pro utraque parte
more Academico seu Platonico recenset.
Tertium docet, *p. 118. seqq.* cum Princi-
pibus maxime debere Philosophum
sermocinari, ubi inter alia *p. 120.* dicit:
*Philosophus, qui remotus est a negotiis, non
abborrebit ab iis, (Principibus) Politicis*

4170

vero eos etiam sectabitur. Ubi videtur per Philosophum intelligere Philosophum theoreticum, per Politicum autem, Philosophum practicum. Quartum rubricam habet, ad Principem indoctum p. 121. Quintum autem præcepta Politica tradit, p. 125. seq. Posset etiam huc referre opusculum p. 257. seq. contra dictum (Pythagoreorum) Ita vive, ut nemo te sentiat vixisse, de quo vide supra notam c. Aristotelem sæpius quidem citat, aut potius ejus sententias recenset, sed non legi, quod Aristotelem valde commendat, aut eum Platoni præferat. Vide indic. opusculi moral. sub voce Aristoteles. Unde miror, qui factum fuerit, ut Georgius Hornius lib. 4. Hist. Philos. cap. 6. p. 259. Plutarchum vocaverit Philosophiæ Peripateticæ amatorem. Etsi itaque Plutarchus ob hæc dicta non possit classi Philosophorum Eclecticorum accenseri, interim tamen nullum est dubium, quod ejus libri quinque de placitis Philosophorum p. 329. seq. referant sententias varias omnium pene Philosophorum Græcorum circa omnes fere controversias Physicas. Utinam etiam in reliquis Philosophiæ partibus simili modo placita Philosophorum Græcorum expauiisset, haberemus profecto thesaurum incom-

pauca differenda forent. 9) Etsi enim

incomparabilem historiarum Philosophicæ. Id unicum addo, quod in opusculo contra Stoicos, cujus titulus est, de Stoicorum communibus notionibus p. 420. seq. inveniatur disputatio Plutarchi contra infinitum Stoicorum satis ampla p. 433. ad p. 436. quæ, etsi præcipue loquatur de infinito Physico, deprehendes tamen ibidem non paucas rationes, quibus uti etiam possis adversus infinitum Mathematicorum.

9) De Aristotele & ejus Philosophia non adeo prolixè agit Laërtius *lib. 5. sectionibus prioribus 34. a p. 268. ad p. 288.* Diffusior & prolixior est Stanleius *Part. 5. a p. 410. ad p. 491.* Circumstantias vitæ Aristotelis in summam contractas recensui in *Monathl. Gedanken 1688. mens. Aprilis p. 459. seq.* Cavendum ingenio Philosopho est, ne Aristotelem nimis contemnat, multo magis ne calumnietur. De calumniatoribus Aristotelis vide *Is. Casaub. in notis ad Laërt. lib. 5. sect. 3.* de ejus Apologia Laërtium *ibid. sect. 9.* & ibi *Aldobrand. & Menag. in notis.* Hodie vero multo magis cavendum, ne quis nimis exosculetur Scripta Aristotelis & ejus sputa lingat. Cum vero

Judicium de Aristotele quomodo temperandum.

enim pro more, etiam in doctrina

ii, qui haecenus Aristotelicas doctrinas ut oracula, more pene idololatræ venerati sunt, & adhuc venerantur, si modo in viribus eorum situm sit, ingenuos Philosophos, insufficientiam doctrinarum Aristotelicarum & inutilitatem & noxiam Doctorum & Scholasticorum, qui se Aristotelicos esse ubique clamant, ostendentes, vi & fraude, ut homines maxime improbos, persecui eosque apud potentes audacter calumniari soleant, non equidem vitio his vertendum, si quandoque etiam fabulis Satyricis depingant stultitias hominum, etiam orthodoxorum, ex Aristotele Idolum facientium. Etsi enim ipsi Sectarii per Satyras ejusmodi magis pertinaciores reddantur in stultitia sua, tamen & sensus communis & experientia testatur, viros prudentes imparciales, inprimis eos, qui nondum præjudicio illo noxio autoritatis fuerant infatuati, citius & cum majori efficacia ejusmodi scriptis Satyricis, quam disputationibus maxime seriis solere disponi ad cavendos pedantas. Unde & ego olim in casu simili tentavi primas quasdam lineas dare ejusmodi

na politica præceptorem suum refutet, in eo tamen haud dubie cum ipso sensit, quod Sapiens Magistratum gerere debeat, cum honorem pariter ac divitias inter bona a Sapiente

di Satyræ adversus Philosophiam Aristotelicam in modo citato *mensè Aprili* der *Monathlichen Gedanken politisimum* p. 499. seq. quam etiam deprehendi effectu modo memorato non fuisse destitutam, sed multis Politicis oculos aperuisse, quare etiam eandem adhuc auditoribus & lectoribus meis, qui usum rectæ rationis magnificiunt & impudentiam pariter & hypocrisin detestantur, commendo. Ut vero eo melius appareat, quid in illa fabula de vita Aristotelis fictum sit, quid verum aut verosimile, diffiteri nolo, me cum ista scriberem, maxime usum fuisse tractatu Gallico Rapini Jesuitæ, cui titulus: *les comparayons des grands Hommes de l' Antiquité ejusque tomo 4. Et partibus tribus prioribus*, in quibus Platonis & Aristotelis vitas earumque circumstantiat, diversam docendi methodum, & scripta Logica, Moralia, Physica & Metaphysica inter se comparat.

E e 2

v) Fa.

piante etiam maximopere appetenda collocaverit. r) Ac etsi porro
 ex

Cur Jesuita
 Rapinus
 Politicam
 Platonis &
 Aristotelis
 omiserit,

r) Facile prævideo, Lectores non paucos vel taxaturus esse in Rapino, quod comparisonem inter Platonem & Aristotelem intuitu doctrinæ Politicæ omiserit, vel admiraturos, qua ratione id fieri potuerit, cum tamen omnia opuscula Rapini testentur eum fuisse virum multæ lectionis, & haud dubie etiam legisse opera Politica Platonis & Aristotelis. Proponam varias responsiones ex quibus lector pro lubitu eligere poterit, eam, quæ ipsi videbitur optima. 1. Dici poterit, quod Rapinus hic termino Philosophiæ moralis usus fuerit in latiore significato ut Politicam sub se comprehendat, unde & in comparisonem Philosophiæ Moralis Platonice & Aristotelicæ librorum politicorum Platonis & Aristotelis mentionem facit, adeoque Politicam tanquam appendicem Ethices considerat. Hic vero lector forte desideraturus esset, quod, etiam hoc concessio, tamen Rapinus omiserit distinctiorem comparisonem Politicæ Platonice & Aristotelicæ quatenus in specie quoad leges rite formandas & Rempublicam constituendam

ex ejus libris politicis plurimi inter-
ciderint, ex istis tamen, quorum
fragmen-

dam conveniunt aut differunt. 2. Quod
reverendi Domini Jesuitæ saltem de
moralibus sint solliciti & Politica Poli-
tici id est Laicis solis relinquunt, &
intuitu rerum politicarum se habeant
mere passive, unde & solent Politicos
plerumque pro impiis habere. Sed uti
hæc responsio refutatur per experien-
tiam, cum habeamus etiam opera Po-
litica Jesuitarum, v. g. Adami Conzenii,
ita metuo, ne multi habituri sint hanc
rationem pro ironica. 3. Quod studio
id factum fuerit, cum Politica Patrum
venerandorum sit arcana, adeoque non
proponenda Laicis, ne arcana eorum
ad notitiam Politicorum Laicorum
perveniant. Sed & huic responsioni
obstant scripta Politica Jesuitarum, &
quod hanc arcanorum politicorum re-
velationem non magis timeant, quam
revelationem arcanorum moralium v.
g. reservationum mentalium & similium,
de quibus videri poterunt scripta va-
ria, pro cæteris vero Ludovici Montaltii
*litera provinciales de Jesuitarum morali &
Politica disciplina.* 4. Quod eorum Po-
litica neque sit pure Platonica neque
E e 3 pure

fragmenta restant, haud magna, certe non tanta, quam vulgo prædicare solent Aristotelicæ philosophiæ

pure Aristotelica, sed Eclectica. Sed & adversus hanc responsonem regeri poterit, quod hæc ratio tamen non moverit Rapinum, ut comparisonem Philosophiæ Moralis Platonicz & Aristotelicz omiserit; cum & Philosophia moralis Jesuitarum neque sit pure Platonica neque pure Aristotelica. Sed hæc transeant. Pergo potius ad ea, quæ hic in textu paucis a me notata sunt. Quod primo attinet dissensum Aristotelis in *Politica* a Platone de eo legi poterit ipse Aristoteles *Polit. lib. 2. cap. 1. 2. 3. 4. juncta periphrasi* Danielis Heinsii. Quod convenientiam Platonis & Aristotelis in textu adductam attinet, notum est, Stoicos decuisse, sola bona animi esse appetenda, bona vero corporis & fortunæ esse non quidem appetenda sed sumenda: Aristoteles vero etiam bona corporis & fortunæ esse appetenda discipulis suis inculcavit, cum virtus his, maxime autem bonis fortunæ, divitiis & honoribus, sæpe opus habeat, vid. Laërt. *lib. 5. sect. 30. & ibi* Aldobrand. *in notis.*

Dissensus
& consensus
Platonis
& Aristotelis
in doctrina
Politica.

phiæ amasii, prudentiæ politicæ rempublicam gubernandi indicia comparent, quamvis Conringius s) pro-

s) Edidit jam anno 1656. Helmeſtadii Hermannus Conringius libros ſuperſtites Politicorum Ariſtotelis, non ſolum emendatos, ſed & notatis paſſim lacunis horum librorum & ubi quædam deficere videntur. Addidit etiam Introductionem in opera Politica Ariſtotelis, in cujus novem capitibus multa erudite annotavit. Oſtendit enim certis, ut loquitur, argumentis, illa Politica eſſe Ariſtotelis; ſimulque diſſeruit de omnibus aliis politici argumenti Ariſtotelicis libris dudum perditis. Porro probare voluit, (c. 3. p. 579. ſeq.) Politicos libros, qui extant, eſſe opus acroamaticum, non exotericum, ſimulque indicavit, quis demum ſolido cum fruſtu uti illorum lectione poſſit. Tum exhibuit priorum trium librorum argumenta, & docuit, poſt tertium librum prolixè ab Ariſtotele actum eſſe de optimæ reipublicæ conſtitutione, cujus doctrinæ pars hodieque ſuperſit in libro ſeptimo & octavo, qui adeo tertio libro ſtatim ſint ſubjungendi; unde & ſeriem & argumenta illorum duo-

Conringii
merita in
doctrinam
Politica
Ariſtotelis
commen-
danda & e-
mendanda,

probaverit, libros istos Politicorum
Ari-

rum librorum adjecit, & monuit, verosimile esse, quod ulterius quatuor libris, qui tamen perierint, de optima Republica actum fuerit, ac tandem argumenta librorum, quarti quinti & sexti subjecit. His vero præmissis totius operis Politici ordinem justum & argumentum in unum conspectam produxit. Denique in *cap. ult. p. 649, seq.* disseruit: quanam hodieque sit operis Politici conditio, quæ in posterum speranda, & quid hætenus circa illud fuerit præstitum, ubi simul de fati hujus operis Politici a Seculo decimo tertio ad sua tempora multa haud vulgaria annotavit. Sed tamen in solo Aristotele non substitit, quoad doctrinam de prudentia politica seu civili Conringius, sed & ipse tentavit ea quæ forte in Aristotelica doctrina hic desiderari possunt, aut supplementa desiderant, emendare, etsi præ more temporum, quibus scribebat Conringius, ubique commendaverit Politica Aristotelis, ac ea plus, quam mererentur magnificerit. Quod ut eo distinctius percipiatur, notandum, olim in Academiis Pontificiis receptum fuisse, ut Magistri Philosophiæ, ante-

Aristotelicorum acroamaticis, non vul-

antequam renunciarentur, in scriptis solenniter promitterent, quod Aristotelis sputa lingere, & omnes ab Aristotele dissentientes refutare, & pro virili illis resistere vellent. Duravit hic mos etiam in Academiis Protestantium diu post reformationem. Unde formulam ejusmodi promissionis adhuc in Academia Lipsiensi anno 1590. usitatum, quam in MSC. beati Patris nactus eram, inferui *mensi Majo 1688. der Monathlichen Gedancken p. 599.* Etsi vero pedetentim hic mos successu temporis paulatim desierit in usu esse in Academiis Lutheranorum, meminisse tamen mihi relatum esse, cum adhuc juvenis essem, illo tempore in Academia Helmstadiensi ejusmodi promissiones sive literales sive verbales adhuc in usu fuisse. Hoc intuitu Conringius erit excusandus, quod in illis tenebris non potuerit præjudicium illud authoritatis Aristotelicæ in totum abjicere, quin potius mirandum, qui factum fuerit, ut ipse de emendatione prudentiæ Politicæ saltem cogitare potuerit. Interim ejus eruditus tractatus *de civili prudentia* anno 1662. & sequenti anno 1663. ejusdem

vulgaribus & exotericis doctrinis esse accensendos.

Cum

Propolitica sive brevis introductio in civilem Philosophiam Helmeftadii edita docent, quam sollicitus fuerit, neglectum communem genuinæ Politicæ emendare. Sed de his duobus scriptis id observandum, utriusque idem esse argumentum, & eandem utrobique differendi methodum esse observatam: nisi quod ex præfatione Propolitica præmissa pateat, propolitica hæc esse saltem rudimenta prima tractatus de civili prudentia, & hujus compendium, & illa fuisse jam antè librum de civili Prudentia in gratiam selectorum aliquot juvenum anno 1649. confecta, unde de hoc non erit opus ut plura memorem, nisi, quod hic non sit ægre ferendum, quod Conringius in cap. 15. p. 103. de *Politica scientia optimis per omnem ætatem scriptoribus defectus quidem librorum Platonis de Republica & Legibus p. 105. paucis notaverit, sed quod Aristotelis libros Politicos concernit, de iis sic judicet p. 106. quod & in his Aristoteles omnes omnium temporum sonatus hætenus quidem longo intervallo superaverit. Porro farsa libri de prudentia civili, & quomodo ejus plena*

na

Cum autem Philosopho ac Jure-^{18. (II) Be}
 Consulto Christiano conveniat, non ^{principis}
 solum circa sententias & doctrinas ^{doctrina}
 Ethnicorum Philosophorum esse ^{Christia-}
 occupatum, sed vel omnium ma- ^{na & Phi-}
 xime Christianæ Philosophiæ, aut ^{losopho-}
 (si forte philosophia non bene in ^{rum, qui}
 Christiani ^{Christiani}
 Ethni- ^{vocantur.}

na elaboratio multis annis impedita
 fuerit, legi possunt in Præfatione. In-
 tentio Conringii fuit, docendi, politi-
 cam non esse peritiam civilitatis mo-
 rum, aut facultatem blandiendi: Per
 injuriam Politicos a multis fucatz pie-
 tatis hominibus infamari, ac si numinis
 & honesti omnes contemtores essent:
 inter Jurisprudentiam & Politicam esse
 insignem differentiam, adeoque per-
 peram Jctos credi Politicos: porro nec
 Rhetoricam, nec singularis alicujus
 Reip. notitiam, nec prudentiam in ge-
 nere cum Politica esse confundendas:
 Politicam proprie ita dictam versari cir-
 ca omnes respublicas & quæ ad easdem
 primo ac per se pertinent; adeoque
 non quamvis prudentiam & in specie,
 non militarem, nec ditescentem, nec
 Ethicam esse partes Politicz: neque
 tamen Politicam consistere in sola
 peritia aut experientia rerum civilium:
 civi-

civilium rerum dari demonstrationes, sed secundi ordinis, adeoque cognitionem rerum civilium mereri nomen & Scientiæ & Prudentiæ civilis: quemadmodum prævia experientia & collatione rerum inde perceptarum & accedente demonstratione prudentia Politicæ possit acquiri, & quo ordine & modo id fieri debeat. His subjungit monita de prudentia singularum rerum civilium & seorsim omnium & integræ civitatis: item de iis quæ in Politico, cum Philosopho, tum versaturo in actu rerum requirantur, deque recta utriusque institutione, denique, quæ scripta edita ad parandam prudentiam civilem universalem maxime sint idonea. In hoc capite ultimo p. 302. Aristotelem tanquam vitum summi iudicii laudat, quod ipse aliarum historiarum nulla facta mentione in methodo tractandæ Politicæ saltem illas historias elegerit, quæ doceant, quid civitatibus proffit, & quid sit noxium: P. 315. seq. refellit JCtos vulgares qui Justinianearum Legum infinitum pretium & commodum in studio Politico commendare solent: P. 324. *Lipſii* monita & exempla Politicæ dicit esse longe infra suam expectationem & de *Georgii Richter* autem & *Johannis Chokier* Aphorismis Politicis iudicat, quod

Conringii
iudicia de
novioribus
scriptis Po-
liticis.

quod congeries historica a Richtero aphorismis addita sit parum utilis & exigui iudicii Richteriani indicium; & quod Chokier, etsi majorem multo vim & ingenii & doctrinæ attulerit ad suos aphorismos, perpauca tamen & ipse vere Politica attigerit: P. 342. laudat præ aliis Lamberti Danai aphorismos politicos, quibus tamen Alii recentibus adjectis exemplis pro luce tenebras scenerati fuerint: P. 350. laudat quidem opus Politicum Aristotelis, sed non cum tanto encomio, uti in *propoliticis* p. 106. fecerat: P. 359. libros Petri Gregorii Tholosani & Joannis Bodini de Republica inter se comparat, illum ait potissimum, occupatum esse in doctrina de legibus ferendis, non tamen intuitu omnium rerum publicarum, sed saltem vel optimarum vel regiarum, reliquæ vix leviter attingere etsi sint maximi momenti: Sapientius etiam magis auctoritate legum Romanarum & nostri ævi Juris doctorum, quam solidis Politicæ principiis suffutum esse, cum tamen illa auctoritas non demonstrationem Politicam, sed saltem dialecticam verisimilitudinem suppeditare possit. Nihilominus Tholosanum intuitu prudentiæ legislatoris in majori pretio habendum, quo pauciores Politici nostri ævi in hac parte prudent.

dentia civilis quicquam operæ colloca-
 verint. *Bodinum* se magis per alia dis-
 fudisse, nec tamen, quæ leges attinet,
 plane neglexisse, in utroque tanto fe-
 licius *Tholosano*, quanto major fuerit
 ingenii capacitate, & historiarum omnis
 generis inusitata peritia, tanquam qui
 rarissimo post *Aristotelem* exemplo o-
 mnium pene rerumpublicarum cogni-
 tionem ad culturam *Politicæ* attulerit.
 In eo tamen taxandum *Bodinum*, quod
 istas historias non seorsim tradiderit,
 sed nimia prolixitate doctrinæ *Politicæ*
 commiscuerit, cum illæ frequentissimæ
 digressiones historicæ sæpe ad rem pa-
 rum aut nihil facientes, turbent ut plu-
 rimum lectores. Solere etiam *Bodinum*
 multa alia plane aliena omni doctrinæ
 suæ miscere: immo nec universum
 argumentum *Politicum* a *Bodino* vel
 levi brachio esse attractum, nec quic-
 quam pene justo ordine aut ex solidis
 principiis esse traditum; sæpe etiam
 vapulare *Bodinum* ob studium novita-
 tis. Etsi itaque forte *Naudæo* conce-
 deretur, cæteros recentiores ab illo
 memoratos *Bodino* cedere, haud qua-
 quam tamen *Naudæo* concedendum
 esse, omnes, qui usquam de *Rep.* libros
 edidere, atque adeo & ipsum *Aristotelem*,
 a *Bodino* victos esse, & opus *Bo-*
dini

dini sic esse omnibus numeris absolutum, ut, qui ab ipso discesserit, haud dissimilis sit antiquioribus nautis, ob ignorantiam cynosuræ navigationis suæ cursum ad avicularum quarundam placitum dirigentibus: Interim Conringium habere Bodinum pro magno Politico, nec probare anagramma Cujacii quod fuerit, *Andius sine bono* &c. Tum p. 361. pergit ad *Arnisaum* & ejus relectiones Politicas, quem ob ingenium capacissimum, industriam sine exemplo, & judicium omnigenere Philosophiæ Aristotelicæ subactum laudat, sed dolet simul, quod maximi operis non nisi primam partem dederit, & a vitio Bodini sibi non caverit, intemperatarum videlicet ad aliena digressio- num tam historiarum, quam aliarum nihil ad rem Politicam facientium. Reliqua Arniszi scripta de jure connubio- rum, de jure majestatico, de subjectione Clericorum, de autoritate Principum, esse Autori digna, sed ad methodum universalis Politicæ non facientia, & magis ad normam legum receptarum, quam principiorum Philosophiæ adapta- ta. Iisdem morbis laborare *Althusii* & *Hanoni* scripta Politica, & ne quidem apparere in iis Arniszanas virtutes ad ista vitia tegenda: accedere in utroque illo

illo autore errorem pestilentem & fundamentalem, quod summa Potestas Reip. cujusvis sit penes solum populum. *Clapmarii* librum de arcanis rerum publicarum esse elegans & bonæ frugis ad omnes Reip. species pertinentes plenissimum opusculum, sed ei non fuisse propositum tradere integram Politicam *Boxhornii* institutiones & *Cellarii* compendium in ipso statim titulo significare, quid polliceantur, neque tamen fallere expectationem: ex adverso, *Adami Contzenii* opus mole satis magnum & titulo dives fere deludere lectorem, &c. Judicia hæc *Conringii* de scriptoribus hodiernis Politicis hætenus recensita approbo omnia, approbo etiam ejusdem refutationem doctrinæ Aristotelicæ crude expositæ, quod homo sit natura animal civile, quod thema tractat in *cap. 7. p. 81. seq.* Ego quanti faciam *Conringium*, quod etsi Medicus fuerit, fere tamen primus Jurisconsultorum, etiam protestantium, stultitias detexerit, controversias juris publici ex legibus Justinianeis definire intendentium, satis declaravi partim in *dedicatione notarum auctarum & correctarum in Monzambanum* anno 1714. publicatarum, partim in *Historia juris naturalis, append. 2. p. 198. seq.* (*Conf. Prudent. consult. c. 3. §. 24.*) Priori loco

Meum de
Conringio
judicium.

loco ostendi præcipue, valde errare eos, qui Theologos & Medicos paulo impudentius ad studia JCtis etiam valde utilia, v.g. historica & inde dependentem doctrinam Juris publici, asserunt esse ineptos, in odium videlicet Speneri & Conringii, quos etiam propterea non immerito notavit honoratiss. Collega Gundlingius in der Erläuterung des Historischen Berichts von Neufchatel p. 27. In altero loco defendi Conringium contra Taborem & Henricum Petr. Haberkornium, simulque historiam controversæ inter Conringium & Taborem ejusque eventum recensui. Interim cum in doctrina de prudentia Politicâ saltem glaciem fregerit Conringius, nonnulla quæ in ejus doctrina mihi hic displiceant, potissimum vero, quod (occasione justæ iræ in adversarios,) JCtos in genere incapaces esse docuerit ad doctrinam Politicam emendandam, annotavi, & JCtis simul vindicavi jus præcipuum hujus emendationis in *Prudent. consult. d. c. 3. §. 27. seq. ad finem capituli.* Conf. etiam *Hist. Jur. natur. append. 2. p. 193. seq.* Antequam ab Aristotelis Politicâ abeam, hoc unum addo, si quis paulo attentius Conringii introductionem ad Politicam Aristotelicam attendat, deprehendet, quantamcunque

Item de
Politica
Aristotelis.

Ff

etiam

etiam industriam adhibuerit ad commendanda opera hæc Politica, omnem tamen laborem in eo desinere, ut tandem confiteri fateatur, opus esse imperfectum. Conf. potissimum *cap. 8. introd.* Utrum vero hæc imperfectio primario, ut videtur voluisse Conringius, adscribenda sit, quod interierint potissima Aristotelis tradita de optima Republica, utrum aliz sint imperfectionis hujus causæ, non equidem locus hic est, ut prolixè inquiratur. Interim, etiamsi Aristotelis libri omnes de optima Republica extarent, etiamsi Aristoteles in hac doctrina non tam diffuse se detinisset in refutandis aliorum sententiis, & considerationibus inutilibus ac comparationibus quarundam Rerumpublicarum Græcarum, sed potius mentem suam de optima Republica paucis & perspicuis principiis inclusisset, vereor tamen, ut hæc doctrina satisfactura fuisset ingenio Politicæ discipulo, saltem aliquo mediocri judicio prædito. Habemus Platonis meditationes de optima Republica, non mutilas, & tamen hoc non obstante respublica hæc optima habetur phantastica. Firmiter persuasus sum, eadem sibi expectasse optimam Aristotelis Rempublicam, si plene fuisset delineata, ut & ipsa inter chimæras fue-

fuerit relata, aut jure suo referenda. Verus Politicus, meo judicio, vero & prudenti Medico in hoc similis est, ut, quemadmodum hic tempus non perdit in formanda idea exacta sanitatis optimæ & perfectissimæ, sed contentus est conceptu sanitatis medii generis pene in sensus omnium incurrentis, & magis sollicitus est de consiliis & regulis vel evitandorum morborum, vel recuperandæ sanitatis, experientia magis & rationibus verosimilibus subnixis, quam ex abstractionibus metaphysicis aut mathematicis demonstratis; ita & genuinus Politicus idem observet in formando conceptu Reipubl. perfectæ, & magis sollicitus sit de consiliis & legibus ad evitandam aut emendandam corruptionem Reipublicæ necessariis. Sed in his suppeditandis deficit Politica Aristotelica. Vide B. Patris *Philos. Pract. Tab. ult. § ibi in observationibus*. Ut taceam doctrinam Aristotelicam de Republica recta & corrupta esse mere idealem & phantasticam, cum non habeat criteria perspicua separandi tyrannidem a regno, oligarchiam ab aristocratiâ, & ochlocratiam a democratia. Cæterum operam dedit Stanlejus, ut Aristotelis dogmata dialectica, Physica, Ethica, Oeconomica, Politica & Metaphysica

Ethnicam & Christianam ε) divi-
datur)

Parte V. a p. 443. ad p. 491. in summa proponeret, ubi deprehendes præcepta Politica (ut & Oeconomica) non solum esse pleraque inania, quod cum reliquarum classium doctrinis fere commune habent, sed etiam intuitu Dialecticorum, Physicorum & Methaphysicorum paucissima, cum *p. 485.* unam saltem unius folii columnam impleant.

Philosophia Christiana quatenus laudari, quatenus ut erronea notari mereatur.

1) Anno 1686. Valentinus Alberti Lipsiz in disputatione publica exponere voluerat *Philosophia Christiana existentiam & essentiam in genere*, eamque illustrare §. 23 seq. exemplis ex Metaphysica, Logica, Physica & Ethica Christiana desumptis. Hujus inventi falsitatem ostendere & id refutare tentavi, etsi non nominato ibi Autore, in *Introd. ad Phil. Aulic. cap. 2. a §. 26. ad §. 34.* Primaria occasio, quæ Albertum ad illum errorem seduxerat, erat studium contradicendi Grotio, Pufendorffio, & aliis Jurisprudentiæ naturalis Doctoribus, & studium inclarescendi per novum principium juris naturæ, hæctenus inauditum, & quod ob nimiam absurditatem non poterat assensum & applausum aliorum acquirere, convenientiam videlicet & discon-

datur) Christianorum Philosopho- rum

disconvenientiam cum statu integritatis. (vid. *Histor. jur. nat. cap. 6. §. 23. 31. seq.*) Nam cum statum integritatis ignorarent Gentiles, (vid. *in dist. Hist. §. 32.*) compellebatur Alberti, ut assereret, Jus suum naturale pertinere ad Philosophiam Christianam, & hoc etiam intuitu Philosophiam Christianam esse nobiliorem Ethnica. Quare & jam anno 1684. evidentes obiectiones hypothese illi obstantes removere intendebat inventa nova & æque inepta distinctione interpretæ præcepta juris naturæ ex statu integritatis vel normaliter vel formaliter deducta, in *disput. publ. de primaria axiomat. Jur. Nat. divis. in philos. Christiana.* Sed ad hæc ejus inventa respondi pluribus in *lib. 1. instit. Jurispr. div.* ut passim ex notis ad *dist. lib. 1. potissimum ad cap. 4.* & ex programmate Germanico *instit. Jur. div. præmisso* apparet. Conf. etiam *præfat. ad introd. ad Philos. aul. in medio.* Ex JCris nostrorum temporum neminem novi, qui, ut ita loquar, Albertizaverit, quam Joh. Ludovicum Praschium tribus opusculis anno 1688. editis, uno *de lege charitatis*, altero *de designatione juris naturalis ex disciplina Christianorum*, ter-

Ff 3

tio,

rum sententias de Concordia Sapientiae

tio, de vero Jure Gentium, maxime Christianarum, quæ recensui cum addito judicio meo & ejus vindiciis in Denen Monast. Sedanæ Ann. 1689. Mens. Febr. p. 79. seq. Mart. p. 206. seq. & April. p. 295. seq. Ut tamen paulo distinctius appareat quo sensu distinctio illa Philosophiæ tolerari possit, aut ut erronea vitanda sit, res sic se habet. 1. Omnis Philosophia vera, quatenus Theologiæ opponitur, rationalis est. Recta autem ratio est communis & Gentilibus & Christianis, adeoque hoc intuitu male dividitur in Christianam & Ethnicam. 2. Absurdius est fundamentum divisionis illius desumptum ab exemplis, quatenus ea solum ex sacris litteris, aut ex scriptis Paganorum desumuntur. Philosophia enim ex principiorum veritate est dijudicanda. Exempla non sunt principia, & notum, vulgare quidem, sed verum axioma, quod exempla non probent sed illustrent. Ita ridiculum esset, si quis illam Arithmeticam velit appellare Christianam, cujus exempla sint solum ex SS. litteris petita, v. g. de sex hydriis in Cana Galileæ &c. 3. Philosophia falsa & sectaria respectu sectatorum potest

pietiaē & regiminis politici probe
excu-

est quidem dividi in philosophiam Eth-
nicorum & Christianorum, quatenus
horum utraque Classis falsa supposita,
etiam ex recta ratione omnibus homi-
nibus communi refutanda, quae per-
spicue indicavi in *cautel. circ. praecogn. Ju-
rispr. cap. 6. §. 25.* Sed hae distinctio non
est divisio Philosophiae, sed Philosopho-
rum, aut certe non est synonymum
divisionis Philosophiae in veram & fal-
sam, sed potius subdivisio solius Phi-
losophiae falsae. 4. Quodsi tamen sup-
ponas, Philosophos Gentiles omnes in
ista doctrina primorum principiorum
aberrasse, etiamsi veritas principiorum
oppositorum (*ibid. §. 29.* recensorum)
possit etiam ex recta ratione sibi relicta
demonstrari, tolerari posset distinctio
Philosophiae in Ethnicam seu falsam,
quatenus ut dictum Ethnici omnes in
fundamentis illis primis a vero aberra-
runt, & Christianam seu veram, quate-
nus illa principia vera falsis opposita,
illustrari possunt non ex libris Philoso-
phorum Christianorum aut Patrum Ec-
clesiae aut ex horum testimoniis, sed ex
solis libris scripturae sacrae utriusque
foederis.

Ff 4

u) Con-

excutere & meditari eum deceat, nova meditationum & dicendi copia & longe major quam de Ethnicorum sectis hactenus per indicem recensuimus, hic se offeret palulum profundius cogitanti.

19. (1) *de sensu doctrinae Christi: Reges Gentium regnant: Vos autem non sic.* Videlicet de sensu doctrinae Christi: **REGES GENTIUM REGNANT, VOS AUTEM NON SIC.** An praeceptum hoc ad omnes Christianos, an saltem ad omnes Doctores, & sic etiam ad professores Academicos, an solum ad Doctores Sacrarum literarum, an saltem ad Apostolos pertineat? u)

An

Genuinus sensus dicitur.

u) Confitentur Augustiniana Confessione addicti *artic. 16.* contra Anabaptistas, Magistratum Politicum ejusque potestatem a DEO institutum nec a Christo aut Apostolis sublatum esse. Quam assertionem, cum etiam in respons. sua *ad d. art. 16.* approbaverint Catholici, mirandum, quod in Apologia hic non acquieverint ejus autores, sed potius hac occasione invecti fuerint in monachos, ex ratione, ut videtur, a *d. art. 16.* plane aliena. Hoc vero prae-suppo-

**An sensus hujus doctrinæ, si etiam
ad Doctores Academicos five
omnes**

supposito, & cum præterea tam a Catholicis, quam a Protestantibus fundamenti loco hic soleat adduci doctrina Pauli *Rom. XIII. v. 1. seq.* facile patet quid ex hac hypothese communi respondendum sit ad quæstiones hic in textu propositas, nimirum de interpretatione dicti Christi: *Reges Gentium dominantur &c. Vos autem non sic*, quod tres Evangelistæ referunt, Matthæus, *cap. 20. v. 25.* Marcus *cap. 10. v. 42.* & Lucas *cap. 22. v. 25.* Nimirum, cum & Matthæus & Marcus referant Christum hoc dictum protulisse ea occasione, cum mater filiorum Zebedæi, Jacobi & Johannis, una cum filiis petissent, ut in regno Christi proximi ab eo forent, idque reliqui ejus discipuli ægretulissent, ac forte similis postea ambitio quorundam, ut Lucas docet, (conf. Hammondum *in periphrasi illorum trium locorum*) Christo occasionem dedisset hoc monitum & præceptum repetendi, facile patet per VOS hic nequaquam intelligi omnes Christianos, sed præcipue ac primario Christi discipulos & Apostolos ad quos loquebatur. Adde quod in verbis antecedentibus sub voce *Gentium*

omnes five Sacrarum saltem literarum spectet, intendat interdiceret.

ge-

sium non excludantur *Christiani* sed comprehendantur, neque opponantur *ibi* *Ethnicis* & *Paganis*. Unde miror, qui factum fuerit, ut Hammondus in sua Periphrasi latina non dixerit: Reges *Gentium* sed utrobique & apud Matthæum & Marcum: Reges *Ethnicorum*. Neque enim credo, Hammondum voluisse hic opponere *Ethnicos* *Christianis*. Neque etiam adeo verosimile est, Hammondum id voluisse; Reges *Ethnicorum* dominari, etiam Sacerdotibus, at reges *Christianorum* non dominari Clero, aut saltem non Episcopis, cum & hic lateret tortura crassa doctrinæ Christi. Etsi autem primario intelligantur discipuli & Apostoli Christi quod non debeant imperium & magistratum gerere; etsi nullum restet dubium, non omnes *Christianos* a regimine Politico hic excludi; id tamen non est ita perspicuum, annon forte ob paritatem rationis monitum Christi de non imperando pertineat etiam ad Clerum *Christianum*, ita ut imperium Politicum saltem relinquendum sit Laicis? Sane cum Clerus alias apud Pontificios omnia quæ alias in

gestionem magistratus? an saltem id,
quod alias Stoici docent, bona fortunæ

in sacra scriptura de jure & obligatione
discipulorum & Apostolorum docentur,
ad se applicare soleant, cum Christus
Apostolos & sapientes eminenter tales
hic aperte nolit esse magistratus, &
Clerus si non omnem, saltem eminentem
sapientiam sibi tribuat, quis dubitaret:
Vos non sic etiam ad Clerum in
Christianismo seculis subsequentibus
ortum pertinere, eumque omnem ac
totum, quatenus Laicis opponitur, quia
Clerus omnis ex principiis Juris Canonici
sibi soli sapientiam & quidem spiritualem
tribuit, regere autem subditos &
magistratum gerere Politicum, ad
carnalia, aut temporalia refert. *vid. can. duo sunt genera C. 12. qv. 1. Confer notas ad Lancel. lib. 1. tit. 4. not. 41. sect. 2. p. 25. seq.*
Porro, cum & Doctores omnium facultatum
in Academiis a Papa primum introductis
primitus sub Cleri nomine fuerint
comprehensi, & Laicorum imperio exempti,
videbatur etiam prima fronte dicendum,
dictum Christi etiam ad JCros, Medicos &
Philosophos pertinere. Sed si accuratius
rem consideres, patebit, saltem hactenus
dicta primario

næ non esse appetenda, sed fumen-
da? ah, quod Epicurum voluisse di-
ximus, non gerendum esse viro Sa-
pienti magistratum, nisi res publi-
ca eo opus habeat? an forte, quod
Aristotelici hodiernum in Academiis
Evangelicis docent, magistratum a
sapiente etiam esse appetendum?
Quo modo, si hic forte sensus do-
ctrinæ Christi foret, aut quibus di-
stinctionibus subtiliter excogitatis
uti liceret, ut verba Christi, alias
primo intuitu vix ac ne vix quidem
eam interpretationem suadentia in
hunc tamen sensum inclinari, aut
etiam, si opus, pie torqueri pos-
sent?

mario pertinere ad Professores Theolo-
giz, ob prætensam Sapientiam spiritua-
lem; reliquas autem tres facultates hoc
intuitu Cleri nomine non amplius ve-
nire, ne quidem apud Catholicos, in
specie autem JCtos in omnibus tribus
religionibus haberi pro Laicis, imo pro-
pterea etiam apud Catholicos sæpius
Politicorum exoso & vere sapientibus
opposito nomine insigniri. Conf. supra
notata *notiz s. p. 443. ex Conringio.*

sent? x) Aut, si sensus doctrinae Christi doctrinae Aristotelicae forte adversus sit, qui factum fuerit, ut tamen ista doctrina adversa adhuc dominetur in terris etiam Evangelicorum Principum? & cur per aliquot secula Theologi Jureconsulti aliique Professores Academici istam adversitatem non senserint, aut, si senserunt, cur tamen perver- sam, doctrinam docendo propa- gaverint?

Hæc autem ultima meditatio ^{20.(2) Cur}
 novum campum de plurimis ma- ^{in primis}
 ximi ^{Christia-}
^{nismi se-}

x) Ita notum est, acutum quendam ^{Exempla}
 Monachum, cum ei objiceretur dictum ^{astutarum}
 Christi, *vos autem non sic*, respondisse, ef- ^{interpreta-}
 se sphalma Typographicum in Bibliis ^{tionum}
 vulgatis, & sic legendum esse: *Reges* ^{Monacha-}
gentium regnant, Vos autem non? Sic. Ita ^{lium.}
 ut hoc modo potius affirmetur, Mona-
 chos regnare debere. Simili acumine
 idem, vel alius ei similis, falsitatis ar-
 guebat versiculum vulgarem: *Quicquid*
agit mundus, monachus vult esse secundus,
 addita ingeniosa ista ratione, quod mo-
 nachus non velit in istis negotiis esse
secundus, sed omnino primus.

culis re- ximi momenti rebus differendi a-
gnaverit periret; y) de causis, cur in primis
Stoica & Christianæ doctrinæ Seculis nec
Platonica Epicurea nec Aristotelica Philoso-
phia Christianis Doctoribus se in-
finituaverit, sed saltem Stoica & Pla-
tonica, & illa quidem ad exiguum tem-
nec Ari-
stotelica?

Scriptores
quinam hic
evolvend.

Excerpta
ex Rapino.

y) Cum institutum non patiat, ut
prolixè de quæstionibus, quæ jam inci-
piunt & usque ad finem paragraphi 23,
continuantur, mentem meam aperiam,
sed potius, ut monitis brevibus, sed
quantum tamen fieri poterit, perspi-
cuè eam declarem, sufficet, credo, si hic
saltem adduxero Autores & libros, in
quibus latius de illis doctrinæ & asser-
tionum capitibus agi solet; addito ta-
men meo de Autoribus sincero judicio,
& quibusdam brevibus observationibus
subinde inspersis. *Rapinus* Jesuita par-
tim in primo partim in secundo opu-
sculorum Tomo multa suppedabit tam
ad quæstiones sequentes, quam ad il-
lustranda ea, quæ in antecedentibus,
potissimum, de Platone & Aristotele, di-
cta sunt, pertinentia. Ex tomo I. huc
pertinet a p. 280. ad finem comparatio
Platonis & Aristotelis quadripartita. In

parti-

tempus , hæc vero per aliquot se-
cula

partibus tribus prioribus , postquam præmississet de origine Philosophiæ & ejus statu ante Platonem & Aristotelem, comparat utrumque, partim quoad personam, mores & virtutes intellectus, partim quoad methodum doctrinæ, partim quoad quatuor Philosophiæ partes, Logicam, Ethicam, Physicam & Metaphysicam. In parte quarta *p. 364. seq.* comparat fata utriusque Sectæ usque ad adventum Christi & porro tam intuita priorum, quam posteriorum vöto seculorum post Christum natum. Ex Tomo 2. *p. 216. ad finem* reflexiones Rapini super Philosophia suppeditabunt etiam non pauca. Postquam enim ibi in genere Philosophiæ originem apud Ægyptios & Græcos indicasset & characteres Pythagoræ, Socratis, Platonis, & Aristotelis indicasset ac eminentiam ingenii Aristotelici prædicasset & varia fata Philosophiæ, potissimum apud Romanos, tam sub consulis, quam sub Imperatoribus, præcipue sub Augusto, Hadriano &c. recensisset, docet, qua ratione Philosophia Ethnica multum auctoritatis perdit per ortum & augmenta Christianismi, & quomodo ipsi
Phi.

cula totum fere Christianum orbem

Philosophi, postquam ad Christianam religionem se contulerint, eam suppressimere allaboraverint: donec subsequentibus seculis studium Philosophiæ Aristotelicæ initio per Arabes, tum per Scholasticos, & potissimum per S. Thomam iterum fuerit elevatum, ortis tamen mox Sectis Nominalium & Realium, & plane novis Philosophis partim Chymicis, Lullio, Cardano, Paracelso, partim Cabalisticis, Cornelio Agrippa, Arnaldo Villanovano, Bacono &c. & variarum Gentium Europæarum partim antiquæ Philosophiæ restauratoribus, partim novatoribus, Aug. Nipho, Marsilio Ficino, Boilio, Cartesio, Gassendo, Hobbessio &c. His notatis pergit ad comparationem Philosophiæ antiquæ & novioris, & dum monet, antiquam nec plane rejiciendam, nec tamen idololatricè colendam, fusius quasdam observationes ut maxime notabiles proponit. Philosophos antiquos esse venerandos, ita tamen ut ab ipsorum autoritate non toti dependeamus: non debere nos esse pertinaces in defendendis propriis opinionibus; opinionem a toto mundo receptam esse

esse magis sequendam, quam dogmata singularia & extraordinaria, & Philosophiam subtilem ortum debere defectui soliditatis. Interim characterem veri Philosophi esse, ut sciat legitime dubitare, non de omnibus, sed tamen de quibusdam, vitato autoritatis praejudicio; porro ut operam det sinceritati, & in disputationibus vitia communia evitet. Absolutis istis generalibus monitis, speciales observationes exhibet partim de Logica, partim de Ethica, partim de Physica, partim de Metaphysica Platonis, Aristotelis, Zenonis Stoici, Epicuri, & quod Logica Aristotelica sine causa & sine successu a novatoribus quibusdam emendata fuerit, cum potius hi novatores emendatione ex Aristotelica Logica haberent opus, item quod omnis Ethica Ethnicorum hodie debeat cedere Ethicæ Christianæ; quod Aristotelis Physica sit reliquis præferenda, interim tamen defectibus quibusdam laboret, nondum tamen perfecte per Physicas hodiernas, in specie per Cartesianam, emendatis; denique quod Metaphysica Aristotelis sit scientia scientiarum quæ potissimum de essentiis & substantiis supernaturalibus & spiritualibus omnium optime ratiocinata fuerit. Denique

Gg

de

de usu Philosophiæ in religione Christiana quædam observat: Philosophiam, cum sit primum instrumentum religionis ad confirmanda præcepta sua, debere esse sanam: Necessè esse, ut quis prius sit Christianus, quam Philosophus: optimam Philosophiam esse, quæ plus faveat religioni: Ante omnia rationem subjiciendam esse fidei ab eo, qui velit esse Christianus: Si ratio subiecta sit fidei, tum Philosophiam & maxime Aristotelicam ei valde infervire ad Scripturæ explicationem: Philosophiam, quæ religioni suppeditat terminos ad explicandam doctrinam, posse etiam eidem tradere methodum ratiocinandi, omnium maxime vero Philosophiam Aristotelicam: Usus Philosophiæ potissimum intuitu religionis esse, ut eam confirmet & stabiliat &c. Quæ hæcenus ex Rapino excerpti docebunt, non pauca ab eo tradi, jucunda pariter & utilia, etsi etiam illis hinc inde immixta sint, quæ dubium reddere possint lectorem, in primis cautum; unde credo, non ingratum fore lectori, si pauca quædam de hoc autore subjecero. Nimirum est vir multæ lectionis, laudandi ingenii, & judicii etiam, interim est Jesuita. Hoc vero supposito non potuit non Aristotelem ubique extollere, ex

Judicium
de eo.

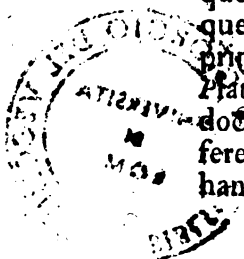
ex reliquis autem Philosophis Epicurum maxime calumniari, Zenonem vili pendere, & Platonem infra Aristotelem collocare. Et hæc omnia bona fide & in honorem suæ sanctæ societatis. Unde nec vitio ipsi erit vertendum, quod in ipsa etiam Historia Philosophica hunc scopum semper præ oculis habuerit, adeoque ea, quæ illi forte repugnare viderentur, omni modo cavere intendit, & sic multa facta vel dicta passim tacuerit, potissimum intuitu Patrum Ecclesiæ, quæ vel Zenoni vel Platoni nimis favorabilia videri poterant. Unde non mirandum, quod in *Tomo I. p. 391.* asserat, Patres in prioribus saltem tribus seculis magis favisse Platoni, quam Aristoteli, sed quod in seculis statim sequentibus Aristoteles magis æstimari cœperit; quod ad illustrandam hanc observationem asserat *p. 394.* quod Hieronymus in libro 2. contra Pelagium asserat: Peripateticorum sententiam, (quam vero non determinat Rapinus) consentire autoritati sacræ scripturæ: cum tamen Dupinius *Tomo III. p. 244.* commendet Hieronymum, quod Philosophos Græcos, (non solum Aristotelem) juxta ac Latinos familiares habuerit, & quod eorum placitis mirum quam commode, quam opportune usus fuerit:

Gg 2

& Zioldus, ut mox excerpta ex eo docebunt, Hieronymum inter hostes Aristotelis retulerit: denique quod Rapius *d. p. 394.* de Augustino plane tacerit, quod Platoni præ aliis Philosophis fuerit addictus; (qua de re in sequentibus plura annorabo) & quod eum tantum non plane Aristotelicum faciat, dum ibi observat, Augustinum, etsi maximo iudicio pollentem, non tamen omisisse, quin commentatus fuerit in Aristotelem, quod tamen non facturum fuisset, si eum non præ aliis magnificisset. Misso Rapino, pergo ad Autorem anonymum *du Platonisme dévoilé* qui liber *anno 1700.* prodit. Etsi enim non dissimulet se esse Unitarium, etsi hoc intuitu maxime cavendus sit Lectori, dum id ex professo agat, ut doctrinam nostratium de Trinitate refutare velit; non tamen plane negligendus est, ubi de historia Platonismi, etiam apud præcipuos Ecclesiæ patres se nimis, quam par erat, insinuantis, agitur, quorsum pertinent capita illius libri sequentia: videlicet *cap. 5, 7. & 9.* de tribus principiis a Platone cognitis; *cap. 10.* de Platonismo Philonis Judæi; *cap. 12.* de doctrina Platonis ænigmatica, & de differentia inter verbum Platonis & Johannis Evangelistæ; *cap. 18.* de methodo docen-

Item de
Autore
Platonismi
detecti.

docendi Platoniorum Christianorum, & præcipue de allegoriis; denique *cap. 20. & 21. de Politica sacra Patrum*, sub voce œconomix & Theologiæ (i. e. Platonismi) occultata &c. Pergo ad Auctores orthodoxos, ubi tamen eadem ratio æquitatis & sinceritatis suadet, ut quemadmodum in præcedente autore heterodoxo, (seu stilo juris Canonici etiam apud nos regnante, hæretico) quædam profutura Lectori ingenuo indicavi, ita etiam in scriptoribus orthodoxis, quædam addam quæ monenda credidi. Edidit nimirum jam anno 1694 *Colbergius* Professor Gryphiswaldensis specimen historicum de origine & progressu hæresium & errorum in ecclesia, in quo ostendere voluit, quod hæreses in primitiva Ecclesia in primis seculis prioribus nate, pleræque Philosophiæ Platonice originem debeant, & cum modernorum fanaticorum deliriis in multis conspirent: quam assertionem peculiaribus capitibus, de hæresi Simonis Magi, Nicolaitarum, Carpocratianorum, Valentinianorum, Marcionitarum, Manichæorum, & denique de Originis erroribus, multa adhibita diligentia, demonstrare allaboravit, nisi, quod Marcionem Stoicorum doctrinæ operam dedisse notet, & simul in plerisque

Excerpta
ex Colber-
gio.

capitibus Pythagoræorum dogmata Platonice jungat, quod valde illustrat ea, quæ jam supra passim, potissimum *nota a. & d.* notavi, Pythagoræ doctrinam a Platone fuisse in multis repetitam. Quamvis autem Colbergius in titulo istius libelli promiserit, quod velit etiam ostendere, quod illæ hæreses & dogmata Platonice in multis conspirent cum fanaticorum modernorum deliriis, tamen in isto quidem libello altum ea de re est silentium, & miror, quod Colbergius non duobus saltem verbis notaverit in præfatione, quod illam ostensionem jam antea exhibuerit in tractatu Germanico anno 1690 publicato, cujus contenta breviter ipse Titulus exhibet: *Das Platonisch, Hermetische Christenthum, begreifend die Historische Erzählung von Ursprung und vielerley Secten der heutigen Fanatischen Theologie unter dem Nahmen der Paracelsisten, Weigelianer, RosenCränker, Quäcker, Böhmiſten, Wiedertäufer, Bourignisten, Labadisten und Quietisten.* Hos omnes in prioribus tribus capitibus derivat ex *Philosophia Pythagorica, Platonice & Stoica*, quatenus hæc in multis cum Platone consentiat, ubi simul paucis observat, eandem originem habere hæreses modo memoratas primorum seculorum, nec *Patres* fatis

fatis cavisse a Philosophia Platonica, præcipue vero Clementem Alexandrinum; Etiam Platonismo originem debere Theologiam Mysticam; Præmittit etiam articulos fidei fundamentales sed erroneos, in quibus conveniant Christiani Platonici, & duo principia eorum falsa, Cabalam & Magiam &c. Sed jam æquum est, ut audiatur & altera pars.

Zieroldus Anno 1700 edebat librum, cui ^{Et Zieroldo.} titulus: *Einleitung zur Gründlichen Kirchen-Historie mit der historia philosophica verknüpft, darinnen die Krafft des Creuzes Christi, als der einßige Grund des wahren Christenthums wieder die Feinde des Creuzes von Anfang der Welt biß auf unsre Zeit vorgestellet wird.* Occasionem præcipuam scripto præbuit Bücheri & Schelwigii rusticitas erga Spenerum & Spenerianos, etsi de ea nulla fiat mentio in præfatione. vid. *cap. 2. §. 44. p. 111. & §. 84. p. 146.* & alibi passim; adde totam Partem II. hujus ita dictæ historiz Ecclesiasticæ anno 1703 publicatam, ubi primarius hic scopus statim in titulo exprimitur. Totum opusculum intendit defendere Theologiam mysticam, commendare Pythagoram & Platonem, contra, Aristotelem proponere ut Philosophum ineptum, impium & causam si non unicam, saltem primariam omnis

mali, quod Christianismum hæcenus
 affecerit. Ad nostrum scopum perti-
 nent doctrinæ sequentes. Veram Theo-
 logiam mysticam consistere in mysterio
 crucis Christi, *cap. 1. §. 10. seq. p. 6.* & hoc
 mysterium crucis esse etiam scopum
 primarium totius legis Mosaicæ, *cap. 2.*
§. 45. p. 112. Pythagoram a Mose & Pro-
 phetis adeoque a Judæis fundamenta
 sapientiæ suæ hausisse: Ens Platonicum
 parum differre a Jehovah, atque hoc
 nomen Pythagoræ & Platoni non fuisse
 ignotum: Pythagoram suam unicam
 veritatem proprie in Deo & rebus spiri-
 tualibus æternis & immutabilibus quæ-
 sivisse, eumque contra calumniatores
 jam a Plutarcho esse defensum: Etiam
 Pythagoram aliquid de Trinitate scivis-
 se: Pythagoræ præcepta in multis con-
 venire cum lege Mosaica: Doctrinæ
 Pythagoricæ scopum esse unionem cum
 Deo per agnitionem stultitiæ, pœni-
 tentiam, & introitionem: Pythagoram
 etiam in Physica & Ethica convenire
 cum Mose: & Symbola ejus ex doctrina
 Mystica vel Cabbala Hebræorum orta
 esse &c. *cap. 2. §. 113. ad §. 132. p. 173. seq.*
 Interim tamen Pythagoram & Plato-
 nem esse rejiciendum, ob ignorantiam
 Christi, & mysterii crucis ejus: *c. 2.*
§. 121. ad §. 126. p. 180. seq. Porro Platonem
 multa

multa ex sacris literis didicisse, inprimis de Jehovah, (& inde defumtum esse ens Platonicum) item a Judæis quædam de Trinitate, de angelis bonis & malis, de cognitione sensuali & ideali secundum diversitatem rerum spiritualium & terrenarum: Ideas Platonem didicisse a Mose ejusque idea Tabernaculi & ex imaginibus Biblicis, spiritualia mystice significantibus, sed postea ab Aristotele has ideas fuisse falsificatas: Platonem ab Ebræis audivisse de Prophetarum frequentibus excessibus mentis, adeoque de iis sæpius mentionem fecisse, sed admixtis multis erroribus, Aristotelem autem ejusmodi excessus mentis morbis maniacis accensere: Platonem nequaquam defendisse errorem communem reliquorum Philosophorum quod duo sint principia rerum cœterna, Deus & materia prima; quin potius Platonem ex Mose descripsisse creationem mundi, & originem mali adscripsisse neque Deo neque materiz, sed spiritui malo: eundem etiam quædam audivisse de peccato Adami & ejus leges in multis convenire cum lege Moisaica &c. *cap. 2. §. 133. ad §. 152. p. 190. sq.* Aristotelem Platonice doctrinæ desertorem nimis extulisse sentiones, inconstantem fuisse in doctrina de Deo, en-

tia & abstractiones multiplicasse, doctrinas suas obscure proposuisse & sine ordine, in Physicis, Logicis & Moralibus, ineptire, & nequaquam Platoni esse præferendum, quamvis Plato contemnatur a Sophistis, contra Aristoteles commendetur ab impiis; interim neutrum a veris Theologis plus justo æstimari; Theologiam mysticam Sacræ, Philosophiam Platoniam Hægari, Aristotelicam Ismaeli esse similes *cap. 2. §. 153. ad 162. p. 211. seq.* Stoicos & Epicureos ob maximos errores non esse proluxa observatione dignos, *ibid. §. 163. 164. p. 224. seq.* In *cap. 3. §. 20. f. p. 243. seq.* commendat Cabbalam veram ejusque differentiam a falsa monstrare vult, additque *§. 56. sq.* quod Judæi, potissimum Hellenistæ, miscuerint Philosophiam Aristotelicam cum scriptura, indeque ortas esse Sectas Phariseorum, Sadduceorum, Essæorum, potissimum vero Sadduceorum; item *§. 74.* Judæos præ cæteris Philosophis maxime laudare Aristotelem, imo (*§. 81.*) anno 1405. Aristotelis Ethicam a Rabbino quodam in linguam Ebraicam fuisse translata. Ex *capite 4. p. 293. seq.* notabiliora sunt: Johannem Evangelistam (*§. 2.*) manifestasse mysterium crucis: falso imputari doctrinæ Christi (*§. 14.*) & Christianorum, quod

quod conveniat cum Cabbala Judaica & Platone: Ex justis causis (§. 33.) Platonicos multos ad Christianos transiisse, & vice versa a Christianis amatos esse, sed tamen falso Christianos primos accusari, quod fuerint Platonis Sectarii. Ex Patribus imprimis (§. 34. ad finem capituli) Justinum Martyrem, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, Lactantium, Eusebium, Basilium, Gregorium Nyssenum, Nazianzenum, Epiphanium, Theodorum, Faustinum, Ambrosium, Hieronymum, Simplicianum, Augustinum, Prudentium, Cyrillum Alexandrinum, Theodoretum, Aenzam Gazzum &c. partim commendasse Platonem, eumque prætulisse Aristoteli, partim condemnasse & rejecisse Aristotelem, ut patriarcham hæreticorum. In capite 5. p. 334. seq. monet, hostes quidem Platonis adscribere omnem impietatem & originem hæresium Platoni, sed verius esse, quod hæreses Simonis Magi, Gnosticorum, Valentinianorum, Arrianorum, Aetianorum, Pelagianorum, Semipelagianorum, Atheistarum & Papistarum, item Scholasticorum præcipue ab Aristotele ortæ fuerint: imo Julianum ab Aristotele seductum deseruisse religionem Christianam, quin & Turcas ex doctrina Aristoteli-

telica ortos esse, & Diabolum Turcis sub forma Aristotelica apparuisse. Porro Damasceni systema de orthodoxa fide compositum esse ex Philosophia Aristotelica; imo Aristotelicam Philosophiam in Seculo XI. & XII. esse fundamentum Papatus & Theologiæ Scholasticæ, cujus origo, progressus & augmenta per sequentia Secula distincte exponuntur, *Caput 6. p. 367. seq.* observat, Lutherum sub Aristotelicis ad cultum ab Augustino ad scripturam fuisse manuductum, adeoque postea magnum odium erga Aristotelem & Scholasticos sæpius, usque ad mortem, fuisse testatum, contra Pythagoram & Platonem ab eo fuisse commendatos: etiam Melanthonem conquestum esse de doctrinis Scholasticis &c. Denique *capite 7. p. 382. seq.* docet, Philosophiam Aristotelico Scholasticam maxime post mortem Lutheri fuisse elevatam a Philippo Melanthonem, quamvis Lutherus hanc Philippi intentionem serio fuerit detestatus; Seductum autem fuisse Philippum per Metaphysicam Scholasticam; postea philosophiam Aristotelicam in locis communibus Philippi occultatam loco Scripturæ Sacræ fuisse explicatam in Academia Wittebergensi, in Lipsiensi vero anno 1580. Melanthonis Dialecticam & Aristotelis
Phi-

Philosophiam fuisse prælectas. Anno 1605. Arndium scripſiſſe contra Chriſtianiſmum Scholaſticum, huic ſe oppoſuiſſe inimicos crucis Chriſti, Lucam Oſiãndrum & alios Ariſtotelicos Theologos, contra Arndium deſenſum fuiſſe a Theologis piis, Daniele Dilgero & aliis: Lipſiæ per Hulſemannum Scholaſticam Theologiam & artem concionandi fuiſſe ſtabilitam, & ex hac Theologia infinitas rixas inter Lutheranos fuiſſe ortas, & magna incrementa inde ſenſiſſe Papatum ac Jeſuitas, Spenero & aliis fruſtra optantibus emendationem hujus mali &c. Jam, quod *Colbergium* attinet, ſcripta ejus ideo ſunt commendanda, quod multa cum eruditione collegit ea, quæ de origine hæreſium in primis ſeculis ex Platonismo teſtantur, & in ſcripto Germanico hiftoriam controverſiæ inter eos, qui Fanaticismi-accuſati ſunt & eorum adverſarios & ſcripta ab utraque parte edita breviter & perſpicue recenſeat, ſed tamen optandum eſſet, ut excerpta ſua non præcipue ex ſcriptis adverſariorum, quorum plerique, ſi non omnes, fuerent Scholaſtico Ariſtotelici, deſumſiſſet, ſed potius ut ipſa ſcripta eorum, quos Fanaticos vocat, cum majori diligentia & attentione legiſſet, atque ut Weigelium

Judicium
de utroque.

lium, Arndium, Hohburgium, Böh-
 mium, Betkium aliosque mitius tra-
 ctasset. Declarat equidem in præfatione
 scripti Germanici, quod & mixtura
 Philosophiæ Aristotelicæ cum Theologia
 sit causa multorum malorum in Ecclesia
 & in præfatione opusculi latini circa
 finem eandem declarationem repetit,
 atque declarat, *se in animo habere, si
 Deus vires concesserit, & ordinarii labores
 otium indulserint, Regnum tenebrarum
 ex Aristotelicæ Philosophiæ & Theolo-
 giæ mixtura enatum aliquando typis com-
 mittere: Instituti rationem & ordinem ha-
 restum exegisse, ut ab his, qua ex Platonicæ
 Philosophiæ orta sunt, hæresibus initium fa-
 ceret, reliquas, quibus Peripatus occasionem
 dederit, alii occasione reservaret.* Sed vel
 ex ipsis his verbis adductis mihi per-
 suadeo, hanc intentionem Colbergii
 non fuisse seriam; Accedit, quod hoc
 pacto coactus fuisset, eos etiam notare
 ex quorum tamen libris impugnaverat
 Platonico-Fanaticos. *Zieroldi* librum
 quod attinet, fuit equidem bona ejus in-
 tentio quod Spenerum adversus adver-
 sarios satis impudentes defendere vo-
 luerit, & quod varia notabilia attulerit,
 partim de Platonismo multorum Patrum
 Ecclesiæ, partim de damno in Eccle-
 siam per Aristotelis receptionem &

Scho-

Scholasticos introducto, & post reformationem Lutheri continuato & aucto: Sed multa tamen etiam sunt, quæ lectori iudicio pollens optaret, ut aliter se haberent, 1. Fundamentum Theologiæ mysticæ quam acriter defendit ab ipso obscurissime positum, nec verbis perspicuis explicatum, sed mystice occultatum; *mysterium crucis Christi*. Quasi in Scriptura sacra non ubique adsint, fundamenta clarissima & perspicua, amor Dei & proximi per fidem in Christum excitandus, evitatio Pharisaismi & Sadducæismi, & cum his conjuncti criminis hæreticæ &c. Notum est, Pharisaeos, Monachos, Jesuitas ubique in ore habere gloriam Dei, crucem Christi, & tamen sub his terminis occultare res minime laudabiles. 2. Meditationes impertinentes, contortæ, tantologiæ infinitæ, methodus confusa. 3. Defensio Pythagoræ & Platonis ac vituperatio Aristotelis nimia, ac sæpius palpabiliter inepta, e. g. quod Plato doctrinam de ideis hausserit a Mose & ejus idea tabernaculi: quod Plato non statuerit duo principia cœterna; quod Sectæ judicæ, sive Pharisæorum, sive Sadducæorum, sive Essæorum ab Aristotele haustæ sint: quod hæreses primorum seculorum post Christum Aristoteli

Excerpta
ex Johan-
ne Clerico.

stoteli originem debeant ; quod Julia-
nus Apostata ad apostasiam per doctri-
nam Aristotelis seductus fuerit : quod
Diabolus Turcis sub persona Aristotelis
apparuerit &c. Interim qui Autorem
intimius novit, non mirabitur, cur ipsi
tantopere placuerit Pythagoras & Plato,
præprimis si consideret ea, quæ jam su-
pra de his duobus Philosophis notavi,
præcipue nota a. d. n. 850. De patribus
Ecclesiæ primorum seculorum multa
notabilia habet Clericus passim, tam in
voluminibus variis *de la bibliotheque uni-
verselle*, item *de la bibliotheque choisie*, quam
in speciali libro, cui titulus est: *questio-
nes Hieronymiana*. Unde ex consilio meo
præcedenti anno 1721 vitæ Patrum, quæ
inveniuntur in voluminibus Bibliothe-
cæ universalis in idiomate Germanico
conjunctim fuerunt editæ, & in præ-
fatione non solum indicavi reliquas
Clerici meditationes varias de Patribus,
ubi ex inveniuntur, sed simul recensui
contenta libri a Jesuita Gallo, qui Baltus
vocatur adversus Clericum anno 1711
publicati, cujus titulus est: *Defense des
SS. peres accusez de Platonisme*, addito meo
judicio. Ad scopum præsentem potis-
simum spectant sequentia *ex Tomo 10.
Bibl. univ.* Ubi de Clemente Alexandrino
notat, quod Platonem consideraverit

ut

ut Prophetam de Christo vaticinantem, (*vers. Germ. II. 16. p. 56.*) Ex vita Eusebii plura huc pertinent: nempe recensio doctrinæ Platonis de Deo, divinis hypostasibus & harum unitate: (*VII. 6. p. 587. seq.*) quomodo Philosophia Platonica Judæis cognita fuerit, ubi in specie de Philone agit, & de temporibus Christi: (*VII. §. 15. seq. p. 600. 604.*) quod Patres priorum trium seculorum crediderint, Platonem cum Apostolis in doctrina de Christo convenire, unde etiam quidam Platonici Christiani facti fuerint: (*Ibid. §. 19. seq. p. 606.*) quod Patres contra hæreticos retinuerint terminos Platonicos (*§. 20. f. p. 610. seq.*) sed obscuros & sæpe sibi contradicentes, (*§. 24. p. 616.*) quod exemplo hypostaseos declarat, (*§. 28. p. 626.*) & hanc observationem de obscuritate terminorum illustrat narratione perspicua controversiæ inter Orthodoxos & Arianos. (*§. 30. & multis seq. p. 628. f.*) &c. Quamvis autem jam Et \ judicium de co. in præfatione *ad d. vers. Germ.* & alibi (*in* cium de co. *utroque Tomo Cautelarum*, ubi vide *indicem sub voce Clericus*) indicaverim, quid de Clerico sentiam, & quod non sim ipsius sectarius, hic tamen diffiteri nequeo, quod multum ipsi debeam in studio historię Ecclesiasticę, & quod eius scripta & Arnoldi Historia hæretica,

H h

mihi

mihî oculos mentis aperuerint in ostendendis præjudiciis, quibus laborant communiter illi, qui hactenus historias Ecclesiasticas scripserunt, & adhuc scribunt, & quod Poiretus hoc intuitu non erraverit, dum *in oper. Postb. access. D. §. 12. p. 776.* suspicatus est, quod forte & Clerici lectio me ab inclinatione ad Theologiam mylticam, una cum Locki lectione de Enthusiasmo, quem & propterea semper commendavi, & adhuc commendo, etsi jam *in Cautelis circa præcogn. Jurispr. cap. 10. §. 13. lit. m.* simul indicaverim, quod ex triplici capite quædam monenda habeam circa ejus integrum tractatum de intellectu. Unde valde erravit Poiretus, dum *d. l.* arbitratus est, me a Lockio, tanquam scriptore periculosissimo, fuisse seductum, & adeo omnes a lectione Lockii simul fuit dehortatus. Optarem potius, ut bonus Poiretus præjudicio autoritatis suæ Bourignoniz non ita fuerit infectus, & mihî persuadeo, eum nunc mortuum valde erraturum, si forte Bourignoniam in medio angelorum choro, Lockium vero vix in loco peccatorum quærat, & præter æ contra suam spem, Lockii animam in digniore loco constitutam deprehendat, quam omnium Lockii adversariorum, & ipsius etiam Bourignoniz &c.

De

dem intecerit? 2) An forte hujus domi-

Denique inveniet etiam Lector in aliis ^{Loca ex} scriptis meis non pauca, quæ ad scopum ^{meis scrip-} præsentem pertinent, quæ tamen hic ^{ptis.} non excerptanda duxi, cum sint in omnibus pene manibus. Huc pertinet ex *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Cap. VI. §. 51. ad 55. §. 61. ad 72. & §. 77. seqq.* item ex *Cautel. circ. præcogn. Jurispr. Eccles. Cap. IX. §. 18. ad 23. Cap. XI. §. 12. 13. 19. 20. Cap. XIV. §. 9. 10. 11. 12.* denique ex *Historia Jur. Nat. Cap. II. §. 10. Cap. III. §. 1. ad 9. item Cap. IV. & V.*

2) Paucis res ita se habet: Haud du- ^{Quæstione} bie primus Christianorum status & so- ^{propositæ} cietas ex Judæis, tum demum post præ- ^{resolutio.} dicationem Pauli etiam ex Ethnicis fuit constituta, & quidem primo ex erudit-
tis utriusque gentis, sed ex plebe, aut certe ex iis, qui non erant in numero eruditorum, ut militibus & qui in officiis politicis erant constituti. Eruditi tam Judæi quam Ethnici initio potius se opponerant Christo & doctrinæ Christianæ, postea tamen etiam ex erudit-
is aliqui Christianorum nomen profiterantur, non tamen ex omnibus sectis, nec ex pari conversionis impulsu aut intentione. His suppositis de Judæis

Hh 2

fic

dominatus Platonicae doctrinae causa

fic dicendum. Communis omnium Philosophorum gentilium error fuit, hominis essentiam consistere in intellectu & voluntatem emendari per solam emendationem intellectus, cujus tamen contrarium & sensus communis & doctrina sapientiae Mosaicae & Salomonicae docent. Ab hac sapientia cum Judaei abiissent, & tam ante, quam post captivitatem Babylonicam in perpetua idololatria vixissent, non poterat non fieri, quin & ipsorum Doctores seu Rabbini corrumperentur, initio per magos Persarum & Assyriorum, deinde sub Graecorum imperio per Philosophos Graecos. Quod si quis differentias trium sectarum Judaicarum quoad mores paulo penitius consideret, patebit, Phariseos proxime accessisse ad Stoicos, Sadduceos, ad Epicureos, Essenos, ad Cynicos. Quod doctrinam attinet, cum Pythagorae & Platonici multas doctrinas communes haberent, & a Judaeis, id est, a Mose, Salomone &c. multa hauserint, ac ita eorum verba cum doctrina Mosaica & Salomonica videretur convenire, (quod ab autoribus reliquarum Sectarum Graecarum factum non

sa non infima fuerit, quod Plato
solos

non erat (inde eveniebat, ut Pharifæi dogmata Rabbinica, Cabbalistica & Pythagorico-Platonica docendo miscerent, ut ex doctrina de metempsychosi, & de angelorum classibus & præterea ex scriptis Philonis Judæi patet. Quod Ethnicos concernit, & potissimum Romanos, cum ante Augustum liberiore & eclectico philosophandi genere sæpius usi fuerint, sub imperatoribus iterum eorum philosophia degeneravit in Sectas, servitute videlicet ingeniorum libertatem amissam mox insequente. Igitur tum sæpius audita nomina Stoicorum, Epicuræorum & Platoniorum, rarius Peripateticorum. Præ cæteris vero omnibus, primis Imperatorum temporibus, Pythagorica secta maxime exosa reddebatur, tanquam quæ magiam philosophiæ jungere diceretur. Stoica vero celebrior & frequentior erat, quam potissimum Seneca, Epictetus, Arianus, item imperator Antoninus cognomine Philosophus, commendaverant: florebat & Platonica, ad quam ut jam *supra not. p.* monitum, Plutarchus inclinabat. Quamvis autem in seculo secundo Antoninus Pius

Hh 3

im.

solos Sapientes jufferit esse Gubernato-

imperator, publico edicto non nisi has quatuor Philosophorum Sectas admiserit, Epicuream, Stoicam, Platoniam & Aristotelicam, seculo tamen tertio imperator Bassianus Caracalla, ob stultam persuasionem, ac si Aristoteles conspiraverit in mortem Alexandri, omnibus viribus curavit abolere scripta Aristotelis. Porro quod Doctores, & stilo communi ita sic dictos Patres Ecclesie attinet, sive illi ex Judæis sive ex Ethnicis post Apostolorum tempora Christianam religionem professi fuerint, ex quatuor modo dictis Philosophia græcæ Sectis Epicurea quidem, ob negationem providentiæ divinæ, & Aristotelica, vel quod pauci ex Romanis illam profiterentur, vel quod libri Aristotelis post factum Caracallæ modo recensitum, rariores essent, vel alias ob causas, ab illis fuisse neglectæ: Sed Stoica & Platonica magis ab ipsis fuit æstimata, Stoica quidem, quod Stoici inculcarent præcepta de vita virtuosa, quoad sonum verborum maxime affinia doctrinæ Christi, quoad verum autem eorum intellectum & praxin Stoicorum maxime hypocritica & pharisaica, acceden-

te

natores Reipublicæ; Epicurus ve-
ro

te insuper fastu & contemptu aliorum, & invec̄ta simul in Christianismum communi Gentilium opinione, quod vera sapientia magis in speculatione subtili veritatum intellectualium, quam in praxi vitæ veræ virtuosæ confisteret, aut quod hæc sua sponte ex perceptione veritatum in intellectu sequeretur. Hoc vero pacto aliter fieri non poterat, quam ut Platonica Philosophia se maxime insinuaret Patribus Ecclesiæ, ob subtilitatem videlicet idearum Platoniarum, & huic conjunctam obscuritatem, accedentibus insuper & aliis rationibus, maximam tamen partem exinde fluentibus. 1. Quod non pauci ex Platonici sponte transferint ad Christianos, cum viderent in libris Apostolicis occurrere quosdam terminos & loquendi modos, quos putabant, quamvis erronee, a Platone esse haustos. 2. Quod ex Philosophis Ethnicis potissimum Platonici, ut Plotinus, Jamblichus, Porphyrius &c. doctrinam Christianam impugnarent, (excepto Celfo, qui erat Epicureus) & Patres Ecclesiæ erronee sibi persuaderent, non posse ipsis resisti ex sola scriptura sacra, nisi

ro magistratus functionem disvaferit Sapienti; Zeno non suaserit, nec dissuaserit? *aa*) Annon prætextus

accederet scientia Philosophiæ Platonice, præcipue cum Platonici Christianorum hostes his sæpe objicerent, ignorantiam Philosophiæ seu sapientiæ. 3. Quod & ipsi Christiani, qui Platonici erant, inter se in expositione sacrarum litterarum valde dissentirent, & spiritu hæretificationis jam maxime infecti, eorum pars dominans jam seculo secundo & tertio, alteram partem per brachium seculare aut per pluralitatem vötorum strenue suppressere tentaret. &c. *Quæ* omnia confirmantur ex genuina Historia Ecclesiastica priorum quinque seculorum.

Conciliatio *aa*) Etsi ea, quæ nota præcedente
rationum dicta sunt, videantur inferre, quod
alliarumPo- ratio hic adducta de dominatu Philo-
liticarum sophiæ Platonice, in primis post Chri-
eum præce- stum natum seculis intuitu Doctorum
dentibus. Ecclesiæ a me magis oratorie & quasi
 per jocum, quam serio & ex animi sen-
 tentia fuerit in scenam producta, pa-
 tebit tamen ex jam dicendis, quod serio
 hæc dixerim. Unius rei plures possunt
 esse causæ. Illæ, de quibus in nota præ-

textus Platonicae Reipublicae, sub nomine Christianae, introducendae prima fundamenta jecerit papatui poli-

præcedente sum locutus, fuere primariz, ex idearum Platoniarum phantasticarum nimio pretio profluentes. At hodiernum quotidiana experientia docet, quod nullum genus hominum, magis ad imperium adspiret, quam eorum, qui ejusmodi ideis Metaphysicis aut hyperphysicis repleti sunt. Immo quid de imperio dico: ad dominatum tendunt maxime irrationalem, scilicet ut non imperent voluntati, quæ alias objectum imperii esse solet, sed ut dominantur intellectui, qui tamen ex natura sua & ex communi rectæ rationis dictamine nullius hominis imperio subest. Unde cum jam in nota præcedente fuerit monstratum, quod Patres Ecclesiarum in primis statim sæculis sub titulo hæretificationis aliorum intellectui dominari omnibus viribus allaboraverint, sua sponte etiam sequitur, quod eodem hoc medio multo magis affectaverint, etiam imperium Politicum, ut ulterius patebit ex mox dicendis.

Hh 5

bb) As.

politico? *bb)* Quibus gradibus huic
funda-

Origo Pa-
parus ex
Platonif-
mi.

bb) Assertum hic in textu facile demonstrari potest, si quis id modo consideret, quod jam supra monitum fuit, in *nota Z* cui jungi possunt dicta in *Hist. Jur. nat. Cap. II. §. 10. & cap. III. §. 1. ad 9.* Nam cum omnes Philosophi Græci sapientiam erronee putaverint consistere in emendatione intellectus, quam sua sponte sequatur emendatio voluntatis; Plato vero intellectum emendare tentaverit per ideas suas phantasticas, & Platonici Ethnici Apostolis & genuinis Christianis ex Apostolica doctrina sacram scripturam exponentibus objecerint ignorantiam Philosophiæ, Patres autem, qui Philosophi Platonici erant, tam Philosophos Platonicos Ethnicos quam hæreticos per Platonicas ideas oppugnarent; non potuit aliter fieri, quam ut jam in primis seculis fundamenta jacerentur etiam Reipublicæ Platonice aut Christianæ Platonizantis, in qua Doctores & ita dicti patres Ecclesiæ cum suis ideis, subjicerent sibi intellectum & multo magis voluntatem Auditorum suorum omnium, cujuscunque generis essent, tam nobilium quam ignobilium, illis nullum imperium nisi
depen-

**fundamento in primis Christianismi
seco-**

dependens a nutu Doctorem relinquerent, adeoque revera ex capitibus imperantibus, membra Ecclesie, cœcam obedientiam Clero præstantia efficerent, & sic intuitu imperii eos non ut cives liberos sed ut mere servos & homines proprios considerarent. Jam si quis insuper consideret ea, quæ supra *nota n.* ex Platonis libris de Rep. excerpti, quod Magistratus sint instituendi in vera Philosophia i. e. in summi boni seu Dei contemplatione, & quod tum demum beatæ futuræ sint Reipublicæ, si tales Philosophi regnarent, aut qui regnarent, eo modo philosopharentur, item quæ *nota o.* excerpti ex Platonis libris de Legibus, quod in Republica Platonica frequenter institui debeant ludi & festa religiosa, quod profana loquentia de Deo (id est ideis Doctorem adversa & ab ea dissentiens) sit crimen maximum & gravissimis pœnis etiam capitalibus cœercendum; & quod sacrum collegium in Republica, ex optimis civibus sit constituendum, quod sapientiam illam idealem de Deo debeat in Rempublicam introducere; denique quod a Deo hoc ideali (& a Sacro collegio sapientiam illam idealem incul-

seculis, sub specie larvatæ pietatis,
super-

inculcante per pœnas capitales) pendeat omnis Reipublicæ felicitas: si quis, inquam, consideret hæc omnia; etiam si cœcus foret, manibus tamen palpare posset, Patres Ecclesiæ per Philosophiam Platonicam pedetentim etiam in primis post Christum natum seculis, introduxisse primum ac præcipuum, imo unicum fundamentum Papatus Politici hodiernum tantum non ubique durantis, scilicet distinctionem inter Clericos & Laicos, & illorum imperium summum in hos universos, etiam Reges & Imperatores. Cum vero Patres constituerit formas Reipublicæ rectæ, id est Platonicæ, Monarchiam, Aristocratiam, Democratiam, etiam Patres Ecclesiæ operam dederunt, ut & harum singulas in Rempublicam Christianam introducerent. Initio illa respublica erat *Democratica*, ubi universus Clerus imperans per pluralitatem votorum veritates suas ideales non solum Laicis tanquam servis suis spiritualibus sed & coimperantium ex Clero parti minori secundum naturam Democratiarum, instar legum pœnaliū præscribebat, ut qui obedire nollent, tanquam

superstructa fuerint varia axiomata
Pseu-

quam homines maxime noxii & qui crimen læsæ majestatis divinæ, (uno verbo hæresin,) committerent, gravissimis pœnis coërcerentur. Ex hac Democratia ii, qui dicebantur Episcopi, abutentes dictis quibusdam scripturæ, easque Platonicæ & idealiter exponentes, paulatim effecerunt *Aristocratiam*, excluso clero infra dignitatem Episcopalem constituto. Hanc Archi Episcopi & Patriarchæ novis ideis Archi Episcopalibus Platonicæ explicatis paulo post mutarunt in *Oligarchiam*, donec Papa Romanus, tanquam supremus Christi Vicarius phantasticus (aut, si hoc prædicatum displiceat, hyperplatonice, aut Platonicissimus) istam etiam Oligarchiam, per subtilissimas ideas, omnem intellectum transcendentem, mutaret in *Monarchiam*, & quidem non temperatam sed absolutam, Cave tamen, ne cum Protestantibus eam ad *Tyrannidem*, sive titulo, sive exercitio talem, referas, sed potius est *Dominatus*, cum Papa communi consensu Cleri & Laicorum sub hac Monarchia viventium, habeatur pro Domino Dominorum, scilicet in spiritualibus, mystice explicatis, quæ transcendent

Pseudopolitica, atque sic doctrina genuina prudentiæ civilis plane fuerit extincta?

21. (3) *De Augustini libro de Civitate Dei & ejus autoritate in seculos.* Cur Beato Augustino Episcopo magno & erudito præ reliquis maxime commendata fuerit Platonica Philosophia? Utrum ejus magnum opus, cui Civitatis Dei titulum fecit,

dunt omnem intellectum, tam clericalem, quam Laicalem. Confer quæ de arcanis his Papatus *in notis ad Lan- celottum disserui, lib. 1. not. 41. Sect. 8. p. 25. & alibi passim.* Porro, cum Monarchiæ Platonico Pontificiæ potissima fulcra sint Monachi, & inter Monachos Domini Jesuitæ, etsi utraque hæc societas hodie sit Aristotelica, vel talis esse videri velit, primam tamen Monachismi originem etiam deberi Philosophiæ Platonici ostendere voluit Colberg *c. 1. des Platon. Christenth. S. 9. p. 38. seq.* Quæ hætenus de origine Papatus ex Philosophia Platonica dixi, simul facem accendunt quæstioni in textu sequenti de variis axiomatibus Pseudopoliticis in primis statim Christianismi seculis sub specie larvatæ pietatis introductis, ut adeo non opus sit, nos detinere ulterius in ejus resolutione.

cit, instruat discendi cupidos, an confundat? item an rem publicam Platoniam ibi depinxit, an vere Christianam id est, cum rectæ rationis dictamine convenientem? cc)

Quibus

cc) Ut ordine hic procedatur, & ut Librorum Augustini de Civitate Dei com-
tenta. illi, qui hodiernum ex osculantur illud divi Augustini divinum opus de civitate Dei, non putent, me ex odio in Platonicos & hodiernum Platonizantes contemnere autoritatem Augustini, & ejus civitatem Dei, non ægre ferent, si initio ostendero, quantum fieri potest brevissimis, etiam ex ipsis pontificiis minus parciales, veritatem, genuino usu rectæ rationis fundatam, prætulisse autoritati Augustini & Theologiæ mysticæ, & minus hoc intuitu esse pontificios, quam istos Augustini adoratores inter Protestantas. Prodeat igitur *Elias Dupin* & judicium suum de Augustino ipso, & ex ejus operibus de ipsius Civitate Dei dicat. Synopsin & dispositionem hujus operis exhibet *Tomo 3. Biblioth. Auctor. Eccles. p. 449. seq.* Constat libris 22. Primi decem libri refutant vanissimas duas Ethnicorum doctrinas, quarum una defendebat, cultum Deo-
rum

Quibus ex causis & quanta in seculo

rum Ethnicorum, seu idolorum, hominum saluti esse utilem, imo necessarium, & propter eum neglectum ac abolicum, maxime per Christianos, tot mala recens cœlitus missa esse: altera vero fatabatur quidem, omni tempore, etiam cum maxime vigeat Deorum cultus, ejusmodi calamitates accidisse, sed tamen hoc non obstante cultum Deorum urgebat tanquam maxime profuturum in vita futura. Sequentes libri duodecim exponunt naturam & differentias duarum Civitatum, videlicet Dei & mundi ita ut priores 4. libri utriusque origines & primordia, sequentes quatuor, earum progressus varios, & quatuor postremi finem & exitum earum expliceant. Caterum in singulis libris utriusque partis multis digressionibus quæstiones principales earumque resolutiones vel illustrare, vel lectorem faventem delectare, vel etiam multarum suarum lectionum & locorum communium participem facere voluit Augustinus. Quorsum pertinent in *libro 1.* disquisitio, an recte faciant virgines, violentas sibi manus inferentes, ut stuprum violentum evitent? in *libro 3.* multa

culo quinto ac sequentibus, usque
ad

multa historiam belli Trojani illustrantia: in *libro 5.* proluxa confutatio Astrologiæ judiciaræ & doctrinæ de fato, & de singulari Romanorum, etiam Ethnicorum, probitate, quæ tot victoriarum causa fuerit: in *libro 6.* disputatio contra Ethnicorum Theologiam mysticam seu allegoricam, & Theologiam politicam, potissimum ex Varrone & Seneca: in *libro 8.* proluxa commendatio Platonis & sectæ Platonicæ præ ceteris Sectis, propter agnitionem veri Dei, quamvis in doctrina de Dæmonibus ab ipsis dissentiat, & *libris duobus sequentibus* multa de divisione Angelorum seu Dæmoniorum in bonos & malos, & de cultu Angelorum contra Ethnicos disputet: in *libro 11.* digressio de Trinitate, variisque creationis mundi circumstantiis: in *libris tribus sequentibus* de multis quæstionibus differentiam status integritatis & lapsus, & hujus historiam exponentibus digressiones varix: in *libro 15.* de Abele & Isaaco tanquam fundatoribus civitatis Dei, item de Caino & Esavo tanquam autoribus civitatis mundi; de arca Noe ut figura nativa Ecclesiæ: in *libro 16.* de Noachi posteris, Linguarum confusio-

nostra tempora, præ aliis Ecclesiæ
patribus,

ne, Hebraicæ linguæ antiquitate, & quod non dentur Antipodes: in *libro 17.* de Historia Regum & Prophetarum & de prophetiis, in prophetis & libris Regum, Psalmorum, & Salomonis extantibus, & ad civitatem Dei, seu Ecclesiam pertinentibus: in *libro 18.* de historia præcipuarum Monarchiarum & harum conciliatione cum libris Biblicis, de oraculis Sibyllinis, de libris Maccabzorum, de historia librorum Canonictorum, & versionis 70. Interpretum, de dispersione Judzorum, Ecclesiæ fundatione & persecutione, de Hæresibus & de incertitudine exitus mundi: in *libro 19.* de Philosophorum Ethnicorum omnium ignorantia veri summi boni, ejusque vera explicatio apud solos Christianos quaerenda: in *libro 20.* de judicio extremo, mundi restauratione, resurrectione & Jerosolyma cœlesti: in *libro 21.* de exitu civitatis terrenz, deque suppliciis dæmonum & damnatorum, de æternitate suppliciorum, deque falsis eorum doctrinis, qui statuerunt, Sanctorum intercessionem, Eleemosynas &c. posse cruciatus damnatorum abbreviare: in *libro 22.* de beatitudine

dine æterna & de resurrectione ejusque probatione præcipua per resurrectionem Christi. — Judicium de his Augustini libris quod attinet, præmittam integra Dupinii verba p. 457. *Hi Augustini* Judicium libri mira quadam rerum varietate, quas de hoc h- summo artificio ita dextre ad suum argu- bro- mentum adoptavit, ut eodem omnia colliment, conspicui sunt. Vulgo in hoc opere Augustini eruditio suspicitur: Quod tamen præter que a Varrone, Cicerone, Seneca, cæterisque profanis Autoribus; quorum opere præ manibus omnium erant; præter illa, inquam, que ab eis Augustinus hausit, nil fere habet; certe nullum in hoc opere reconditoris ac exquisitioris doctrine argumentum extat, quin imo non pauca in eo occurrunt minus accurata. Plerasque difficultates, quas in textum, historiamque bibliorum movet, non satis commode plerumque solvit. Questiones itentidem agit nullius utilitatis, eaque argumenta interdum adhibet, qua ad persuadendum quod opus est, non multam habere vim videntur. Quæ etsi vera sint omnia, cave putaris, non esse hoc opus excellentissimum. (Hanc conclusionem fateor me haud quaquam intelligere, nisi Dupinius per excellentiam hic intellexerit excellentiam in mira varietate digressionum, in collectione locorum communium, ex Autoribus, qui sunt

in omnium manibus , in carentia eruditionis ; in insufficientibus dubiorum remotionibus ; in argumentis nullius ponderis ; in propositione quæstionum inutilium &c. hæc enim omnia præcesserant. Neque explicationem hanc meam tollunt verba Dupinii sequentia, utpote quæ nec ipsa conveniunt cum præcedentibus , sed potius ipsis parum apte contradicunt. Ita enim pergit :) *Præceteris autem in eo ego miror totius operis egregiam dispositionem ac distributionem , considerations exactissimas in sententias opinionionesque varias , quas in medium adducit ; maximique momenti moralis doctrina axiomata , quæ passim , ubi datur occasio , adstruit.* Si paulo attentius considero personam Dupinii ejusque statum , firmiter mihi persuadeo , eum ex regulis prudentiæ ita temperasse iudicium suum de Augustini civitate Dei , ne nimis irritaret Theologos plerosque suæ religionis , Augustinum maximore venerantes : Ergo simul credo , censuras hujus operis continere veram mentem Dupinii , (a qua nec ego dissentio ,) subjunctas vero laudes excellentiæ adjectas esse in honorem Theologorum Augustinianizantium. Atque in hac sententia me confirmat iudicium ejusdem Dupinii , quod de ipsa Augustini

Et de Augustino ipso.

stini persona ejusque indole ingenii de novo profert p. 495. Verba integra non apponam, cum & hic laudes & censuræ sint semper commixtæ; sed saltem summam judicii hujus referam. Fuit Augustinus vir vasti & sagacis ingenii, (an & judicii?) magna facultate disputandi, (id est rixandi) præditus, multa in Theologia novans, magnus opinator, acerrimus orthodoxiæ defensor; plus ingenii quam doctrinæ habens, miser orator, tautologus maximus, vocibus ludens & verbis analogis &c. Et ita etiam Dupinium intellexit autor *Biblioth. Univ. Tom. 21. Part. 2. p. 11.* Cum tamen Augustini & aliorum Patrum Ecclesiæ adoratores haud dubie Dupinium æque ut alios ipsi similes, de Patribus libere sentientes, odio prosequi & ipsis magis placere soleant inventa pia reverendorum Jesuitarum, adjiciemus in horum gratiam judicium Jesuitarum de Augustino, inter quos viri magnæ autoritatis Augustinum accusarunt, quod in materiis fidei obscuritatem affectet, quod sibi contradicat, quod inconstans sit, & quod sæpe in articulis magni momenti graviter erret. Vide epistolam in *Bibliotheca Selecta Clerici tom. 23. p. 332. seq.* Sed nolo hæc omnia defendere, quæ Augustino objecta

patribus, Augustini, fuerit autoritas
ad) & propagatio consiliorum ejus
 de

hic vides a Jesuitis, sed saltem in judicio de civitate Dei illis consentio, qui statuunt, esse hunc librum ad nihil aliud aptum, quam ad persuadendum incantis sub larva civitatis Christianæ dominatum Clericalem & hæretificationes Laicorum, recta ratione utentium, ejusque genuinum usum in interpretatione Sacræ Scripturæ commendantium.

Rationes,
 cur totus
 orbis Chri-
 stianus fue-
 rit factus
 Augusti-
 nianus.

ad) Causas illas, quod totus orbis Christianus Augustinianus factus fuerit, exposui breviter cum allegatis Doctoribus eas latius probantibus in *cautel. circ. præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 14. §. 11. & 12.* Scilicet intuitu Pontificiorum sunt 1.) Condemnatio Pelagii, Papæ invito per Augustinum extorta 2.) Conscriptum ab Augustino Systema Theologiæ, retentum postea & propagatum in Ecclesia occidentali: 3.) Usus terminorum Augustini in conciliis: 4.) Doctrinæ Augustinianæ de 7. artibus liberalibus propagatio in scholis: 5.) Lombardi & Thomæ Scholasticorum conciliatio Aristotelis cum Augustino: 6.) Lis hodie-
 na

de Republica Christiana prudenter
instituenda?

Quomodo consiliis viri optimi ex^{22.} (4) De
 optima intentione datis abusi fuerint ^{Papatic}
 Doctores Ecclesiæ Seculorum se- ^{Politico}
 quentium; primo Regum colla Cle- ^{in seculis}
 ro, tum Clerum Papæ subjiciendo? ^{sequentibus}
 An possibile fuerit, tyrannidem, aut, ^{stabilis}
 si mavis, Monarchiam papalem sta- ^{lito.}
 biliri, si non antea ex doctrinis Pla-
 tonicis Oligarchia, aut si placet A-
 ristocratia Ecclesiastica fuisset sta-
 bilita?

na in controversia Jansenistica de vera
 sententia Augustini. 7.) Allegatio fre-
 quens dictorum Augustini in Decreto
 præ reliquis Patribus. Vide *notas ad*
Lancell. p. 2040. Intuitu Lutheranorum
 1.) quod Lutherus fuerit Monachus
 Augustinianus; 2.) quod post reforma-
 tionem sæpe commendaverit Augustini
 doctrinam: 3.) defectus subsidiorum
 historiarum Ecclesiasticarum & genuinarum do-
 ctrinarum moralis: 4.) Scriptum Christ.
 Weisii 1696. publicatum de consensu
 Augustini & Lutheranorum.

li 4

es) An-

bilita? *ee*) Porro de ortu & progressu

Cur Augustinum
viri-
rum opti-
mum dixe-
rim.

ee) Antequam ad præcedentes duas quæstiones paucis respondeatur, præsupponendum est, me hoc loco Augustinum appellare *optimum*, non ironice, sed in sensu vero, & ex parte Christiano. Addidi enim statim declarationem, *quia consilia ejus ex optima intentione profluxerunt*. Quamvis igitur in nota *bb*. parum favorabiliter judicaverim de Augustini Civitate Dei, non solum ratione judicii & intuitu intellectus, sed & ratione larvatæ pietatis ibi latentis, hoc tamen non obstantè Augustinus intuitu *intentionis* poterit dici vir optimus, quia ex præjudicio autoritatis & præcipitantis firmiter sibi persuasit, quod hæretificationes per orthodoxos Antecessores suos, potissimum in conciliis Oecumenicis, firmiter stabilitæ, sint inseparabiles a Civitate Dei, id est ab Ecclesia orthodoxa; adeoque revera optimam intentionem habuit. Ejusmodi optimam intentionem habuerunt etiam Pharisei & primorum Christianorum persecutores, cum ipse Salvator de iis testetur, quod sibi persuaserint firmiter, se cultum præstare Deo *Job. XVI. 2*. Quod autem porro in textu dixi, quod

Explicatio
quæstio-

gressu fatalis illius controversiæ de
impe-

quod consiliis Augustini Doctores seculorum ^{num dua-}
sequentium abusi fuerint, ut Regum colla ^{rum in}
Clero, tum clerum Papa subjicerent; hoc ^{textu,}
non ita intelligendum, quasi demum
ab Augustini tempore Regum colla Cle-
ro, & clerus Papæ fuerit subjectus, con-
trarium enim docet historia Ecclesiasti-
ca & quæ jam supra *nota bb.* ex illa sunt
breviter adducta, sed quod illa subje-
ctio Regum & cleri post Augustinum
in singulis seculis noviora augmenta
sumserit, & quod ad illa augmenta ju-
stificanda ob magnam autoritatem Au-
gustini in nota præcedente demonstra-
tam, multa loca non solum ex aliis Au-
gustini libris, sed etiam ex ejus Civi-
tate Dei haud dubie fuerint adducta.
Quænam vero peculiæ circumstan-
tiæ in singulis seculis occasionem istis
augmentis dederint, videri possunt
apud scriptores historiæ Ecclesiasticæ,
præcipue apud Spanheimium, Arnol-
dum, Mornæum, Heideggerum. Con-
fer *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Eccles.*
cap. 15. Quæ porro in *textu de origine*
monarchiæ Papalis dixi, ea non opus ha-
bent ulteriori declaratione, postquam
ea de re circumstantiæ præcipue jam
fuerint indicatæ *dicta nota bb.*

imperio & regimine inter Imperium & Sacerdotium usque ad tempora Reformationis; ff) de neglectu

Contenta
historiæ
contentio-
nis inter
imperium
& Sacerdo-
tium.

ff) Cum hoc ipso anno ediderim *Historiam contentionis inter Imperium & Sacerdotium* cum duplici appendice, non opus est, ut in repetendis ibi dictis hic sim prolixior, sed sufficit, si saltem duobus verbis indicavero ordinem ibi dictorum. Postquam præmissem monita circa genuinum conceptum sanæ & perfectæ Reip. in cap. 1. & fontem aberrationis cap. 2. & 3. quærendam esse ostendissem in seculo statim primo & secundo, & progressum inter Christianos usque ad seculum octavum distinte notandum esse: porro cap. 4. varia monita dedissem de rite formando statu controversiæ & de controversiæ ipsius seu morbi vera origine, tum cap. 5. docui veram originem collisionis inter imperium & sacerdotium referendam esse ad tempora Anastasii Imperatoris in seculo 6. & simul paucis ostendi progressum ejus seculo 7. & 8. usque ad tempora Caroli Magni: reliqua vera hujus contentionis augmenta in seculo nono usque ad decimum sextum monstravi in cap. 6. & sex sequentibus usque ad finem libri.

Et doctrinæ Politicæ in primis Europæ Academiis, etiam post ibidem introducta Studia universalialia; gg) de

gg) Ad hoc thema intelligendum Academia-
 opus est, ut quis bene informatus sit rum origo
 de origine & progressu Scholarum & & progressus
 Academiarum præcipue post Papatum fus.
 jam firmatum in Italia, Gallia, Germa-
 nia. Ubi quidem optandum esset, ut
 eruditi jam dudum rejeētis præjudiciis
 exactam historiam hujus thematis edi-
 didissent, sed cum eam adhuc expectemus,
 sufficet jam ut lectorem paucis remit-
 tam ad *integrum cap. 4. Hist. jur. natur. &*
cap. 3. de prudent. consultat. ubi plura in-
 veniet, ea quæ hic in oratione posui, de-
 clarantia. Præcipue autem notanda se-
 quentia. Olim in schola Parisiensi, &
 in aliis similiter, docebantur septem ar-
 tes liberales, tres fermocinantes, Gram-
 matica, Rhetorica, Logica, & quatuor
 mathematicæ, (unde nomen trivii &
 quadrivii) & quidem secundum ductum
 doctrinæ Augustini. Cum vero Petrus
 Abælardus etiam Aristotelem vellet in-
 troducere, graviter ei resisterunt Pro-
 fessores, (qui tum Scholastici, uti stu-
 diosi Scholares nominabantur) donec
 discipulus ejus Petrus Lombardus sy-
 stema Theologicum ex Aristotele com-
 ponen-

de falsissimis doctrinis politicis ante
Refor-

ponendo, & sic monstrando, quod Aristotelis doctrina æque ac Platonica per Augustinum propagata magis prodesset Clericali & Papali eminentiæ, quam ut eidem noceret, obtinuisset approbationem Papalem, & sic incipiebant in Scholis duæ facultates, una Philosophiæ & 7. artium liberalium, altera Theologiæ. Qui primam docebant, dicebantur Magistri, qui secundam Magistri nostri. (Neq; enim Doctorum titulus tum erat receptus.) Successu temporis cum contentio inter imperium & sacerdotium in maximo motu esset, & quidam Magistri in Italia ex jure Justiniano, quamvis factis inepte, jura Cæsarum contra Papam defendere aggredierentur, Cæsares autem hos elevarent ad dignitates aulicas, oriebatur tertia Facultas, juris Civilis, cui mox Papæ addebant quartam facultatem, tertiæ oppositam, scilicet juris Canonici, donec paulo post Imperatores in contentione illa cum Papis plane succumberent, & Papæ cognoscerent, jus Justinianum magis stabilire dominatum Eclesiasticum, quam Imperatorum jus genuinum circa sacra, & ita ex duabus facultatibus antea opposi-

**Reformationem in Universitatibus
& Academiis ex principiis parum
sanis Juris Canonici propagatis. bb)**
De

positis efficerent unam facultatem juris utriusque, totam a Papis dependentem: Medica facultas videtur ultima esse in ordine, cum Physici, videntes libros Physicorum Aristotelicos nihil prodesse ad cognoscendos & curandos morbos, Galenum propterea Aristoteli jungerent, & postea pedetentim a Papis confirmarentur, & æque, ut Jcti in Jurisprudencia, peculiare Doctores in Medicina creare inciperent. Adde omnino *notam 116. ad Testamentum ab Offe p. 256. item notam 168. p. 375.* Quod in specie Politicam attinet, patebit ex historia Academica, primos Aristotelis introductores in Academiis magis sollicitos fuisse de Aristotelis Dialectica, Metaphysica & Physica introducenda, quam de Philosophia Practica: Tandem tamen etiam professionem Ethicam admiserunt, at Politicam nequaquam. Rationes vide in locis modo citatis, & eas facile etiam colligere poteris ex hæcenus notatis de Politica Clericali.

Neglectus
Professio-
nis Politi-
cæ.

bb) Falsissimas has doctrinas Politicas ad summa earum capita reduxi in Summa capita falsæ doctrinæ Politicæ.
§. 1.

23. (5) De
crassis hu-
jus Papa-
tus Politi-
reliquis
apud Pro-
testantes

De neglectu emendationis hujus
 Capitalis nævi Studiorum in Aca-
 demis Principum protestantium
 etiam post tanta temporum a re-
 forma-

§. i. *præfat. ad Histor. content. ins. imp. &*
sacerd. Nimirum duplicem esse potesta-
 tem in sacris, unam externam, quæ
 etiam regibus competat, alteram inter-
 nam, quæ Ecclesiæ i. e. Clero, Episco-
 pis, Papæ: Cavendam esse mixturam
 hujus duplicis potestatis, tam Papo-Cæ-
 sariam, si Papa velit potestatem etiam
 externam sibi vindicare, quam Cæsaro-
 papiam, si Cæsar potestate interna velit
 uti. Quod si autem Cæsares sint nutritii
 Ecclesiæ, & cum sancto Constantino M.
 profiteantur, se saltem esse Episcopos
 extra Ecclesiam, & permittant Papæ aut
 Episcopis, ut pro lubitu exercent hæ-
 retificationes vi potestatis illius internæ,
 ipsi autem tum ut brachia secularia
 exequantur eas, tum nullam esse con-
 tentionem inter Imperium & Sacerdo-
 tium, sed optimam harmoniam. Nec
 objiciendum esse, brachium non mane-
 re caput, & executionem coactam non
 esse potestatem externam, sed internæ
 potestatis ancillam: probe enim tenen-
 dum, esse, quod in concursu harum
 dua-

formatione spatia; ii) De conti- ad nostrum
nua-tempora.

duarum potestatum, externa, utpote temporalis, debeat cedere internæ tanquam spirituali & divinæ &c. Falsitatem horum principiorum breviter detectam vide in *Appendicis Cap. 1. §. 57. & 58. p. 455. seq.* Porro, quod concernit principia parum sana juris Canonici, quorum simul hic memini, operam dedi in *notis ad Lancelottum*, ut istorum principiorum præcipua reducerem ad quatuor distinctiones fundamentales Juris Canonici, spiritualitatis nomen crassissime applicantes ad entia sensibilibus corporalia, 1) intuitu personarum, 2) intuitu rerum 3) intuitu causarum judicialium & processus, 4) intuitu pœnarum, cum vel a sine Bileami percipere possit, si non omnes, plerasque tamen illas personas, res, causas & pœnas esse corporales, visibiles, temporales aut Politicas, vel quomodocunque alias appellare illas velis.

ii) Cause hujus neglectus sunt va- Cause præ-
riæ, præcipue intuitu facultatis *Theolo-* cipue non
gica retentio hæretificationis occasione emendato-
dissensus de cœna; propagatio ortho- rum erro-
doxiæ Scholasticæ; reviviscentia Theo- rum Poli-
logiæ mysticæ; nimia, & plus quam apo- tiorum,
stolica,

nuatione litigii inter Sacerdotium
& Imperium etiam in terris popu-
lorum Evangelicorum utriusque
religionis, & de variis, post anti-
quam

stolica, autoritas Lutheri; intuitu *Juri-
dica*, continuatio & defensio errorum
illorum omnium, qui in nota præce-
dente recensiti fuere, tam Politicorum,
quam Canonicorum, tam per Professo-
res juris Civilis, quam Canonici; intui-
tu *Philosophica* carentia professionis Po-
liticæ, propagatio philosophiæ Aristote-
licæ per Melanthonem; adjectio Pro-
fessionis Politicæ, in temporibus sub-
sequentibus, ut caudæ, professioni
Ethices, explicatio Politices ex libris
Aristotelis insufficientibus: denique in-
tuitu omnium harum *Trium Facultatum
conjunctim*, quod Theologi, Juri, &
Philosophi distinctiones illas quatuor
juris Canonici, & duas illas species po-
testatis circa sacra, internæ & externæ,
communi consensu hucusque defende-
rint, eas canonizaverint, & dissentien-
tes conjunctis viribus persecuti fuerint
&c. Conf. *Histor. Jur. natur. cap. 5. notæ
ad Testamentum ab Osse passim, potissi-
mum notæ 160. p. 345. junct. not. 148. p.
319.*

quam collectionem Goldasti in tribus magnis voluminibus de Monarchia Imperii, variorum scriptis huc pertinentibus; 11) de cura palliativa reliquiarum politicarum ex Papatu per doctrinas Autorum Pontificiorum, Monarchicum Imperium Papæ auferentium, sed Aristocraticum Clero relinquentium, ut

11) Quod continuationem litigii hujus post reformationem attinet, de ea Continuatio litigii & scriptores eo pertinentes. egi in *Append. ad histor. content. cap. 2. §. 4. 13. 17. & 21.* ubi etiam de dissidio inter Protestantes actum. Scriptores de hac contentione a Goldasto in tribus Voluminibus de Monarchia Imperii recensitos excerpti, addito meo de singulis judicio, in *ipsa Historia contentio- nis cap. 7. §. 74. c. 8. §. 77. 81. 82. 83. cap. 9. a. §. 91. ad §. 125. item integro cap. 11. a. §. 152. ad 180. item cap. 2. Append. §. 88. 89. 90. 96.* De Scriptoribus Lutheranis & Reformatis litigium illud continuantibus & laudantibus vel impugnantibus *vide dict. append. cap. 2. §. 91. 97. 98.* de quorum præcipuis jam in appendice cap. 1. paragraphis in *d. §. 97. & 98.* indicatis prolixius actum erat.

Kk

mm) Cum

ut Marci Antonii de Dominis, Petri de Marca, & similibus; *mm*) de doctrina Politica & arte sapienter impe-

Notabilia *mm*) Cum etiam de Marco Antonio de Dominis & de Petro de Marca jam mentem meam satis aperuerim in *Historia contentiona*, sufficere & hic loca illa indicasse: De controversia inter S. h. Iam Sorbonicam & M. Anton. de Dominis vide *Append. cap. 1. §. 9. p. 323.* In *§. 14. 15. 16. p. 331. seq.* collegi notabilia ad vitam & fata M. A. de Dominis pertinentia una cum collatione Jægeri cum Bocalino, & addita differentia inter hypothesein Richerii & M. A. de Dominis. Quod Petrum de Marca attinet, notavi *cap. 1. Append. §. 7. p. 310.* Autorem anonymum de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ non sine ratione Petrum de Marca tepiditatis & partialitatis *Der Reichelträgerer* accusasse, porro *§. 11. p. 325. seq.* narraui varias circumstantias memorabiles ad opus ejus de concordia imperii & sacerdotii pertinentes, addito *§. 12. p. 328.* Culpisii judicio de Petro de Marca, ut & meo, & denique *cap. 2. §. 99. p. 658.* dixi de Illustr. Böhmeri observationibus selectis ad Petrum de Marca.

imperandi sub tenebris adhuc sepulta, etiam post tot Professiones Politicas Academicas, *nn*) & post tot

nn) Hic ante omnia opera danda, ut illa, quæ hic in textu sequuntur, breviter expediantur, imprimis cum partim jam supra pleraque, quæ hic notari merebantur, jam fuerint expedita, partim cum & ab aliis, & a me ipso alibi fufius de iis actum fuerit. Quod primo afferui, doctrinam Politicam & artem sapienter imperandi huc usque sub tenebris esse sepultam, rationes jam supra indicatæ sunt: 1. Quia Politicæ opera Aristotelis, quæ ubique in Academiis hætenus regnarunt, fuere imperfecta, insufficientia & inutilia, vide *not. s. circa finem*. 2. Quia totus mundus Augustinianus factus, & Rempublicam Platoniam & Civitatem Dei clericalem ut ideam perfectæ Reip. supposuit. vide *notas n. o. r. cc. dd.* 3. Quia Professio Politica ob rationes arcanas Cleri in Academiis plane fuit neglecta, nec postea cum inciperet, in Academiis Lutheranorum, appendix Professionis Ethicæ fieri, ob præscriptam ei normam ex Aristotele sumendam, non potuit de sana Politicæ emendatione cum fru-

Cur hætenus doctrina Politica manserit sepulta.

tot volumina operum Politicorum Bodini, Besoldi, Arnifæi, Knichenii 00) & post Klockii, Fausti ab

Et cogitari. vide *notas Offianas & quidem notam 160. p. 345. seq.* 4. Quia communi consensu eoque maxime erroneo de emendanda Republica consilia supeditata fuerunt, ab omnium facultatum eruditis, aperte inepta & sensui communi repugnantia, paucis, sed perspicue, indicata in *Observat. Offiana 144. p. 304.* Fundamentum hujus stulti erroris est, quod Aristotelici Politici firmiter sibi & aliis persuaserint, naxos civium emendari omnium optime per leges, & ab his etiam dependere exemplorum virtuosorum frequentiam, naxos autem imperantium tolli, si cæcam obedientiam præstent Clero. &c.

Judicia de
varis scri-
ptis Politi-
cis.

00) Porro, quod tot & tanta volumina operum politicorum attinet, jam supra nota s. adduxi ex Conringio judicia de scriptis Politicis, Lipsii, Richteri, a Chokier, Danæi, Tholosani, Bodini, Arnifæi, Althufii, Hænonii, Clapmarii, Boxhornii, Cellarii & Conzenii, quæ etiam ibidem approbavi. Jungendi Conringio sunt Naudæi *Bibliographia Politica* & Bosii *introducſio ad notitiam*

rerum

 ab Aschaffenburg, aliorumque sim-
 milium

rerum publicarum ubi de pluribus scriptis, Politicis, potissimum vero de hæcenus recensitis autoribus, deprehendes judicium Naudæi & Bosii nonnunquam a judicio Conringii discrepantia. Ita ut in specie ad Autores pergam hic in textu memoratos, In specie Bodini, judicium Naudæi de Bodini opere de Rep. quod Conringio supra displicuit, invenies in *Bibl. Polit. cap. 5, §. 29. seq. p. 513. seq. in Consil. Varior. Autorum a Crenio 1692. editis.* At Bosii in *d. introd. c. 5. §. 11. p. 71.* magis cum Conringii & meo judicio convenit; *Bodini, inquit, magna in peculiaribus imperiis describendis industria, etsi non æquum satis semper judicium fuit.* Quid Camdenus, Meibomius, Rachelus, Bæclerus, Piccardus aliique, & ipse Crenius in Bodino desiderent, vel commendent vide in *Crenii notis ad d. cap. 5. Naudæi p. 513. 515. &* quem Crenius hic exscripsit, in *Quenstedt dial. de patr. illustr. vir. p. 46. ex cujus p. 514. & ex illis, quæ ibi memorat Crenius, de frequenti disputatione Bodini contra Aristotelem, suspicari licet, plerosque qui Bodinum contemnunt, ad hunc contemptum præcipue fuisse com-*

K k 3 motos,

motos, quod Bodinus ausus fuerit, Aristotelem per multa secula a Scholasticis & Monachis, imo etiam novissimis temporibus a Protestantibus pro Sole Politicorum unanimiter habitum, non adorare, sed contra eum disputare & eum refutare velle; cum tamen Bodinus intuitu hujus circumstantiæ magis videatur commendandus esse, quod primus voluerit Politicos ab hoc jugo plusquam pedantico liberare, etsi forte in disputationibus istis; non ubique rem acu tetigerit. Pergo ad *Resoldum*, qui Politica sua opera duodecim libris seu voluminibus Politicis inclusit, quorum singula peculiare dissertationes continent. In *prima* proponit præcognita politices, de differentia diviniæ & humanæ sapientiæ, de differentia Philosophiæ & ad quam Philosophiæ speciem Politica fit referenda, de origine, scopo, fine civilis societatis, quod felicitas civilis non nisi per imperandi & parendi rationem impetretur, an & qualis futura fuisset Respubl. in statu integritatis, de fine imperiorum & imperantium, de definitione Republicæ, de Politici & Politicæ definitione ac methodo. Sequitur dissertatio de curanda Rep. ubi agit de rerum publicarum interitu, & de causis ruinarum,

Resoldum
 præmissa
 Synopsi
 ejus. Politicæ
 etc.

rum, fato, astris, numeris Platonis, de Genis imperiorum, de varietate morborum politicorum, de præfagiis ruina rerumpublicarum, de cura morborum politicorum & denique de tyrannicidio & morbis specialibus singularum formarum Reip. *Volumen II.* agit (1) de majestate in genere, partim reali, partim personali, de potestate temporali Pontificis, de potestate imperatoris in alios reges, de jure Regis apud Samuelem. (2) de jure Majestatis Ecclesiastico in personas ac bona Ecclesiastica, item in hæreticos, quatenus id Principi intuitu ipsius religionis & cultus religiosi comperat, (3) de jure Majestatis Politicis, legum ferendarum, magistratuum constituendorum, dispensandi, puniendi, belli, regalibus fisci & horum jurium concessione, & translatione; (4) De statu reipubl. mixto, an detur, an & quænam sint ejus exempla, an extet in imperio Romano, in regno Polonico? &c. In *Volumine III.* agit (1) de formis Rerumpublicarum, Monarchia, Aristocratia, Democratia & harum singularum speciebus diversis; (2) Occasione statuum Reipubl. subalternorum de Comitibus, Baronibus, civitatibus imperialibus, & Equestri ordine, ex professo prolixè disputat.

sputat, item de jure mutandi religionem, & an Principes Germaniæ pro lubitu testamenta condere queant; (3) de comparatione trium illarum formarum Reipublicæ & quænam ex illis sit optima, adjuncta dissertatione historica de veteribus & novis Chiliaftis. *IV. Volumen* disputat de natura trium Societatum domesticarum, Conjugalis, Paternæ & Herilis, & de jure ac ordinibus civium, incolarum, advenarum, nobilium, ignobilium, qua occasione multa de Judæis affert, & de eorum conversione ad Christum. In *V. Volumine* explicat divisionem & naturam rerum communium, publicarum, universitatis, privatarum, divini juris, agit etiam de juribus Familiarum, Collegiorum, Academicarum, Universitatis, Territoriorum. In *Volumine VI.* differit de educatione, studiis literarum, præmiis, pœnis, legibus, Magistratibus, Censoribus morum. In *Volum. VII.* nova editio sistitur discursus de ærario publico, in certa quidem capita divisi, sed quibus nulli tituli speciales sunt præmissi. In *Volumine IIX.* disputat (1) de variis vitæ generibus, agricultura, pecuaria, de pretio rerum, de causa caritatis in abundantia, contra otiosos & decoctores, an liceat cibum

ex

ex sanguine conficere? de usura & annuis redditibus ex utroque jure : (2) de cura sanitatis & hujus occasione de medicina, medicis, medicamentis ac morbis, de peste ejusque fuga & politica curatione : (3) de sepultura & ejus moralitate, quomodo & ubi mortui sint sepeliendi, item de ritu & sumptibus funerum, & de spectris circa sepulcra oberrantibus. In *Volumine IX.* agit (1) de Legatis, eorum necessitate, definitione, divisione, jure mittendi, receptione & securitate, privilegiis, officio : (2) de præcedentiæ & sessionis prærogativa, cum exemplis controversiarum, & earum fundamentis, de præcedentiæ & jure *der Erb- und Hoff-Aemter*, (3) de jure pacis : an, & quando, quomodo, a quibus, facienda sit & fieri soleat, quænam item sint privilegia pacis & jura singularia, denique de interpretatione, inæritu & fractione pacis : (4) De arcibus *Rerumpubl.* tam communibus quam cujusvis politice specialibus, de flagitiis dominationis & de simulacris imperiorum. *Volumen X.* exhibet disputationes de fœderum utilitate, licentia, definitione, personis contractantibus, conditionibus (ubi & de fœdere clientelari) & modis sancienti

& firmandi, duratione, modis solvendi, denique de neutralitate. In *Volumine XI.* sistit dissertationem de arte ju-
 reque belli, scilicet in pace cogitan-
 dum esse de bello; tum agit de mili-
 tibus tam domesticis quam extraneis,
 de ducibus, armis, annona, fortifica-
 tione, rationibus belli gerendi, de di-
 sciplina bellica, de prædatione, obsidio-
 ne, pugna, victoria &c. Denique in
Volum. ult. tractat de incrementis Rei-
 publicæ tam in genere quam in specie
 de ædificiorum splendore, & de am-
 plicatione seu incremento externo,
 de pacifica & voluntaria imperii am-
 plicatione, de extensione territorii
 violenta, de coloniis, castellis, quibus
 inserta etiam sunt conjectanea de novo
 orbe. Ideo autem paulo distinctius
 exhibui contenta hujus operis politici
 Besoldiani, ut lector eo facilius judi-
 care possit de judicio meo de Besoldo
 & ejus opere. Scilicet placet valde,
 quod & Besoldus se non allegave-
 rit ad Aristotelem & Aristotelicos,
 (Inter alia enim *Volum. VI. p. 23.* agre-
 fert, quod fere ubique regnet solus
 Aristoteles,) quodque magna cum di-
 gentia collegerit materias jucundas &
 utiles in doctrina Politica, de quibus
 alias Aristotelis affectæ raro, vel obi-
 ter.

ter a gere solent ; item quod placide soleat disputare & doctrinas suas proponere. Contra displicet, quod totum hoc opus contineat non meditationes proprias Autoris de singulis materiis sed collectanea, absque judicio conscripta, male cohærentia, frequentibus digressionibus adhuc magis confusa, ac passim præcepta communia Politica cum doctrinis Juris publici Germanici in specie miscentia, & quod adeo in toto hoc opere deprehendatur multa diligentia, magnum ingenium, sed exiguum judicium. Sed tamen propterea nec sic contemnendus est Besoldus, sed potius ostendendum, quod fuerit homo sincerus, diligens, & ad minimum locos communes Politicos exhibens, ac denique seductus nimio amore Philosophiæ Platonicæ & Theologiæ mysticæ, cum stultitiam Philosophiæ Scholasticæ & nugas Aristotelicas ex justis rationibus fugeret & evitare studeret. Ingenuitatem probo per propria Besoldi verba, dum in *Volum. XI.* fatetur disertis verbis: *se obvia quæque pro Philologica libertate selegisse, omni sine studio & ira, ac etiam sine methodo ultra.* Et quamvis hæc ejus confessio pertineat saltem ad istud volumen de arte & jure belli, tamen collatio hujus cum reliquis

quis ostendit cuilibet eandem deprehendi methodum & libertatem Philologicam etiam in illis; confer & Bessoldi *praefationem generalem* omnibus 12. voluminibus praemissam. Quod vero in sectam Platoniam & Stoicam lapsus fuerit, probatur iterum ex ejus confessione *d. Vol. VI. p. 23.* unde non mirandum, quod statim in *Volumine I. ab initio* & passim etiam in reliquis, theologiam mysticam tantopere commendat, & loca frequentia ex scriptis Arndii, Tauleri, Eccardi, Weigeli & aliorum mysticorum, adducat & approbet, & non solum communes eorum doctrinas quamvis erroneas sequatur, sed & locutionibus singularibus utatur fastum subtilem occultantibus. Ita *Vol. 6. p. 15.* salutationes damnat & diabolicas vocat, secutus tales mysticos, cum vero dissentientibus, quos plures allegat, rationibus respondere debuisset, nihil aliud affert, quam quod dicat, dissentientes odio agitari non ratione. *Ibid. p. 23.* dicit alia occasione, quod patienter sustineat vanitatem ex Babylone reliquam, quae phrasibus Pharisaicis Mysticis communis esse solet, Et credo etiam hanc deficientiam iudicii, & nimiam aestimationem Theologiae Platonico-Mysticae, etsi non praecipuam, tamen unam ex praeci-

præcipuis, fuisse, cur Besoldus a Religione Evangelica ad Papatum transierit, quamvis in causis Anno 1637. in peculiari scripto Germanico ab ipso edito, tredecim peculiaribus capitibus indicatis, sed crasse monachalibus & Jesuiticis, non extet. Et quid ulteriori conjectura opus erit, cum ipse Besoldus id fateatur in *dedicatione illius operis sculi*):(4. In specie, quod ejus doctrinam de arcanis Rerumpublicarum in *Volumine nono* attinet, videtur ea adhuc magis inutilis & judicio destituta esse quam doctrina Clapmarii, de cujus arcanis præter judicium Conringii jam supra adductum, vide quæ dixi in *observat. Offeana* 39. p. 84. Hactenus de Besoldo. Restant Arniszus & Knichenius. De priore quæ addam censuræ Conringii supra adductæ non habeo. Quod autem *Knichenium* concernit, prodiit hujus opus Politicum Anno 1682. in forma majore: ubi statim vel ex titulo apparet, quid de eo judicandum sit; dum autor asserit, se omnes ad doctrinam Politicam & Jus publicum Germanicæ spectantes materias exactissime exhibuisse. Exactitudo autem illa in eo consistit, quod statim adjiceat, se ex optimis antiquioribus & recentioribus diversarum nationum Politicis, Histori-

& denique
Knichenii.

storis, JCrus, & Rei Militaris scripto-
 ribus, Philosophis, Oratoribus, Poëtis,
 Geographis, Chronologis, Antiqua-
 riis, Criticis, Lexicographis, Genea-
 logis, uti etiam occasione data ex sa-
 cris literis ac Patribus, aliisque Theo-
 logis diversarum religionum, nec non
 medicis *justa methodo*, summaque cura
 & longa industria ac experientia, uti
 etiam optima allegatorum locorum &
 Autorum fide istud opus ita concinnas-
 se, ut congruis in locis *nucleus* maxime
 celebrium quæstionum, historiarum;
 antiquitatum, exemplorum, senten-
 tiarum, apophthegmatum, Axioma-
 tum, Apologorum & similium inser-
 tus reperiatur. Scilicet optarem, ut (1)
 magis ex dictamine rectæ rationis suas
 doctrinas deduxisset, quam ex autori-
 tatibus scriptorum adductorum, (2) ut
 non adhibuisset methodum Scholastico
 Metaphysicam per quatuor causarum
 genera, adjuncta, contraria &c. (3)
 ut meliori cum judicio non exhibuisset
 mera putamina quæstionum Politica-
 rum sed verum earum nucleum. Pau-
 cis; totum opus est, si termino Gallico
 hic uti liceat, tædiosissimus galimatias
 Politicus, nemini qui vel aliquo
 judicio pollet, profuturus. Ut taceam
 Indices ab homine stupidissimo fuisse
 confe-

confectos, quod statim patet, si quis saltem consideret eorum initium, ubi plurimæ quæstiones sub aliis longe titulis collocandæ, ad titulum vel vocem AN sunt relatæ. Confer ea, quæ jam notavi in *observ. Officiana* 160. p. 346. Quodsi hoc meum iudicium tibi non placeat, poteris cum eo conferre *Acta Eruditorum* anni 1682. p. 252. & tentare, an tibi ea, quæ ibi reperies magis arideant. Interim cave, ne putes propterea Knichenio esse irascendum, quod impar plane ad edendum opus vere Politicum ausus fuerit, tot & tantas ineptias in publicum protrudere. Habuit optimam intentionem, utile juventuti ad studia politica opus edendi: methode usus est, quæ tum temporis in omnibus quatuor facultatibus regnabat, & dominabatur; (conf. *Præfat. meam, notis in Strauchium præmissam*.) Didicerat hanc methodum a Wendelino præceptore suo, ut ipse fâtetur in prætatione: putavit secundum communem illorum temporum persuasionem, peccare eruditos contra quartum præceptum, si a doctrinis Præceptorum suorum etiam in re minima dissentirent: imo ipse Wendelinus, insuper Doctor Theologiæ & Rector Gymnasii, imo affinis Knichenii fuerat, & hac methode

miliū Consilia pro ærario. pp)

Utrum

thodo ipse in doctrina politica erat usus: Forte etiam theses ipsæ a Wenedelino in Gymnasio auditoribus in calamum dictatæ erant, quas Knichenius postea auxit, & notis prolixissimis, instar commentarii ornare voluit. Indicem non ipse fecit, nec revidit, sed hic defectus est bibliopolæ imputandus, ut facile judicare licet ex querelis Autoris in præfatione de vitiis typographicis: nec dissident adeo a nobis acta Eruditorum, ut in quibus commendatur industria Autoris, & quod opus varietate rerum singularem in signum sit, & methodus a Præceptore ipsi commendata.

Consilia
variorum
de ærario,
cum judi-
cio.

pp) Habemus quidem varia variorum Autorum consilia pro ærario, sed hi omnes nullius sunt usus, sed potius summam confusionem in rebus publicis, potissimum monarchicis, hætenus introduxerunt. Cum tamen jam alibi ea de re prolixè satis mentem meam aperuerim, remitto lectorem ad ibi dicta, intelligo autem *observationes Affeanas, & quid. obs. 37. p. 78. obs. 39. p. 81. obs. 41. p. 96. & obs. 76. p. 152.* Ut tamen lector simul intelligat, quid ibi do-

Utrum spes sit, hunc defectum tandem

docuerim, indicabo saltem summam ibi dictorum. In *observ. 37.* fufius ostendi, quod consilia cameralia requirant eorum occultationem, adeoque sine summa imprudentia fieri nequeat, si quis eadem vellet publice proponere: neque enim generalia illa & communia de quibus nullum restat dubium sufficere, qualia sunt (*obs. 39*) fiducia in Deum & genninus usus divitiarum, item cautio, ne bona ad ararium destinata, diminuuntur, sed potius, ut singulis annis augeantur & ne princeps majores impensas faciat, quam bona ararii permittunt; interim tamen non deesse observationes politicas ex regulis prudentiæ evidenter deducendas, quamvis communiter neglectas, aut per arcana Cleri impugnatas, quarum ope onera ad augendum ararium imponi possint subditis non murmurantibus nec invitis, de quibus egi *observ. 41.* Dixi etiam sententiam meam de variis autoribus, eorumque consiliis pro arario, & quidem, quod *Maximiliani Faustii ab Aschaffenburg* consilia pro arario

Ll

atti,

dem aliquando emendatum iri, &
quænam

attinet, monstravi in *observ. 39. p. 85. seq.* Autoris impudentem & imprudentem audaciam, lectorem decipiendi collectione hac, ne micam quidem iudicii indicante, libellorum & observationum partim tolerabilium, & laudem quadam non indignarum, partim stultarum & ridicularum (exemplo *Classis I. de xrario primi Adami & successorum*) & quidem confusa & cum plagii literarii singulari exemplo juncta. Deinde *p. 88. seq.* de *Klockii* volumine de xrario notavi, eum quidem esse & ob ordinem & ob modum tractandi Fausto ab *Aschaffenburg* longe præferendum, sed tamen eum laborare communi vitio, colligendi ex aliis autoribus novum aliquod opus non optime cohzrens, nec lectorem erudiens. Magis mihi placuit *Wilbelmi Baronis de Schröters Fürstliche Schatz- und Rent-Cammer*, cum hic magis ex proprio ingenio, quam ex aliorum scriptis meditationes suas Politicas, & quidem plerumque in recta ratione fundatas, & sensui communi appropinquantes, lectori exhibuerit.

unde

quænam impedimenta hæcenus doctrinæ illi obfuerint, ac quomodo eadem sint removenda? 99)

De

unde & maxime notabilia inde excerpti *observ. 76. p. 153. seq.* & quod post eum alii etiam ei similes vitulo ejus arare tentaverint, animadverti. Inter quos est *Autor Anonymus der Fürstlichen Macht, Kunst, oder unerschöpflichen Gold-Grube*, qui & ipse magis ex sensu communi, quam ex Aristotele, Platone, Justiniano &c. consilia sua depromsit. *Conf. d. observ. 41. p. 99. seq.* & adde quæ jam olim in denen *Monatly. Gedancken* mense Februario 1688. a pag. 118. ad pag. 162. de consilio introducendæ Accisæ universalis in utramque partem ratiocinatus sum.

99) Quemadmodum impedimenta genuinæ doctrinæ Politicæ ex hæcenus dictis sua sponte fluunt, scilicet, autoritas Platonis & Aristotelis, insufficientia operis Politici Aristotelis, disputationes super quæstionibus inanibus & inutilibus, v. g. de optima Republica ideali & phantastica, de præstantia Monarchiæ vel Aristocratix vel

*Emendatio
doctrinæ
Politice,*

L 1 2

Demo-

De causis, cur Anabaptistæ & alii docue-

Democratiz; (conf. *not. 21. Offeanam p. 49. & not. 26. p. 60.*) ita remotio horum incommodorum facile quidem intelligitur, quod sit abjectio præjudicii autoritatis, & dominatus vel Platonici, vel Aristotelici, vel cujuscunque alii, item usus genuinus intellectus in comparanda vera cognitione veri boni, (conf. *cap. 1. cautel. circa præcogn. jurisprud.*) fuga quæstionum inanum & abstractarum &c. Sed tamen simul & illud notandum, quod hæc mutatio non subito introduci possit, & cavendum a stultitia communi, emendationem morum per leges introducere intendente. Exemplis opus est; libertate Academica opus est; reliqua expectanda sunt a providentia divina. Interim non desperandum est, cum jam emendationem hanc Politices tentaverint quidam ex JCtis, ad quos præcipue hanc emendationem pertinere docui in *cap. 3. de prudent. consult.* Jam anno 1689. edidit celeberrimus JCtus Hertius *elementa prudentiæ civilis*, quæ postea longe auctiora publicavit, anno 1702, in quibus communem naz-

vum

Hertii Elementa politica.

docuerint, quod Christianus non possit

vum Politicorum Aristotelicorum & ipsius etiam operis Aristotelici emendare aggressus est, proponendo singularum Reipublicæ formarum communia mala & remedia *integra parte 2.* quam ob causam etiam hæc elementa commendavi in *observat. Osseana 160. p. 345. seq.* eaque scriptis Politicis Conzenii, Arnifzi, Befoldi, Reinkingii, Bodini, Lipsii, Knichenii, prætuli, quamvis simul indicaverim, quod in iis nonnulla desiderem, etsi ea specialius ibi non expresserim: Sunt autem sequentia: 1. Mos communis illorum temporum fundare doctrinam Politicam in autoritate aliorum, non vero tentandi ut aliquid proferretur ex ingenio proprio. 2. Nimius amor Aristotelis, qui ab autore statim in præfatione omnibus qui Politica scripserunt, antefertur *conf. Part. 2. Sect. 6. §. 4. p. 113.* 3) Nimius amor similis erga Autores veteres tam Græcos quam Romanos, puta Ciceronem, Euripidem, Lactantium, Platonem, Plutarchum, Pythagoram, Senecam, Stobæum, Strabonem, Tacitum, Theophrastum, nisi

L13

qua-

possit gerere magistratum. An
in

quatenus ab Aristotele dissentiunt: vide *indicem sub his vocibus*: 4) Idem defectus deprehenditur erga autores noviores, quod indistincte refutet eos, aut ab iis dissentiat, quoties non sentiunt cum Aristotele, quamvis alias id in eo commendari mereatur, quod excerpterit notabilia ex multis scriptoribus selectis noviorum temporum, maximam partem celebribus, puta Arnifzo, Becmanno, Besoldo, Bodino, Bœclero, Bosio, Boxhornio, Claramontio, Conringio, Gassendo, Grovio, Hobbesio, Hubero, Ludolpho Hugone, Mevio, Obrechtio, Præschio, Pufendorffio, Schiltero, Sigonio, Strauchio, Suarezio, Suavi, Thuano, Ubbo de Emmio, Vossio, Zevecotio &c. 5) Nimis idealiter disputat de optima *Rep. Part. 2. sec. 2. p. 29. seq.* & quidem postquam jam in sectione 1. docuerat, quænam respublicæ pro morbidis essent habendæ. 6) Remedia, quæ contra mala Rerumpublicarum suppeditat, plerumque consistunt in præceptis oppositis, aut quæ non possunt prudenter & cum successu statim in rempublicam introduci

in hos & similes errores gladio animadvertendum sit prudenti magistratui, quamdiu doctrina Politicæ genuinæ in Academiis non est stabilita? r r) De hæresi Politicæ,

duci &c. Quamvis igitur non pauca sint monenda in Elementis Hertianis, credere tamen debemus, studia Politica interea non parum fuisse emendata. Etsi enim nondum habeamus elementa vel institutiones integras hujus emendationis, sufficit tamen, quod quotidie magis aucta fuerit & adhuc augeatur libertas Academica, ostendendi fontes corruptionis, & reliquias crassas papatus Politici in Academiis Protestantium. Initium enim sapientiæ & prudentiæ est agnitio distincta propriæ stultitiæ &c.

rr) De Anabaptistarum origine & Notabilia progressu vide, præter Arnoldi Reher quædam de Historie, autores citatos Anabapti- in cautel. circ. stis. præc. jurispr. Eccl. cap. XVI. §. 19. & Colbergii *Platonisches Christenthum* cap. 9. quamvis hic autor nimis partialis sit & in fine §. 1. p. 337. seq. parum verosimiliter asserat, Anabaptistas etiam ho-

tica, de qua fufius agit Antonius
Faber

diernos ad feditionem adverfus magistratum inclinare & faltem metu retineri: Id potius monendum: Anabaptiftas feductos fuiffe, quod agnita ftultitia Scholasticorum, rectam rationem plane abjecerint, & a Pseudotheologia Myftica feducti, in Enthufiafium fuerint prolapfi. Cum his potius commiferatio habenda, quam ut iis irafcamur; five enim adhuc vivamus inter hærefices orthodoxos, ratione abutentes, agnoscendum erit, noftram ftultitiam palpabilem occafionem dediffe hominibus ingenuis, fed parum prudentibus, ut in alterum extremum prolaberentur; five ipfi a Theologia Pseudomyftica feducti rejecerimus ufum omnem rationis, expendendum erit illud axioma; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Occafionem autem perfequendi Anabaptiftas & graviter puniendi fufceperunt tam Catholici quam Proteftantes initio ex iufta caufa, non tanquam hæreticos, fed tanquam feditiofos, quales primis reformationis temporibus erant plerique. Quod vero & in reliquos non feditiofos

Faber initio Codicis Sabaudici; An
pru-

fos tanquam adversus hæreticos fuerint
pœnæ capitales usurpatæ, Catholici
quidem per Jus Canonicum & hujus
doctrinam non solum de hæresi in ge-
nere sed & in specie de hæresi Anabapti-
starum defendebant, *vide not. ad Lan-
cell. lib. 2. Tit. 3. §. 13, 14. p. 656.* Lutherani
vero Theologi utebantur distinctione
inter hæresin tranquillam & seditio-
sam, cujus autor videtur fuisse Philip-
pus Melanthon. *vide notas ad Lancel. lib.
3. nota 402. sect. 2. p. 1498. conf. Histor. der
Weisheit und Thorheit Tom. 3. p. 27. seq.
præcipue p. 33. ad artic. 2. & notam Offea-
nam 166. p. 362.* Contra Jcti defende-
bant pœnam Anabaptistarum capitalem
ex Jure Canonico & ex *l. 2. C. ne sanct. ba-
ptism. iteretur: conf. not. ad Lancell. d. p.
656.* Sed utrumque male, cum potius
doctrinas Juris Canonici crasse Papi-
zantes debuissimus expungere, & cum
ipsa doctrina Anabaptistarum de ma-
gistratu, scilicet quod Christiani non
debeant magistratum gerere, per se non
sit seditiosa, sed orta fuerit ex non re-
cte intellecta doctrina Christi, de qua
supra *not. u.*

Ll 5

ss) Si

prudenter fecerint Jureconfulti
 Protestantes, ——— 55) Sed quor-
 fum

Observa-
 tiones de
 hæresi po-
 litica ab
 Antonio
 Fabro Pro-
 testantibus
 imputata.

55) Si quis ea, quæ supra in *nota gga. ad Orat. 1. p. 203. seq.* de Codice hoc Fabriano dixi, & quæ ibidem *p. 235.* adjeci, repetierit, facile intelliget illa quæ hic de hæresi politica obiter quasi memoravi, & quid adjicere voluerim in verbis ultimis abruptis. Scilicet excerpti *ibi p. 206. seq.* calumnias Antonii Fabri, quibus & Lutheranos & Reformatos initio Codicis sui, ut nefarios hæreticos & quidem politicos depingere voluit, & optavi *p. 235.* ut quidam ex Jctis protestantibus calumnias istas Fabrianas breviter & perspicue refutaret. Hinc ergo facile apparet, in verbis hic abruptis me id dicere voluisse: *An prudenter fecerint Jcti Protestantes, quod hanc hæresin politicam ipsorum religioni & ipsis per calumnias imputatam non refutaverint?* Habes ergo quæstionem integram. Quod responzionem attinet, de ea multa dici possent, si non ad finem properarem, cum rationes non pauca in utramque partem inclinent. De illis quidem Jctis, qui Codice Fabriano, non ut asylo ignorantia usi sunt

sum abripior ? Dies me deficeret,
si vel per indicem summarium
recen-

sunt, sed ex ipsa confessione Fabri, ipsum, ut librum non magni pretii considerarunt, non videtur restare dubium, quod prudenter fecerint tacendo ad istas calumnias Fabri. At cum maxima pars Jctorum nostrorum eminentium de Codice Fabriano, ut libro pene incomparabili loqui & eo etiam, ut tali, quotidie uti soleant, his videbatur suadendum esse, ut si non pro evidentibus contemtoribus religionis suæ haberi vellent, (quod maxime imprudens foret) istis calumniis responderent; ex altera parte regulæ alix prudentiæ hanc refutationem ipsis dissuadebant, cum Faber maximam partem argumentis ex jure Canonico & Justiniano desumptis usus fuerit, quæ ideo cum successu illi refutare non poterant, quia more *γνησιω* Juridico istas crassas reliquias papatus Politici solebant commendare quotidie auditoribus suis, & eas ipsimet, ut sapientiæ ipsius doctrinas exosculari. Jam ergo ipse Lector judicet, quænam inter has duas oppositas sententias alteri

recensere vellem meditationes, quæ occasione quæstionis, an Sapienti sit gerendus magistratus, mihi in mentem venerunt.

*24. Decisio
quæstionis
brevis &
perspicua,
cum ap-
plicatione.*

Ex istis autem, quas saltem hætenus memoravi, quam præ reliquis eligerem? quam omitterem? a qua initium sermonis facerem? Ergo judicavi melius esse, si nihil de ea quæstione erudite dicerem, cum tempus non permittat, ut perfecte dicatur. Dicam tamen duobus verbis, sed de simplici & plano, & absque ulla eruditionis specie. Initio, qui magistratum gerit sapiens, bene agit; Qui ab eo abstinet, melius agit. Utique si non a natura ad imperandum & magistratum gerendum aptus natus sit, hoc est, si non patientia, magnanimitate, vivacitate, moribus pau-

teri sit præferenda. Nam & ipsius meditationi quædam sunt relinquenda. Ego hic notis meis finem impono.

paululum severioribus sit præditus, easque virtutes prudentia per longam experientiam acquisita condiderit. Quæ omnia cum in me nequaquam deprehendam, pace vestra, Auditores, mihi pronunciare liceat, me non male equidem egisse, quod in suscipiendo munere Prorectorali vires meas tentaverim; sed in posterum bene imo melius me acturum, si a gerendo officio magistratus, etiamsi nova se offerat occasio, abstineam, & melioribus usibus tempus, quod omnium rerum est carissimum, reservem.

Quare etsi absque tranquillitatis turbatione munus hoc Academicum deponam; gaudeo tamen ex animo, quod momentum ultimum depositionis advenerit, & quod ad musas ac alia negotia, ad quæ magis aptus sum, redire mihi liceat. Ergo in nomine Sacrosanctæ & individuæ Trinitatis, in cujus nomine Prore-

25. Depo-
fitio Pro-
rectoratus
cum ad-
hortatio-
ne ad Stu-
diosos.

ratum

ratum ante annum suscepi, eundem iterum depono, & successori meo, Viro in regnandi prudentia magis exercitato, solenniter trado, si modo vos, Studiosi charissimi, quod statuta postulant, adhortatus fuero, ut eandem reverentiam ac obedientiam, quam mihi exhibuistis, etiam illi exhibeatis, & ita simul Potentissimo Regi, cujus jussu & auspiciis hæc omnia fiunt, simul Serenissimo Principi ac Domino, Rectori nostro magnificentissimo, cujus personam gerunt, Prorectores, submississimum obsequium testemini.

26. Postulata a successore declaratio publica.

Cæterum cum & statuta nostra jubeant, ut novus Prorector publice declaret mentem suam de suscipiendo officio, age Vir Magnifice & Excellentissime, Domine Henrice Bodine, Sacræ Regiæ Majestatis in Consistorio Sacro Ducatus Magdeburgici Consiliarie splendidissime, ac Jurium Professor Ordinarie celeberrime, Collega

lega honoratissime, age, inquam, & cum te nunc Ordo, gubernacula Academica regendi, tangat, quænam de eo negotio sit animi Tui sententia, illustri huic Auditorio expone.

Postquam hoc modo mentem ^{27. Inve-} tuam satis aperuisti, Vir Magni-^{stitura} fice ac Excellentissime, nihil am-^{ejusdem} plius restat, quam ut cathedram ^{solemnis.} hanc adscendas, & solenni tradi-
tione de novo Proreectoratu Te in-
vestiri patiaris.

Salve Magnifice Academiae ^{28. Ad-} Proreector, & locum Tuam Ma-^{scensio in} gnificam personam decentem haud ^{Cathe-} gravatim occupa. ^{dram.}

Symbola & insignia Prore- ^{29. Inter-} ectoralis dignitatis, quæ Tibi jam ^{pretatio} tradentur, etsi pleraque a Roma-^{symbolo-} nis Pontificibus, primis Universi-^{rum my-} tatum in Europa Christiana fun-^{stica de} datoribus, sint iaventa, & my-^{virtutibus} sticam ^{Proreeco-} rum.

ficam forte significationem habeant, Rectores & Doctores Academicos a subjectione Magistratus Politici exemptos esse; Cum tamen unius ejusdemque rei vel centum possint esse interpretationes mysticæ, hoc est, occultæ, in præsententi tentabo, an virtutes Prorektorum, sub insignibus hisce adumbratas ostendere queam, non quod Tu, ProRector Academiæ Magnifice, qui jam semel hoc munere egregie & laudabiliter es defunctus, monitis meis hac in parte opus habeas, sed ut ostendam, me interpretationum mysticarum non adeo esse ignarum, ut eas odisse, debeam, & ut simul declarem, quid ipse de officio meo cogitaverim, cum ante annum id in humeros meos susciperem.

30. (i) *Pallii Prorektorali.*

Initio tibi *Pallium Pro-Rectorale* circumdo. Pro-Rectores, etiam Doctores sint, qui exemplo præire debent juvenibus, in comparanda sapientia & suffocandis affectibus,

ſibus, ſimul tamen homines ſunt,
 qui etiam nævos ſuos habent.
 Hos ergo opus eſt ut tegant pal-
 lio, non verſutiæ aut hypocrifeos,
 ſed prudentiæ, ne nimia eorum
 detectio contemptum pariat apud
 juvenes, qui revereri autoritatem
 Magistratus ſui debent. Pallium
 hoc non ſemper geſtatur a Pro-
 rectore, ſed ſolum in feſtivitati-
 bus ſolennioribus. Cogitabit igitur
 Prorector, quod, uti olim ride-
 bantur, qui ex pallio & barba ju-
 dicabant philoſophos, ita nec ipſe
 omnem prudentiam ſuam in occul-
 tatione & palliatione nævorum hu-
 manorum conſiſtere arbitretur, ſed
 maxime autoritatem parari ſincera
 oſtentione virtutum, quibus pol-
 leat, & quæ imbecillitates humanas
 emineant. Denique pallium eſt
 Regium aut prope Regium, non
 quod magistratus Academici Regi-
 bus ſint æquiparandi, ſed quod in
 eo tamen cum regibus, in humilitate
 & absque faſtu comparari queant,
 quod, quemadmodum in Reges o-
 mnia

M m

mnium

innium subditorum oculi sunt directi, ut vel minimam regentium maculam observent; ita & discipulorum oculi magis in Prorektoris, quam Professorum reliquorum mores respicere soleant. Unde eo major cura incumbit Prorektoribus, ne naves naturæ humanæ saltem externa quadam occultatione se obtigere posse arbitrentur, cum curiositas studentium tanta sit, ut inquirent, quid sub pallio lateat, aut plus quam lynceis oculis transvideant palliationes illas; sed ut maxime studeant naves ejusmodi & maculas ope sapientiæ abluere.

Pr. (3) Pi-
dei qua-
drati.

Impono etiam capiti Tuo *Pileum* Prorektoratæ, non rotundum sed *quadratum*. Rotunditas mobilitatis, quadrata forma constantiæ Symbolum est. Decet Prorektorem non in horas mobilem & variabilem esse, sed decet, eum esse virum quadratum & constantem. *Pilei* hujus quatuor sunt anguli, ut recordentur Prorectores, quatuor virtutum

tum Cardinalium, nec recordentur
saltem, sed & easdem in actionibus
suis exprimere allaborent. *Forti-*
tudinem, seu magnanimitatem, ne
patiantur officium suum contemni
a civibus Academicis, vel ut etiam
discant, magnas injurias, ubi opus
sit, magno animo patienter ferre,
est enim magnæ sapientiæ indicium,
magnas posse injurias concoquere;
Temperantiam, ne intemperanter
aut luxuriose vivendo scandala præ-
beant civibus Academicis, & sic
eos ad contemptum irritent; *Justi-*
tiam, ut nec inimicis Academicarum
dent occasionem male loquendi de
magistratu Academico; denique
Prudentiam, ut sciant, quando seve-
ritate, quando misericordia, quando
patientia, imo etiam quando hila-
ritate & gaudio uti deceat, & ne
nimis affectando viri justii nomen,
male audire incipiant, cum sæpis-
sime summum jus soleat esse sum-
ma injuria.

M m a

Porro

30.(3) *Du-
orum sce-
porum
Academi-
corum.* Porro trado Tibi *duo Sceptra Aca-
demica*. Sceptrum quandoque Im-
perii, quandoque Prudentiæ Sym-
bolum est. Utrumque symbolum
duplici hoc sceptro significari puta-
bit Prorektor. Non ita strenue & ri-
gide imperabit Studiosis, ut obli-
viscatur, se esse etiam Doctorem,
cujus munus est, errantes hortari,
admonere, precari, exemplo iis
præire. Nec ita mollibus & blandis
precibus utetur adversus juvenes
indociles & pertinaces, ut obli-
visceatur, sibi etiam datum esse sce-
ptrum Imperii & coactionis.

33.(4) *Ma-
tricula.* Porrigo etiam *Matriculam*, in qua
solent inscribi nomina Civium Aca-
demicorum. Boni Magistratus est,
cives suos habere cognitos, sed cum
Jure Consultus moneat, scire leges
non hoc esse, verba eorum tenere,
sed intelligere vim & potestatem;
etiam Prorektor cogitabit de Monito
Politico, nosse cives non hoc esse,
memoria tenere ipsorum nomina,
aut nosse figuram corporis & faciei
exter-

externam, sed nosse mores Civium, non minutatim singulorum, sed communes plurium, ut inde in tempore consilium capere queat, quomodo regendi sint cives. Ut enim alia vita alios mores, ita & alii mores, aliud regimen postulant.

Dum *Privilegia & Statuta Acad-* 34. (5) *Pr-*
ivia Tibi trado, res explicatione ^{privilegio-}
 longe quaesita non habet opus. Est ^{rum &}
 enim praecipua Prorektoris virtus, ^{Statuto-}
Privilegia Academica cordate de- ^{rum.}
fendere, sed tamen ita eis uti, ne
aliorum juribus ac privilegiis id frau-
di sit. Est & altera virtus secundum
statuta Academica non solum judi-
care, sed & vivere.

In *Sigillis Academicis effigies Maje-* 35. (6) *Si-*
statis Regiae in throno sedentis in ^{gillorum.}
majori, in minori Aquila Regiae est im-
pressa. Majus Sigillum viderur Pro-
rectores admonere, ut omnia agant,
tanquam in conspectu Regio, ut sic
rationes reddere valeant omnium
actionum suarum, ne itam Regis
 Mm 3 adver-

adversus se excitent, aut ulli justam de se conquerendi causam præberant. Eadem significatio Sigilli minoris est, ut videlicet Prorectores Symbolum Regium, *Suum cuique esse tribuendum*, tanquam scopum præcipuum regiminis sui sibi proponant.

ab A) Gla. Tandem *Claves* accipe, easque *duas & aureas vel auratas*. Non sunt Claves Cœli & Inferorum, quas Pontificii Papæ datas esse fabulantur; nec sunt clavis ligans aut solvens, de quarum alterutrius amissione in Ecclesiis nostris querelæ non vulgares solent institui; Sunt claves scientiæ & prudentiæ; claves evadendi & viam aperiendi in rebus dubiis, ut Prorector videlicet prudens sit ac promptus in dijudicatione negotiorum, quæ ad ipsius tribunal pertinent. Sunt claves genuinæ, non adulterinæ aut Læconicæ; ut secundum regulas scientiæ & prudentiæ, non secundum æquitatem quandam cerebrinam causæ

causæ obvenientes solvantur, neque instar nodi Gordii violenter rumpantur. Sunt aureæ, ut Prorectores sibi persuadeant, se non opus habere auro alieno, aut auro partium litigantium, ut claves adjudicandi causas difficiles invenire queant.

CONCLU-

310,

37. GRATU-

LATIO NOVI

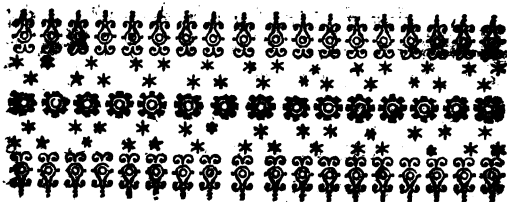
PRORECTO-

RIÆ.

Atque hæc sunt, quæ secundum mores Academiae Fridericianæ in investitura Prorectorum adhiberi solent. Quod superest, ego Tibi, Magnifice Academiae Prorector, de hoc suscepto munere animitus gratulor, ac felicem & faustum introitum ac exitum muneris tui sincera mente voveo; Officia mea & obedientiam, quam Statuta a Collegis postulant, tibi offero & promitto, atque me favori ac benevolentiae Magnificentiae Tuae commendo: Deo vero & pro hoc negotio peracto sit laus honor & gloria in æternum.

SVM-

SUMMARIA.

EXORDIUM. I. *Preces duplicis generis, cum Prorektoratum susciperem.* II. *Testatio varii gaudii ob felicitatem domus Regie & proclamatio Reſtoris Magnificentissimi.* III. *Grata memoria erga Curatorem Academia interim mortuum, & legatam ab eo Academia Bibliothecam.* IV. *Testatio gaudii ob feliciter gestum (per providentiam divinam) officium Prorektoratus.* V. *Gratiarum actiones varia: (1.) erga Serenissimum Principem juventutis, studiis hic operam dantem.* VI. (2.) *Erga illustre Regimen ducatus Magdeburgici.* VII. (3.) *Erga Senatuum Academicum.* IIX. (4.) *Erga Magistratum urbis Halensis.* IX. (5.) *Erga studiosam juventutem.* PROPOSITIO. X. *Inquisitio questionis: An Sapientem*

Summaria.

tem deceat Magistratum gerere?

XI. *Copia dicendorum saltem per indicem ostensa.*

XII. (1.) *Ex historia Philosophica. Varia sententia Philosophorum Ethnicorum:*

(1) *Pythagora*

a) b) c) d). XIII. (2) *Socratis.* e)

a) *Pythagoreorum fraudes, sub specie fugiendi Magistratum, perveniendi ad summum imperium.*

b) *Ciceronis dicta varia de Pythagora & Pythagoreis.*

c) *De Praecepto Pythagorico: λαβὴ βίωσας.*

d) *An Pythagoras prima fundamenta jecerit Papismi Politici?*

e) *Probatio brevis eorum, quae hic de Socrate dicuntur.*

XIV. (3.) *Stoicorum: f) g) h) i)*

f) *Cur Stoici, inculcantes, sapientem ad Rempublicam accessurum, ipsi non accesserint.*

g) *Exempla questionum Stoicorum inanimum ex Seneca. De libris Politicis Stoicorum.*

h) *Ciceronis censura Stoicorum, & quid huic & Plutarcho respondeat Lipsius.*

i) *Aliae responsiones Lipsii insufficientes.*

Mm 5

XV.) *Epi-*

XV. (4) Epicuri. l) XVI. (5) Pla-

l) Epicuri doctrina, Sapientem ad Rempublicam accessurum, comparata cum doctrina Stoicorum.

tonis & Platonicorum. m) n) o) p)

m) Brevis nota circa dictum Platonium.

n) Judicium sincerum de Platone: Et in specie de ejus dialogis de Republica. Horum Synopsis.

o) Synopsis dialogorum Platonis de legibus. Judicium speciale, de doctrinis Platonis: In specie de Poëtis. De hypocritica pietate Platonica. De communiione bonorum & uxorum &c.

p) Plutarchi encomia & judicia de ejus scriptis. Item de ejus secta.

XVII. (6) Aristotelis. q) r) s)

q) Judicium de Aristotele quomodo temperandum.

r) Cur Jesuita Rapinus Politicam Platonis & Aristotelis omiserit. Dissensus & consensus Platonis & Aristotelis in doctrina Politica.

s) Couringii merita in doctrina Politica Aristotelis commendanda & emendanda. Couringii judicia de nominibus scriptis Politicis. Meum de

Con-

Summaria.

Conringio judicium. Item de Politicis Aristotelis.

XIIX. (II) Ex principis doctrina Christiana & Philosophorum, quæ Christiani vocantur. t) XIX. (I) de

t) *Philosophia Christiana quatenus laudari, quatenus ut erronea notari mereatur.*

sensu doctrina Christi: Reges Gentium regnant. Vos autem non sic.

u) x) XX. (2) Cur in primis

u) *Genuinus sensus dicti.*

x) *Exempla astutarum interpretationum Monachalium.*

Christianismi seculis regnaverit Stoica & Platonica Philosophia, non Epicurea, nec Aristotelica. y) z) aa) bb)

y) *Scriptores, quinam hic evolventi. Excerpta ex Rapino. Judicium de eo. Item de Autore Platonismi detecti. Excerpta ex Colbergio, & Zierolda. Judicium de utroque. Excerpta ex Johanne Clerico, & judicium de eo. Loci ex meis scriptis.*

z) *Questionis propositæ resolutio.*

aa) *Con-*

Summaria.

aa) *Conciliatio rationum aliarum Politicarum cum precedentibus.*

bb) *Origo Papatus ex Platonismo.*

XXI. (3) *De Augustini libro, de Civitate Dei & ejus autoritate in seculo quinto.* cc) dd) **XXII.** (4) *De*

cc) *Librorum Augustini de Civitate Dei contenta. Judicium de hoc libro. Et de Augustino ipso.*

dd) *Rationes cur totus orbis Christianus fuerit factus Augustinianus.*

Papatu Politico in seculis sequentibus stabilito. ee) ff) gg) hh) **XXIII.**

ee) *Cur Augustinum virum optimum dixerim: Explicatio questionum duarum in textu.*

ff) *Contenta historia contentione in imperium & Sacerdotium.*

gg) *Academiarum origo & progressus. Neglectus professionis Politicæ.*

hh) *Summa capitum falsæ doctrinæ Politicæ & principiorum insanorum Juris Canonici.*

XXIII. (5) *De crassis hujus Papatus Politicæ reliquiis apud Protestantés ad nostra tempora.* ii) ll) mm) nn) oo) pp)

ii) *Cau-*

Summaria.

- ii) *Causa praeipue non emendatorum errorum Politicorum.*
- ll) *Continuatio litigii & scriptores eo pertinentes.*
- mm) *Notabilia de M. A. de Dominis, & de Petro de Marca.*
- nn) *Cur haecenus doctrina Politica manserit sepulta.*
- oo) *Judicia de variis scriptis Politicis, in specie Bodini, Besoldi, praemissa Synopsi ejus Politica, & denique Kriechenii.*
- pp) *Consilia variorum de arario, cum judicio.*
- qq) rr) ss) **XXIV. DECISIO**
- qq) *Emendatio doctrinae Politicae. Heretici Elementa Politica.*
- rr) *Notabilia quaedam de Anabaptistis.*
- ss) *Observationes de haeresi politica ab Antonio Fabro Protestantibus impunita.*

QVÆSTIONIS brevis & perspicua cum applicatione. **XXV. DEPOSITIO PRO RECTORATVS** cum adhortatione ad Studiosos. **XXVI. Postulata a successore declaratio publica, XXVII. INVESTITURA**

TURA EJVSDEM SOLENNIS.
XXIIX. *Adscensio in Cathedram.*
XXIX. *Interpretatio Symbolorum*
mystica de virtutibus Prorektorum :
XXX. (1) *Pallii Prorektoratis :*
XXXI. (2) *Pilei quadrati :* **XXXII.**
(3) *Duorum Sceptorum Academicorum :* **XXXIII.** (4) *Matricula :*
XXXIV. (5) *Privilegiorum & sta-*
tutorum : **XXXV.** (6) *Sigillorum :*
XXXVI. (7) *Clavium.* **CONCLV-**
SIO XXXVII. *Gratulatio novi*
Prorektoris.

